

ЛНБ ім. В. Стефаника

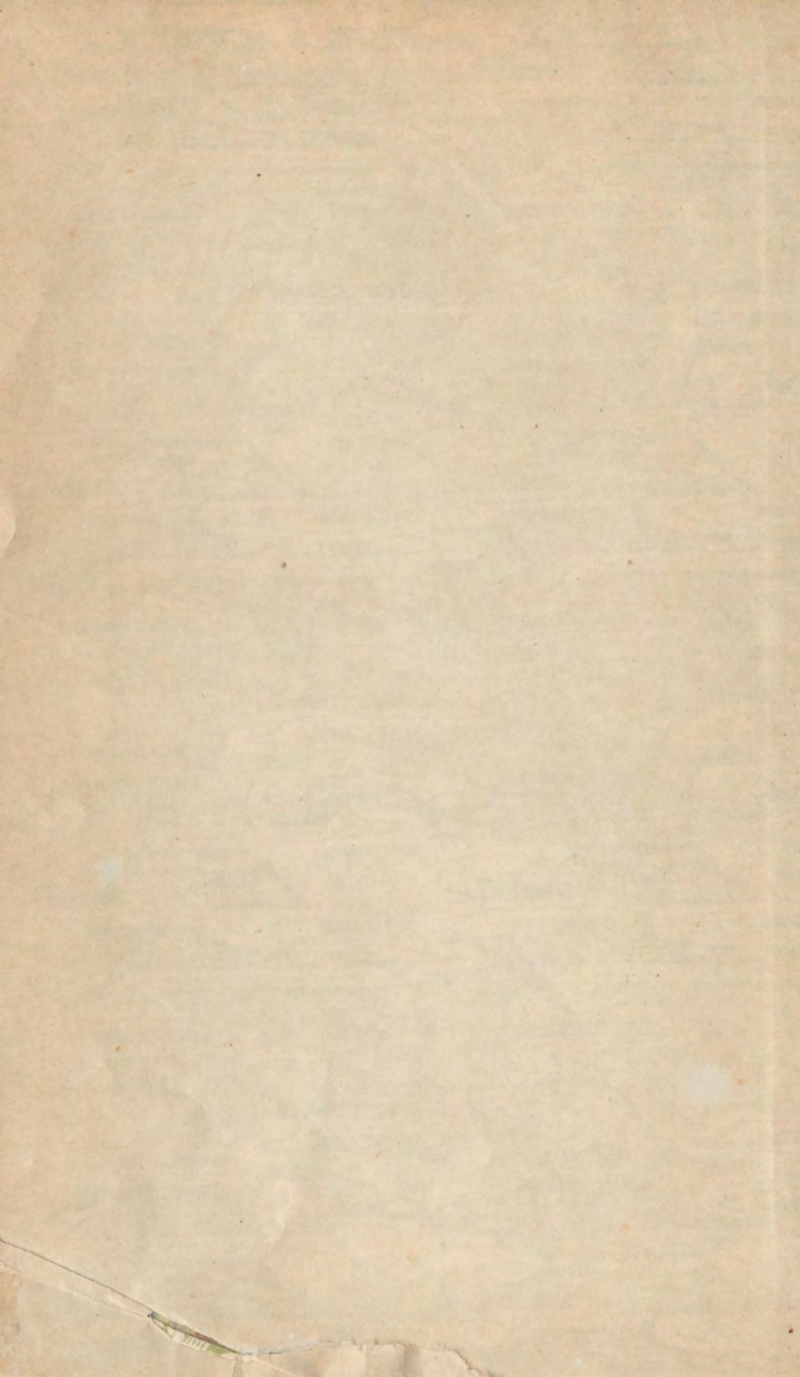

00073197 (R)

2012

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА БІБЛІОТЕКА
НАЗКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
ДРАМАТИЧНІ ПЕРЕКЛАДИ

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА БІБЛІОТЕКА

ТОМ ЧЕТВЕРТИЙ.

Др. Іван Франко.
ПЕРШЕ ПОВНЕ І КРИТИЧНЕ ВИДАННЯ

Тому третя частина

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА БІБЛІОТЕКА
ВИДАЄ ФІЛЬОЛЬОГІЧНА СЕКЦІЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
ТОМ IV.

ПИСАННЯ
ОСИПА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ПЕРШЕ ПОВНЕ І КРИТИЧНЕ ВИДАНЄ

Тому третього друга часть.

ДРАМАТИЧНІ ПЕРЕКЛАДИ

ОСИПА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

з автографів у-перве видав

Др. Іван Франко.

У ЛЬВОВІ, 1902.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА

під зарядом К. Беднарського.

6p40r

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА БІБЛІОТЕКА

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Збірка М. С. БОЗІЯКА

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ И 36 647

ПЕРШЕ ПОВНЕ І КРИТИЧНЕ ВИДАНО

Тому третьому виданню

Львів, 1905

Львівський міський науковий товариства імені Шевченка

Львівський міський науковий товариства імені Шевченка

10054/3-2

ПЕРЕДМОВА.

— — —

Відповідно до пляну видання творів Федьковича, прийнятого фільологічною секцією Наукового тов. ім. Шевченка всі драматичні твори буковинського поета повинні творити третій том. Річево розпадаються ті твори на дві групи — оригінальних і перекладених творів. З огляду на те, що оригінальні драматичні твори Федьковича самі заповняють том значної грубости, ухвалила секція розділити той том на дві частини і видати драматичні переклади окремо. Се було тим більше можливим до виконання, що й драматичних перекладів набралося на досить спорий томик, як також і з тої причини, що працею над обробленням третього тома поділилися оба редактори так, що редакцію оригінальних драм обіймив проф. др. Ол. Колесса, а редакцію перекладів др. Ів. Франко. Ось чому виходить у світ друга частина третього тома окремою книжкою, як самотійний, четвертий том „Українсько-руської Бібліотеки“.

Редакційна праця над отсим томом була в частині легка, а в частині дуже важка. Між автографами Федьковича знайшлися три драматичні переклади, а власне дві трагедії Шекспіра „Гамлет“ і „Макбет“ і трагедія „Мазепа“ німецького письменника Рудольфа Готшала. „Гамлет“ і „Мазепа“ переписані на чисто, з невеличкими де-де поправками в текст, всі три переклади не датовані, — значить, із цього боку редактори не було ніякого клопоту: лиша-

лось передрукувати Федьковичів текст як найвірнійше, змінюючи хіба правопис відповідно до норми прийнятої в цілім виданю (пор. передмову до тому I., стор. VIII).

Зовсім не те було з „Макбетом“. Над перекладом сеї трагедії працював Федькович довго і з упором, майже загадковим для його свободної та гордої вдачі. Між його автографами знайшлися аж три відписи, — і то не копії того самого перекладу, а три окремі переклади, роблені майже незалежно один від одного, по часті після иньших принципів. Тай се не все: ми маємо певний слід, що переклад, який ми означили сигнатурою А (опис автографів див. стор. 175—176), був уже результатом перерібки якогось первісного перекладу, затраченого для нас: в однім місці того перекладу знаходить ся увага писана цюсторонньою рукою — як я дійшов через порівнянє рукописів, рукою пок. Омеляна Партицького, не Володимира Барвінського, як сказано в редакційних увагах на стор. 175 і 200 — де жадаєть ся від Федьковича справити текст „якъ було зразу“ (див. стор. 200 нота).

Супроти сього являло ся неминуче питанє, як поступити з тими трьома перекладами: чи друкувати їх усі три *in extenso*, чи ні? Дещо промовляло за першою евентуальністю. Повне і критичне виданє творів Федьковича не сьміло лишити без уваги той в усякім разі інтересний факт його довгої та раз у раз поновлюваної праці над перекладом „Макбета“ і мусіло дати читачеві можливість самому вглянути в ту працю та оцінити її. Та з другого боку друкувати аж три переклади „Макбета“ відразу, а до того ще маючи на увазі, що всі три ті переклади крім языкової вартости мають дуже невисоку літературну стійність і не можуть іти в порівнянє з виданим недавно перекладом Куліша, мені видалось таки зайвим. От тим то я вибрав посередню, хоч і дуже важку дорогу: взявши один, остатній що до часу, переклад основою виданя, я порівнював його рядок за рядком і репліку за реплікою з обома

иньшими, і пропускаючи з них усе ідентичне, подав усі відміни під текстом у нотах. Таким способом я осягнув подвійну ціль: замість 25—28 аркушів, які заняли-б були всі три тексти друковані *in extenso*, я вмістив „Макбета“ на 12½ аркушах, даючи при тім читачеві можливість прочитати Федьковичів переклад у тій формі, яка найбільше відповідала результатам його довгої праці над сим твором, а рівночасно в нотах я подав для дослідника все, що потрібне для докладного студіювання всіх трьох перекладів, і то подав у формі далеко вигідніший, ніж коли-б усі три тексти були надруковані *in extenso*, бо кладучи обік себе реченє за реченєм, репліку за реплікою, на скільки вони виявляють ріжницї від основного тексту. Надіюсь, що ся праця, якої клопотливість оцінить кождий, хто займав ся подібним ділом, знайде признанє у тих, хто буде займатися студіями над Федьковичем; звичайний читач матиме при тім сю користь, що може все те лишити без уваги і читати лише сам основний текст без нот.

Що до часу, коли були виготовлені отсі переклади, то в автоґрафах Федьковича нема ніякої вказівки. Та про те нема сумніву, що вони повстали у Львові в часі півторарічного побуту Федьковича на становищі редактора видань „Просьвіти“*). На се вказує вже сей факт, що обі Шекспірові траґедії перекладені, як читаємо на титулових картах автоґрафів, „за повелїнем честного товариства „Руська Бесїда“ у Львові“, а ми знаємо, що Федькович контрактом з „Руською Бесїдою“ зобов'язав ся був за 250 гульд. річної плати доставити 12 аркушів друкованих драматичних творів, ориґінальних чи перекладаних (Ом. Оґоновський, Історія літератури рускої II, 2, стор. 263)**). Чи

*) До Львова прибув Федькович у липні 1872, а зі Львова виїхав у січні 1874 р., значить, не вчисляючи сих обох місяців, пробув у Львові не 14, як каже Ом. Оґоновський (Історія літератури рускої II, 2, 623), а 18 повних місяців.

**) Інтересно, що в тогочаснім протоколі засідань виділу „Руської Бесїди“ про сей контракт нема ніякої згадки, а самотнім

він з власної охоти взяв ся перекладати Шекспіра, чи може справді хто з тодішніх виділових Р. Бесіди впливав на нього в тім напрямі, не знаємо. Се тільки певно, що переклад Макбета мав у руках Ом. Партицький, який полишав на рукописі свої помітки та поправки і певно й устно робив Федьковичеві уваги та був причиною кількоразового перероблювання сього перекладу. Що Федькович зараз по своїм приїзді до Львова почав займатися Шекспіром, на се маємо доказ у його фразі «Як козам роги виправляють», яку він на основі Шекспірової комедії «Уговканє непокірної» зладив для «Руської Бесіди» і надрукував у ч. 5—7 Правди з р. 1872. Зараз по тім він засів мабуть за переклад «Макбета», бо про те, що Федькович працює над «Макбетом», чув я 1873 р. в Дрогобичі будиши тоді учеником 7-ої гімн. класи. Повний переклад «Гамлета» був для всіх, хто доси слідив за діяльністю Федьковича та працями про нього, несподіванкою; він мусів повестати по «Макбеті», хоч певно також іще у Львові.

Що торкається літературної вартости Федьковичевих перекладів із Шекспіра, то вона загалом

слідом про звязок Федьковича з сим товариством у протоколі є нотатка з засідання 28 лют. мая 1873: «Рішено, що Бесіда про нестачу фондів дальшої ремунерації п. Федьковича стало на себе прийняти не може (252 г.)». Нотую, що в часі приїзду Федьковича до Львова (в липні 1872) до виділу Р. Бесіди входили: голова маршалок Лаврівський, о. др. Пелеш, др. Сушкевич, о. Ом. Огоновський, др. Ол. Огоновський, др. Сроковський, д. А. Січинський, проф. Вахнянин і Ом. Партицький, а справами театру завідував д. Устиянович. На загальних зборах 1 марта 1873 р. вибрано новий виділ, до якого війшли Ом. Огоновський головою, надто др. Сроковський, др. Ол. Огоновський, др. Корн. Сушкевич, др. Петро Сушкевич, проф. А. Шанковський, проф. Н. Вахнянин, А. Борковський і Вол. Гузар. В рахунковій книжці «Руської Бесіди» знаходимо в рубриці видатків також плату Федьковичеві в квоті 41 гульд. 67 кр. місячно за ось які місяці: 1872 р. липень, вересень, жовтень, грудень; 1873: лютий, марець, май; остатню рату звернула одначе «Просвіта» театральному фондови, так що Федькович загалом одержав від Р. Бесіди 6 раз по 41 г. 67 кр., або 250 гульд. 2 кр., тоб то те, що йому належало ся за рік, хоча умову заключену в липні 1872, розв'язано в маю 1873.

дуже не висока. Федькович не вмів по англійськи і перекладав Шекспіра з німецького, декуди держачи ся свого взірця більше, инде знов передаючи його більш або менше вільно. Особливо видно се на „Макбеті“, якого ред. А. сяк так іще бере ся з оригіналом, ред. Б. геть відступає від нього і являєть ся немов вільною його парафразою, а ред. В. знов вертає ближше до оригіналу, хоча й полишає деякі сцени в зовсім вільній передачі. Особливо інструктивні з цього погляду сцени з чарівницями (стор. 178—179, 188—191, 291—295, 301—312) та сцена з ключарем Макбетового замка (стор. 242—245). Зрештою Федькович бере ся з формою; білий вірш у нього виходить важкий, неорганічний та немелодійний; разять часті германізми в конструкції, часті зайві слова ужиті для підлатання розміру, особливо „це“, „отце“ (в самім першій акті Гамлета я на числив 62 рядки з такими зайвими словами); вони справляють несмак особливо коли повторяють ся вірш за віршом, прим. :

Ніколи в світі був бих *це* не вірив,
 Як був бих своїми очима *це*
 Не видів. (Стор. 6) — або
Це присягніть мині, і по такі
Це правді, по які бажаєте,
 Аби вам Господь Бог у кождім ділі
 Допомагав *це*. (Стор. 40)
 Така *отце* блага та животворна
 Пора. Тогди, як казують *отце* (Стор. 10—11).

Так само разять односкладові сполучники або загалом односкладові слова на кінці вірша на арзісі, хоча на них не лежить ніякий натиск, прим. :

Виж претці перший наш боярин, а
 До того ще й непіт, до того й син. (Стор. 16)
 Увеселили серце моє; а
 Щоб світ цілий *це* знав... (ibid.) або
 А що знов Гамлета ся тичить, і
 Їго тих женихливих іграшок (стор. 23).

Таких латаних віршів ми зовсім не стрічаємо в Куліша. Певна річ, Федькович, можна сказати, проломлював тут перші леди, мало маючи перед собою в нашій мові взірців білого вірша; дуже шкода, що його перекладам судило ся цілих 30 літ лежати в рукописі!

Коли з якого погляду Федьковичеві переклади не втратили вартости й доси, так се хіба з языкового, головню з лексикального. Федькович розвинув тут велике багатство своєї лексики, користуючись головню гуцульським говором, якого скарбівню він, можна сказати, вичерпав до дна. Інтересно буде тут порівняти Кулішеві переклади Шекспірових трагедій з Федьковичевими; навіть не переводивши детального, методичного порівняння, але вчитавши ся докладно в оба переклади можу сказати, що Кулішів переклад, хоч артистично більше вигладжений, все таки далеко бідніший на лексику і загально зрозумільший, та подекуди більше шабльононий, коли тимчасом Федьковичів переклад менше докладний, хрпловатий та невироблений, але більше кольоритний, виявляє більше власної праці перекладача.

Окрема згадка належить ся перекладови „Мазепи“. Працю над перекладом сеї наскрізь шабльонової німецької трагедії підсунув Федьковичеві його давній приятель Антін Кобилянський. Відки й яким способом дійшов Кобилянський до знайомости з автором „Мазепи“, Рудольфом Готшалем, сього не знаємо; досить, що в початку 70-их років він переписував ся з ним, а коли Федькович прибув до Львова, Кобилянський заохотив його взяти ся до перекладу „Мазепи“. Ся трагедія, написана десь коло 1865 р., не визначає ся нічим і могла зацікавити Федьковича хіба тим, що її тема взята з української історії. Але автор анї не знає добре тої історії й того краю, який узяв ся малювати, анї не зумів із історичного матеріялу викроїти сак-так зносну драматичну штуку, анї нарешті не зумів вітхнути в свої фігури якогось живого духа, огню. Безмірно довге балаканє, дешеве, професорське філзофованє і повна імпотен-

ція там, де треба б виявити якусь драматичну акцію, а при тім такі забавні непорозуміння, як пототоженне московських розкольників з черцями печерської Лаври і перенесенє тої Лаври десь у степ коло Полтави, як ніби дика, а при тім фальшиво романтична фігура Гордієнка, як фантастичні і зовсім неможливі фігури Матрени, Лодоїски та Горпини, — все се робить для нас тепер Готшалеву трагедію нестерпною. І в Німеччині вона мабуть не мала ніколи успіху вже хоч би задля слабої сценічної будови. З яким серцем перекладав її Федькович — не знаємо; того лише можемо догадувати ся, що Кобилянський, а може й Федькович, думали тим перекладом позискати для себе впливового німецького письменника, критика та історика літератури, і через його посередництво трафити до німецьких накладців, що згодились би видати чи то може німецькі поезії Федьковича, чи може й його руські твори. Сього бодай можна догадувати ся з листу Готшала до А. Кобилянського з кінця січня 1873 р. (лист без дати, Кобилянський одержав його, як занотував у низу, дня 2 лютого), де читаємо ось що:

„Wann ich auf einen so eingehenden und verbindlichen Brief so spät antworte, so liegt der Grund allein darin, weil ich Ihnen in Betracht der Hauptangelegenheit ein bestimmtes Resultat mittheilen wollte; die Berathungen darüber zogen sich aber stündlich in die Länge, weil hier ein gänzlich ausserordentlicher Fall vorlag. Jetzt bin ich in den Stand gesetzt, Ihnen das Resultat, wie es der beifolgende Brief der Verlagsbuchhandlung von F. A. Brockhaus enthält, mitzutheilen. Wie Sie sich zu diesem Bescheid der Verlagsbuchhandlung stellen, werde ich aus Ihrer Antwort ersehen. Vielleicht entspricht derselbe Ihren Erwartungen nicht, aber es ist in der That für jede hiesige Buchhandlung schwer, wenn nicht unmöglich, den Risiko des Vertriebs in so entfernten Gegenden, die für den Buchhandel kaum erschlossen sind, zu übernehmen, und die Brockhaussche Verlagsbuchhandlung

ist wohl überhaupt die einzige, welche den Druck und die Herstellung übernehmen könnte.

Dasselbe würde gewiss auch in Betreff anderer ruthenischer Verlagswerke von ihr als Norm, als Bedingung der Ausführung festgehalten werden.

Dem Dichter und Übersetzer meines „Mazepa“ rufe ich aus der Ferne meinen herzlichen Dank zu, auch für die Anerkennung, die er meinem poetischen Wirken zutheil werden lässt.

Виходило би з цього листу, що Кобилянський запитував Готшала про умовини друкування якихось руських писань у Німеччині; на жаль, лист від фірми Брокгауза, долучений до Готшалевого листу, не заховав ся і ми не знаємо докладно, ані про що йшло запитанє, ані яка була відповідь німецької фірми; зі слів Готшала видно, що не мусіла бути дуже приємна для руського ентузіяста. З остатнього цитованого тут Готшалевого речення можна би догадувати ся, що Федькович і від себе писав лист до Готшала, де з признанєм говорив про його літературну діяльність. Я відносив ся в тій справі листом до Готшала і просив його уділити мені деяких деталей що до його зносин з Русинами 1872—73 рр., але не одержав ніякої відповіді.

Редагуючи до друку отєї переклади я вважав зайвим порівнювати їх з оригіналами. Про таке порівнянє могла-б бути бесіда хіба при „Мазепі“, якого Федькович справді перекладав із оригіналу; що до Шекспірових трагедій, то треба би ще детальними дослідями вишукати ті оригінали, зглядно ті німецькі переклади, якими користувався Федькович. Не маючи часу для такого дослідю я полишаю його будучим спеціалістам, коли кому прийде охота вдавати ся в сю не дуже вдячну подробицю. Так само зайвим мені видалось доходити, якими жерелами користувався Готшаль для свого „Мазепи“; сама штука не варта такої праці, хоча сама поява трагедії на українську тему в німецькій літературі з деяких поглядів і заслуговувала-б на увагу.

Перечитуючи надруковані аркуші цього тома я надібав ось які важнійші друкарські помилки, що не вважаючи на чотири коректи лишилися не справлені і які прошу повиправляти перед уживанєм книжки :

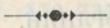
Стор.	4 ряд.	6 з низу	надр. Мартелій,	чит. Марцелій
»	7	» 10 з гори	» по три	» до при
»	8	» 11 з низу	» И замого	» Й самого
»	9	» 10	» за що	» за що
»	11	» 7	» угулубив	» уголубив
»	12	» 2 з гори	» З одним, веселим	» З одним веселим
»	16	» 2	» А до того	» До того
»	23	» 15	» більше	» білше
»	29	» 8	» Я думаю	» А думаю
»	29	» 21	» невинні і	» невинні і —
»	53	» 6 з низу	» прикопати	» приконати.
»	61	» 8 з гори	» пунтеване	» пунтоване
»	79	» 3 з низу	» всеї	» всеї
»	432	» 12	» привахтять ся	» привижать ся
»	433	» 18	» вас	» ваш.

Як першого, так і цього тома одну коректуру читав проф. др. Ол. Колесса.

Іван Франко.

Г А М Л Е Т. *)

*) Друкуємо з автографу, 46 аркушів in folio, в зеленій паперовій обложці. На першій стороні титул: »Гемлет Вілієма Шекспіра. Перевів Ю. Федькович«. На обороті: »За повелінням вельми честного товариства рускої Бесіди у Львові«. На стор. 3 особи, стор. 4 порожня так само як остатні 3 сторони рукопису. Власність тов. Руської Бесіди в Чернівцях.

О С О Б И :

КЛАВДІЙ, король Данії.
ГАМЛЕТ¹⁾, его непіт, син покойного короля.
ПОЛОНИЙ, надкоморний.
ГОРАЦІЙ, друг Гамлета.
ЛЯЕРТ²⁾, син Полонія.
ВОЛЬТИМАНД
КОРНЕЛІЙ } дворяни.
РОЗЕНКРАНЦ }
ГІЛЬДЕНШТЕРН }
ОЗРІК
ІНШІЙ ДВОРЯНИН.
СВЯЩЕНИК.
МАРЦЕЛІЙ } офіцери
БЕРНАРДО }
ФРАНЦІШКО, жовніяр.
РАЙНАЛЬДО, слуга Полонія.
КАПТАН.
ПОСЛИ.
ТІНЬ ГАМЛЕТОВОГО ВІТЦЯ.
ФОРТИНБРАС, норведзький королевич.
ГЕРТРУДА, краля Данії, Гамлетова мати.
ОФЕЛІЯ, донька Полонія.

Дворяни і дворяниці, офіцери, жовніари, акторі, гробарі, матрози, післанці і слуги.

Місце діла : Ельзинор.

¹⁾ Федькович систематично пише: Гемлет. ²⁾ У рукоп. усіди: Лаерт.

ПЕРШИЙ АКТ.

Перша сцена.

Ельзинор. Площа оперед замку. Францішко на стойці. До него виходить Бернардо.

Бернардо.

Там хто?

Францішко.

Ба я питаю, хто там? — Стій
І готло дай!

Бернардо.

Король аби здоров!

Францішко.

Бернардо це?

Бернардо.

Він сам.

Францішко.

Ви на мінуту

Приходите.

Бернардо.

Дванацята минула;

Йди припочинь, Францішку.

Францішко.

Дякувать

За облюзунок. Студено якось,

А на душі чогось мині так важко...

Бернардо.

Спокійну мали стойку?

Францішко.
Нї чичирк.

Бернардо.
Тож добре; на добраніч вам. А сли
Горація або Марцелія
Де уздрите, що мають варту разом
Зо мнов, то їм скажіть, аби не дуже
Барили ся. (Горацій і Марцелій приходять).

Францішко.
Минї здаєть ся, що
Це в'ни і йдуть. — Гов! Стійте! Хто такий?

Горацій.
Держави други.

Марцелій.
Данійські вазалі.

Францішко.
Добраніч вам.

Марцелій.
Ідіть здорови, мій
Товаришу. Вас хто це злюзував?

Францішко.
Бернардо має стойку. Вам добраніч! (Францішко пріч).

Марцелій.
Бернардо, ге!

Бернардо.
А що? — Горація
Нема?

Горацій.
Дробиночка.

Бернардо.
Як маєтесь,
Горацій і Марцелій?

Горацій.
Ну, і як? —

Указувало ся вам знов оно?
Бернардо.
Ба я нічо не видів.

Марцелій.

А Горацій

Не хоче вірить нам про ту прояву,
Що ми на свої очі двічі аж
Ї виділи, але ще каже, що
Це нісенітниця. А я его
Умисне запросив до нас на стойку,
Аби він сам ся приконав, та не
Казав, що це пусті лиш вигадки.
Нехай говорить з нев.

Горацій.

А ба! коли

Оно ся не покаже.

Бернардо.

Прошу вас,

Сідайте лиш на хвилю, най вам ще раз
Росповімо, як ми прояву тую
Дві ночі виділи; то може нам
Тогди хоть мене вірити.

Горацій.

Про мене.

Сідаймо-ж та послухаймо, яку
Це казку меть Бернардо вповідати.

Бернардо.

Тої ночі,
Як верхова зірниця там стояла,
Де в'на тепер стоїть, то виділи
Марцель і я, це була перша —

Марцелій.

Тихо! —

Дивіть, як знов іде! (Тінь указує ся).

Бернардо.

І дознаку

Як наш король покойний!

Марцелій.

Говори

Горацію, до него, ти письменний.

Бернардо.

А що, не саманає королеви?
Диви, Горацію!

Горацій.

Як з ока 'му.

Це з дива ми не сходить; аж мороз
По тілі йде.

Бернардо.

До него можна-ж буде
Заговорити претці.

Марцелій.

Ізични

До него річ, Горацію.

Горацій.

Ти хто

Такий, що поночам блукаєш ся,
А ще до того перекинувшись
Виставнов тов особов короля
Покойного? Вповіж нам, Бога ради!

Марцелій.

Огнівалосьь.

Бернардо.

Диви, як утікає. (Тінь димидіє).

Горацій.

Стій! Говори! Єсли душа ти чиста —

Марцелій.

Пішло, і ні питає.

Бернардо.

А теперь,

Горацію, пусті це вигадки?
Чого-сьте зодрегли ся так, та так
Поблїдли? Що-ж ви кажете на це?

Горацій.

Ніколи в світі був бих це не вірив,
Як був бих своїми очима це
Не видїв.

Марцелій.

Не самарне-ж королеви?

Горацій.

Як ти тобі. І зброя та сама,
Що ї носив, коли ся з Норвегом
Він бив, і позор той самий грізний,
Коли з санок він Ляхом потурав
На лід був. Диво з дива!

Марцелій.

Так він двічі

Уже, і в цю саму глуху пору
Минав по три стойки.

Горацій.

Що має це

Значити, годі зміркувати. Да
Як я собі це витолковую,
То на воєнні зърви у державі.

Марцелій.

А вжеж. Але сїдаймо, та скажіть ми,
Хто може знати: чо' такі тяжкі
Варті отце постали, що ніч-ў-ніч
Підданих зб'ють, та чого день-ў-день
Гармати все зсипають, та знаряд
Воєнний у одно скупобують
З увезьде, та чого так наголов
Все кораблі справляють та будують,
Що нарід вже ні свята ні неділі
Не має? — І чого ті роботи
Як день так ніч не угавають? Це
Нехай мині хто скаже!

Горацій.

Я це й сам

Вам скажу, по-за-кілько розумію.

Вам свідомо-ж, як з подуфалости

Та з зависти норвецький Фортинбрас

Покойному отцему королеви,

Що тїнь єго тепер ми виділи,

Був виточив війну. — Наш годний Гамлет,

Бо це єму всі люде признають,

Убив Фортинбраса. Єго-ж краї

Усі припались Гамлету, бо так

Це було зговорено й записом
Ствержено, щоб усі краї того,
Котрий війну прійгра, припали ся
В власть дущому, бо так ведеть ся звичай
В рицарстві, і на це говірка була.
Бо Гамлет також був поклав у застав
Кавалок свого краю, щоби був ся
Припав на відворетъ Фортинбрасу,
Як цей би виграв був тоту війну.
Теперь же-ж, знаєте, Фортинбрасів
Наступця, той здуфалий син его,
Напрятав у норведзьких своїх скалах
Чималу гурму всяких розбишак,
Гарцизників, котрі за харч 'му служать,
І думає він з ними на відважне
Пуститись діло, а тото таке
(Як це і ми вже добре зрозуміли),
Щоб силов відоймити ті краї,
Котрі, як я вже вам уповідав.
Отець его утратив. — Цеж і є
Ціла причина, як порозумів я,
Збройованя о-тілького та тільких
Вартій та заходів.

Бернардо.

І я міркую,

Що иншої причини тут не має,
Як лиш тота одна. Коби на добрий
Конець лиш вийшло це, що нашу варту
Тїнь переходить, а до того ще
И замого того короля, що він
І сам причиною був війні ті.

Горацій.

Ця

Указія на те похожа зовсім,
Щоб ясність розуму запорошити.
У Римі за часів, коли це він
У найсвітліші славі красував ся,
Це саме діяло ся передом
Убою Юлія великого:
Стояли на роствір усі гроби,

А умерці скомліли улицями
По Римі. Отаке й теперь оно
Заводить ся, матбути в передовці
Тяжких часів та нужди та золи,
Та чорної години. Бо й теперь,
Так як тогди, і небо і земля
Ворожать цим краям і народу
Отцему горе не аби яке,
І ім указують чудні знаки:
Мітлиці вогняні, криваві зорі,
Тьму сонечка і хто там знає що¹⁾.
А та зізда, що Нептуна державов
Она орудує, хорує вам
Неначе на нічниці, гейби це
Вже страшний суд настати мав. (Тинь указуєсь знов .

А тихо-ж!

Дивіть, як знов іде! Я зіпру 'го,
Хоть абих знав, що мя підотне. — Стій,
Маро!

Коли ти мову дано, яко й нам,
То говори зо мнов!

Сли може діло би яке благає

За упокой душі твої зробити

Годило ся, то говори до мене!

Сли може знаєш долю цього краю,

Що ї ще можнаб навернуть на добре,

То говори!

Або єс може ти нечисті гроші

Зза живота поклав у землю, за що,

Як кажуть, душі грішні по смерти

Скитатись мусять ще (Півень піє).

То говори!

Стій, говори! — Зіпри єго, Марцелій!

Марцелій.

Я тну 'го елебардов?

Горацій.

Ну 'го тни,

Коли не хоче стати!

¹⁾ Первісно: і ніт май вісти що.

Бернардо.

Він є тут!

Горацій.

Ба тут!

Марцелій.

Пропало! Ми 'го скорбимо,

Що ніби це ми справди грозимо

Їго повазі о-такі майстатні.

А це єму так годі що удіять,

Як вітрови у поли. — Злостна наша

Лиш яграшка отце.

Бернардо.

Оно хотіло

Казати щось, аж півень це запів.

Горацій.

Онож на це вам стрепенуло ся,

Неначе той, що почувавсь до

Якого злого вчинку, та зривавсь

На кожний шелест. Я нераз це чув,

Що півень служить в божка Дажбога

Це за сірманича, і всїгди 'го

Корняє своїм голосом різким

Та голосним. Тогди, приповідають,

Що мусять всі блудні і окаянні

Ті душі, чи они у воздусї,

Чи на землі, чи у воді, чи де

Небудь, вертати ся у свояси,

А що отце не вигадка а правда,

То сами приконали ся теперь.

Марцелій.

Оно знимиділо, як скоро лиш

Запівав півень. Ще приповідають,

Що всїгди, як ся ближить та пора,

Коли різдво Спасителя святкуєм,

То раний птах той не вгаваючи

Все піє-випіває. А тогди,

Приповідають, що ні оден дух

Пленичитись по світі вам не сміє,

Така отце блага та животворня

Пора. Тодя, як казують отце,
Не сміє нї планета вас підвіять,
Нї розійгра водити блудом вас,
Нї відьма счарувать: така свята,
Та о-така спасенна ця пора вам.

Гораці й.

Отце і я так чув, і вірю навіть,
Що цьому так. Але вже ось і ранок
Заглянув зза гори; кінчаймож варту,
І я бих вам так раяв, це усе,
Що виділи сеї ночі, вповісти
Гет королевичеви Гамлету;
Бо я бих побожив, що та мара,
Що з нами не хотіла говорити,
З ним говоритиме. — Пристаєте
На це? — Бо так і обовязок кажесть,
І наш прихил до королевича
Нам так велить, і так годить ся навіть.

Марцелій.

Це так ми і зробім; лиш я не знаю,
Де нині рано нам 'го відшукати. (Усі прих.)

Сцена друга.

Державна світлиця в замку. Король, краля, Гамлет, Полоній, Ляерт,
Вольтиманд, Корнелій, дворяни і поїзд.

Король.

Хоть по смерти це Гамлета і брата
Нам вельми дорогого пам'ять наша
Ще свіжа, і годило би ся ще
Тужити серцю нашому, і всі
Державі на оден ся смуток скласти:
Однако-ж розум совієть нашу хоть
На стілько угулубив, що й его
Покойного ми споминаємо,
І наш гаразд на думці маємо.
Тож так ми й з нашов першішнов сестров,
А теперішнов кралев, удовов
Достойнов, що отця держава сильна
На ню припалась о-по-відумерськи,

З приборканов утіхов, так сказавше —
З одним, веселим, другим слезним оком,
З гучнойов тризнав, а сумним весілям,
Розваживши по полам й жаль¹⁾ і втіху:
Отак, як кажу, ми ся й подружили,
Не поминувше й вашої поради,
Котра по добрі воли кожний крок
Наш потвердила нам. За це усе
Вам дякую сердечно. — А теперь
Вам знати, що здуфалий Фортинбрас,
Думаючи, що по смерти це брата
Покойного держава наша зовсім
Вже вийшла і з ряду і с переду,
Не может доста нам післів наслатись,
Абих ему віддали всі краї ті.
Що брат покойний виграв у єго
Вітця раз. Тільки, що ся цего тичить.
Теперь знов нас що тичить ся, й чого
Ми вас сюда призвали. Річ така:
Ми пишемо до Норвега старого,
До вуйка того шибайгалови,
Бо він слабий лежить, і мало що,
Або й нічо не чув о тому всему,
Що той єго непіт заводить. — Я
'Му пишу, щоб він зараз прионер
Ті заходи усі, бо у єго
Державі він людей вербує і
Набір свій набирає. — Ви-ж оба,
Корнелій годний мій, і Вольтиманд,
Вас до старого Норвега я шлю,
Єму ся уклонити і в угоду
Зайти з ним, але далі ні, як у
Паперах цих стоїть. — Гостіть же-ж ми
Здорови, а кінець най діло фалить!

Корнелій і Вольтиманд.
Тай нас повинен, світлий пане.

Король.

Ми

¹⁾ Первісно було: Переполомивше і жаль.

Сподіємось на вас. Гостіть здорови !

(Корнелій і Вольтиманд пріч).

А щож Ляерт нам доброго вповість?

Ви мали прозьбу це до нас; якуж?

Коли лиш доброго чого у свого

Ви короля бажаєте, то певне

Не даром. Щож такого маєте?

Бо голова не в щиріща плечом,

Ні руки голові, як данійський

Престол це батьку вашому. — Чого

Бажаєте, Ляерт?

Ляерт.

Пресвітлий пане:

Ласкавого позволу, повернути

Назад у Францію. У Данію

Приїхав я з охотойов, аби

При коронації сповняти службу.

Да сповнившє повинність свою, я

Признам ся, що назад мене душа

Це тягне в Францію, і я благаю

У маєстату вашого позволу

Ласкавого.

Король.

А батько-ж ваш? Полоній

Нічо напротив того?

Полоній.

Світлий пане!

Я мушу вам признатись, що як став

Мене прісьбами своїми в одно

Лоточити, аж мусїв я нарешті

Пристати; ніщо було ми робити.

То-ж молю й я у вашой зверьхности

Ласкавого позволу.

Король.

Як вам воля.

То-ж в добрий час, Ляерт, а користайте,

Як можете, ви з молодости свої!

Цей світ лиш раз красуєсь чоловіку,

Вітак минаєсь як весна. — Що-ж Гамлет,

Непіт і син мій любий?

Гамлет (про себе).

Більше як

Непіт, а менше сина.

Король.

Чо' отце

Над вами хмарно все?

Гамлет.

О ні, мій пане!

У мене аж за надто сонця.

Краля.

Зверж

Ту чорну барву бо вже раз, мій Гамлет,

І приязно поглянь на короля

Ти свого. Чо' шукати вже теперь,

Насупившись як тая чорна хмара,

Покойного це батька у землі?

Ти-ж добре знаєш, що це всіх нас жде,

Що хто родив ся, той і вмерти мусить,

І свій короткий вік мінять за довгий.

Гамлет.

Це так; короткий вік мінять за довгий.

Краля.

Абож не так? — Чого-ж оно тобі

Таке дивне здаєть ся, га?

Гамлет.

Здаєть ся!

Ні, це ся не здає, а діськи є;

Тото, що ся здає, нічим не є.

І чорний цей мій плащ, і жалібна

Одежа ця на минї, і ці здохи

Порожнії, і ріки сліз отчих,

І ці фрасунки, ці нуждованя

І з тугами всіма: отце усе

Здаєть ся лиш, бо це усе удати

І удавати можна, і для того

Оно мене не в стані показати

Тим, чим я діськи є, а не здаюсь лиш.

Да тут, у собі, ношу я таке,

Що в'но ся не здає, а діськи є.

Покривало лиш пишно покриває,
Але душа сама собі лиш знає.

Король.

Це красно з вас і гарно, Гамлете,
Що за вітцем так вельми тужите.
Однакож мусите ви также знати,
Що й вашому вітцеві вмер отець,
А цьому также, цей знов синові
Лишив тугу по собі; так годить ся.
Але в одно тужить лиш та тужити,
Це не туга вже, але це упрямість,
А що упрямість, то і гріх. Така
Туга ні чоловіку не пристойть,
Ні Вишньому у лад, бо в'на корить 'му,
Про тее навіть і не спомянувшє,
Що чоловіка в'на показує
Недérзного, полохого, слабого,
Такого, що на чоловіка зовсім
Не подобає. — Бо коли-ж ми знаєм,
Що так це мусить бути, і у світі
Від поконвіку так оно ведеть ся:
Про віщо-ж так собі єго упрямо
До серця припускати? — О, негоже!
Це гріх від Бога, гріх і від померших,
І з розумом ся зовсім не годить.
Бо смерть збірає покотом усіх;
І кожний похорон наповідає
Усему мирови: „Так мусить бути!“
То-ж прошу вас: ударьте вашим смутком
Об землю, а мене за батька майте;
Бо світ це має знати, що ви є
Найближні моему престолу цьому,
І моя вас любов високо так
Вознести думає, як батько лиш
Це приобріти синові є в стані.
Що знов ся тичить волі вашої —
Вернуть у Вітинград в високу школу:
Це зовсім не по наші воли є.
Тиму-ж вас просимо: послухайте,
Останьте ся під нашими очима!

Ви-ж претці перший наш боярин, а
А до того ще й непіт, до того й син.

К р а л я.

Най мати тя вблагає, сину милий!
Я прошу тя, не йди у Вітінград!

Г а м л е т.

Вас рад послухаю я, нене люба.

К о р о л ь.

Це було любе, красне, миле слово.
Ото-ж останьте ся ви тут при нас
У Данії. Ходім тепер, сопрого!
Це любе слово сина Гамлета,
Єго ця послушенність вельми дуже
Увеселили серце моє; а
Щоб світ цілий це знав, нехай же кожду
Веселую, почесну чашу, що
Ї данійський король це спорожнить
Сьогодні, всі гармати в облаки
Аж понесуть, а радість королевська
Відобеть ся да аж о небеса!
Ходім! (Сурми. Усі пріч окрем Гамлета).

Г а м л е т.

О, щоб спіжевії ці мої кости
Отак ся ростопили як той віск!
Або аби був Вседержитель був
На самобійство заповідь тверду
Ту свою не наверх був! — О, мій Боже!...
Яке-ж пусте та ялове яке,
Та пренудне та препряне ціле
Пікловане отцего світа-міра
Минї ся видасть! Аж гидко ми!
Минї ся видасть він, що пустий той
Город, що піде в дич та буряни
Присядуть буйні зовсім 'го. До того
Аж мусіло прийти, до того краю
Аж довести ся мусіло!... Лиш два,
Два голі місяці, як він помер,
Ба ще і два не сповна, ще і два ні!...
Такий достойний муж, що цей до него

І тільки не подобен, що Сатир
До краснього Апольона, а ї,
Ї, мою маму це, отак любивше,
Що навіть і вітрець який неблагий
Не смів на ню дунути, не аби що!
О небо й земле!.. Мусить це мині
В одно на думку насувати ся?...
Та же-ж она до него так горнулась,
Що і святі би були присягли,
Що ї люба день-у-день ще росла.
А претці місяць, місяць лиш оден —
О, слабодушносте, на ймя ти — жінка!
Оден лиш місяць... ще і чоботи
Ті не зношені були, що она в них
Ішла за трунвов батька мого, знай
Та Ніоба у сльозах: а она вже —
Так, вже — о Боже-ж!... претці й скот безумний
Тужив би, довше!... була з моїм вуйком
Вже й заручена, з вуйком, братом рідним
Покойного, що так до него він
Подоб, як я це до Гераклія!...
Оден лиш місяць... сльози ї лукаві
По моїм батьку ще й не обісхли —
А в'на вже подружена!... О, проклятий
Ти поквапе, у кроволожне ложе
Так квапитись! — Не є гаразд це, ні,
Й гаразд не можеть бути! — Рви ся, душе,
Коли уста мої-ж мовчати мусять!

(Горацій, Бернардо і Марцелій виступають).

Горацій.

Щасть Боже, принце мій!

Гамлет.

А! Слава-ж Богу,

Що вас здорових вижу! — Це Горацій,
Коли себе ще сам я не забув.

Горацій.

Так є, ласкавий пане, ваш слуга.

Гамлет.

О ні, мій друг, отак ви в мене зветесь.

І щож прогнало з Вітинграду вас?
А це Марцелій?

Марцелій,
Він, пресвітлий пане.

Гамлет.
Витайте-ж ми, і добрий вечер всім!
Але кажіть, що з Вітинграду вас
Тут привело?

Горацій.
Прогулянка пуста,
Мій принце.

Гамлет.
Я-ж би вашим ворогам
Не радив це казати, та ні ви
Мене намовите, абих вам вірив,
Що сами ви на себе кладете;
Бо я аж надто дуже добре знаю,
Що не гуляк ви брат. — Але без жарту:
Що доброго сюда вас привело?
Ми навчимо ще гарно тут вас пити,
Нім підете.

Горацій.
Ми батьку вашому
На похорон прийшли

Гамлет.
О, не жартуй же-ж,
Товаришу мій шкільний, бо прийшов єсь
На мамине¹⁾ весіля.

Горацій.
Справди в'ни²⁾
Ні раз не забарились.

Гамлет.
Це-ж бо зовсім
Як раз по господарськи, мій Горацій;
Що з похорону страви полишалось,
То зараз в'на придалась д' весілю.
О, я волів би був, Горацію,

¹⁾ В рукоп. мамини. ²⁾ Перв. було: це.

Найтяжшого це ворога у небі
Побачити, як те! — О, батько мій!...
Мині усе ся видить, що єго
Я вижу це, Горацій...

Горацій.

Де, мій панє

Ласкавий?

Гамлет.

У души мої.

Горацій.

Я знав 'го;

Був годний то король.

Гамлет.

Був чоловік, —

Берім¹⁾ і с'як і так. Такого вже

Нам це не доведеть ся видіти.

Горацій.

Мині знов, королевичу, ся видить,

Що я єго і тої ночі видів.

Гамлет.

Ти видів це? кого?

Горацій.

А короля,

Мій принце, батька вашого.

Гамлет.

Ти видів?

Єго?

Горацій.

Най вас це, принце, не дивує,

Бо це мині і ці пани присвідчать.

Гамлет.

Сли в Бога вірите, уповідайте!

Горацій.

Дві ночі це раз-пó-раз виділи

Отці пани, Бернардо і Марцелій,

Особу, зовсім так, як ваш отець був,

У ясні зброї вся від голови

До ніг, як в'на, поважно, знай у праздник,

¹⁾ Перв. Кажім

Три рази приходила по при нї
Не далї як на обрак. Да они
Так були ся злякли, що і промовить
До неї не відважились, не то-що.
Це нишком уповіли в'ни минї;
На третю-ж ніч іду я з ними сам
Вже сокотить; і діськи так це було,
Як в'ни ми вповідали: і та постать,
І в ту саму пору, і там де перше,
Оно приходить знов. — Рука руці
Не саманає так, як вашому
Це батькови оно. Покійного-ж
Я претці добре знав.

Гамлет.

А де-ж це було?

Горацій.

На площі, де на варті ми стояли.

Гамлет.

Нічо-ж до него ви не говорили?

Горацій.

Я говорив, да в'но нічо минї
Не відповіло. Раз лиш видїлось,
Що повернуло головов, неначеб
Казати що хотїло; да на це
Запіяв півень, і оно у бік
Шатнуло ся, і там знимидїло¹⁾.

Гамлет.

Дивна це річ

Горацій.

Як Бог на небі, принце,

Що цьому правда є. Ми думали,

Що це повинність наша вам вповісти.

Гамлет.

Мене це затривожило чимало.

Ви варту нинї маєте?

Усі.

Так є,

Ласкавий пане,

¹⁾ Перв. Здимидїло.

Гамлет.

Кажете, в риштунку?

Усї.

У зброї, світлий пане.

Гамлет.

Зовсїм, гет?

Від голови до ніг?

Усї.

Від голови

До ніг

Гамлет.

Але 'му тварь не виділи?

Горацій.

Ба, пане; на роствір була решітка.

Гамлет.

Сердите виглядало?

Горацій.

Переже¹⁾

В печали, як сердите.

Гамлет.

А на тварь

Черлене чи бліде?

Горацій.

Як біль бліде.

Гамлет.

На вас дивило ся?

Горацій.

В одно дивилось.

Гамлет.

О, що-ж мене не було там!...

Горацій.

Ви булиб,

Переполошились.

Гамлет.

І це быть може.

Барило-ж довго?

Горацій.

От, що можна би

Не борзо це до сто порахувати.

¹⁾ Перв. Періже.

Марцелій і Бернардо.
Ба довше, довше.

Горацій.
Як це я 'го видів,
То ні.

Гамлет.
А борода 'му шпаквата?
Не запостерегли?

Горацій.
Така, як він
Ізза життя носив: сивозеліза.

Гамлет.
Я нині сокотити му; будь може,
Оно покажеть ся.

Горацій.
За це вам ручу.

Гамлет.
Покажеть ся оно мині у зброї
Вітця мого покойного, то з ним
Я говоритиму, хоть най там пекло
Отворить ся та це мині загрозить.
А вас знов прошу всіх: сли до теперь
Нічо нікому-сьте не вповідали,
То і на далі в тайні це тримайте.
А що там у ночі нї випалоб:
Усе на умі майте, а язик
Тримайте за зубами. Вашу щирість
Надгороджу. Бувайте ми здорови!
А в ту годину перед півночи
На площаді в вас буду.

Усі.

Ваші слуги.

Гамлет.
Ба други, други. То-ж гостіть здорови!
(Горацій, Марцелій і Бернардо пріч).

Гамлет.
Тінь мого батька в зброї! — Це негоже!
Я щось догадуюсь недоброго.
Коби прийшла лиш ніч! А заки прийде, —

Цить, моє серце ще! Лукавий твір
Й крізь землю ся приколюєть на двір. (Пріч).

Третя сцена.

Світлиця в дворі Полонія. Ляерт і Офелія виступають.

Ляерт.

Всі річи мої вже на кораблі.
Бувай здорова. І ти, сестро, прошу,
Бєли яка оказія ся лучить,
Дай віданє о собі.

Офелія.

Будь це певний.

Ляерт.

А що знов Гамлета ся тичить, і
Єго тих женихливих іграшок:
То не вважай ти їх за більше що.
Як лиш за те, чим тільки в'ни і є:
От мода теперішна, вірай лиш
Криви, лиш квіточка весняная,
Швидка а не тривуча, забавка
На хвильку, білш нічо.

Офелія.

Нічого білш? —

Ляерт.

Ані нічим не май її за білше.

Буть може, що теперь тебе він любить,

Що ні ще скверна, ні лукава думка

Єго ще чисту волю не грузить.

Але розваж лиш те, що у єго

Посаді воля не єго це воля,

І він підданий свого стану є.

Не можна 'му отак, як другим людем,

По свої воли виберать собі,

Бо від єго вибору і безпека

Й гаразд держави є залежен, і

Тиму він мусить свій вибор піддати

Під волю того народу, що він

Єго є головою. О-тиму же:

Бєли він каже, що тя любить, то
Тобі належить вірити отце
Лиш по-за-тільки, по-за кілька можеть
У своїм стримени він свого слова
Додержати, а це нї білш нї менше,
Як з данїйськов це волев ся ладять.
Лиш це одно возьми си на розвагу,
Що твоя слава би на тїм втеряла,
Бєли би-сь¹⁾ дала 'му ся на²⁾ підмову,
І свою правість би-сь занапастила.
Бо кров, єсли у нас ся розгуляє³⁾,
То не лиш наше тіло, але й розум
І душу у полон свій заберавть.
Оцего бій ся, сестро моя, бій ся!
Не потурай ти серцю, волю 'му
Нї в чому і нїколи не давай.
І найонимливіща дївчина
Уже за надто марнотравить ся,
Бєли лиш ся до місяця укажеть
У некротї, а тяр сегодне, де
І Пречисту вже носять по зубах,
А рожу ти росточує червак
І не розвитку ще. Мороз найгірше
На молоду сївбу це шкодить. Знай же-ж:
Що кріткість є найліпша оборона,
А молодість без віч — сама в біду ся вгонить.

О фелїя.

Я твої речі матиму на ввазі;
Але-ж і ти бо, брате, щоб не був,
Як тії проповідники бувають
По-деколи, що других знають правов
Дорогойов до неба в'ни справляти,
А сами же-ж прямісько в пекло йдуть,
Облудники.

Ляерт.

За це не бій ся, сестро!
Да я ся забарив. — А! бадечко!

(Полонїй виступав.)

¹⁾ В рукоп. тут і далі: бєсь. ²⁾ В рукоп. над. ³⁾ Перв. розгулясть.

У друге нам прощати довелось¹⁾,
То в двоє мете і благословити.

Полоній.

І ти ще тут, Ляерт? а в корабель!
Вже паруси давно там позовдили,
На тебе лиш чекають. — Приступи
Благословити ся. (Кладе 'му руку на голов.

А що тобі

Отце казати му, то набери
Собі до свого уму. Що думаєш,
Не вповідай нікому, а думай
Над кождим, що ти твориш, що ти робиш.

Будь гречний, але с кождим не гречнай ся;

Тих приятелів, що за добрих їх

Пізнав, о-так приковуй си до серця,

Як сталев: але і не голодай

Си руку, кождому подаючи ї,

Котрий ся навине тобі на руку.

Від зачипки варуйсь як від вогню;

Але если собі з ким вирискаш,

То вже не попусти, аби тебе

Противники твої бояли ся.

Ти слово кожде слухай і приймай,

Да свого слова не давай нікому.

І раду кожду вислухай, але

Що ти о ні думаєш, і як ти ї

Гадаєш слухати — най це ніхто

Не знає і по тобі не покмітить.

Носи на стілько ти коштівно ся,

На скілько вистарчає твій карман,

Але ніколи лизнем аж не будь.

Усе виставно, да без пересади;

Бо люде, що розумні, по отцему

І пізнають, хто чоловік, хто ні;

В Французів особливший дар на це є.

Не зич нічо в нікого і ніколи;

Бо з позичков нераз ти і приятіль

Пропаде; хто у других позичає, і

¹⁾ Перв. було: У друге нам це довелось прощатись.

То з того вже й господаря не має.
А це за все найліпше уважай:
Хто сам у себе вірну вірність має,
Той другого покривдить не гадає.
Здоров же будь! — А той, що ділить долю,
Нехай вкріпить у моїх тя глаголах!

Ляерт.

В покорі з вами це прощаюсь, батьку.

Полоній.

Пора, пора! Іди вже, слуги ждуть.

Ляерт.

Здорова, сестро, будь! — А май на думці,
Що я тобі казав.

Офелія.

Всі речі твої

У мене наче в скрини, а від неї
Ключі у тебе.

Ляерт.

Будь же-ж ми здорора! (Пріч.)

Полоній.

Він що тобі казав, Офеліє?

Офелія.

Про Гамлета отце він.

Полоній.

На пору,

Єй Богу, на пору! — Я зачував, —
Бо так мене дійшло, — що він
До тебе залицяєть ся, а ти знов —
Тобі це ще і овшем. Сли це так,
І сли тото, що доносило ся
До моїх ух — да це не доносилось,
Але мене перестерігано —
Сли цему так є, кажу, то ти скажу,
Що ти не зовсім так си поступаєш,
Як мої би доньці і мої чести
Пристоїло. Що є там мижи вами?
На правду ся признай!

Офелія.

Да це лиш те.

Що він до мене щирій.

Полоній.

Говори!

До тебе щирій!... Щирозубице

Ти необачна! — Я це лїпше знаю!

Байкам ти віриш?

Офелія.

Чи-ж я знаю, татку,

Що вірити?

Полоній.

А я ти скажу, доню:

Ото ти вірь, що ти дитина ще,

І що ти кожний жерт береш за правду;

А жерт усігди жертлом. Да коли вже

З жертлами тими так я розходивсь,

То скажу ти без жерту, що дурна єсь.

Офелія.

Він, правда, много прилицявсь до мене,

Да все лиш по-честі, усе звичайно.

Полоній.

О, гарна честь мині це! — Заберись!

Офелія.

Він ще і присягав ся на чим світ

Стоїть, що він по правді се гадає;

Казав, що це —

Полоній.

На пташку капканець!

І я би ще не знав, як то гладонько

Ся божить нам, сли кров та розбуяєсь!...

Да це соломяна лиш половінь,

Що світить а не гріє, і не довше

Отце, як ті слова і провести

Часу потрібно. — Від сегодне ти

Мині ся дорожи собойов білше;

Ти не на те, аби кому там будь

На їх ласкавий розказ ставитись

На бесїду. — О Гамлеті ти думай

Си так: він молодий ще, вільно 'му,
А не минї, робити що хотїти.
Вважаєш? А прицягам тим его
Не вірь, це звідники, на тварь лишень
Хороші, на язык лиш облестні,
Неначе ті просатарі-вшуканці,
Що гарно божкодайкати уміють.
Досить на тім! Від нинї з Гамлетом
У раду заходити ти не смієш,
Та ні собі ся розскреготувать!
Ходи!

О фелїя.

За все послухаю вас, татку. (Обое прїч).

Четверта сцена.

Площадь. Гамлет, Горацій і Марцелій виступають.

Гамлет.

Неначе ти косойов тягне.

Горацій.

Вітер

Як з гробу холодний.

Гамлет.

Котра година?

Горацій.

Дванацята ме ближити.

Марцелій.

Вже била.

Горацій.

Уже? — а я й не чув. То далї вже

Пора, коли мара та ме ходити.

(За подрев сурми і гармати).

Це що, пресвітлий пане?

Гамлет.

Це король

Заводить бенкет і ціліську ніч

У гульках потич ходить. А як скоро

У себе кубок¹⁾ вихилить вина,

¹⁾ Перв. куфіль.

Так зараз у кітли та сурми знати
Дають, який це з него за козирь.

Горацій.

Це тут такий звичай?

Гамлет.

Такий звичай.

Да я хоть тут і родився і ріс,
Я думаю, що цей звичай нехати,
То краще було би, як 'го тримати.
Бо й так ці п'ятики й цей розпуст
Пустили у цілого світа нас
В неславу вже. П'яницями нас звуть,
І иньше ще таке нам прізвище
Прилатують, що сором аж казати.
Да й справді: хоть ми що і не робім,
Хоть що не діймо й найславнішого, —
Налогу цього ради за нізачо
Усе нам пишеться. Отак оно
Ведеться і с поодинокими.
Через одну яку родиму ваду,
Що ми нарешті і невинні і
Бо та природа філем не питає¹⁾, —
Через який перехопний там корт,
Що і найрозумнішого з путя
Звалити може, ба і звалює, —
Через яку привичку незвичайну,
Що в'на й найкращий звичай забресклить, —
Через таку яку небудь там змазу,
Однако: чи родиму, чи привиклу,
Ми честь і славу нашу тратимо
На віки, хоть про решту наша добрість
Така би чиста була, як то сонце.
Одно лиш зеренце моральної в нас вади,
А вже і світ добріт нам білше не порадить²⁾.

(Тінь указуєсь).

Горацій.

Дивіть ся, як іде!

¹⁾ Перв. було: питаєть. ²⁾ Перв. А цілий світ добріт уже нам не порадить.

Гамлет.
Всі божі сили,
Ратуйте! — Будь ти добрий, будь ти злий,
Дуни ти небом, хоть диши ти пеклом;
Май добру гадку, або май ти злу:
Ти у такі особі ми приходиш,
Що я до тебе мушу говорити,
І зву тя Гамлетом, зву королем,
Вітцем, державним паном Данії.
О, дай ми відповідь, нехай не бю ся
В непевности, як в тьмі! Скажи мені,
Для чого твої моці з домовини
Це виломили ся? чого твій гріб,
Де мвром ми тебе уляговили,
Ті маймурові свої вилиці
Нараз роззявює і тя на землю
Вимітує? І що отце значить,
Що ти померший, в повні, ясні зброї
До місяця уповідаєш ся,
На страх нічницям, нам же грішним людем
На вдивовижу, чудо та поталу?
Кажі: чого? на що? і що нам діять?
(Тінь киває на Гамлета).

Горацій.
Оно на вас киває¹⁾, би-сьте²⁾ йшли
За ним, неначе би оно сам-на-сам
Хотіло з вами говорити.

Марцелій.
Дивіть ся,
Як приязно вас кличе! — Не ідіть!

Горацій.
Лиш то ні!

Гамлет.
А коли-ж бо тут не хоче
Зо мною говорити! Я іду.

Горацій.
Не йдіть, мій принце любий!

¹⁾ Перв. киваєть. ²⁾ В рукоп. бесьте.

Гамлет.

Я-ж чого

Бих мав бояти ся? Мій вік у мене
Не варт і шеляга, а душу мою —
Що-ж може в'но душі мої пошкодить,
Коли она така безсмертна, як
Оно? І знов киває¹⁾! Я іду.

Горацій.

А як би вас на море завело,
Або на шпиль страшної тої скелі,
Що он у море так ся нахилила,
А там вітак би перекинулось
У жах який, що би могли-сьте навіть
Зійти з розуму? — Це лиш поміркуйте!
То місце і без того вже жасне,
Отак похиле²⁾ в море, а до того
Возьмім ще й море, що так страшно це
Реве та завиває...

Гамлет.

А оно

В одно киває ще. Іди на перед,
Я піду за тобов.

Горацій.

Не підете,

Мій принце! (Тримає 'го).

Гамлет.

Пріч з руками!

Горацій.

Слухайте-ж

Бо нас! За ним не смієте ви йти!

Гамлет.

Судьба моя моя кличе. Кожда жилка
У мині левом стала. (Тінь киває).

У одно

Ще кличеш? — Пріч, пани! Пустіть мене!

(Вириваєсь від них).

А то вас кожного на тінь убою,

¹⁾ Перв. киваєть. ²⁾ Перв. нависше.

Хто меть мене сперати. Пріч від мене,
Вам кажу! — Йди на перед! Я вже йду.

(Тінь і Гамлет пріч).

Горацій.

Сфантазоватів.

Марцелій.

Рушмо ми за ним;

Нам було 'го не слухати.

Горацій.

Ходім!

Ба на яке це вийде?...

Марцелій.

Зачутилось

У Данії.

Горацій.

Чей Бог переиначить.

Марцелій.

Ходім! (Усі пріч).

Пята сцена.

Пустка. Тінь і Гамлет.

Гамлет.

Куда мене ведеш? — Я далі вже
Не піду.

Тінь.

Слухай.

Гамлет.

Чую.

Тінь.

Бо вже ближить

Година, де мині би знов вертати

На муки прістрашні.

Гамлет.

Душе сердешна!

Тінь

Не жалуй ти мене, але послухай,
Що ти казатиму.

Гамлет.

Я слухаю.

Тїнь.

А як послухаєш, то відометись.

Гамлет.

За кого це?

Тїнь.

За мене. Я є дух

Вітця твого, засуджений на час

Блукатись по-ночам, а в днину муки

Огненнії страдати, доки аж

Всі беззаконія життя мого

Да не очистять ся і не одставлять.

О, щоб мині позволено було ти

Страданій моїх тайну уповісти:

То чув такі би-сь¹⁾ речі, що за кожним

Би словом серце твоє роспукалось,

Кров твоя би стинала ся у кригу,

На верхи виступили-б твої очі

Такі великі як світи, твій чупер

Би розлетїв ся що до волосочка,

А кожний волосочок став би дуба

Аж до небіс. Да вісти с того світа

Не для людей туземських. — Слухай, сину!

Бєли вітця ти твогого любив —

Гамлет.

О Боже!

Тїнь.

Відомети ся за убій

Бєго страшний.

Гамлет.

Убій!

Тїнь.

Убій такий,

Якого не бувало ще на світі.

О, кожний є страшний та прегрішний,

Да мому вбєзвє не має²⁾ пари.

¹⁾ В рукоп. бєсє. ²⁾ Перв. не було.

Гамлет.

Уповідай! Уповідай, най лечу,
Як та молитва в небеса, як гадка
По світі, і най мстю ся.

Тїнь.

Ти огідний,

Як вижу. Да хіба би-сь¹⁾ був пріліщій,
Як та гнила колода в чорнім лісі,
Що в'на сама від себе розпадаєсь,
Бєли би моя кривда несповіта
Тя не обрушила. О, слухай, Гамлет:
Они пустили чутку, що як спав я
В городі, то мя²⁾ гадина вкусила;
Таку лукаву покліч у державу
Они пустили це про мою смерть.
Да, сину, щоб ти знав: та гадина,
Що твого батька на смерть укусила,
Бєго корону носить.

Гамлет.

Приходило-ж

Минї на думку! Це мій вуйко! він це!

Тїнь.

Твій вуйко, кроволожна, чужоложна
Та нехарь. Він підмовою, словами³⁾,
Та базаринками — о прєпрокляті
І ті дари і тїї звідні речі
Такі! — облудну кралою звів з розума.
О, Гамлете, як тяжко в'на зблудила!...
Мене, що моя чистая любов
Ішла з прицягов мойов рука-в-руку
І по законам шлюбним поводилась,
Мене нехати, а с таким собі
Це накладати, що по-протів мене
І наровень зо мною стати він
І порівнати ся не годе! — Да
Однако, як невинність всїгди си
Однакойов будє, хоть най там блуд
І в твари ангельські ї підмовляє,

¹⁾ В рукоп. бесь. ²⁾ Перв. мян. ³⁾ Перв. та річми.

Отак же і облуда. Бо нехай
І ангельські опістують її руки,
То її навтямить ся то чисте ложе,
І за огидойов она посягнеть.
А тихо-ж! — досвітний завіяв воздух
Прясний! — то-ж мушу квапитись, і ти
Коротко скажу лиш. Як у городі
Я спав по полудни, як це за звичай
У мене було, — вуйко твій закрив ся
До мене і отрою всипав ми
У ухо, соку з зіля змийовону,
А зіля це таке, що в'но від разу
Одним струпом укрив¹⁾ чоловіка,
І с кровйов людзькойов таке незгоже,
Що рушить кождов жилкойов, неначе
Живе то срібло, і від разу кров
Так зітне²⁾ в чоловіці, як косов.
Оттак ся стало і зо мнов: від разу
Одна мя³⁾ рана вкрила препогана
Як Лазаря.
Оттак-бращькії руки ми у сні
Відняли вік, корону, дружину,
І то в таку пору, коли гріхи
Вкривали душу мою як бурян!
Без всякого порядку і ряду,
Без сповіди і маслосвятія,
Без обрахунку з Богом, з усіма
Гріхами на душі, мя³⁾ вирядив
На судище Господне. — Страшно! Страшно!
Аж несповіто страшно! — Сли ти Бога
У серци маєш, не лиши отце!
Не допусти, щоб королевське ложе
Держави цеї перейшло на блуд
Поганий та на кроволожницю.
Однако-ж хоть дошукувати меш
Ти мої кривди і упоминатись,
Да протів матери не починай
Нічо собі; лиши її божі воли,

1) Перв. укрить. 2) Перв. зітнеть. 3) Перв. мня.

Та тому терню, що ї душу коле.
Бувай здоров! Вже искорь зорі чує,
А заря день святий благовістувє.
Бувай здоров! бувай здоров! Мене
Не забувай! (Пріч).

Гамлет.

О сили ви небесні,

І ти, святая земле, і на кого
Ще кликати ся, оклика́ти ся
Мині!?... на вас, пекольні? — О, погано!
Будь тихо, моє серце, тихо будь,
А ви ще не зривайтесь, мої жили,
Носіте ще мене! Тебе забути?...
Нї, душе ти, страдальнице нещасна,
Ще доки памяти у голові
Порушені ці мої стане¹⁾ — нї!
Тебе забути? — Всю бувальщину,
Усі науки, всі книжки, всі речі,
Все зітру с таблиці я памяти,
Все вивержу я з свої голови,
А в ню тебе, тебе одного я
Покладу: як у Бога це ду́жаю!
О жінко ти проклята! Злодію
Ти над злодіями, що у одно
Ся вмієш осміхати!... Де рава́ш мій,
Нехай собі запишу, хай затягну
Собі це на папір, що чоловік
Все усміхати ся та усміхати
Ся може вміти, а про те однако
Пекельним чортом бути. Так принайм²⁾
У нас це, в Данії. (Пішеть).

Отут ти стій,

Мій вуйку! — А теперь до мої кличі:
„Здоров бувай, здоров бувай! Мене
Не забувай!“ — Ёй Богу, не забуду!

Горацій (за подрев).

Ласкавий принце, де ви?

Марцелій (за подрев).

Принце Гамлет!

¹⁾ Перв. стякне. ²⁾ Перв. принаймне.

Горацій (за подрев).
Ратуй 'го, Боже!

Гамлет.

Так це буде!

Горацій (за подрев).

Принце!

Гамлет.

А гов! сюда, ледію! пташок тут.

(Горацій і Марцелій виступають).

Марцелій.

А що, ласкавий пане?

Горацій.

Що, мій принце?

Гамлет.

О чудо!

Горацій.

Уповіжте!

Гамлет.

Ви-ж бо далі

Це розголосите?

Горацій.

Єй Богу! ні.

Марцелій.

І я ні.

Гамлет.

Що-ж ви скажете на це?

Чи-ж було би кому до голови

Таке прийшло? — Да ви ми обіцяли,

Що будете мовчати?

Горацій і Марцелій.

Бог нам свідок.

Гамлет.

Що звесь у світі лиш драпіжник, штроль,

То звесь у нас, у Данії — драпіжник.

Горацій.

Ми знаєм це і без мерців.

Гамлет.

Це так!

Ви правду маєте; а на такий

Це спосіб ми зробимо як найлучше:
Подаймо руки си, і розійдімось,
Куда котрому воля і куда
Душа котрого тягне. — Що до мене —
То йду молитись Богу, видите.

Горацій.

Отце порожні є слова, мій принце.

Гамлет.

Я се¹⁾ не рад, що в'ни вам не у лад,
Да що-ж робити мушу?

Горацій.

Ви отце

Печалите нас, пане.

Гамлет.

Ні, ей Богу!

Печали і без цього є досить
На цьому світі, є, Горацію,
І то чимало. Що мерця ся тичить —
То тільки скажу вам, що цей мертвець
Є честний чоловік за всі мерці.
А сли кортить вас знати, що між нами
Двома там було, то вас в перед прошу,
Нехай вас не кортить. Да сли-сьте ще
Приятелі, жовняри й люде честні,
То би могли-сьте у одному ділі
Вволити мою волю.

Горацій.

Що лиш мете

Бажати.

Гамлет.

Що тут діялось цю ніч,
Нікому не вповісти.

Горацій і Марцелій.

Ні, наш пане.

Гамлет.

Да побожіть ся.

¹⁾ Перв. це.

Горацій.
Честне моє слово,
Мій королевичу.

Марцелій.
А моє також.
Гамлет.
На меч мій.

Марцелій.
Ми уже ся забожили.
Гамлет.
На меч мій, прошу вас, і то без жарту!
На меч мій.

Тінь (с під землі).
Присягніть!
Гамлет.
Га га! ти тут
Ледію? так ти кажеш, добрянице? —
Ви чуєте, гробарь мій цього хоче¹⁾!
Прицягу!

Горацій.
Проведіть, ласкавий пане.
Гамлет.
Що виділи, ніколи і нікому
Не уповісти в світі.

Тінь (с під землі).
Присягніть!
Гамлет.
І тут і де небудь? Перемотаймось!
Сюда, пани! На меч мій руки, що
Ніколи і нікому все що чули
Не скажете, не розголосите ви.
Тут —

Тінь (с під землі).
Присягніть!
Гамлет.
Киричник с тебе жвавий;
Не згірше рнеш! — Ще перемотаймось,
Товариші!

¹⁾ Перв. хочеть.

Горацій.
Це чудо над чуда!

Гамлет.
О, білше чуда є на небесїх
І на землі, як це розумнакам
Тим вашим в школі снить ся, вірь менї.
Да присягнїть
І тут і де небудь, що ви ніколи,
Як в Бога ви спасенія души
Бажаєте і молите — хоть я
Би мусїв навіть дивака вдавати,
То ви, чи то лише де уздрите,
Чи як небудь, ніколи і нікому
Пізнати не дасьте, що знаєте
Про що таке або таке, й нїяк:
Нї то, на примір, руки так заклавшє,
Нї головов покивуюч' отак,
Нї по словечку де пускаючи,
На примір, отакому: „й ми щось знаєм“;
Або: „коби нам це лиш ся хотїло“,
Або: „коби так можна як не можна“,
Або: „найшли би-сь люде, лиш коби...“
Це присягнїть минї, і по такі
Це правдї, по які бажаєте,
Аби вам Господь Бог у кождім дїлї
Допомагав це.

Тїнь (під землев).
Присягнїть!

Гамлет.
Спочинь,

Душе ти окаянна! (Присягають).

А теперь
Подаймо руки си у щирости
До товариства. І если такий
Пропаций чоловік, як я отце,
Би був коли у станї, любого
Та доброго чого зділати вам,
То приконаєтесь, що Гамлет хоть
За тїлько чоловік. — Теперь ходїм;

А ще раз прошу вас: нічо нікому
Не вповідайте! Світ ся повихнув,
Да як подумаю, що я 'го маю
Назад направити, то аж мя сміх зберас.
Ходімо разом. (Усі пріч).

ДРУГИЙ АКТ.

Перша сцена.

Світлиця дома у Полонїї. Полонїй і Рейнальдо виступають.

Полонїй.

Подай 'му гроші й листи ці, Рейнальдо.

Рейнальдо.

Подам, ласкавий пане.

Полонїй.

Слухай же

Сюда, Рейнальдо, що ти му казати.
Це було би і хитро й мудро с тебе,
Аби ти передом, нїм ще до него
Самого підеш, міг довідатись,
Як він ся там справує.

Рейнальдо.

Я це й сам

Вже думав, пане.

Полонїй.

Думав єсь? діправди?

Це добре думав ти, це дуже добре!
У перед же старай ся, любчику,
Довідатись, чи є хто з Данїйців
Сим разом у Парижи, як і хто,
І з чого в'ни живуть, і де живуть;
Питай ся, с ким собі заходять ся,
І як хто держить ся. А як отак
Зазделегідь ся зічнеть бесіда,

І стануть ти казати, вповідати,
Що мого сина знають, те і те,
То станеш далі ти виємотрювать¹⁾,
Та й станеш їм казати, що і ти
Це бутьо сина мого знаєш, так лиш,
По далеку, на примір: „Того пана,
Чи панича, я батька трохи знаю,
Єго товаришів, й єго самого
По трохи.“ Розумієш?

Рейнальдо.

Дуже добре²⁾,

Ласкавий пане.

Полоній.

„І єго самого

По трохи, з далеку; але —“ додаш,

„Не онь; да сли це той, що я 'го знаю,

То це гуляк, гільтай, такий й такий“.

Тай зічнеш тут вигадувать на него

Нїт вісти що, що сам меш розуміти,

Да лиш нічо такого, сохрानь Боже,

Що би могло на славі 'му зашкодить!

Такі самі лиш вади, розумієш,

Як молодим в'ни людям є звичайні;

От як то кажуть: „буйність-молодість“.

Рейнальдо.

На приклад, скажу, що він грач.

Полоній.

Так, грач,

Або побійця, або напивати

Що любить ся, сварити, вечерничить, —

Отце ти можна.

Рейнальдо.

Розумію; щоб

'Му чести не урвати.

Полоній.

О, лиш то нї!

Дай те лиш з розумом, до міри лиш,

¹⁾ Перв. далі випунктовувать. ²⁾ Перв. Да ще й як.

Аби си не гадали, що він зовсім
Ледащо; делікатним способом,
Ти кажу! Так, аби ті вигадки
Твої на буйність були лиш похожі,
На молодецьку шибайголову,
На офук неуговтаний, на кров
Горячу та кипячу, як це в світі
Вже ходить.

Рейнальд.
Добре, пане; але —

Полоній.

Що?
Ти рад би знати, на що це я кажу?

Рейнальд.
А рад би, пане.

Полоній.
Слухай лиш, як я
Отце собі гадаю, а гадаю,
Що зовсім хитро це і зовсім мудро.
Бо як покладеш ти на мого сина
Такі маленькі нісенітниці,
Що можуть кожному надобитись,
І то так легко, як то легко можна
Си руки при роботі поваляти, —
А слухай же сюда! — тогди тамтой,
Що ти висмотрював єго словами,
І він це діськи знає що на него,
Від разу стане ти потакувать,
На примір так: „О, любчику мій“, або
„О паночку“, або як там уже
Яка є поведія і звичай,
І як там люде між собоюов честь
Собі ведуть —

Рейнальд.
Я розумію, пане.

Полоній.
Вітак же-ж, любчику, як він отак
Говірку зічне і казати стане —
Казати стане — що я це хотів лиш

Казати? — зараз — ну! — а, на язиці
Мині плетесь¹⁾! — На чим я перше став?

Рейнальдो.

„Потакувати ме“ — „любчику мій“ — „пане“ —

Полоній.

А! правда! так: потакуватиме, —

Та й зараз зічне ти уповідати:

„Так, так; і я це знаю; того пана,

Що ви за него кажете, я видів

Учера“, або там: передучера,

Або: тогди й тогди. „Це справди так,

Як ви це кажете: він пріграваєсь;

Він понапилий був; він бивсь онóгди“.

Або і так ще скаже: „Таже я

’Го видів, як він там і там отце,

В такий дім і такий як забігав“. —

Ти вже міркуєш, у який це дім?

От видиш же: та твоя бріхонька,

Дрібна як нерестничка, а їмила

Велику шуку — правду. Отаким

То способом, та отакими ости

Ми, хитрі люде, в голову не биті,

Полюємо за правдов. Отаким

І ти мині це визвідати маєш

Про мого сина і єго справунок.

Ти розумів мене?

Рейнальдо.

Я розумів,

Ласкавий пане.

Полоній.

З Богом же в дорогу.

Рейнальдо.

Бувайте ми здорови.

Полоній.

Йди здоров;

Себе суди, то й других ся досудиш.

Рейнальдо.

Я розумію, пане.

¹⁾ Перв. Ми плентась.

Полоній.
А музику

Щоб не занедбував.

Рейнальдо.

Я скажу, пане. (Пріч).

(Офелія виступає).

Полоній.
Гости-ж здоров! — Ти що, Офеліє?

Офелія.
Ох, як же-ж я перелякалась!

Полоній.
А що там?

Офелія.
Я сиджу шиючи отце в кімнаті,
Аж тут нараз, не знати відки й як це,
Принц Гамлет із'явивсь, розхристаний,
Без капелюха, в капцях загрузених,
Скочених, сам блідий як полотно,
Аж ноги 'го не держуть, а у тварі
Таке 'му горе вибите, неначе
Теперь утік що с пекла та прибіг
Страхи нам вповідати.

Полоній.
Збожеволів?

Хіба з любви до тебе?

Офелія.
Я не знаю,

Да на таке похоже.

Полоній.
Що-ж казав?

Офелія.

На сам перед вфатив мене за руку
У котику, і довго так тримав.
Вітак знов відхилився на оберемок,
А знявше руку як дашок на очи,
На мене він з підліб'я¹⁾ призеравсь,
Неначе мя²⁾ писать би він хотів

¹⁾ В рукоп. піліб'я. ²⁾ Перв. мя.

На папері. Отак стояв він хвилю.
На решті він потряс мене за руку,
А покрутивше тричі головою
Отак, зітох так тяжко да так важко,
Неначе душу з себе дать хотів.
Вітак пустив мене, а сам пішов
Гадаючи у двері, да це навгадь,
Бо у-одно з запліча ся дивив-
Придивлював на мене.

Полоній.

Гай зо мною!

Це скажу королеви. Це любов є,
І то тота остекла, що огнем
Палає, і то диким тим огнем,
Що чоловіка перепалює¹⁾
І до завзятих діл запалює²⁾,
Як кождий це наліг у чоловіці,
Що крутить³⁾ нас і термезує⁴⁾ нами
На круглі ці землі. Мині го жаль.
Ти може де недавно незвичайно
Це обійшла ся з ним?

Офелія.

Ні, бадечку;

Я листи лиш приймати не хотіла
Від него, як це ви мині казали,
Тай говорити ні.

Полоній.

А він від цього

І збожеволів. Ми чимало жаль,
Що я его не зміркував це ліпше.
Я думав, що собі він лиш жартує,
Аби тебе тим з розуму звести.
До ката з мойов тов оглядностей!
Єй Богу, нам старим так легко це
Ошибнутись у наші голові,
Як молодим, що в них немає ще
Ніякого досвіцтва. Йди, та підем
До короля. (Офелія пріі).

¹⁾ Перв. перепалюєсть. ²⁾ Перв. запалюєсть. ³⁾ Перв. трапить.

⁴⁾ Перв. термезуєть.

Це мушу 'му вповісти,
Бо як би це єму я затаїв,
То було би й жалю й гніву на мене
Доволі. (Пріч).

Друга сцена.

Світлиця в замку. Король, краля, Розенкранц, Гільденштерн¹⁾ і поїзд.

Король.

Мій милий Розенкранц і Гільденштерн,
Витайте ми! Одно того, що я
Бажав ся з вами видіти, а друге,
Що вашої услуги потребуєм,
Ми вас зазвали на наш двір. — Запевне
Вже чули-сьте про Гамлета відміну,
Бо я єго недугу зву відмінов,
Так дуже він на тілі і души
Змівив ся. Що таке се²⁾ має бути,
Що білше 'го, ніж смерть єго вітця
Затурбувало, це не можемо
Ми зміркувати. За-длі того вас
Обох я прошу, як ви з маленьку
Із ним зросли-сьте і ровесники
Собі-сьте з ним у кождім способі, —
Аби ви забарили час який
На нашому дворі, і товариством
'То вашим розважали, а при ті
Оказії, о скільки зможете,
Старались визвідать, чи це єго
Таке що тайма не гризеть, о чим
Би ми не знали, а если бих знали,
Єму зарадити могли.

Краля.

Це так є.

Да він вас много споминав, і певне
Нема таких двох других, щоб він так
До них прихилий був, як це до вас.
Если-ж би-сьте³⁾ такі ви милі були,

¹⁾ Тут і всюди далі: Гільденштерн. ²⁾ Перв. це. ³⁾ В рукоп. бесьте.

У нас це забарити час який
І нам допомочи у нашім ділі,
То ми би вам за труд надгородили
По нашому це достоятельству,
Як королям пристойно.

Розенкранц.

Ваша зверьхність

Над нами має власть і має силу
Нам розказати, а не нас просити;
Ми вашого майстату вірні слуги.

Гільденштерн.

Й найпокірніщі вашого престола,
І яко отакі приложимо
Всю нашу службу і підлежність нашу
До ніг величества.

Король.

Вам дякуем,

Мій любий Гільденштерн і Розенкранц!

Краля.

Наш милий Розенкранц і Гільденштерн,
Обоє дякуем і просим вас,
Часу це не гаївше, скорше йти
До сина нашого недужого.
Нехай хто попровадить цих панів
До принца Гамлета.

Гільденштерн.

І поможи

Це Боже, щоб прихід наш був єму
Приємний, а наш труд вам пожиточний!

Краля.

Амінь! (Розенкранц, Гільденштерн і де хто з поїзду пріч. Поло-
лоній виступає).

Полоній.

Пресвітлий пане, вже після
З Норвегії вернули наші, всі
Здорові і веселі.

Король.

Завсїгди

Ти з добров новинойов лиш носив ся.

Полоній.

Або-ж неправда, світлий мій королю? —

О, це вже так! — як душу Богови

Я держу лиш, отак і свою службу

Ласкавому лиш своєму королеви

Тримаю, так. А як вже я не знаю

Причину і росчину тому всему,

Віч чого Гамлету у голові

Перевернуло ся, то вже хіба

Мині ця моя голова не служить

Так мудро, як це до тепер служила.

Король.

Ох, уповіж ї нам, причину ту!

Давно вже ми би раді знати її.

Полоній.

Уперед послів ви прийміть, а моя

Нехай вам новина за потравку

По празнику знай буде.

Король.

Поведіть

Ви послам честь, і приведіть сюда їх.

(Полоній приї).

Він каже, що він вислідив причину,

Чого твій син, Гертрудо, так змінив ся,

І чо' так волю стратив.

Кр а л я.

Да я боюсь,

Що иншої причини тут не має,

Як смерть вітця і наші скорі шлюби.

(Полоній уводить Вольтиманда і Корнелія).

Король.

Мем чути. — А! витайте, приятелі!

Уповідайте, Вольтиманд, нового

Нам що приносите від брата Норвега¹⁾.

Вольтиманд.

Уклін вам на взаєм і все добро.

У сей він час казав застановити

¹⁾ В рукоп. Норведа.

Вербованя немота свого; бо
Він доси думав, що напротів Ляха
Той зброїть ся, да аж у посліди
Довідав ся, що це напротів вас.
Він вельми був нерад, що проти єго
Це старости і слабости непіт
Таке собі позволив, і післав
Від разу це за ним. Він не справесъ.
Діставше же від короля чималу
Він ганьбу, слово дав, що від теперъ
На вашу зверьхність зброї підоймати
Не буде вже¹⁾. На це старий король
Так вельми врадувавсь, що визначив
Що року шістьдесять 'му тисяч кронів,
І дав 'му дозвіл, з навербованим
Тим військом рушити на Поляка.
На решті просить він в отцім письмі (Нодає письмо)
О вільний 'му прохід крізь вашу землю.
А що ся тичить плати і поруки,
То также у отцім письмі стоїть.

Король.

Ми в кождім способі довольні с цього.
А скоро це письмо перечитаєм,
І на розвагу візьмемо, так зараз
І відповідь дамо. Тим часом вам
Сердечне дякувать за вашу службу!
Ідїть та припочиньте, а обідать
Ми разом будемо. — Витаю вас!

(Вольтиманд і Корнелій пріч).

Полоній

Це-ж діло Бог поміг вкінчати мирно.
Теперъ же, пане мій премилостивий,
І ви, пресвітла, честна моя крале:
Єсли би я хотїв тут розкладатись,
Що зверьхність є, а що повинність є,
Чиму день днем, ніч нічов, а пора
Поров — то тільки би отце значило,
Пору й добу лиш марнотравити.

¹⁾ Перв. Не меть уже.

Бели-ж не многословність є душейов
Усего дотепу, а роскладні
Росправи лиш єго оздобойов,
То скажу вам на коротко отце:
Ваш честний син це збожеволів. Я
Це божевільством зву; бо божевільство,
Узявше гарно на розвагу, що
Це є оно, то божевільство? То
Вам тільки скажу лиш, що божевільство
Не є нічого білше, як лиш те,
Що чоловік ізбожеволіє.
Але нехай це —

Кр а л я.

Білше дотепу,
Вас прошу, менше штуки!

П о л о н і й.

Ей-же Богу,

Що штуки тут нїякої минї
Не треба. -- Бо, що він це збожеволів,
Це правда є, а правда знов, що шкода
Отце, а шкода знов, що цьому правда.
Да ця розправа моя зовсім є
Дурна та божевільна; к' бісу з нев!
Я хочу без великої росправи
Казати річ. — То-ж даймо на тото,
Що це він божевільний є; тепер же-ж
Нам нїщо діяти, як слїдить за
Причинов тої ключки, або лїпше
Сказавше, за причинов приключки,
Бо приключка і ключку мусить мати,
А ключка знов кінець. Отцего-ж нам
І треба! Отже-ж вам цілий кінець:
Я маю це доньку; а маю ї,
Бо моя є она; она-ж минї,
Як це донька послушна, і подала
Отце. Тепер же-ж сами си міркуйте,
Та лиш догадуйтеся. (Читаєть).
„До небесної, до богинї мої душі, до красобогатої
Офелїї“. — Це вираз пустий, це вираз простий;

„красобогатої“ є вираз дуже простий. Але слухайте лиш: „До її лебединої груднички отці“ і. т. д.

К р а л я.

Отце від Гамлета она дістала?

П о л о н і й.

Ласкава пане, погодіть лиш хвильку,

А зараз знатимете все а все. (Читає).

„Не вірь предвічним, ясним зорям,

„Не вірь ні сонечка теплови,

„Не вірь на решті ти і правді,

„Лиш мої вірь по вік любові.

„Дорога моя Офеліє: я не розуміюсь добре на віршах, ні умію мої здохи міряти; але вірь мині, що тя щиро люблю, ти моя щиролюбая! — Здорова будь!

Во віки твій,

Ще доки вік се¹⁾ мій.

Гамлет“.

Отце мині донька моя подала,

Іще до того розповіла все,

Як він до неї дуже залицявся,

Коли, і де, і як.

К о р о л ь.

А що-ж она

Єму на це?

П о л о н і й.

А ви же що отце

Гадаєте²⁾ о мині!?

К о р о л ь.

Я гадаю³⁾,

Що ви-сьте честні і ретенні.

П о л о н і й

Я-ж

Гадаю³⁾, вас о цьому приконати.

Бо що-ж би ви собі гадали були⁴⁾,

Єсли бих був я видів, як тота

Горящая любов ловила ся,

¹⁾ Перв. пей. ²⁾ Перв. Думаєте. ³⁾ Перв. думаю. ⁴⁾ Перв. ви си були думали.

Як це і дієски сталось, нїм ще моя
Донька минї о тому уповїла, —
Що були би собі ви думали,
Як ви, пресвітлий пане, так і ви,
Ласкава моя крале, сли бих був
Я притаїв ся, або так робивсь,
Неначе о нїчим нїчо' не знаю,
Або мене нїчо це не обходить?
Що були би собі ви думали? —
Да я узяв ся-ж бо без рукавиць
До свого діла, да і кажу це
До свої панночки: „Принц Гамлет принцом,
Ти не до него рівня, тобі годї!“
Вїтак ї наказав, аби від него
В'на онимала ся і нї післи,
Нї подарунки білше не приймала
Єго. Она-ж мене послухала.
Теперь же він, уздрівше, що 'му годї —
Щоб коротко отце вам лиш сказати, —
Паде в тугу, с туги паде у піст,
А с посту у нічниці, а з нічниць
У слабїсть, з слабости у байдужень,
І так все далї і все далї, аж
На респї в божевільність попадаєсь,
Що так єго отце змогла, нам всім
На горе та великую печаль.

Король.

Як думаєш, Гертрудо?

Краля.

Може бути,

І легко¹⁾ може бути.

Полонїй.

Я би рад

Лиш знати, чи це лучилось хоть раз,
Аби коли я небудь-що сказав,
А це не було так?

Король.

Не свідомую.

¹⁾ Перв. дуже.

Полоній (справляючи на голов і плечі).

Здойміте-ж це від цього, сли отцему
Не так, як я це кажу. Я, сли маю
Лиш пощик у руках, то винайду
Вам правду, хоть би с під землі.

Король.

А як же-ж

Ми далі правди дійдем?

Полоній.

От же-ж так:

Ви знаєте, що він і по годині
Не раз тут прохожаєсь.

Кр а л я.

Це є правда.

Полоній.

Як буде він же-ж¹⁾ прохожати ся,
То пішлю 'д нему свою я доньку,
А ви сховаєтесь за параван,
І мете уважати, що це буде.
Єсли ся приконає, що з любви
Він це не збожеволів, то мене
До плуга наженіть, або до тачки.

Король.

Я вас послухаю.

(Гамлет уходить читаючи).

Кр а л я.

Ану, дивіть ся,

Який сумний, сердешний, та як дуже
Він зачитавсь.

Полоній.

Пріч, пріч обоє ви!

Я зараз прискіпаю ся до него.
Позвольте з ласки свої.

(Король, кр а л я і поїзд пріч).

Як же-ж ся мині має²⁾ ласкавий мій принц Гамлет?

¹⁾ Перв. Як мет отце-ж він. ²⁾ Перв. масть.

Гамлет.

Гаразд, Богу дякувати.

Полоній.

Ви-ж мене пізнаєте, принце?

Гамлет.

Ще й як; ви чумаки.

Полоній.

Та де би, мій королевичу!

Гамлет.

Коли ні, то я би хотів, аби ви були таким честним чоловіком, як чумаки отце.

Полоній.

Честним чоловіком, принце?

Гамлет.

Ага, бо яке тепер по світі постало, то честним чоловіком бути значить тільки, що с тисяхох вибраним бути.

Полоній.

Отце правда, ласкавий пане.

Гамлет.

Бо коли сонце у здохлому псї черву випложує¹⁾, красна минї божка, що з стервом женихавсь²⁾. У вас є донька?

Полоній.

Є, пане ласкавий.

Гамлет.

То накажіть ї, аби на сонци не ходила. Бо завагоніти є благодать, але не так завагоніти, як би отце ваша донька могла завагоніти. Сокотїть ї, приятелю.

Полоній.

Як ви отце розумієте? (Про себе). А все на мою доньку звертає. Перше-ж мене не пізнавав, казав, що я чумаки. Да хїба-ж ззя-молоду не доводилось і минї через ту любу нужду витерпати, лиш трохи не отак, як єму отце? Най-ко, я ще до него обізвусь. — Що ви отце читаєте, мій королевичу?

¹⁾ Перв. випложуєть. ²⁾ Перв. собі накладає.

Гамлет.

Речі, речі, речі.

Полоній.

А о що зайшла річ?

Гамлет.

С ким?

Полоній.

Я кажу, принце, що стоїть у ці книжці, що ви ї читаєте?

Гамлет.

Самі клевети, пане; бо отцей філіяр каже¹⁾, що в старих людей бороди сиві, що в них зморщки в лиці, що їм з очий чурить сама амвра, що в них аж за надто багато браку розуму, а в їх костях сили. А я знов хоть цьому усе́му діськи вірю, мині здаєть ся, що це негоже отак без урізків правду писати. Бо ви сами, пане, могли би-сьте²⁾ отак постарітись, як я отце, сли би-сьте²⁾ лиш уміли на зад лазити, так як рак.

Полоній (про себе).

Хоть божевільність, то у нї метода.

Тут вітер тягне; ви би не вступились,

Мій королевичу?

Гамлет.

Куда? у гріб?

Полоній (про себе).

Це би справди з вітру. — Як то він часом дотепно відповідає³⁾! Це диво, що божевільний вам часом трафніще відповість, як розумний. Я піду, і⁴⁾ зараз так приспособю, аби він з мойов доньков здибавсь. — Мій принце ласкавий, бувайте здорови, бо я вас лишаю.

Гамлет.

Немає нічого, що я би вам радніще міг лишити, пане, як вас отце — окрем мого життя, окрем мого життя.

¹⁾ Перв. кажеть. ²⁾ В рукоп. бесьте. ³⁾ Перв. відповідаєть.

⁴⁾ Перв. тай.

Полоній.

Будьте здорови, принце.

Гамлет.

Ох с тими старими нудакami!

(Розенкранц і Гільденштерн уходя).

Полоній.

Ви дивитесь принца Гамлета? Він тут.

Розенкранц.

Як здорови, пане? (Полоній причі).

Гільденштерн.

Честний принце!

Розенкранц.

Дорогий принце!

Гамлет.

Приятелі мої любі! — Як маєш ся, Гільденштерн? А ти Розенкранц? — Як же ся оба маєте?

Розенкранц.

От, як тото ми собі, звичайні люде.

Гільденштерн.

Нам гаразд, бо щастє нам не дуже докучає¹⁾; ми у фортуни не затичка за ухом.

Гамлет.

Та ні підошва у чобота?

Розенкранц.

І це ні, принце.

Гамлет.

То ви у неї так ніби отце — або у пазусі, або-ж у самі середині від її ласки.

Гільденштерн.

Це так, ми ніби то в неї прилатки²⁾.

Гамлет.

Прилатки²⁾ фортуни мижи ногами? Але правда, кажуть, що она нешта. Що нового?

Розенкранц.

А нічогосько, пане світлий, як хіба те, що люде поправились.

¹⁾ Перв. докучасть. ²⁾ Перв. фостики.

Гамлет.

То праведний божий суд близько, лиш що ваша новина несправедна. Але най вас запитаю: що ви таке фортуні провинили, що вас отце у неволю всадила?

Гільденштерн.

У неволю, принце?

Гамлет.

Данія є неволя.

Розенкранц.

Коли так, то цілий світ неволя.

Гамлет.

Дуже просторна, і много у нї земників, печер та ямий; Данія-ж найгірша з усіхох.

Розенкранц.

Ми так не думаємо, пане.

Гамлет.

Коли нї, то для вас нї; бо саме собов не є нічо ані добрим ані злим, аж доки 'го наша думка сяким або таким не зробить. Для мене є Данія неволев.

Розенкранц.

То хіба-ж ваша славохїть зробила вам з неї неволю; она за тісна для вашої слави.

Гамлет.

Ох, ти мій Боже! Таже я би міг у горісі поміститись, а сам думати, що я отце царь на весь світ, коби лиш минї такі лукаві сні не снились.

Гільденштерн.

А ці сні, то є ваше славолюбство; бо сам славолюб не є що иньше, як сонне видїне.

Гамлет.

Та й сон же-ж бо не є нічо иньше, як сонне видїне.

Розенкранц.

Власне тиму минї видить ся, що славолюбство є таке марне, що не стоїть і тіни від сонного видїня.

Гамлет.

На такий спосіб то лиш наші старці є що є, а наші царі та паливоди лиш тіни старецькі. Да не

підемо до двора? — бо, ей Богу, мині вже далі до-
тепу не витякає¹⁾).

Розенкранц і Гільденштерн.
Служимо, пане.

Гамлет.

Лиш це не кажіть; я вас не хочу за слуги
рахувати, бо вам ся по правді признам, що мої
слуги усі такі огидні, як лиш може бути. Да щоб
з битого шляху не звертати: що вас принесло у Ель-
зинор?

Розенкранц.

Вас відвідати, ласкавий пане, нічо' білш.

Гамлет.

Ох, да який же-ж я бідний, що навіть подя-
кувати у мене нічим! Але я вам однако дякую,
хоть, правду сказавше, моя отце подяка і шеляга
не варт. — За вами не слано? Прийшли з свої
охоти? по свої воли? Кажіть! правду мині говоріть!

Гільденштерн.

Що-ж ми вам скажемо, ласкавий пане?

Гамлет.

Що хочете, лиш по правді. За вами слано, я
це пізнаю по ваших перезірках. Бо ваша собачність
ще на стілько не зсобачилась, аби себе пересоба-
чити. Я знаю, що ці добрі королі наші за вами
слали?

Розенкранц.

На віщо-ж би отце, ласкавий принце?

Гамлет.

Власне-ж отце я би рад знати. Заклинаю вас
на наше давнє товариство, на теперішнє дружество,
доста того: закликаю вас на кожде, чим би ліпший
мовця від мене міг вам до душі заговорити; ска-
жіть мені щирю правду: за вами слано, чи ні?

Гільденштерн (до Розенкранца).

Ви що кажете?

¹⁾ Перв. витякаєть.

Гамлет (про себе).

Таке се? — знаю теперь. — Коли мене любите, то признайтесь.

Гільденштерн.

Правда, принце, за нами слано.

Гамлет.

А я вам навіть скажу, чому, і це для вас добре випадеть. Бо таким способом я вам і ваше пунтування запобіжу, і ви дотримаєте свого слова, що-сьте 'го дали королеви, аби мині нічо не вповідати. А це річ така: Від недавна — і сам не знаю, з якої це причини — стратив я всю свою охоту, понехав всі свої забави і гирци, а сам так засумувавсь, що мині видавсь красна ця земля голим безкидом, а той над нами розкладений широкий наміт, та небесним золотом мережена голуба баня, лиш стіквищем усіляких затроєних гнилих феторів. Що то за величаве діло — чоловік! який годний у своїх думках! який багатий у здібности! який чудесний сам собою! у своїх ділах який подібний до ангела, а в¹⁾ своїм розумі до Бога! Оздоба цього світа! взір життя! Да що мині по ті глиняні божці? Я не маю утіхи ні по чоловіці, ні по жінці, хоть із вашого смішкя видко, що ви мині отце не вірите.

Розенкранц.

Чиму би ми вам не мали вірити, ласкавий пане?

Гамлет.

А чо'-ж ви усміхались, як я казав, що я не маю утіхи по чоловікови?

Розенкранц.

Я лиш думав, принце, що коли ви не маєте утіхи по чоловікови, як то ви отце приймете тих драматорів, що сюда їдуть, аби у вас наймитись? Они при-остались за нами, але небавом²⁾ повинни надійти.

Гамлет.

Тому, що з них короля грає, повинуюсь яко зверьхности; рицарь не буде³⁾ даром палашем обер-

¹⁾ В автогр. vacat. ²⁾ Перв. далі. ³⁾ Перв. не меть.

тати, полюбовник не буде пусто охати, ні гуморист пусто трудитись, фігляр доводитиме до сміху всіх дихавичних та спороватих, а полюбовничка даватиме своєму серцю волю, хоть аби мали усі вірші зашкандибати¹⁾). Що то за драматорі?

Розенкранц.

Ті самі, пане, що ви ними давно так тішилися: трагеди з міста.

Гамлет.

По якому-ж отце, що они теперь ходя світами? На містци-ж мали би і ліпшу славу, і ліпший заробок?

Розенкранц.

Здаєсь, що через нові порядки, які теперь поставили, їм годі у місті білше грати.

Гамлет.

А они-ж у ті самі славі, що мали ї тогди, коли я ще в місті був? — Люде однак сходять ся?

Розенкранц.

Вже не так, як бувало.

Гамлет.

А то-ж чому? — Стали вже ветошніти?

Розенкранц.

Ні, пане, они чемні як бувало; але теперь настала дівтора з вівки і півки²⁾), а люде їм за це припліскують, неначе скажені. Отця-ж халастрія теперь і в моді, та на прості театри, як то они їх звуть, таке заводя, що і шпадові люде боять ся теперь о-перед пирьчани до порядного театру увійти.

Гамлет.

Як отце, діти? — Хто-ж їх платить? Або може їм лиш доти драматорами бути, доки голос не змінить ся? — А вітак, як доростуть і они у „прості“ драматори — (бо як не матимуть відки жити, то до чого і візьмуть ся?) — не будуть они на тих писарів нарікати, що їм таких нісенітниць вчитись

¹⁾ Перв. зівя[ти], потім: увяти. ²⁾ Перв. півки.

давали, котрі їм у посліди на-вінащо не придались?

Розенкранц.

Це справди у оден раз много галасу було наробило; да що-ж? — народ собі байдуже с цього, аби лиш стало єму кого на кого цькувати. До того вже було дійшло, що в оден раз ніхто на штуку і не подививсь, як не була она усеїлякими напастями та огидами начинена¹⁾).

Гамлет.

Чи-ж може бути!

Гільденштерн.

Чимало-ж тогди дотепу пішло в вітер!

Гамлет.

А хлопчиска-ж беруть верьх?

Розенкранц.

Беруть, принце ласкавий; ні²⁾) Гераклій ні єго куля нічо не вдіють.

Гамлет.

Мене це не дивує³⁾), як і нічо мене вже не дивує⁴⁾), від коли мій вуйко королем у Данії. Бо ті самі люде, що єму кривились, доки ще мій батько жив, дають теперь по двацять, сорок, пятьдесят, ба і сто червонних за єго оден образець. Цур єму! Це таке несамовите є діло, що і і філософія⁴⁾) кінця матбути не дійде⁵⁾). (За подрев сурми).

Гільденштерн.

От і драматорі.

Гамлет

Витайте-ж мині, пани, в Ельзинор! Дайте руки, ходіть. Гречність і церемонії належуть до кожного привіту. Я це хочу з вами гречно обійтись, аби мій обхід з драматорами — а це дуже гарно буде! — вас не задивував, і ви на решті не казали, що я з ними приязніще обійшовсь, як з вами отце. Я вам

1) Перв. напшійкована. 2) Перв. сам. 3) Перв. дивуєсть. 4) Перв. Це не самовита є річ, котрі і філософія. 5) Перв. дійдеть.

рад, пани; але мій вуйко-батько, і моя вуйна-мати нехай так не думають; бо они милють ся.

Гільденштерн.

У якому ділі, дорогий мій принце?

Гамлет.

Я божеволію лиш, як вітер тягне¹⁾ з сіверо-сіверо-западу; да як вітер віє²⁾ с під полудня, то я можу вам сокола від сороки розпізнати, і то дуже добре³⁾. (Полоній виступає).

Полоній.

Здорови, пани...

Гамлет.

Слухай, Гільденштерн, тай ти другий, слухайте оба: отце велике дитинище, що 'го тут видите, ще не вилізло с пелінок.

Розенкранц.

Ба може у-друге отце у ні попалося; бо кажуть, що старі люде дитиніють.

Гамлет.

А я на ворожбита стану, тай казатиму, що він отце прийшов, аби мині про драматори уповідати; ану слухайте тільки. — І діськи так; це діялось у понеділок рано, єй Богу!

Полоній.

Пане ласкавий, я до вас⁴⁾ отце з новинов.

Гамлет.

Пане ласкавий, я до вас отце з новинов.

„Як Росцій ще був у Римі драматор⁵⁾ —“

Полоній.

Драматори прийшли, ласкавий пане.

Гамлет.

Пльотки.

Полоній.

Єй Богу.

¹⁾ Перв. тягнеть. ²⁾ Перв. вієть. ³⁾ Перв. легко. ⁴⁾ Перв. я маю для вас. ⁵⁾ В автогр. драматом.

Гамлет.

„Тогди драматори пішо¹⁾ не ходили“.

Полоній

Найліпші драматори с цілого світа, чи то в трагидії, комедії, гісторії, пасторали, пасторали-комедії, гісторії-пасторали, трагі-гісторії, трагі-комі-гісторі-пасторали, до неділимого діла як і до екстемпору. Сенека не можеть бути для них за сумний, ні Плавт за веселий. С письма і навгадь не має їм пари.

Гамлет.

„О Ефта, судце в Ізраїли,
Яке-ж ти мав велике діло!“

Полоній.

Що за велике діло він мав, ласкавий принце?

Гамлет.

Ну —

„Донечку однов-одну же,
І ту любив він вельми дуже“.

Полоній (до себе).

Усе на мою доньку!

Гамлет.

Хіба-ж це не так, старий Ефто?

Полоній.

Коли ви звете мене Ефтов, принце мій ласкавий, то є у мене донька, що її люблю вельми дуже, як ви отце кажете.

Гамлет.

Не це приходить²⁾.

Полоній.

А що-ж приходить, принце ласкавий?

Гамлет.

Ну —

„До того прийшлось,
Що йти 'му йшлось —“

А вітак, знаєте —

¹⁾ В автогр. піша. ²⁾ В автогр. приходите.

„Так ся стало,
Як стати ся мало“.

Перша строфа цієї побожної пісні вам уповість, що далі сталось: бо отці, видите, що прийшли, перебили нам річ. (Чотири чи пять драматорів виступає).

Як же ся мині маєте, приятелі! — Витайте усі посполу! Дуже ся вами радую. — О, дідусю, щось дуже покосматів, від коли тя послідний раз видів. — Хочеш нам у Данії показати, що і на язиці тобі поросло, не лиш на бороді? — А! диви, наша молода дама! — Від коли-м вас послідний раз отце видів, то принайме¹⁾ о два пальці зблизились до Бога. Та дай Боже, аби ваш голосник голосу не втратив, як той розбитий дзвін. Всі мині витайте, панство! Знай ті соколи зараз на усе пустимось, що нам лиш на око впаде. Дайте в сей час о собі чутку, та дайте нам прубу вашої штуки, який поважний монолог на приклад.

Перший драматор.

Котрий би то, ласкавий принце?

Гамлет.

Я чув від тебе раз монолог, але на подри єго ще не було, а хоть був, то лиш раз; бо я собі пригадую, що ця штука черни не вподобалась була, це було для неї те, що перець безрогим. Але як я, і другі, що їх суд у цьому способі над мій, завважали, то була це привиборна штука, так²⁾ що тичить ся гадок, як³⁾ і сточницьтва. Я пригадую собі, як оден казав, що віршам бракує⁴⁾ омасти, а виразам викрутасів; да це власне є знак, що они красні і здорові, бо не перехимеричені, а то⁵⁾ лиш такі можуть як до серця так і до душі припасти. Одно місце у ті штуці мині за всі подобалось, тото, де Еней Діді уповідає⁶⁾, а найдуще то, де о убою Пріяма говірка. Сли тобі це місце ще на памяти, то зачни від того вірша — зараз — котрий то? — Мині видить ся:

¹⁾ Перв. принаймне. ²⁾ Перв. як. ³⁾ Перв. так. ⁴⁾ Перв. бракує. ⁵⁾ Перв. бо. ⁶⁾ Перв. уповідаєть.

„Нетеса Пирос, знай гирканський тигр“ —
Ні, не так; але на „Пирос“ починаєсь.

„Той хижий Пирос, що на нему темний
Риштунок, чорний як єго та гадка,
На тую нещасливу¹⁾ ніч похожий,
Коли у тому гореносному
Коневи він сидів: той Пирос, кажу,
Помалював свій чорний та страшний
Той погляд ще страшніш: від голови
Да аж до ніг черлений зовсім він,
Обмашений пристрашно кривами
Вітців, мамий, синів, доньок, дітий,
Що обісхла на нім і лепом стала
Від того уличнього пожариска,
Що він світив, присвічував страшні,
Немилосердні різаници; сам
Упившись остічев та пожариском,
Ціліський кровйов обтинькований,
Гледить-шукає²⁾ Пріяма теперь,
Той син пекельний, своїми очима
Черленими, як той жемчуг-карфункул³⁾,
Шукає праотця він⁴⁾ Пріяма“.

Отак, теперь лиш далі.

Полоній.

Єй Богу, принце, дуже гарно отце проказали;
і голос як треба, і постава гідна; кожде.

Перший драматор.

„Аж це єго він подибаєть, як
Він з Греками ся обминув. Коли-ж
Єго бо старосвіцький меч упрямий,
Непослухінний вже єго руді,
Де тне, там не дітне. Отак здибає⁵⁾
Той Пирос 'го, о тисяч раз сильніщий,
І як устеклий це замахує⁶⁾
На него. Да вже від самого свисту
Превеликанського єго меча
Паде недужий, нещастливий старець⁷⁾.”

¹⁾ Перв. нещасливу. ²⁾ Перв. шукаєть. ³⁾ Перв. карфункель.

⁴⁾ Перв. це. ⁵⁾ Перв. здибаєть. ⁶⁾ Перв. замахуєть. ⁷⁾ Перв. нещастлив дідусь.

Цілі же Трої кам'яні здавалось,
Що це на ню мечем він замахнув¹⁾,
Бо половинь к землі ся ухилила,
І фук від неї Пира приглушив.
І як той меч его уже летів
На білу, як снігом вкриту главу
Пріямову, — отак і зупинивсь²⁾
Неначе би прикований в повітря.
Отак стояв отце той лютий Пирос,
Неначе намальований би змий,
А сам не знавше, що єму робити,
І що єму хотіти, не робив
Нічо³⁾. —

„Да так, як то нераз о-перед бурев,
О-перед близьков небо супокійне,
І хмари тихо стануть, і вітри
Німіють, і земля мовчить довкола,
Як тая смерть, аж доки грім страшний
І раптовий ті хмари не розірветь, —
Отак і за малую хвилю знов
Той Пирос ізриваєсь, сам же мстов
Горить і дише³⁾;
Да і на Марсову про віки вічні
Сталену ясну зброю так клевиці
Кеклопів без жалю не вдарили,
Як це ударив Цирів гострий меч
На Пріяма.
О ганьба ти, фортуно-нешто! Ви
Усі боги в високі ваші радї,
Ви відойміть від неї силу ї!
Розбийте кітвиці, розбийте дзвони
І кóлеса, а рафов і лукавов
Ви вержте з неба аж на дно у пекло!“

Полонїй.

Це за довге.

¹⁾ Перв. мечем своїм він змірив. ²⁾ Перв. Святого Пріяма; отак і став він. ³⁾ Перв. дишеть.

Гамлет.

То до циркулика з ним, разом з вашов боро-
дов! — Прощу вас, далі. У него лиш погань та
віпси є що є, бо иначе здрімав би.

Перший драматор.

„Да хто обідрану ту кралою видів —“

Гамлет.

Обідрану кралою? —

Полоній.

Це добре! „Обідрана краля“ — дуже добре.

Перший драматор.

„Як боса бігала она, й пожар
Як сльозами гіркими в'на гасила,
На голові рубочок, де недавно
Корона ще сніяла, а замість
Порфірів, на усохлих своїх бедрах
Верітка вфачена в переполосі:
Хто тев-б видів, був би на фортуна
Остеклим кинув ся; ба навіть і
Самі боги, як були би отак і
Уздріли в ту пору, коли она
Дивила ся, як Пирос, ся збиткуюч',
Рубав в кавалки тіло її содруга, —
То і самі боги, єсли у них
Чутє над людзькойов недолев є,
Заплакали би були ревні сльози,
Єсли би були вчули зойк страшний той,
Пренещастливої і були би
Ся змидували“...

Полоній.

Ану-ж дивіть ся: не змінив він цвіт у лиці,
не стали єму сльози в очех? — Прощу тя, перестань!

Гамлет.

На теперь досить: решту иншим разом прове-
деш. — А ви, пане, аби драматорів гарно прийм-
лено. Гарно, кажу, бо они є сердечник і хроніка
часу. Волїлибесьте мати по смерті ледащий по-
менник, як зза життя недобру славу від них.

Полоній.

Пане ласкавий, я з ними обійдусь по заслужі.

Гамлет.

Ба ліпше, пане, кажу вам! — Бо обійдетесь ви з кождим по его заслужі, то хто обійдесь не битий? Обійдїть ся з ними підлі вашої власної чести і годности; чим менше они заслужили, тим білше заслуги ваші доброті. Ідїть з ними.

Полоній.

Ходїть, пани.

Гамлет.

Ідїт з ним, приятелі. Завтра побачимо яку штуку. — Слухай, старенький: умієте ви грати „Убій Гонзага“?

Перший др.

Уміємо, ласкавий принце.

Гамлет.

Я рад би це завтра на вечер видїти. А не вивчились би ви ще зо дванацять або шістьнацять віршів, що я би написав?

Перший др.

Про віщо-ж нї? Вивчимо, світлий принце.

Гамлет.

То-ж добре. Ідїть же з цим паном; а кажу вам, не бийте¹⁾ з них кепи! (Драматорі пріч. До Розенкранца і Гільденштерна). А ви, милі приятелі, маєте волю до в-вечер. (Розенкранц і Гільденштерн пріч).

Гамлет.

Йдїть з Богом! — А тепер же-ж я самий.

Який же-ж з мене жус це та нїкчемник!

Чи-ж це не ганьба є над ганьбойов,

Аби отцей комедіант в одні

Лиш вигадці, в одні нарову тїни,

Да так за свойов міг фантазїєв

Ту свою душу повернути, щоб

Від неї він аж цвіт мїняв у твари

Да і сльозами вмив ся²⁾ і мїшав ся,

¹⁾ Перв. тут було додано ще: мнїї. ²⁾ В рукоп. вмивав ся, та се неус розмір вірша.

І¹⁾ голос 'му дрозжав, і сам собою
Ставав неначе не собою це,
А тее все за пусто та за дармо!

За Гекубу!

І що-ж она ему, та Гекуба,
Або він ї, аби за нейов він

Так плакав? Щож би він тогди робив аж,

Як мав би отаку причину він

І отакий позев, як я отце? —

Та-ж він би подрю утопив у сльозах,

А голосом він своїм роспучливим

Роздер би слухи там притомним всім,

Да так, що винні всі би поздурали,

Невинні попісніли, а незнавці

Усі би помішали ся, да так

Отце, що всі притомні й третої

Не зрозуміли би від переляку.

А я-ж —

Отак це лажу, наче мухогін,

Неначе в байці рак той неборак,

Неначе це мині нічо' до того,

Що²⁾ батькови це мому рідному

Розбоєм взято, і не взято, але

Зрабовано і власність і життя.

То-ж я не жус? — Хто зветь це злодієм

Мене? Хто провалить ми голову?

Хто вимичеть ми бороду і вержеть

Ми ї в лице? Хто вщепить мя за ніс?

Хто брехачем поцягнеть ми в бурлак?

Хто це усе ми заподієть? Ох,

Мій Боже-ж ти! — а я бих мав усе

На собі це приймати! — Це не jinak,

Але у мині серце горобине,

У мині й зеренця жовчу немає³⁾,

Заправити мій притиск, бо иначе —

То був бих вже давно нагодував

Усіх половикив злодюги стервом.

Ох ти кривавий злодію пекельний!

¹⁾ Перв. Да. ²⁾ В рукоп. через помилку: Ше. ³⁾ Перв. немає.

Безчестна та плюгава ти худобо!
Фальчивий та фалшивий лотре ти!
Да як же-ж? — Що-ж я дію тут отце?
Я, рідний син вітця предорогого,
Убитого, я, зазваний до пімети,
Як небом так і пеклом, що-ж я дію? —
О, гарно дію це, бо ляпаю
Як кашеварка, як перекупка!¹⁾
Хіба-ж отце не гарно, не по людзьки? —
О, гі на мене! —
До діла, голово, до діла руки! —
Я чув, що грішників, головників
Нераз святая штука драматична
В сумлініє грімко так ударила,
Що в'ни відразу ся попризнавали.
Бо головництво, хоть і безсвідочне,
Само на себе це виповідає²⁾
І то чудними³⁾ способи нераз.
Нехай же грають драматорі штуку
О-перед моїм вуйком отаку,
Як ніби це убій би мого батька,
А я на него буду уважати,
Неначе крізь кришталі, крізь душу 'му
Дивити ся; а скоро зодрегнешь лиш,
То знаю вже, що маю я робити.
Бо тая тїнь, що вказувала ся
Минї, це може⁴⁾ бути і діявол;
Діявол має власть перекидатись
В таку особу, у котру він хоче⁵⁾;
А знавше він мене, який я є
Задумшливий і слабовитий зовсім —
А над такими має власне власть він —
Він хоче⁵⁾ може мя⁶⁾ завабить в пекло.
Я хочу на беспечне приконатись;
На це комедія минї послужить,
І саяк чи так минї она поплужить.
Надію ся, що чей за Божу волю
Упадеш ми у клітку, мій королю!

¹⁾ Перв. Як кашеварка пеклом, як флякарська. ²⁾ Перв. виповідасть. ³⁾ В автогр. чудимп. ⁴⁾ Перв. можеть. ⁵⁾ Перв. хочеть.
⁶⁾ Перв. мня.

ТРЕТИЙ АКТ.

Перша сцена.

Світлиця в замку. Король, краля, Полоній, Офелія, Розенкранц, Гільденштерн.

Король.

Не можете-ж ніяким способом,
Ніяким заходом це висотать,
Чого він божевільного вдає¹⁾,
І чо' таким обурливим, та ще
І небеспечним способом таким
Він своїм віком наражаєть ся?

Розенкранц.

Таж він ся не таїть, що він не є
Помішаний на зовсім у розумі²⁾,
Але нам приповісти ся ніяким
Це способом не хоче³⁾, чо' такого
Він з себе робить!

Гільденштерн.

Навіть приязним.

Не був до нас, а скоро ми счинали
Із него правди добувати, то
Він все від нас відкручував ся хитрим
Та ніби божевільним способом.

Король.

Був привітний до вас?

Розенкранц.

Як бути може.

¹⁾ Перв. вдаєть. ²⁾ Перв. у своїм тир розуміх ³⁾ Пере. хочеть.

Гільденштерн.

Але усе не без вимусу був

Єго обхід по-против нас.

Розенкранц.

Питати

Питав ся дуже скупю, да як ми

Єго питали що, то аж за надто

Нам обширно відповідав.

Кр а л я.

А ви-ж

Не потребували-сьте, до забавок

'То закликати?

Розенкранц.

О, про віщо ні,

Пресвітла пане! Лучило ся нам

Драматорів здибати по дорозі;

Про них єму уповідали ми,

І як здавало ся, він рад був цьому.

Они уже в дворі, і, як здаєсь

Мині, дістали розказ в'ни від принца,

Сьогодні в вечер грати перед ним.

Полоній.

Це правда, і мині він розказ дав,

Просити маєстату обоїх вас,

Послухати і подивити ся

На штуку сю.

Король.

З охотов, і мене

Це вельми радує¹⁾, що хоть до цього

Наклін він має. Так 'го далі лиш

Ви розохочуйте, приятелі,

Й понуку 'му давайте до забави.

Розенкранц.

З охотов, світлий пане. Служимо.

(Розенкранц і Гільденштерн пріч).

Король.

Иди і ти, Гертрудо дорога:

Бо ми умисне приспособили

¹⁾ Перв. радуєть.

Отак отце, аби тут Гамлет зди́бавсь
Неначе невмівки з Офелієв.
Ї-ж батько знов, і я, два пунтарі
Печені вже, сховаємось тут так,
Аби ніхто не видів нас, а ми знов
Оба аби усе тут виділи,
І правди раз дійшли, чи це любя
Їго нагріла так, чи инше що.

Кр а л я.

Послухаю з радної вас душі.
Що вас знов тичить ся, Офеліє,
То я бажаю, щоб це діськи так,
Що ваша є краса причиною
Від мого сина хори. Бо вітак,
Сподію ся, що ваша правість би
Назад єго на добре навернула,
Вам обоім во честь.

О ф е л і я.

Годи так Боже! (Крاليا пріч).

П о л о н і й.

Прохожуй ся сюда, Офеліє!
А ми два, сли би ласка, світлий пане,
В закутку станемо. — Читай в ці книжці,
Аби здавало ся, що є тобі
Яке тут діло, що на самоті єсь.
Нас ні за що є пофалить за це;
Але давно приконана вже річ,
Що нашими масними ми очима
І чорта навіть ми приправним чиним.

К о р о л ь (до себе).

Ох, це за надто правда аж! Це слово
Сумліне моє боднуло знай терном.
Та помальованая нешти тварь
Така подібна до Пречистої,
Як мій страшний учинок до приборних
Тих моїх слів і речий.

П о л о н і й.

Йде, сховаймось!

(Король і Полоній пріч. Гамлет виступає.)

Гамлет.

Чи бути, чи не бути нам колись¹⁾,
О тоє то і ходить річ теперъ:
Чи краще для душі приймать на собі
Всі долини кривди і її зневаги,
Чи краще є опором ставитись
Цілому морю нужди, лиха, горя,
Аж доки нас не докінчуть до щенту?
Умерти — що уснути, білш нічó;
А даймо-ж на тото, що сон зробив би
Конець усеїм горю і усї
Родимі наші нужді: це-ж не був би
Такий кінець, що варта би єго
У Господа на колінках просити?
Умерти, що й уснуть, по тому спати!
А може й снити щось — отце-ж бо й штука!
Цей сон, що нам у нашім тім спаню
Смертевнім снитиметь ся, як облудний
Цей світ ми лишимо, отце є то,
Що і в гадки заводить нас, а ті
Гадки знов то, що тільки й довгий вік
Даютъ нужденному це чоловіку.
Бо і кому-ж хотіло би ся инак
Приймати, витерпати горя, зболи,
І несповіті злости цього світа?
Ті непоправедників неправди?
Ті глуми і кепи здуфалого?
То горе невзаємної любови?
Ті неправди й кривди урядників?
Ті гіренькі зневазі, що она
Доводить ся заслужі від ледащих?
Хто-ж, кажу я, хотів би це усе
Приймать і витерпать, коли він може
Від цього всего увільнити ся
Оден одним пробоєм сугака?
Кому-ж би, кажу я, хотіло ся
Зношать і двигать тягарі усї
Отцего світа, та в єго ярмі

¹⁾ Перв. Чи будемо або-ж не будемо.

Ходити як у плузі упрівая, —
Бєли бїи це не баламутила
Нас боїзнє перед чимось по смерти там;
Той дивовижний, незнакомий край,
Із відки ще не повернув ніхто¹⁾?
А то ми радше зношуєм то лихо
Що маємо, нїж біжимо за тим,
Що 'го не знаємо, а це-ж і робить
З нас жусів, свіжий цвіт відваги і
Крінкої волї чахнєть і банує²⁾
Й заувяває³⁾ в сквернім воздуху
Роздумів нездорових, а усе,
До чого ми би ся нї розігнали,
На нитєх думаня запутуєсь,
Намотуєсь, і до учинку нас
Не допускає. Тихо, озьде красна
Офелїя. — О, обгорни мене
Ти молитвами твоїми!

О ф е л і я.

Мій принце,

Як вам поводить ся?

Г а м л є т.

Як? зовсім добре.

О ф е л і я.

Ласкавий принце, маю ще від вас
Дарунки декотрі, що я давно вже
Бажаю їх вернути вам; то-ж прошу,
Прийміть назад їх.

Г а м л є т.

Я допевне нї;

Я вам дарунки не давав ніякі.

О ф е л і я.

Ви-ж добре знаєте, ласкавий принце,
Що дарували-сьє, а ще до того
І з речами такими милими,
Що ті цінні дари переціняли⁴⁾.
Теперь они ціну вже стратили⁵⁾,

¹⁾ Перв. ніхто ся. ²⁾ Перв. волї забановуєть. ³⁾ Перв. заувиваєть. ⁴⁾ В автогр. переціняла. ⁵⁾ Перв. втратили.

І прошу їх собі назад приймати.
Для честного бо кождий дар, хоть най
Який багатий, тратить всю ціну,
Єли нас той, що нам 'го дарував,
Чим уразить.

Гамлет.

Га га! ви добрі?

Офелія.

Принце!

Гамлет.

Ви хороші?

Офелія.

Що ви отце кажете?

Гамлет.

Я кажу, що коли-сьте добрі і красні, то нехай
ваша добрість з вашов красов не еднають ся.

Офелія.

А с ким-же-ж красі ліпше єднатись, як не
з добротойов, принце ласкавий?

Гамлет.

А вже-ж; бо краса зробить переже з добрости
копеличницю, ніж годна добрість зробити с краси
тото, що она є. Давно то люде цему дивувались, да
нині ні вже. Я в оден раз вас любив.

Офелія.

Це справди так здавалось, принце.

Гамлет.

Було мині не вірити. Бо добрість¹⁾ годі на на-
шім пни так нащепити, аби ї садовину ні раз вітак
дичков не чути було. Я вас не любив.

Офелія.

Тим гірше мене зводили-сьте.

Гамлет.

Руш у монастирь; на що аби ти грішників на
світ плодила? І я не зовсім с тих гірших, а одна-
ко-ж маю на собі такі вади, що ліпше би, аби мене
моя мати була на світ не зродила. Я гордий, мсти-

¹⁾ Перв. годність.

вий, славожажден¹⁾; мнов білше злостий урудує²⁾, ніж у мене є гадок їх перегадати, або думок їх передумати, або фантазії їм яку постать дати, або на-решті і часу їх виконати. І чого-ж мають такі гар-цизники, як я отце, лазити по світі? — Ми всі ве-ликі шельми; нікому з нас не вірь. Руш у мана-стирь. Де ваш батько?

О ф е л і я.

Дома, принце ласкавий.

Г а м л е т.

То скажіть 'го заперти, аби дурня з себе де инде не робив, як лиш у себе дома. Будьте здорови!

О ф е л і я.

Ратуй 'го, Господи!

Г а м л е т.

Як віддаш ся, то отак тебе відвіную: будь кріпка як лід, чиста як сніг, а претці ти обмови³⁾ не втечеш ся. Іди в монастирь, руш! будь здорова!

О ф е л і я.

Ох сили ви небесні, переиначте це!

Г а м л е т.

Также⁴⁾ знаю, як ви малюєтесь, не бійсь! Бог вам дав лице, а ви собі друге робите; про ваше скікіцканє та дрібушкованє та шепелянє, та те, як порекла собі перекручуєте та дитинитесь, і не зга-дувати. Заберіть ся, і знати вас не хочу, не то що! Це мене обожеволіло. Я-ж кажу, нам женитись не треба: котрі пібрались, нехай живуть собі здорові, окрім одного; а решта най будуть так, як є. Руш у монастирь! (Пріч).

О ф е л і я.

Яка-ж душа о-тут ся розстроїла!
Правило іречности, ум вченого,
Меч вояка, надія й цвіт рицарства,
Найкраще обичаїв зерькало,
Взір всеї доброти, що всі на него

¹⁾ Перв. славопрагний. ²⁾ Перв. урудуєть. ³⁾ Перв. бесід пустих. ⁴⁾ Перв. Тай.

Дивили ся — усе, усе пропало!
А я, найнещасливіша на світі,
Що речами єго неначе медом
Я напувалась, вижу розум той
Такий величний, розстроєний, знай
Розбитий дзвін, і потолочений
Оловянов ногойов божевільства.
О, горе ми, що-м виділа тото,
Що-м виділа, а вижу знов, що вижу!
(Король і Полоній виступають).

Король.

З люби, ви кажете? — Єго гадки
Не є ні раз похожі на любов¹⁾.
Тай бесіда єго, хоть трохи і
Побаламучена, не божевільна.
Це инше щось насіло 'му на душу,
Над чим сумує він, і бою ся,
Що як се²⁾ виколеть на верьхи ся,
На злий кінець се вийде. Але щоб
Усему запобічи ззагоді,
То я собі отак постановив:
Най їде він чим скорше в Англію,
Би виправить ту дань, що ї нам сперли;
То може море, инший край, відміна
Єго розважуть і з душі 'му вимкнуть³⁾
Тото якесь непевне от тото⁴⁾,
Що 'му у ні ввійлось, і над чим
В одно він думає⁵⁾, і голови
Си завертає⁶⁾. Як же-ж кажете?

Полоній.

Це зовсім мудро; да я все таки
Одно гадаю, що причинов і
Початком тої божевільности⁷⁾
Єго любов лиш нещаслива⁸⁾. — Ну,
Офеліє? — Нам ти не потребуєш

¹⁾ Перв. Ні раз на то не є похожі зовсім. ²⁾ Перв. це.
³⁾ Перв. Єго розборкають і вимкнуть 'му. ⁴⁾ Перв. із душі. ⁵⁾ Перв.
думає. ⁶⁾ Перв. завертає. ⁷⁾ Перв. Початком божевільництва єго.
⁸⁾ Перв. Люба лиш нещаслива є це.

Уповідати, що ви розмовляли,
Бо ми вже¹⁾ чули все. Ласкавий пане,
Робіть, як сами розумієте
Собі; да сли міркуєте, що се¹⁾
Би добре було, то скажіть, аби
По сеговечірні комедії
Закликала его до себе краля,
І 'го просила, щоб він ї причину
Вповів від своєї тугі; нехай
Без урізків говорить з ним; а я,
Если позволите, сховаю ся,
І крадьки буду підслухати ся
Розмові їх. Если она нічо
Не вислідить, тогди пішлїть его
У Англію, або робіть з ним те,
Що сами розумієте.

Король.

Це добре;

Панів великих божевільність треба
Так гарно сокотить, аби не було хиби. (Усі пріч).

Сцена друга.

Салія в замку. Гамлет і кілька драматорів виступають.

Гамлет.

Прошу вас, говоріть ваші ролї так, як я вам
їх отце проказав: легонько і плавко. Бо если їх
так розжуєте, як це декотрі драматорі роблять²⁾,
то волїли би ліцїтники мої вірші виводувать. —
І руками тільки не бовтайте — отак; усе най у вас
буде звичайно: бо навіть у самому плесї, у бури,
що так скажу, у вихорі царову, мусите при звича-
їтись до такої мірности, що то⁴⁾ она аж додаєть
ваші грі оглади. О, се¹⁾ мене аж душа болить, як
вижу якого присадковатого, куструбатого гарциз-
ника, як він яку чулу ролю дранкавить та розсеї-

¹⁾ Перв. це. ²⁾ Перв. любять. ³⁾ Перв. аж.

пуєть, аби лиш нерестови у партері уха скоботати, котрий отце хіба тільки що і розуміє¹⁾), що лиш галас та викрутаси. Я бих такого варіята, що лютіря ще перелютовує²⁾), казав за єго брамарбаси батогом. Прощу вас, цего вистерігайтесь.

Перший драматор.

За це³⁾ ручусь.

Гамлет.

Але не будьте також і плохі, дуфайте і на свій власний розсудок; принасовуйте рух до речі а річ до руху, а найдуше на те уважайте, аби природу не пересажувати, бо кожда пересада є завжди драмату противна. Від коли світ і поки світа, було, є і буде завждиєв драмату, природі зерькало⁴⁾), доброму власний образ, сатирі власну тварь, а столітю і воплотившому ся часови власну свою по-стать показати. Єсли-ж у цьому або пересада, або недогін, то можеть отце дурня до сміху довести, але розумного оно запечалить. А це повинно вас білше обійти, як ирзи усього нересту. О, я видів гру таких перефалених драматорів, що, правду вам отце вповідаю, ні говорили вам як хрещені люде, ні ходили як хрестіяне, бісурмани або хто і небудь, але так ся напинали та бутіли, що я думав, це якийсь каланник природи хотів людий робити, та 'му не вдалось⁵⁾); так погано він отце людий наслідував.

Перший драматор.

У нас, пане, цего мало найдесь.

Гамлет.

Ба щоб таки анї раз не находилось! — Ще одно: блязням вашим не позволяйте на подри білше казати, як що у їх ролях стоїть, бо є такі, котрі, щоб других дурнів роземішити, саме тогди з'ареґочуть ся, коли би власне годилось звернути увагу на діялої. Це не тільки що підло є зовсім, але дає також пізнати чванність⁶⁾ такого урвителя. — Ідіт,

¹⁾ Перв. розумість. ²⁾ Перв. перелютовуєть. ³⁾ Перв. У цьому.
⁴⁾ Перв. дод. показати. ⁵⁾ Перв. удалось. ⁶⁾ Перв. славопраґність.

лагодьтесь! (Драматорі пріч. Полоній, Розенкранц і Гільденштерн виходя). А що, пане, хочеть король видіти сю штуку?

Полоній.

Навіть і краля, а то зараз. (Полоній пріч).

Гамлет.

Кажіть, най драматорі спішуть ся¹⁾, ви-ж оба не нагнали би їх²⁾, щоб борше злагодились?

Розенкранц.

І обшем, ласкавий пане. (Розенкранц і Гільденштерн пріч).

Гамлет.

Це ти, Горацій? (Горацій виступає³⁾).

Горацій.

Я, ласкавий принце.

Гамлет.

Такого чемного я чоловіка,
Як ти, Горацій, лиш тебе одного
Здибав на цему світі.

Горацій.

Пане мій!

Гамлет.

Не думай ти, Горацій, що тобі
Отце я підхлібляю, бо і що-ж
За ласки міг би я ся сподівати
Від тебе, або зиску це, коли
У тебе иньшого маєтку нїт,
Як та душа весела, що тебе
Годує³⁾ і вберає і тримає?
Таким не підхлібляєть ся ніколи.
Нехай собі лиш слинолизи бють
Поклони перед пихов тов порожнов,
Бо відти і хісна сподіють ся.
О, слухай: від коли душа моя
Доспіла і навчилась пізнавати
Людий, то в'на тебе сподобала

¹⁾ Перв. пилюють ся. ²⁾ Перв. Не нагнали би ви два їх

³⁾ Перв. годуєть.

За всі собі, бо ти є чоловік,
Котрий усякому терпіти мусить,
А так терпить, що видить ся, що він
І не турає тим¹⁾), котрий від долі
Однако і повагу і зневагу
Приймає²⁾). О, щастлив той чоловік,
Що в него серце й розум так з'єднались,
Що він фортуни у руках сопівков
Не хочеть бути, дати грати ся
На собі, як она 'му загадає.
Подай ми чоловіка, аби він
Не був рабом нарову, так як ти це,
А хочу в своїм серци 'го кохати,
Не в серци, а у серця сердечку,
Так як тебе отце. — Але нехай! —
У вечер гратиме комедія
О-перед королем, і гратимуть
Подібну сторію до тої, що
Тобі уповідав я це о смерті
Вітця покойного. Тебе-ж я прошу,
Як штука грати буде, уважай
Цілов душев на мого ти вуйка.
Сли при одному містцеві у грі
Убийник сам не зрадить ся, то був
Той дух, що нам указував ся, с пекла,
А всі урої мої були чорні
Такі, як кузня та Вулканова.
То-ж прошу я тебе, вважай на него;
Я також уважатиму, що сила,
І ми оба з'єднаємо вітак
Наш суд по мінах тих, що у лиці
'Му гратимуть.

Горацій.

Вважатиму, мій принце.

А вдасть ся 'му одну найменшу міну
Це утаїти о-передо мною,
Тогди мене ганїт.

¹⁾ Перв. цим. ²⁾ Перв. Приймаєть.

Гамлет.

Ідуть уже;

Я мушу це нежуру удавати;

Сідай.

(Данійський марш. Сурми. Виступають: король, краля, Полоній, Офелія, Розенкранц, Гільденштерн і інші).

Король.

Як живеть наш непіт Гамлет?

Гамлет.

Ліпше не може¹⁾ бути, ей Богу; однако як хамелеони; я їм воздух, мене годують обіцянками. І каплунів так не годують.

Король.

Ця відповідь не до мене тичить ся; я так не казав.

Гамлет.

І я вже ні. — (До Полонія). Ач ви казали, що грали-сьте на університеті комедію?

Полоній.

Казав, принце; і маю мене навіть за доброго грача.

Гамлет.

І що грали-сьте?

Полоній.

Я грав Юлія Цезаря; на Капітолі мене зарізано; Брут мене зарізав.

Гамлет.

Це було дуже брутально, таке капіталне теля зарізати. — Драматори уже готові?

Розенкранц.

Уже, мій принце; ждуть на ваш розказ.

Краля.

Ходи сюда, Гамлет; сядь коло мене.

Гамлет.

Ні, мамо, тут сильніший магнет.

Полоній (до короля).

Га, га! уважаєте?

¹⁾ Перв. можетъ.

Гамлет (лягає Офелії у ногах).
Панно, а лягати вам у подолок?

Офелія.

Ні, принце.

Гамлет.

Я кажу: положити голов' на ваш подолок?

Офелія.

Можна, принце.

Гамлет.

Ви думаєте може, що я отце що незвичайного кажу?

Офелія.

Я нічо' не думаю, принце.

Гамлет.

Красна це думка, дівчині мижі ногами лежати.

Офелія.

Ви казали що, принце?

Гамлет.

Ні, нічо.

Офелія.

Ви розжартувались, принце.

Гамлет.

Хто? я?

Офелія.

Ви, принце.

Гамлет.

Ох Боже! лиш я тут оден жартую. Але хіба-ж може чоловік ліпшого що робити, як собі жартувати? — Бо дивіть ся, яка моя мама весела, а претці нема ще і дві годині, як мій батько помер.

Офелія.

Ба вже два рази по два місяці, мій принце.

Гамлет.

Так давно уже? — Ей, то нехай чорт чорно ходить, а я справлю собі соболеву шубу. — Боже! Уже два місяці, як помер, і ще не забутий? То є надія, що память якого там славного чоловіка его цілий піврік пережить¹⁾; але він мусить церккви бу-

¹⁾ Перв. пережить.

дувати, бо сли нї, то нехай вибачає, що єго забу-
дено і що єго то дожидає¹⁾, що і ту²⁾ паличку, на
котрі діти їдуть, і про котру приповідка :

Вїю, хлопче, на палиці,
Аж паличка іспалить ся.

(Сурми, вітак пантоміма).

(Оден король і одна краля виступають, дуже ввічливі одно до дру-
гого; краля обнимаєть єго, він ї. Она уклїкаєть о-перед ним і нїбито
присягаєть ся. Він ї підоймаєть і клонить свою голов' на ї груди,
вітак лягає³⁾ на муравяну лавичку, а она уздрівше, що він заснув,
липаєть єго самого. На це приходить оден, здоймає з короля ко-
рону, а поцілювавше ї, сиплеть в ухо короля отрою, а сам відхо-
дить. Краля вертає⁴⁾, находить короля без душі, і ридає. Отрійник
вертає ще з двома або трьома, і нїбито також побиваєсь. Трупа
відносять. Отрійник залицяєсь до кралї с подарунками; она зразу
і знати не хочеть, да нарешті пристає до него. — Усі з задної
подрі прїч.).

О ф е л ї я.

Що отце має значити, принце?

Г а м л е т.

Злодійські міги, ей Богу; це значить лихо.

О ф е л ї я.

Цї міги дають, матбути, знати, що за штука
прийде.

(Пролог виступає).

Г а м л е т.

Від о-того паливоди ми зараз довідаємось; ко-
медїанти не вміють нічо' тайти, они зараз усе розпо-
відають.

О ф е л ї я.

Він нам уповість, що ті міги мають значити?

Г а м л е т.

Ага, або що і небудь би ви єму на мігах по-
казали. Коли не мете соромітись, єму що небудь
на мігах показати, то і він не ме соромітись вам
сказати, що ті міги значуть.

О ф е л ї я.

Ви злющі, ей Богу — ви злющі! — Я на ко-
медію уважатиму.

¹⁾ Перв. чикаєть. ²⁾ Перв. тую. ³⁾ Перв. лягаєть. ⁴⁾ Перв.
вертаєть.

Пролог.

„На нашу штуку, правди казку,
„Благаєм, молим вашу ласку,
„І ваші слухи в добрий час.“ (Пріч).

Гамлет.

Чи се¹⁾ пролог, чи пропамятний вірш на яким перстни?

Офелія.

І справди, дуже короткий, принце.

Гамлет.

Як женська любá.

(Оден король і одна краля виступають).

Король (у комедії).

„Вже трицять раз, як Фебові колеса
„Об'їхали плесá Нерейові
„І Теллів круг твердий; вже трицять раз
„По місяців дванацять ніжна Луна
„Освічуєть сю²⁾ землю своїм світлом
„Позиченим, як вірная любов
„Споїла наші серденька до купи,
„І весел Гемен поблагословив
„Любовні наші слюби“.

Краля (у к.).

„Ще раз тільки
„Хай ходить кругом сонце з місяцем,
„Нім наші серця роз'єднають ся.
„Да ах! ви так змарніли вельми дуже,
„І так на твари зовсім відмінились,
„Що дивлячись на вас, я помліваю,
„І боячись за вас, минаю ся.
„Да це нехай не скорбить вас, сопруже;
„Жона любяща або-ж кождому
„Це вірить мужеви, або й одному
„За много. Боїзн бо жіноча або-ж
„Ніраз з любовйов наровень не йдеть,
„Абб-ж за надто аж. Як вельми я
„Вас люблю, це показує³⁾ найменший

¹⁾ Перв. це. ²⁾ Перв. цю. ³⁾ Перв. показуєть.

„Мій віддих : да яка моя любов
„Велика, о-така і моя боїзнь.
„Она в любові з омпу виростаєть;
„Й яка велика в'на росте¹⁾, така-ж
„Велика і любов та виростає²⁾“.

Король (у к.).

„Я мушу покидати вже тебе,
„Єдина моя ти, і скоро навіть,
„Бо сили зовсім опускають мя³⁾.
„Да ти меш красувати ся на світі,
„Шанована, люблена від усіх;
„І скоро це пригорнеть ся до тебе
„Любезний, твому серцю милий друг“.

Кр а л я (у к.).

„О, не кажи! — така любов, то була
„Би зрадойов. Проклони всі на мене,
„Єсли у друге це я подружусь :
„Котра так робить, є убійниця
„Сопруга першого!“ —

Г а м л е т.

Полин, полин !

Кр а л я (у к.).

„До другого-ж бо пібрания не є
„Любов уже причиноюов, а зиск
„Лиш підлий і лукавий; другому
„Обняти дати ся, значить о-тільки,
„Що першому у друге смерть завдати“.

Король (у к.).

„Отце ти так говориш, може і
„Так думаєш; да кілько-ж то бувало,
„Що чоловік нехтує своє слово.
„Бо тоє лиш, що о-перед очима
„Ми маємо, даєть уставам силу,
„Да опісля они в нас охлявають,
„Знай тая садовина, що она
„Нім ще зелена, держить ся галузи,
„Пристигше-ж — і не трясена паде.
„Той довг, що чоловік собі 'го винен.

¹⁾ Перв. ростеть. ²⁾ Перв. виростаєть. ³⁾ Перв. мня.

„Не є повинен віддавать єго¹⁾,
„А то, що чоловік си обіцяє²⁾
„У запалі отце, то потахає³⁾
„С тим запалом ураз. Пожар великий
„Чи то у радості, чи то у смутку,
„Сам нищить ся у собі і з собов.
„Найтяжше горе йде на переміну
„З найбілшов радостев, й на відвороть;
„Ба навіть і цей світ не ме стояти
„На віки вічнії; яка-ж дивниця,
„Що та фортуна навіть і люблю
„Переіначити у стані є?
„Цю загадку ніхто не відгадав ще,
„Чи та любов кермує⁴⁾ долейов,
„Чи доля тов любовойов повертає⁵⁾.
„Як славний чоловік ти приупаде⁶⁾,
„Так зараз всі приятелі єго
„Минають, а як вийде хто в гору знов,
„Так зараз всі до него-сь придружують.
„На стілько ме усїгди і любов
„Горнути ся до долі; бо кому
„Приятеля не треба, той не ме
„Журити ся, если єго не має;
„А хто у нужді хоче требувати
„Невірного приятеля, той зараз
„То зробить ворогом собі. — Да щоб
„На тому закінчати свою річ,
„На чому і зачав: то тільки скажу,
„Що доля й воля вічні вороги
„Межи собою є, що доля всігди
„Нехтує⁷⁾ наші всі уставн, що
„Лиш думи наші, а їх ціль не наша.
„Бажала-бесь не подружити ся
„У друге: а тим часом твоя воля
„Загине⁸⁾ скорше, ніж твій перший друг“.

¹⁾ Перв. віддавати 'го. ²⁾ Перв. обіцяєть. ³⁾ Перв. потахаєть.
⁴⁾ Перв. кермуєть. ⁵⁾ Перв. повертаєть. ⁶⁾ Перв. приупадець. ⁷⁾ Перв.
нехтуєть. ⁸⁾ Перв. загинєть.

К р а л я (у к.).

„О, переже-ж не дайте, небеса,
„Ви світла вашого, а земле, хліба!
„Щоб не зазнала-м радости ніколи!
„Щоб не надія, а роспука мя¹⁾
„Усїгди обгортала! Щоб не мала
„Я нньшого притулку, як вязниці!
„Щоб наймиліші мої бажання
„Найтяще горе понївечило²⁾!
„Нехай на мене несповіті муки
„Упадуть з неба і землі, если бих
„У друге подружилась³⁾ удовойов!“

Г а м л е т.

А як в'на свого слова не додержить?

К о р о л ь (у к.).

„Велика це присяга! — Най мене
„Самого хвилю, моя ти єдина;
„Увяв на силах зовсїм; припочину
„Годинку, щоб часу це загаїть“. (Усипає).

К р а л я (у к.).

„О, припочинь, єдина моя доле!
„Розлуки щоб не знали ми ніколи!“ (Пріч).

Г а м л е т.

Мамо, як вам подобаєсь ця штука?

К р а л я.

Я думаю, що она за много отце обіцяла.

Г а м л е т.

Але она свого слова дотримає.

К о р о л ь.

Ви знаєте цю штуку? Немає в нї нічого незвичайного?

Г а м л е т.

Але деж там! — усе жарт лиш; і троють ся на жарт лиш, і кожде. Яке там незвичайне!..

К о р о л ь.

Як звєть ся ця штука?

¹⁾ Перв. мня. ²⁾ Перв. Усі наитяще горе понївечить. ³⁾ Перв. подружилас.

Гамлет.

Пасть. Да як це? — на примір лиш. Ця штука показує¹⁾ головництво, що оно сталось у Вієнні. Дука звався Гонзаго, его супруга Баптіста. Зараз видіти мете, яке це гарне діло. Да нам до цього нічо'; вашу зверьхність тай нас, що у нас чисте сумліне, це зовсім не обходить, ні до нас тичить ся. Кого свербить, нехай скрібаєсь; ми чисті, Богу дякувати.

(Луціян виступає у комедії).

Цей звесь Луціян, королів непіт.

Офелія.

Ви обібрались хором²⁾, мій принце.

Гамлет.

Я міг би навіть бути перевізником межи вами а вашов любойов, если бих умів цвірінькати, як ті вертепні кукли.

Офелія.

Ви дуже досадні, пане, дуже досадні.

Гамлет.

Ви би мали що стогнати, заки би ви мене зсадили.

Офелія.

Все ліпше і гірше.

Гамлет.

За таких чоловіків віддавайтесь. — Зачинай, убійнику; лиши так проклятущо вискірятись, та зачинай! Далі!

„О мету волає скрегіт вірона“.

Луціян (у к.).

„І думка чорна, і отрій мій лютий,

„Пора вигідна, руки на спошеві,

„Нема ні душки ко́ла-о́кола.

„О, лютий зваре ти з опівніч-зіля,

„Залихословлений три рази ти

„Проклоном Екати, зітни цей вік!“

(Сиплеть отрій в уха сплящому).

¹⁾ Перв. показуєть. ²⁾ Перв. ликом.

Гамлет.

Він єго трюїть у городї о єго царство. Єму на порекло Гонзаго; це сторія правдива, і писана она дуже гарно по італіянськи. Будете зараз виділи, як убійник глагоїть до себе Гонзагову сопругу.

Офелія.

Король устають.

Гамлет.

Що? хіба переполошились пусного галасу?

Краля.

Що вам, мій друже?

Полоній.

Кінчіть комедію!

Король.

Світла! пріч!

Усі.

Посвіту! посвіту! посвіту!

(Усі пріч, окрім Гамлета і Горація).

Гамлет.

Страх вовку і в полонині,

А вів на нї пасесь;

А цьому спить ся, тому нї —

Так в світі це ведесь.

Друже: если колись мов пансьтво до решти облетить, то хіба-ж отця штука, додавши до неї ще цілий ліс перопушів і пару китиць на черевики, не допоможе¹⁾ мині. аби мене прийнято у яке драматичне товариство?

Горацій.

На половині бариш.

Гамлет.

Ба таки цілий; бо —

Товаришку, щоб ти це знав:

Тут не король був, а сам бог;

А нині паном цих держав

Не вже король, а сам без — палько.

¹⁾ В автогр. не допоможуть.

Горацій.

Було доримувати.

Гамлет.

О, любчику: теперь о тисячі заложусь, що тая тїнь правду вповідала. Зауважав-сь? —

Горацій.

Ще й як.

Гамлет.

Як про отрій зайшла річ?

Горацій.

Покмітив.

Гамлет.

Га га! музики минї сюда! флояри! — Бо если королеви наша штука не вподобалась, то бути може, що єму і не пропечесь аби як. — Музики сюда!

(Розенкранц і Гільденштерн уходять).

Гільденштерн.

Ласкавий принце, позвольте минї з вами слово заговорити.

Гамлет.

І цілу рацію, пане.

Гільденштерн.

Король, мій принце —

Гамлет.

Ну? — що з ним?

Гільденштерн.

Заперлись, і дуже їм лихо.

Гамлет.

Від піятики?

Гільденштерн.

Нї, від злости, пане.

Гамлет.

Коли маєте розум, то вповідайте це лікареви, а не минї; бо як би я єму ліки писав, то ще би дущє у нїм жовч збурилась.

Гільденштерн.

Милостивий пане, говоріть же-ж бо до речі і не відбрижайте так у одно від того, що маю вам казати.

Гамлет.

Я зовсім благий¹⁾; говоріть.

Гільденштерн.

Краля, ваша мати, післала мене отце до вас у найбільшій смутку свого серця.

Гамлет.

Я вам рад.

Гільденштерн.

Ця гречність, пане ласкавий, не така, як повинна бути. Як бесьте ласкави були, мині розумно відповідати, то бих вам сказав, чого мене ваша мама прислали²⁾; да сли ні, то за вашим вибаченем а моїм відходом і кінець бесіди.

Гамлет.

Не можу, пане!

Гільденштерн.

Що, мій принце?

Гамлет.

Вам розумну відповідь дати, бо, як сами знаєте, мій розум нездорів. Да таков відповідев, яку здужаю вам дати, служитиму вам, чи то пак мої мамі. До речі же-ж: моя мама, кажете —

Розенкранц.

Кажеть, що ваш обхід ї задивував і зачудував чимало.

Гамлет.

Чудний це син, що над ним мама так чудуєсь. Да за тим маминим чудованем не прийде ще яке чудо? — Ану, най чую.

Розенкранц.

Она би рада з вами у себе поговорити, а то ще їм спати ляжете.

Гамлет.

Послухаю, хоть би в'на і сто раз мині мамов була. Маєте ще що казати?

Розенкранц.

Ласкавий принце, ви мене в оден раз любили?

¹⁾ Перв. ласий. ²⁾ Перв. післали.

Гамлет.

Ще й досі, як отці злодійські кліщі мої питомі. (Здоймає¹⁾ руки).

Розенкранц.

Пане милий: що за причина отце вашому туску? Вірьте мині, що ви сами собі шкодите, коли мині, вашому приятелеви, не хочете уповісти, що вас печалить.

Гамлет.

Я рад би на щось велике вийти, а тут немає способу.

Розенкранц.

Як же-ж це ні, коли навіть від самого короля маєте глас на престольного наслідника в Данії?

Гамлет.

Таже так, пане, але — „як трава поросте“ — ця приповідка вже спліснівела. (Драматори виступають з флюрами.) А! флюри! Дайте одну сюда! (До Гільденштерна). Щоб уже раз з вашого аркана викрутитись — скажіть мині, чого ви отце около мене так заходите, та стараєтесь у одно мене вивітрити, неначе хотіли бесьте мене на лівця нагнати?

Гільденштерн.

О принце мій, если моя натручливість²⁾ за сьмілива, то моя любов³⁾ за натручлива⁴⁾).

Гамлет.

Цего добре не розумію. Да не заграли бесьте в отцу флюару?

Гільденштерн.

Не вмію, пане ласкавий.

Гамлет.

Прошу вас!

Гільденштерн.

Вірьте мині, що не вмію.

Гамлет.

Я вас дуже прошу!

¹⁾ Перв. Здоймаєть. ²⁾ Перв. набийливість. ³⁾ Перв. любя.
⁴⁾ Перв. набийлива.

Гільденштерн.

І в руки не знаю як узяти, не то що.

Гамлет.

Да це-ж не тяжше, як брехати; переберайте пальцями, дуйте устами, а она вам заграє як заговорить. А дивіть, отце клепки.

Гільденштерн.

Що є того, коли не вмію з неї голосу добути; не маю до цього способу.

Гамлет.

Отже-ж видите, яке негідне діло ви з мене отце робите. Ви хочете на мині грати, ви чинитесь, що знаєте кожду мою клепку; ви би хотіли з мої тайни серце видобути; ви хочете мене від найнижшого голосу до найвижшої сили висмотрити; — ну, в отцім маленькім інструменті є-ж много музики, прибірний голос, а претці не можете ви єго з него¹⁾ добути. До ката це! Гадаєте, що на мині легше грати, як на флюярі? Звіть мене, яким інструментом ви хочете; ви мене можете розстроїти, але не на мині грати. (Полоній виступає).

Як здорови, пане?

Полоній.

Принце, краля би хотіла з вами поговорити, і то зараз.

Гамлет.

Видите онту хмару? — она зовсім подібна до верхоблюда?

Полоній.

Єй Богу, зовсім така як верхоблюд.

Гамлет.

А мині здаєсь, що она самарна до ласички?

Полоній.

Хребет зовсім як у ласиці.

Гамлет.

Або як кит-риба?

Полоній.

Цілкою як кит-риба.

¹⁾ В автогр. з мене.

Гамлет.

То зараз піду¹⁾ до мами. — Они з мене кепкують, що аж годі вже такому витримати²⁾. Я зараз прийду.

Полоній.

Я це скажу. (Полоній пріч).

Гамлет.

„Скажу“ не тяжко сказати. — Лишіть мене!

(Розенкранц, Гільденштерн і Гораций пріч).

Теперь нічна, нечиста та пора,
Де всі гроби зінають на роствір,
А пекло джумов і повітрєм дише.
Теперь би міг напитись я криви
Горячої, й таке зробити діло,
Що день переполошивсь би від него.
Але нехай! Іду теперь до мами.
О серце, сокотись, аби у тебе
Той Нерон не всадив ся прекривавий!
Нехай я буду лиш немилосерним,
А не природоломним; сугаками
Лиш говорити буду, а не ними
Орудувать. У цьому ділі будьте
Обманними, язиче мій і серце!
Як нї картати мете і проступки,
Слова мої, по кров аж не сягайте,
І кару ї на божу волю здайте! (Пріч).

Трета сцена.

Світлиця в замку. Король, Розенкранц і Гільденштерн.

Король.

Єго не потребую; а вітак
Що може статись з нами, як єго
То божевільство так дурітиме
Неугамоване. Для того будьте-ж
На поготові; зараз випишу
Вам викази, і не гаївше ся,

¹⁾ Перв. прийду. ²⁾ Перв. терпіти.

Най скорше їде з вами в Англію.
Добро держави нам не позволяє¹⁾
Тримать під боком близько так собі
Таку велику небеспеку, як
Нам грозить кожда хвилька з божевільства
Єго.

Гільденштерн.

Ми зараз зладимо ся. Це
Свята повинність наша, сокотити
Беспеку тільки много душ, як їх
Це ваша зверхність держить і годує²⁾.

Розенкранц.

Коли-ж повинність кожного на світі
Така, житя своє всев своїов силов
І всим розумом бережити від
Припадку всякого, о скільки білше
Державного рядителя, що від
Єго це гаразду і щастє, ба
І навіть вік так много душ залежить.
Бо сли величество державне гинеть,
То в'но само не гинеть, але тягне
Що близьке, за собов, неначе той
Крутїж; оно одно³⁾, що колесо
Велике на горі високі, що
До него много, много ще роздрибиць
Присилено; оно-ж як скотить ся,
То тягне за собою то усе,
І найдрібнішу річ. Король ніколи
Ще тяжко не зітох, аби отце
Не заболїло разом всіх.

Король.

То-ж прошу,
Чим скорше вилагодьтєсь у дорогу!
Ми небеспеку ту, що так аж надто
Нам розбуяла ся, приборкаєм,
І в пута уберем.

¹⁾ Перв. позволясть. ²⁾ Перв. хоруєть. ³⁾ Перв. є то.

Розенкранц і Гільденштерн.
Ми спішимо.

(Оба пріч. Полоній виступає).

Полоній

Він це іде до свої мами, пане,
А я сховаю ся за параван,
І буду слухати. Запевне, що
'Му добре дасть ся навзник! Да як ви
Отце казали — і аж надто мудро
Казали ви отце! — що буде з боку
Розмові їх ще хто ся прислухати,
Бо ті мами вже з роду є такі,
Що за синами тягнуть. Будьте-ж ми
Здорови, мій королю! — нім ще спати
Ви ляжете, то буду вже у вас,
І все вам розповім, що діялось.

Король.

За все вам дякую, мій пане любий!

(Полоній пріч).

О, той учинок мій гнилий¹⁾, его
До неба чути аж; найперший і
Найдавний це проклон тяжить на нім:
Братоубійство! — Ні, молити ся
Не можу я, хоть і душа мене
Так тягнеть як же й воля: що же є того,
Коли кріпку ту мою волю ще
Сильніщий гріх повалюєть²⁾; і так,
Як чоловік отой, що дві роботи
Квапні він має, стою й я отце,
Не знавше, до котрої передом
Ми братись, і до жадної не берусь.
Да хоть би на убійницькі руці
Брацької це криви понакипало
Ми товшше, як і на долонь: не має-ж³⁾
У преблагого Бога милосердя
Ще стілько, щоб ту руку ми умити,

¹⁾ Перв. чутний. ²⁾ В автогр. повалуєть. ³⁾ Перв. Ми грубіше
як на руку, — чиж не має.

Аби біліща була паче снігу?
На віщо-ж ласка нам его придатна,
Коли аби не сміли ми вині
Заглянути у очи сміливо?
Або-ж хіба молитва це не має
Двояку силу: раз — нас від гріха
Усохранить, а другий раз — нам проща
Від Бога ублагати за гріхи?
То споглянѹ-ж до него, і простить ся
Все беззаконіє мое! — Да ох!
Як маю я молитись? що казати? —
„Прости мині убій мій?“ — годі так;
Бо те усе у моїх ще руках,
Про віщо я убій той заподіяв:
І краля, і корона, і держава.
Хіба-ж і тому гріх прощаєсь, що
В гріху він остаєсь? — Нехай у світі
Цім беззаконнім беззаконіє
Ту світлу правду золотов руков
Вбіває¹⁾, як нераз ся і доводить,
Що судцю підкупляєть ся самов
Тов здобичев, що беззаконіє
За ню ся заподіяло. Да там,
На тім боці вже хитрощі нічо
Не помагають, бо учинок наш
Стоїть там зовсім голий, і ми мусим
Свідчити протів нас самих, до ока
Гріхови питомому нашому²⁾
І що-ж теперь мині остало ся
Робити? в скрухи долі пробувати?
Що-ж скруха є не в стані? — але що-ж
Она і в стані є, сли годі ї
Почути щирим серцем? — Ох, ви муки!
О груди мої, як могила чорні!
О, серце мое ти, заковане
Неначе у кайданіх: ти ся рвеш
На волю, а ще гірше вяжеш ся!
Ратуйте, божі сили, ви! Згинайтесь

¹⁾ Перв. Вбіваєть. ²⁾ Перв. Гріхови нашому власному.

Закляклії коліна; серце, ти
Тверде як скеля, навернись у люде!
То може ще ти милости добудеш!

(Уклякає; Гамлет виступає).

Гамлет.

Теперь би міг отце я учинити,
Теперь він молить ся; я це учиню.
Да як отце? він піде в царство боже,
І я пімстивсь? Нехай собі розважу!
Нікчемник це убив мині вітця;
А син вітця того і одинак¹⁾
Убийника самого того шлеть
До неба? Це-ж би була надгорода,
Але-ж не мста. Вітця він обеззвічив
В таку пору життя, коли гріхи
Їго буяли, знай ті буряни
Догідної весни; як там души
Їго, це Бог лиш вістен, да здаєсь,
Ні раз не гарно. Він же-ж відомщений,
Коли отцего з світа я жжену²⁾
У ту пору, коли він душу свою
Молитвов очищає? — О, лиш то ні!
Не руш 'го, мечу мій! Чорніщої
Години тя підойму, як ме пити,
Ме грати, злоститись, або сваритись,
Або у кроволожних роскошах
Буяти, або инше діло ме
Таке робити, що спасенія
Не має знамя: о, тогди єго,
Мій мечу, положи, щоб став аж дуба
До неба, да прямісько тріснувсь в пекло,
Куда єму дорога! — А теперь
До мамі! Діло лиш проволочене,
Відкладене лишень, а буде в'но скінчене! (Пріч).

Король (устає³⁾ і ступає наперед).

Слова ринуть, душа не віща того;
Молитва нескрушна не прибеть ся до Бога!

(Король пріч).

¹⁾ Перв. дод. це. ²⁾ Перв. зберу. ³⁾ Перв. устасть.

Четверта сцена.

Світлиця кралі. Краля і Полоній виступають.

Полоній.

Він зараз буде тут. То-ж наберіть
'Го добре вже, та добре! — та скажіть 'му,
Що годі тому божевільству вже
Терпіти білше, і що ви єго
Від гніву короля лиш заступали.
Я тут сховаю ся; а вас же-ж прошу:
Не жалуйте єго це!

Гамлет (за подрев).

Мамо, мамо!

Краля.

За мене ви не бійтесь. — Чути, йде.

(Полоній ховаєсь за параван).

Гамлет.

Ви кликали мене це?

Краля.

Гамлете,

Ти твого батька дуже уразив¹⁾.

Гамлет.

Ви мого батька дуже уразили.

Краля.

Відповідаєш дуже ти розпустно.

Гамлет.

Питаєте ви дуже це безглуздо.

Краля.

Це що такого, Гамлет?

Гамлет.

Що-ж такого?

Краля.

Забув-єсь, хто я є?

Гамлет.

Ви краля є²⁾,

Зовиця мужа вашого, а ще —

Пожаль ся Боже! — й моя мати.

¹⁾ Перв. образив. ²⁾ Перв. єго.

Кр а л я.

Так це? —

То другі говоритимуть с тобов.

Г а м л е т.

Сідайте ви лиш¹⁾ тут! і рушити
Не змієтесь, і з місця ми кинутись,
Аж доки душу вашу не покажу
Вам як на долони! (Примикає двері).

Кр а л я.

Що хочеш ти робити? — Хочеш мя²⁾
Убити? — Ге! ратуйте мя²⁾, ратуйте!

П о л о н і й (за подрев).

Ратуйте! ге! ратуйте!

Г а м л е т.

Щур отце? (Тягне палаш).

По нему! Я заложусь, що по нему! (Просажує³⁾ параван).

П о л о н і й (за подрев).

Бй Богу, я зарізаний!... (Паде мертвий).

Кр а л я.

Ох нуждо!

Ти що це наробив?...

Г а м л е т.

Я й сам не знаю. —

Король? (Відеуває параван і витягає Полонія).

Кр а л я.

О, головництво несповіте!...

Г а м л е т.

Так, мамо, головництво, трохи не
На те похоже, що строїти мужа,
Вітак ся з дівірем пібрати.

Кр а л я.

Як це?

Строїти мужа?

Г а м л е т.

Так я це казав. (До Полонія).

Ти дурню блазноватий, спочивай!

¹⁾ Перв. но. ²⁾ Перв. мня. ³⁾ Перв. просажуєть.

Я мав тебе за ліпшого отце.
Котюзі по заслужі; аж занадто
Огідним бути — вадить, видиш. — Не
Ломить так руки, мамо; тихо будьте,
Сідайте. Хочу вам заговорити
Я до душі, коли від невестіжи
Ще зовсім не закаменіла.

К р а л я.

Що-ж

Такого я зробила, що ти смієш
Зо мнов немилосерно обійтись
Так вельми, та на мене так зіпати?

Г а м л е т.

Що-сьте зробили? О, таке зробили,
Що с твари кожної здуват оно
Румянець, що здерат оно с чола
Невинної любови рожу, а
На місце ї чирак кладе оно;
Жизнь, душу винимає¹⁾; ба не то що,
А²⁾ навіть і з релігії святої
Порожнословицю порожну робить.
Таке зробили-сьте, що тварь небесна
Палає соромом, ба навіть і
Кріпка отця земля на него дивить,
Неначе би на страшний суд.

К р а л я.

О горе! —

І про котре-ж то діло ти мене
Оскаржуєш так страшно? — що отце
Я заподіяла?

Г а м л е т.

Гледіт на цей

Ви образ, і на цей: се³⁾ два є братя
З життя чи-вірне відмальовані.
Дивіть ся лиш, яка тут хорошість:
Чоло державне Зевеса грімного,
Аполя кучері, і Марса очі,
А брови лиш до здвигання, постава

¹⁾ Перв. винимаєть. ²⁾ Перв. Да. ³⁾ Перв. це.

Меркурія це, герольда небес,
Що саме-що теперь на землю злетів.
О. справди, образ це і постать, що
На ню усі боги¹⁾ печать свою
Прибили, би²⁾ раз люде виділи,
Що муж значить! — Це був ваш чоловік.
Дивіть теперь на цього ся; це є
Ваш теперішній чоловік, неначе
Головня та у житї, своєму брату
Погибіль. Де-ж ви мали свої очі,
Що їх забули-сьте на погань сю?
Минї не мете ви казати, що
З люби ви це зробили, бо у ваших
Роках кров розуму вже слухає³⁾,
А роспуст вже розсудку; да котрий же-ж
Чи розум чи розсудок це лишав би,
А того би ся брав? — У вас є змисли,
Бо инак би не було в вас і руху;
Чи-ж вам тогди їх відіймило було,
Що на таке ви задивили ся?
Таже-ж і божевільство, хоть яке
Оно тяжке-б нї було, так аж зовсім
Відняти змисли нам не є у станї,
Аби не розріжнить таку ружницю!
Це вид був без чутя у вас, чутє
Без виду, ухо знов без слуху,
А слух знов без очий, коли аж так
Могли ошибнути ся ви! — Скажіть же,
Який діявол міг так ошукать вас?
О, бунтівницьке пекло ти, коли
У станї єсь — матронину це кров
Так збурити, то правість молодого
І того не стоїть, що віск в вогни!
Й коли вже старість розмислу і стриму
Не знає, то у молодежи най
Ніхто 'го й не питає вже!

¹⁾ Перв. На него кожний бог. ²⁾ Перв. Прибив, аби. ³⁾ Перв. слухаєть.

Кр а л я.

О, Гамлет,

Не говори вже це, бо око моє
На дно аж дивить ся души¹⁾, і там
Погані, чорні смуги видить, що
Їх годі збути ся уже.

Г а м л е т.

Ні! жити

В поганім ложу сорому, неначе²⁾
В якім гною —³⁾.

Кр а л я.

О, далі не кажи вже⁴⁾!...

Як сугаки ми прошивають душу
Слова твої! Мовчи вже, сину мій!

Г а м л е т.

Убийник, злодій, прелукавий раб,
Не варт і десятини з двадцятини
Покойного, по-протів него лиш,
Приблуда, опуд, тїнь, опришок лиш,
Що вкрав корону як с полиці, і
Сховав у пазуху. —

Кр а л я.

О, тихо вже! (Тїнь указуєсь).

Г а м л е т.

Король лайдак усіх — (уздівше тїнь).

Ратуйте мня,

І вкрийте своїми крильми, ви духи
Небесні! — Честна ти подобо, що
Від мене ти бажавш?...

Кр а л я.

Горе моє!

Зійшов з розума...

Г а м л е т.

Не прийшов-єсь може

Ти лаяти отце недбалого
Ледащо-сина, що лиш марнотравить
Свій час, і не сповняє⁵⁾ розказу
Святого твого? — Так? —

¹⁾ Перв. Аж дивить ся на дно душі. ²⁾ Перв. знай у.

³⁾ Перв. Якім гною пе. ⁴⁾ Перв. О, вже не кажи! ⁵⁾ Перв. сповняєть.

Тїнь.

О, не забудь!

Я це прийшов тя упімнути. — Але
Диви ся там, диви ся! Маму твою
Роспука обгорнула; стань між нев,
А ї душі страшнов-страшнойов муков!
Заговори, промов до неї, Гамлет!

Гамлет.

Вам що є, мамо?

Краля.

Ох, ба що тобі,

Що так у порожню впустив ти¹⁾ очи,
І з нев говориш? — Страшно бігають
Они тобі і глипають, а чупер
Встає ти д' горі, знай жовняри ті
Сполошені алярмом. Сину мій,
Притлум пожар ти твого обуру
Розвагов холоднов! У що ся дивиш?

Гамлет.

У него це! на него! О, дивіть ся,
Який блідий та ніжний він! За тварев
І кривдов тов єго приповідало-б
Каміня навіть. Не диви ся так
На мене ти, аби та твоя нужда
Мій перший постанівок це не збила
С путя, і мое діло щоб свій цвіт
Не стратило, а мість криви аби
Не почурили сльози лиш!

Краля.

До кого-ж

Отце говориш ти?

Гамлет.

Не видите-ж

Нічо'?

Краля.

Анічогісінько, а претці

Усе я вижу.

¹⁾ Перв. унунив.

Гамлет.

І нічо' не чули?

Краля.

Нічо', як нас обох лиш.

Гамлет.

Га, дивіть ся

О-там лиш! видите, як проминає!

Мій батько — зовсім, як з-за живота!

Дивіть ся! як іде отце у двері! (Тінь пріч).

Краля.

Тобі так лиш роїть ся; тому, що

'Му розум помішаєть ся, такі

Тінні мари нераз ся привижають.

Гамлет.

'Му розум помішавсь!... Жили-ж мої

Однако ходя як і ваші. Це

Не божевільство є, що я казав;

Ви можете мене на прубу взяти,

Чи не повторю я вам слово в слово,

Що мете ми казати? божевільний

Би криво-ж говорив, і на всілякі

Звертав би нісенітниці. О, мамо,

Спасенія це ради вашого:

Не так¹⁾ обманюйте ви вашу душу,

Що ніби то не ваш проступок, а

Лиш божевільство з мене це говорить! —

Бо може²⁾ бути, що ваш гріх присох вже:

Коли-ж однако свій отрій бо він

Корчем пускає³⁾. Висповідайтесь

О-перед Богом, за гріхи покайтесь,

Нових вистерігайтесь, і не сипте

Ще гною на бурян, аби ще білший

Укохувавсь, як є. Простіт мене

За мою правість, бо у цих лукавих,

Годованих часах ще мусить правда

Уневиннятись о-перед неправдов,

Хоть це противно би годило ся,

¹⁾ Перв. це. ²⁾ Перв. можетъ. ³⁾ Перв. пускаєть.

А не, як це ся діє, що неправді
Та правда мусить це стояти в ласку.

Кр а л я.

О, Гамлет, ти розкраяв моє серце!

Г а м л е т.

Єго-ж зопсовану ту половину
Відвержте пріч, а тим честнїще жийте
С тов другов половинов На добраніч!
Вникайте ложе мого вуйка, і
Прийміте правість ви си за сопруга.
Той чорт, що він привичка зветь ся, і
Що він у нас морочить пізнанє
Гріха, хоть тільки має благодати
У собі, що й до доброго він можеть
Нас призвичаїти. Сегодне ви
Гріха ся сохранїте: це вам дасть
Потугу і оісієля сохранитись;
По тому ще вам легше прийде¹⁾ стрим.
Бо уставична вправа може в нас
Натуру нашу трохи що не зовсім
Переиначити, і чорта навіть
Прогнати з нас, або уговкати.
Ще раз добраніч вам! — а сли ви сами
Бажаєте благословенія,
То вас о ваше прошу! — Цего пана

(показує на Полонїя).

Ми жаль є; але Бог це так судив²⁾,
Щоб мнов єго³⁾, мене знов ним вкарати.
Я мусїв бути разом це і каров
І караним. Я возьму пріч 'го відеи,
І мушу відповісти. — На добраніч! (До себе).
З добра́ я мусїв лютіря вдавати;
Що зле зачалось, мусить злим кінчатись. (До кралї)
Ще слово, мамо.

Кр а л я.

Що робити маю?

Г а м л е т.

Усе, лиш то нї, що отце вам скажу.

¹⁾ Перв. прийдесть. ²⁾ Перв. хотїв. ³⁾ В австрог. ним мене.

Знов дайте ся набресклякови тому
Завабити у постіль, у лице
Щипати, кіточков вас своїов звати,
І тим гидким, бридким цільованем
Та пестотов, убійницькими тими
Руками дати з себе висотать,
Що я не божевільний є, а так
Лиш удаю це з хитрости. Це було
Би зовсім добре; бо котра-ж би краля,
Що красна, і розумна, і крітка,
Та затаїла би арапавці,
Та капаному ящуру такі
Прекрасні речі? Але хто-ж би це!...
Нї: розуму і тайні на укір
Ви отворіте клітку на даху,
Повипускайте пташки з неї, сами-ж,
Знай тая малпа в казці — влізьте в ню
На піжмуреи, а з нев злетівше д' землі
Вломіте голов.

К р а л я.

Нї, сли слово з духу,
А дух з життя походить, то не має
У мині духу нї життя, щоб словом
Одним це зрадити, що ти казав.

Г а м л е т.

Ви-ж чули, що я мушу в Англію?

К р а л я.

Я зовсім і забула! Це є так.

Г а м л е т.

Уже і листи випоряжені,
І мої ті оба товариші,
Що їм обом як ті гаді я вірю,
Дістали виказ на письмі уже.
Они мині показують сами
Дорогу до шельмовства. Добре й так!
Отце найліпший жарт, коли мінери
Самі ся в вітер висадять; і зле
Би було зовсім це, если би я
Під тих мінерів хоть на локоть глібше
Не підкопавсь, і їх на місяць аж

Не висадив. О, як же-ж солодко,
Коли дві хитрости ся перехитруть! —

(Приступивше до Полонія).

Отцего-ж двигати не солодко,
А гірко прийдесь¹⁾ ми, і далі 'го
Матбуть не повезу, як в крайну хату.
Добраніч, мамо! — Цей пан радця був
За надто скрегітливий аж, теперь
Най за тото мовчить. Ходіте, пане,
Та припочинете. Добраніч, мамо!

(Гамлет волочить Полонія за собов).

¹⁾ Перв. прийдеть.

ЧЕТВЕРТИЙ АКТ.

Перша сцена.

Світлиця в замку. Король, краля, Розенкранц і Гільденштерн виступають.

Король.

То охання та здихання, то мусить
Значити щось; я мушу цьому знати
Причину. — Де ваш син? —

Краля.

Лишіть самих нас.

(Розенкранц і Гільденштерн пріч).

Ох друже мій, що цей ночі я
Зазнала!...

Король.

Що, Гертрудо? як же Гамлет?

Краля.

Він так шалів отце, як море в бури,
Коли обоє борють ся, хто душий.
Нараз він в своїм божевільстві чує,
Що за параваном щось шелеснуло;
Вихапує свій меч, кричить: „шур! шур!“
І пробиває¹⁾, сам не знавше ся
О цьому, і не тямившись, що діє,
Полонія старенького.

Король.

Ох нуждо!

¹⁾ Перв. пробиваєть.

Таке і нас чикало, як би ми
Отце там були. Та єго свавільність
Усім нам грозить: вам, мині, усім.
Хто-ж відповість тепер за цей учинок
Кривавий? — Це нам найдуть всію вину,
Що ми повинність нашу не зробили,
І ради осторожности й безпеки
Не відлучили божевільного
Від світа і не відокромили
Єго це від людей. — Коли-ж бо ми
Єго так вельми дуже любимо¹⁾,
Що навіть і порозуміти не
Хотіли, що єго добра ся тичить,
Але з ним обходили ся по людзьки²⁾,
І так 'му дали волю добивати³⁾
Себе самого в своїм божевільстві. —
Де-ж дів ся він?

К р а л я.

Пішов запрягати трупа

Убитого. Да в цьому способі
Єго то божевільство показало
На стільки розуму, що золота
Крихіточка у штолі ті глухі:
Він плачеть на учинок свій.

К о р о л ь.

Ходім,

Гертрудо. Нім ще сонечко діли
Освітить, мусить ми у корабель.
А той убій кривавий буду ся
Старати своїм зверхностем і штуков
Покрити і придобрити. — Гільденштерн!

(Розенкранц і Гільденштерн вертають).

Ідїт, приятелі, і ще возьміть
Кого з собов. Бо Гамлет в божевільстві
Пробив Полонія і десь 'го витяг
З кімнати кралиной, не знати де.
Ідїт, шукайте 'го, випитуйте

¹⁾ Перв. вельми любимо отце. ²⁾ Перв. людзький. ³⁾ Перв. забиватись.

У него по добру, а трупа зараз
Віднести у каплицю. Квапте ся,
Вас прошу! (Розенкранц і Гільденштерн пріч).

О, ходім, Гертрудо, скорше,
Зозвімо наших всіх приятелів,
Котре найрозумніщі, і усе
Ім росповіжмо, що тут стало ся
І що тут стати маєть ся. Таким
Ще може способом відвернемо
Від нас стрілу обмови тої, що
Она, знай затроєна, від одного
Кінця землі до другого в млі-ока
Облітує¹⁾; і може ще она
Нас помине²⁾, і у порожний вітер
Ударить лиш. Ходімо відси ми!
Мене тут поберає³⁾ сум і страх,
І коле серце, знай би барди мах! (Обоє пріч).

Друга сцена.

Инша світлиця в замку. Гамлет виступає.

Г а м л е т.

Припрятаний.

Розенкранц і Гільденштерн (за подрев).
Гамлет, принце! ге!

Г а м л е т.

Що за галас? Хто волає: Гамлет? А, це ви?

(Розенкранц і Гільденштерн виступають).

Р о з е н к р а н ц.

Де трупа ви поділи?

Г а м л е т.

Де подів?

У глину, в глину, відки він походить⁴⁾.

Р о з е н к р а н ц.

Скажіть нам, де він, най понесемо
В каплицю.

¹⁾ Перв. облітуєть. ²⁾ Перв. поминеть. ³⁾ Перв. побераєть.

⁴⁾ Перв. прийшов.

Гамлет.
Не вірьте.

Розенкранц.
Що не вірити?

Гамлет.
Що я вашу тайну замовчу, а свою ні. А ще до того, як у мене губка питаєсь; що-ж може королевич ї на це відповісти?

Розенкранц.
Ви-ж отце мене за губку маєте, принце?

Гамлет.
Ага; що тягнеть у себе королевську повагу, его покрову і его дарунки. Да такі пани чиня королеви найліпшу прислугу аж у посліди; він держить їх собі у роті¹⁾, знай та малпа кусень, щоб гарно переже виобертати, а вітак прожерти. Коли 'му вчинить ся того треба, що ви в себе набрали, то він вас лиш подавить, а ви, губки, станете знов сухі як були.

Розенкранц.
Я вас не розумію, принце.

Гамлет.
Я це знаю: пусті уха не до слуху.

Розенкранц.
Ви нам мусите уповісти, де труп, а вітак з нами до короля піти.

Гамлет.
Труп собі вже королює, але король ще не трупішіє. Король є річ —

Гільденштерн.
Річ, принце?

Гамлет.
Марна. Поведіт мене до него.

Бобри, бобри!
Ховайте ся добре!²⁾ (Усі прич).

¹⁾ Перв. у-ві-ртї. ²⁾ Перв. В лучу, песю, Ловчий вс ся!

Трета сцена.

Інша світлиця в замку. Король і поїзд.

Король.

Я вже післав за ним, і повелів
Шукати трупа. Це за надто аж
Нам грозить небезпека, як він ме
О-так сваводити. Однак-ж я
Не смію з ним і поступить собі
Так грізно, як би право вимогало;
Народ, загал, що лиш по верьхи судить,
Без всякого розсудку, весь за ним
Стоїть, і не питає тут вини,
А дивить ся на винного. Для того-ж,
Аби не наробити галасу,
То мусить це, що я 'го відселаю
Чим скорше відси, так здавати ся,
Неначе би оно давно уже
Постановлено було так. Лукаву
Недугу годі инак вилічить,
Як лиш лукавими ліками.

(Розенкранц виступає).

Ну? —

Розенкранц.

Королю світлий, з него годі знати,
Де трупа він подів.

Король.

А де-ж він є?

Розенкранц.

В хороміх, світлий пане, жде під вартів,
Що ви розкажете.

Король.

Введіт сюда 'го.

Розенкранц.

Ге, Гільденштерн! принц Гамлет най увійде.

(Гамлет і Гільденштерн виступають).

Король.

Ну Гамлет, де Полоній?

Гамлет.

На вечери.

Король.

На вечери? де?

Гамлет.

Не там, де він вечерає, але там, де єго вечерають. Бо власне о-теперь що засїла громадка політичних черваків до него. Що столу тичить ся, то такий вам гробак вище царя якого там небуть стоїть. Ми годуємо усеїяку худобу, аби нев себе годувати, а себе годуємо знов для черви. Ситий король а худий просатарь, то лиш розмайні страви; дві потраві, але для одного стола, нічо' білш; такий кінець.

Король.

Ох, ох!

Гамлет.

Може і так доведеться, що мемо таким черваком рибу ловити, що короля точив, а таку рибу їсти, що тим черваком годувалась.

Король.

Що ти хочеш отцим доказати?

Гамлет.

Те хочу доказати, як може¹⁾ король мандрувати старецькими кишками.

Король.

Де Полоній?

Гамлет.

У небі. Пішлїть борше, най 'го там шукають. А як 'го там не найдуть, то найдуть єго де инде. Бо як 'го ще цего місяця не відшукають, то на другий 'го завітнуть, як ходитимуть сходами на галерію.

Король (до поїзду).

Ідїт, шукайте 'го там. (Дехто з поїзду прїч).

Гамлет.

Не бійтесь, він вам не втечєть.

¹⁾ Перв. можєть.

Король.

Це, Гамлет, за для твоєї безпеки,
Що вельми лежна нам, і ради того
Учинку твого, що єго нам жаль
Чимало, мусиш як найскорше ти
Віддалитись із відси. Злагодь ся-ж!
Вже корабель готовий, вітер сприйний,
Товариші тя ждуть, і кождий спосіб
Нагонить в Англію.

Гамлет.

У Англію?

Король.

Так є.

Гамлет.

Добре.

Король.

О, так казав-бесь, сли-бесь мою гадку
Ти видів.

Гамлет.

Вижу того херувима,
Що видить її. Да пріч, у Англію!
Здорови будьте, мамо.

Король.

Батько твій,

Твій батько добрий, Гамлете.

Гамлет.

Ба ні, мама. Тато і мама є муж і жона; муж
і жона значить одно тіло; отже-ж — мамо. Пріч
у Англію! (Гамлет пріч).

Король.

Ідіт у слід за ним, завабте 'го
Чим скорше в корабель; спішіте ся!
Ще цієї ночі мусить відси пріч.
Усе, що є потрібно, вже готове,
І запечатане¹⁾; чим скорше руште!

(Розенкранц і Гільденштерн пріч).

¹⁾ В автогр. через помилку: запечатє.

А ти знов, Англіє, коли тобі
На нашім приятельстві що залежить —
А мусить це тобі залежати,
Бо моя сила дала ти ся в знак¹⁾),
І твої рани свіжі зовсім ще
Від нашого меча — то приймеш ти
С повагов наше слово, і наш розказ
Ти виконаєш приязно: бажаєть
Від тебе це він смерти Гамлета.
Пруткої й наглої: завдай му ї.
Бо він, як ті сухоти, сушить кров
У мині; ти мене злічи від него!
Бо доки він живєть, ділам моїм у-преки,
То доти і нема житю мому безпеки! (Пріч).

Четверта сцена.

Майдан у Данії. Фортинбрас з військом на марши.

Фортинбрас.

Ідїт, капітане, і уклонїт ся
Від мене королеви данському.
Скажїть єму, що Фортинбрас отце
По даному від него слові 'му
Проходить крізь єго краї. Вітак
Ви знаєте уже, де зийдемось.
Єсли єго величество по нас
Чого бажатиме, то ми сами ся
Приставимо. Оце 'му замільдуйте.

Капітан.

Послухаю, мій принце.

Фортинбрас.

Руште далі.

(Фортинбрас з військом пріч. Гамлет, Розенкранц і Гільденштерн виступають).

Гамлет.

Це що за військо, пане?

¹⁾ Перв. на-в-знак.

Капітан.¹⁾

Норведівське.

Гамлет.

Можна вас запитати, куда справились?

Капітан.

На оден ляцький оків, пане.

Гамлет.

Хто їх веде?

Капітан.

Фортинбрас, несіт норведівського короля.

Гамлет.

Чи на цілу це Польщу ідете,

Чи на яку лиш часть?

Капітан.

Щоб правду вам

Признатись, пане, де ми ідемо

Здобути кусень краю, що й порекла

Не є він свого варт. Я п'ять червонних

За него би не дав; да бiльше би

Нї Польща нї Норвегія таки

За него не дістала, сли би діськи

Хотіла 'го продати, навіть в лено.

Гамлет.

То-ж Лях матбуть і убивати ся

За ним не ме хотіти?

Капітан.

Ба, уже

Й залога навіть там стоїть, не то що.

Гамлет.

Дві тисяч душ, червонних двацять тисяч

Ме коштувати їх одно нічо! —

А я-ж? — О, моє то нічогоробство

Провалюєсь у мині, знай чирак

Той потайний, та лиш у середину,

По верьхи-ж годі смерти вздріть причину.

Вам дякую, я, пане.

¹⁾ В автогр. через помилку: Король.

Капітан.

Боже вас

Провадь. (Капітан пріч).

Розенкранц.

А не пішли-бих, принце?

Гамлет.

Я

Вас зараз уздогоню. Йдіт на перед.

(Розенкранц і Гільденштерн пріч).

Як кожний то случай лїнивство мое
Неначе острим би острогом коле,
І мя оскаржує¹⁾! Бо що значить
На світі чоловік, як білше він
У своєму житю добра не чує²⁾,
Як їсти лиш та спати? — скотина³⁾,
Нїчого білше. Той, що нам такий
Обширний розум дав, що можемо
Сягати ним верьх неба і під землю,
Не дав нам той собіобразний розум
На тоє лиш, аби він без ужитку
Це плієнівів у наші голові.
Або-ж це лиш звірська⁴⁾ нетямливість,
Або-ж гадочні опути пусті,
Що я аж так за надто боязливо
Про діла мого вихід думаю,
А думанє отце таке, що в нїм
Лиш четвєртинка мудрости, а рєшта
Вєє жуство. На що-ж я жию? — хїба
На те, аби лиш у одно казати:
„Це треба би зробити“? І про віщо-ж
Минї отце в одно питати ся,
Коли у мене і причина й сила,
І спосіб є до діла. Приклади,
Великі як цей світ, напоминають
Мене, от хоть би і це військo, що
Провадить нїжний 'го — сказать би можна —
Хлопчина, молодяк, що білше 'го

¹⁾ Перв. мня оскаржує. ²⁾ Перв. чує. ³⁾ Перв. битина.
⁴⁾ Перв. скітна.

Нічо' не колеть, як одна та слава,
І він за ню це наражаєть ся
Душев і тілом, щастю на поталу,
На вік або на смерть, да завсїгди
Це на кінець непевний, і корить
Усї пригоди, а за віщо? — за
Порожну скаралушу із яйця.
Великим діськи бути, це значить без
Великої причини не киватись,
Да навіть і в однім стеблі причину
Собі найти, если о честь се¹⁾ ходить.
Що-ж я? — Отець мій замордований,
А мати у неславу введена;
Причини доста і на світ криви,
А я це стою, сорому не мавше,
Та дивю ся, як двацять тисяч душ
Ідуть на погиблицю за одно
Нічо, за нісенітницю ідуть
В могилу як у постіль, за оден
Шматочок лиш землі, що на єму
Їм ніде навіть воювати ся
Всїмом, не то що, де і місця навіть
Не має їм на яму, щоб усїх,
Що там наложуть своїов головоюв,
У ню покласти і похоронити.
О, від теперь на кров, ви думи мої!
Бо встид ся ме встидать передо мноюв! (Пріч).

Пята сцена.

Ельзинор. Світлиця в замку. Краля і Горацій виступають.

Краля.

Я з нев не хочу говорить.

Горацій.

Она

Наперла ся; да у такім це станї,
Що Боже змилуй ся! — Й себе не тямить.

¹⁾ Перв. це.

К р а л я.

І що-ж це каже?

Г о р а ц і й.

У одно о батьку

Лиш править; каже, що цей світ цілий
Ошуканий, у груди б'ють ся, стебла
Знімає, нісенітниця плете
Не при розумі. З бесіди її
Нічого не розумно, да її речі
Дають на догад другим, що з її слів
Помічують хто зна що, додають,
І з рухів її та слів виводят¹⁾ си
Всіляке, да лиш доброго нічого.

К р а л я.

Я претці говорити мушу з нев,
А то могла-б хто зна які там вісти
Пустить в лихі ирти. Нехай увійде²⁾

(Гораций пріч).

Ох, ох! для мої грішної душі
Здається кожде там нічо уже
Напередовцем горя бути. О,
Таке то кожде є лукаве діло!
Боявшесь зради, вгонить само ся
У зраду.

(Гораций вертає з Офелієв, що в неї коси розбиті, і кобза в руках).

О ф е л і я.

Де та красна наша краля?

К р а л я.

Як мається, Офеліє?

О ф е л і я (співає).

По чому-ж тя, ти мій милий,
Пізнану, пізнану?
По прочанським каманаку,
Ще й межі прочани.

К р а л я.

Що маєть отце ваша пісня значити, панночко?

¹⁾ Перв. виводять. ²⁾ Перв. увійдеть.

Офелія.

Догадуєтесь? Ні, ні, прошу вас, слухайте далі. (Співає).

Вже по твоєму миленькому,

Вже по закоханю:

У зголовах два явори,

У ніжечках камінь.

— Краля.

Але-ж бо Офеліє —

Офелія.

Коли-ж вас прошу! слухайте! (Співає).

На грудех 'му рантушечок —

(Король виступає).

Краля.

Ох подивіть ся, друже мій!

Офелія (співає).

Маєм замаєний...

Через вірне закоханє

Марне з світа гину.

Король.

Як маєтесь мині, Офеліє?

Офелія.

Спасибіг вам! добре! — Кажуть, що сова була пекарева дочка. О, пане, ми знаємо, що ми є, да не знаємо, що з нас може¹⁾ ще бути. — Обідайте з Богом!

Король.

О своєму батьку все це набеляє.

Офелія.

Прошу вас, не згадуйте вже о цьому; да як вас питатимуть ся, що це має значити, то ви їм скажете — (Співає).

На Андрея, кажуть люде,

Андреево чудо;

А я в тебе під віконцем

За Андрея буду.

¹⁾ Перв. можеть.

Ішло дівча на Андрея,
Пішло до Івана;
Туда ішла веселая,
Відти заплакана.

К р а л я.

Моя ти Офеліє!

О ф е л і я.

Ні, без жарту; нехай скінчу — (Співає).

Ох пожаль ся, Милосерний,

Пожаль мя ся, Боже!

Нема віри ледіневи:

Зробив, що негоже.

Не я зробив, що негоже,

Сама ти зробила,

На що в нічку на Андрея

До мене ходила?

К р а л я.

Це від коли в'на так?

О ф е л і я.

У Бога надія, що усе ще буде гаразд, лиш
погодїт минї. Да я кілько собі нагадаю, що єго
у сиру землю поклали, тільки і мушу плакати. Да
я це братови скажу, а вам дякую за вашу добру
раду. Най фірман заїде! Добраніч, панни; добраніч,
мої панночки; добраніч, добраніч! (Пріч).

К о р о л ь.

За нейов вийдїт, не спустїт ї з ока.

(Гораций пріч).

О, це ї стало ся с туги тяжкої
За батьком. Ох Гертрудо, та жура
Не йде сама ніколи, а веде
Громаду за собою їх. У перед
Смерть батька ї, вітак дорога сина
Знов вашого, що своїм ї свавільством
Собі він заслужив, вітак знов нарід
В ворохібни, недобрї клевети
Про смерть Полонїя пускаючи,
Вітак той наглий похорон єго
Та потайний, вітак Офелїї

З роспуки божевільство, що оно
Із чоловіка робить скотину¹⁾.
На решті, і що гірше від усього,
Ляерт, і брат, це нишком повернув
Із Франції, і тут ховаєть ся,
Неначе в темні хмари, в догади
Всілякі обгортаючи ся, а
Піджигачі²⁾ в одно 'му піддають
Підтоки затроєні усілякі
Про батька смерть, на чому не обійдешь,
Бо в нас нема доводів у руках
Ніяких, чим би ми могли-сь очистить
Від нашої притічности до того.
О, дорога сопруго, це усе
Ми серце прошиває³⁾ не в однім
Лиш місци, але в тисячах на раз,
Неначе та картеча.

(За подрев гомін).

К р а л я.

Що за зойк! —

(Оден боярин уходить).

К о р о л ь.

Де моя варта? — Най дверий пильнують.
Там що такого сталося?

Б о я р и н.

Утікайте,

Королю світлий! Океан у бури
Не зажеє⁴⁾ свої береги
Захланно так, як той Ляерт, поклавшесь
Бунтівникам за проводатора,
Усіх стойкарий укладає⁵⁾. Паном
'То лая зветь, і так, неначе би
Теперь лишень що світ зачав ся, і
Не було вже ніякого порядку,
Що від коли цей світ, державу держить⁶⁾,
В оден гукає⁷⁾ голос: „До вибору!

1) Перв. битлину. 2) Перв. Підждерачі. 3) Перв. прошиваєть.

4) Перв. зажеєть. 5) Перв. укладаєть. 6) Перв. держить державу.

7) Перв. волає.

Ляерт най буде королем!“ Від їх крику
Шашок не видко світа, а їх крик
Аж відбиваєть ся о небеса:
„Ляерт король! Ляерт най буде в нас
За короля!“

Кр а л я.

Це за фалшивим слідом
Ви слідите, невірні данські пси!
(За подрев гомін).

К о р о л ь.

Ого, вже двері виважили!...
(Ляерт убігає, за ним Данійце).

Л я е р т.

Де

Я відшукаю того короля?
Лишіть ся на дворі.

Д а н і й ц е.

У середину

Пустіт нас!

Л я е р т.

Прошу вас, заждіт годинку.

Д а н і й ц е.

Як кажете. (Дакють ся назад).

Л я е р т.

Дверий лиш сокотіт! —

Нікчемний ти королю, де мій батько?

К о р о л ь.

Утихомирте ся.

Л я е р т.

Ні! кожда крапля

Криви у мині, що ся втихомирить,

Най зве¹⁾ покритуком мня, тріщуком

Ганьбит най мого батька, нештоюв

Взиває мою честну маму аж

У очі!

К о р о л ь.

Що-ж це за причина є

¹⁾ Перв. зветь.

Такого твого бунту? — Най 'го лиш,
Гертрудо! ти за мене ся не бій;
Бо короля така це божественність
Вкриває, що на него зрада ся
Не важить. Уповіж мині, Ляерте,
Що так тя розігріло? Най же 'го,
Гертрудо! — Говори.

Ляерт.

Де батько мій?

Король.

Покойний.

Крала.

Не з єго-ж отце причини.

Король.

Лиши-ж 'го, най питаєть ся до волі.

Ляерт.

Яким же способом він це погіб?

Дурити ся я не даю. В нетрудне

Підданство¹⁾, і присяга, і сумління!

Я карі вічної не бою ся,

Мині однако, жити чи не жити,

Абих за свого батька лиш пімстивсь.

Король.

А хто-ж вам се боронить?

Ляерт.

Світ цілий

Не в стані це; є тов силов, що ї маю,

Так буду заходитись, як²⁾ мочи,

Щоб довести до свого.

Король.

Друже мій

Ляерте: хочете-ж³⁾ дійти ви правди

О смерті батька вашого, й за него

Пімститись на такий це спосіб, що

Невинного ви з винним хочете

Змішати, а утратного з невтратним,

Як ворога так друга це карати?

¹⁾ Перв. підданство. ²⁾ Перв. що як. ³⁾ Перв. хочете-ж.

Ляерт.
Лиш ворогів самих.

Король.
А хочете-ж
Їх знати?

Ляерт.
Приятелям серця вкраю,
І кров свою за нї розсиплю, знай
Той пелікан.

Король.
Теперь говорите,
Як батька свого годний син, і правий
Боярин. А що я не є причина
Від смерти батька вашого, і овшем —
За ним нам вельми жаль — отце так ясно
Вам доведу и приконаю, як
То сонце ясне є.

Данїйце (за подрев).
Пустіт її!

Ляерт.
Там що за зойк? Ох, всі вогні жаркі ви —
(Офелія уходить).

Перепалїт ми серце! сльози ви
Гірькі та прегірькії, випечїть
Ми очі!... Як ще Бог жиє¹⁾ на небі,
За це нещастє²⁾ твое заплачу³⁾
По рівні мірі я, ще в сотеро
Ї перемірю і перевершу!
О роже маєва, Офелїє,
Солодка ти дитино, сестро моя
Предорога!... О Боже, чи-ж дївочий
Той молоденький вік є кріпший від
Старого діда⁴⁾?... Ніжна та природа⁵⁾
Є ніжна у любові⁶⁾ свої, і тих,
Що любить, ніжностей це надїляє!...

¹⁾ Перв. жиєть. ²⁾ В автогр. нащастє. ³⁾ Перв. виплачу.
⁴⁾ Перв. опиря. ⁵⁾ Перв. Та ніжна природа. ⁶⁾ Перв. у любі.

О ф е л і я (співає).

А як несли миленького,
Не опрощали,
Ще й без шапки, без коверця
До гробу —

Прощай, сизокрилий!

Л я е р т.

Абе-сь і при розумі мя просила.
О мсту, то так не упросила-бесь...

О ф е л і я.

Ви маєте о-так співати: до гробу спускали,
бо так до притоки. Це за того невірною пристава,
що у свого пана доньку вкрав¹⁾.

Л я е р т.

Отце нічо дає на догад більше
Усего.

О ф е л і я.

Отце вам мирзіль, це на споминанє: не забудь
мене, моє серденько! А це васильчик, це на па-
мятку.

Л я е р т.

І не при розумі, а все про вірність згадує²⁾.

О ф е л і я (до короля).

Це змийовон для вас, і³⁾ самнасій. (До кралі)
А отце рута для вас — ні, для вас зрадзіль отце,
а для мене рута; а при неділи носитиму румянок
або любисток. Ви можете ваше зрадзіле у пазусі
носити. Отце невісточка; я хотіла нарвати фіялок⁴⁾,
але усі півяли, від коли мій батько помер. Кажуть,
що легку смерть мав покійничок. (Співає).

Ой відпиши, мій батечку,

Хоть слово, хоть дві —

Л я е р т.

Краса красойов, хоть і горем вбіта.

О ф е л і я (співає).

Не відпишу, моя доню,

Ні слово, ні дві;

¹⁾ Перв. звів. ²⁾ Перв. згадуєть. ³⁾ Перв. і от. ⁴⁾ Перв. фіявок.

Бо вже-ж мині насипано
На ручки землі.
Да як тая сира земля
Пером да стане,
Тогди ти ся да від мене
Листок дістане.

Даруй, Боже, всім легкий супочинок! Будьте здорови! (Офелія причі).

Ляерт.

Чи-ж можете на це дивити ся?
Ох Боже!...

Король.

Вашим горем я ся ділю,
Хоть вірте ми, хоть ні. Ідїт теперь
Та виберіть собі, кого ви сами
Це розумієте, нехай они
Нас двох розсудя. Найдеть ся на мене,
Що я у цьому ділі — не то винен,
Але хоть свідомую, то тогди
Беріт мій вік, корону — доста того —
Що сами розумієте. Бели-ж
На мині це не найдеть ся вина,
То погодіт мині малу лиш хвилю,
А я вам сам поможу ся пімстити
За вашу кривду.

Ляерт.

Так це най і буде.
Та нагла смерть его, той похорон
Тайний, на гробниці ні гербу, ні
Меча, ні опроводу, ні звичаїв —
Це все на кров і мсту прагнуще; я
Ї пушу, хоть аби з землі чи з неба.

Король.

О-так отце вам і робити треба,
Бо так закон велить, і наш і божий:
Хто винен, головою хай наложить!
Ходім! (Усі причі).

Шеста сцена.

Инша світлиця в замку. Горацій і оден слуга.

Горацій.

Які це люде хочуть говорити
Зо мнов?

Слуга.

Матрози, пане; мають листи
До вас.

Горацій.

Заклич їх. (Слуга при́ч).

Не міркую, відки

Би мали листи це прийти до мене,
Як не від Гамлета?

(Пара матрозів уходя).

Матроз.

Здорови, пане!

Горацій.

І вам.

Матроз.

Коли Бог дозволить. Озьде лист до вас, пане;
від того післа, що у Англію пішов; коли це ви зве-
тесь Горацій.

Горацій (читає).

„Горацій, скоро переглянеш цей лист, то ста-
райсь, аби ті люде, що тобі 'го принесли, дістали
приступ до короля; они мають листи до него. Ми
не були і два дни на морі, як став оден сильний
пірат за нами гнатись. А що був швидший від нас,
то ми муєїли ему ставитись, а в мотлосї я пере-
скочив до них. Они в сей час пустили наш кора-
бель, а я оставсь їх плінником. Обійтись обійшли
ся они зо мнов яко милосерні опришки, бо знали,
що я їм маю у добрі пригодї стати. Постарайсь,
щоб ті листи, що отце поселаю, королеви в руки
дістались, а сам біжи до мене, да то так швидко,
неначе би це за тобов смерть гналась. Я маю ти
таке щось уповісти, що закаменїєш з дива; да і це
ще нічо не значить по-против того, що далї було.

Отці хлопці тебе заведуть аж до мене. Розенкранц і Гільденштерн плывуть собі далі в Англію; о них маю тобі много уповісти. Будь здоров!

Во віки твій Гамлет.^а

Ходіт, я вам поможу ваші листи
Віддати як найскорше, а вітак
Поведете мене до того, що
Післав вас. (Усі при́ч).

Сема сцена.

Інша світлиця в замку. Король і Ляерт.

Король.

Теперь-же, оправдавши ся, надіюсь,
Що мя¹⁾ до серця приглубите
Як друга, бо-сьте сами зміркували,
І на розум порозуміли, що
Не лиш що батька вашого убив він,
Але до того ще за моїм віком
Сягає²⁾.

Ляерт.

Правда це; але скажіть
Мині, чому же-сьте таке тяжке
Та смертигодне беззаконіє
Не укарали так, як це ваш розум
Вам каже³⁾, і безпека вашого
Життя це вимагає⁴⁾.

Король.

Дві причині

Мя стримали, а то такі причині,
Що хоть они вам будуть ся марні⁵⁾.
Здавати, да для мене в'ни є важні.
Одно тото, що крاليا, мати 'го⁶⁾,
Лиш ним жива, а я знов, чи то вже
На щастє чи нещастє моє — так
До неї знов прикований любовойов,

¹⁾ Перв. мя. ²⁾ Перв. Сягасть. ³⁾ Перв. кажесть. ⁴⁾ Перв. вимагасть. ⁵⁾ Перв. мані будуть ся. ⁶⁾ Перв. его.

Що жить без неї годї ми. А другов
Причинойов, про віщо я під суд
'То не даю, є та, що нарід це
За ним аж гине, і єго всі блуди
В любов свою вгортає, і то так,
Що с кайданів єго зробив би зараз
Клевець на нашу голов', і стріла
Законна, протів о-такого вітру
За надто легка, замість щоб утрафить
У свою міру, у стрільця назад
Вернула би¹⁾.

Ляерт.

Таким же способом —

То стратив я і честного вітця,
І горе ми сестру мою єдину
Унещасливило, таку сестру,
Що не фаливши ся, могла рівнатись
Як у красї так у чести с ким хто
Би загадав. Да моє не пропаде²⁾.

Король.

Лиш це не бійте ся; не думайте,
Що й ми такої зимної криви вже,
Щоб дати ся за бороду водити
Такі сваволи, ї за фрашки це
Приймати. Незабавком мете ви
Щось чути не аби-що; вашого
Вітця любили ми, і вас³⁾ ми любим,
І так надїю ся, що вас о цьому
Небаром приконаю.

(Післанець виступає).

Що такого?

Післанець.

Від принца Гамлета це лист — оден
До вас, пресвітлий пане, а оден
До кралї світлої.

Король.

Від Гамлета?

Хто їх принїс?

¹⁾ Перв. Вертає. ²⁾ Перв. пропадеть. ³⁾ В автогр. нас.

Післанець

Матрози, так це кажуть,
Бо я не видів їх; мині подав
Ці листи Клявдій, що їх відобрав
Від тих матрозів.

Король.

Слухайте, Ляерт,
Що тутки Гамлет пише. (До післанця).

Йди собі.

(Післанець пріч).

Король (читає).

„Самодержавний! До відомости вам, що мене
голоого у вашу державу вивержено. Завтра проситиму
ся, щоб мині можна ваш маєстат побачити, а вітак,
за вашим дозволом отце, розповім вам причину мого
наглоого, а ще дивніщого повертину.

Гамлет“.

Що має це значити? чи усі
Вернули, чи се може лиш обмана?

Ляерт.

Письмо пізнаєте?

Король.

Письмо єго.

І — „голоого“; а тут у посліди
Дописано „самого“. Можете
Це витолкувати?

Ляерт.

Не розумію.

Та¹⁾ добре, що прийшов; бо хоть отак
Знесу най своє горе, що 'му зможу
Сказати в очі: ти отце зробив.

Король.

Коли-ж це так, Ляерт — да як могло би
Це й jinak бути! — Хочете піти
За моїм проводом? —

Ляерт.

Я піду, пане,

¹⁾ Перв. Да.

Да лиш мене ви не провадьте до
Якої єднанки¹⁾).

Король.

До твої правди,

Ляерт! Він повернув отце з дороги,
Матбути щось покмітив; да єсли
Він ї не хоче²⁾ другий раз робити,
То 'го примушу до одного діла,
Котре минї теперь на гадку впало,
І що єго до певного упадку
В'но мусить привести, а то ще так,
Що і ніхто не догадаєсь навіть
Причини, да не то що, але навіть
І рідна мати не покмітить і
Казати мусить, що отце припадок,
Нічого білше.

Ляерт.

Поводїт же-ж мнов,

Королю світлий, але так, аби
Єго упадку я причинов був.

Король.

Це так і буде. Від коли отце
Ви бавите в чужих краях, то вас
О-перед Гамлетом хвалили дуже
О штуку то одну, що ви у нї
Це дуже славні бути маєте.
Усе му тому, що умієте,
Він дуже так не завидів, як ці
Одні, котра, як я це важу, є
Найпуща від усіх.

Ляерт.

Котра-ж би то?

Король.

Косиця ледїневи за кресанев,
Нічого білше; але також і
Она потрібна. Молодцєви бо
Пристоїть та хороша, легка ноша

1) Перв. їднанки. 2) Перв. хочеть.

Так гарно це, як старости поважні
Пристойна тепла шуба і жупан.
Це пару місяців тому, як був
Оден тут рицарь аж з Нормандії —
Я ще з війни їх знаю, тих Французів,
Та й знаю, що за жваві з них їздці —
Да цей, що вам розказую, ветив
На всі; як їхав, то неначе він
Приріс це до коня, і грав ним, знай
Той вітер по степах. Ніколи я
Не думав, щоб це можна було в світі
Таке конем доказувать, як він
Оце доказував.

Ляерт.
Він був Норманчик?

Король.

Так є.

Ляерт.
То знаю вже; це був Ламонд.

Король.

Він сам це.

Ляерт.
Я 'го добре знаю; й справди
Він слава для цілого народу
Норманського.

Король.
Він вельми величав вас;

А за усе вихвалював¹⁾ ту спритність,
Як ви отце умієте ся збройов
Орудувать, а за усе рапіром.
Отце би, каже, була аж утіха.
Вас видіти із рівним си поборцем.
Він присягав ся, що в єго землі
Ні оден шермір анї того ока,
Ні тої міри, ні покрови тої
Не має, що се²⁾ ви. Отця-ж же слава
Так Гамлета у зависть завела,

¹⁾ Перв. вишлював. ²⁾ Перв. це.

Що він нічого в світі не бажав так,
Як вашого повертину, щоб з вами
Це попомірятись. З отцего-ж я —

Ляерт.

Що є цього, пане мій?

Король.

Ляерт, скажіть:

Чи справди ви любили свого батька,
Чи се¹⁾ ви так удаєте лиш, щоб
От ніби то про людзьке око було?

Ляерт.

Чи-ж можна так питати!...

Король.

Це-ж не те,

Щоб може думав я, що се¹⁾ не так.

Однако-ж бо приконана є річ

У світі білому, що і любов

Лиш до часу, і що той час гасить

І жар і искри в решті, не аби що.

Любов та наша є неначе свічка,

Що в'на сама у собі тане й гине.

Нічо' у уставичні доброті

Не остаєсь, бо й тая доброта,

Як виросте над міру, пропадає²⁾

І слезне в свої власні буйности.

Коли кортить нас що робити, то

Зробім це доти, доки ще кортить,

Бо і кортячка та минає³⁾ ся,

І має в собі тільки тих заводів,

І тільки тих відводів, що й причок

Всеїяких. Ті-ж відводи наші є

Такі шкідні для наших установий,

Неначе серцю здиханє тяжке, що

Оно то ніби і полегку робить,

Але тим гірше шкодить, чим легшає. —

Але вернім до нашого ми лиха!

То-ж Гамлет повернув отце: що-ж ви

1) Перв. це. 2) Перв. пропадаєть. 3) Перв. минаєть.

Гадаєте робить, щоб довести,
Що то вам батько був, а не чужий,
А довести учинком, не словами?

Ляерт.

Бурлак му протяти у церкві.

Король.

Оно це правда, що нїяке місце
Би не повинно дати убійнику
Прибїжище, і пїмста волю мати;
Але, Ляерт, сли хочете отце
Ви учинить, то лїпше дома вам.
Отак, на примір: Гамлет має зараз
Довідатись, що ви вернули ся;
Ми знов розкажемо, щоб перед ним
Хвалено вашу штуку, а то бїлш,
Нїж ї Француз виславював отце.
Ви зийдетесь; я стану у залїжку
Про вас обох і вашу зручність. Він же-ж,
Як є великодушний і вірний,
Не ме отце вважати на рапіри,
І ви легонько можете собі
Заострений це вибрать¹⁾ мість тупого,
І хитро-мудро відплатити 'му
За вашого вітця.

Ляерт.

Я пристаю;

А ще до того і заправю гарно
Рапір свій. Бо оден це котльофарник
Продав минї такого соку дуже
Отрійного, що ним аби лиш зброю
Яку там небудь намастить, а нев
Лиш тіло шкрїбнуть до криви, то того
Вже чоловіка аніяка масть²⁾
Вже вилічить не годна, щоб она
Зроблена була і з усього зіля,
Лиш кїлько є на світї. Цим отроєм
Напущу я рапір свій, і від него

¹⁾ В автогр. вибрат. ²⁾ Перв. масть це.

Він мусить гинути, аби х я ним
Лиш доторкнув ся.

Король.

Ще й отце возьмім

Ми на розвагу же, котру пору
Би вибрати і дібрати нам як найліпшу,
Аби нам наше діло вдало ся.

Бо мало би оно нам не удатись,
Або на нас яка увага братись,
Або гадки ті наші¹⁾ відгадатись,

То ліпше було би таки щічо'

Не зачинати. За-длі того мусить

Ті наші зрадї фірточка ще бути

Про кожний спосіб, сли би наше діло

Нам не удало ся. — Подумаймо!

Я стану у заліжку — знаю вже!

Це так!

Як мете міряти ся ви оба,

І це зігрієтесь — а за для того

Ви мусите на него натерати —

І він запрагне пити, то таку

'Му чашу злагожу, аби на нашім

Це стало, хоть єго би й ваш рапір

Похиб²⁾). А тихо-ж! Що за галас там?

(Краля виступає).

Там що, Гертрудо?

Краля.

Як то кажуть, що

Провадить горе за собою сорок! —

Ляерт, сестра це ваша утонула.

Ляерт.

Ох Боже! — як отце-ж? —

Краля.

По через³⁾ потік

Стоїть верба похила, дивить ся

У чисту воду як у зерькало,

Неначе чеше сиві свої коси.

¹⁾ В автогр. наші. ²⁾ Перв. Минув. ³⁾ Перв. через.

Туди она понесла це вінки
З оделяну, з кануфірю, з німиці,
І з того зрадзіля, що кажуть, ставсь
Він з ледіневих сліз, що дівчина,
Любивше другого, до божевільства
То довела це. На вербових вітєх
Хотіла в'на повісити вінки,
Аж тут галуза втерлась, і она
Упала з своїми вінками в воду.
Ще з разу сукні ї втонуть не дали,
І плавала отце в'на по воді,
Неначе панна та мірськá, в одно
Співаючи уривки з давних пісень,
Аж доки сукні не набрали це
Води, і нещастливую дитину
Не потягли із піснями на дно.

Ля е р т.

І на смерть утонула?

К р а л я.

На смерть.

Ля е р т.

Ох,

Досить вже, сестро, би тобі води...
На віщо моїх сліз ще?... Але що-ж,
Коли навчити серце годі, бо
У него своє право є!... Нехай це! —
Бувайте ми здорови, мій королю!...
Такий вогонь я накладу, аби
Сю¹⁾ воду загасив! (Пріч).

К о р о л ь.

Ходім, Гертрудо.

Чимало труду це мя коштувало,
Нім я єго вглагоїв. — Да бою ся,
Щоб цей припадок нáново єго
Не рушив. То-ж ходім за ним обоє;
Нещастє треба як мочи глагоїть. (Обое пріч).

¹⁾ Перв. Цю.

ПЯТИЙ АКТ.

Перша сцена.

Цвинтарь. Два гробарі з рускалями і бігами (кіянями).

Перший гробар.

Хіба-ж такі годить ся християнський похорон, що сама на себе руки накладає?

Другий г.

Коли-ж я тобі кажу, що годить ся, так тобі не питати, але гробу пазити; трупарський дохторь претці ї смотрив і позволив християнський похорон.

Перший г.

Якже-ж отце може бути, коли она не втопилась у ежедневному попечанію?

Другий г.

Коли так осудили.

Перший г.

То це мусить бути неудовлєразсудженіє, не иначе. Бо коли я самохїть утоплюсь, то це є учинок, а учинок має трояке прєстраствіє: ділательне, творительне, і совершательне; сиріч: она це самохїть утопилась.

Другий г.

Слухай мене, куме сотрудику —

Перший г.

Лиши мене, най доповім. Тут іде вода; добре. Тут стоїть чоловік; добре. Якже-ж чоловік іде до тої води, то значить тільки, що він іде, однако, чи

він се¹⁾ хочачи чи нехотячи. Міркуй же собі отце. Да як би вода, даймо на то, до него отце прийшла та єго утопила, то це він би сам не топивсь. Сиріч: хто не є причинов своєї смерти, той на себе і рук не накладає.

Другий г.

Це так право каже?

Перший г.

Правда; трупарське право.

Другий г.

А я тобі це не так скажу; бо знавш, як би отце не була панна, то ї би навіть і на цвинтари не ховали.

Перший г.

І це правда. Да пани навіть і повинни мати білше понуки топитись та вішатись, як другі люде. Де єсь, рускалю? Старших дідичів немає на світі, як городники, кирничники та гробарі. Они перебрали на себе Адамову дідизнину.

Другий г.

Він же-ж був дідич?

Перший г.

Перший дерун.

Другий г.

Як же-ж він отце міг драти?

Перший г.

А ти-ж хіба погана віра? — Як ти це розумієш святе письмо? Святе письмо претці каже: Адам копав. Міг же-ж він отце копати не дерше? Я тебе ще одно запитаю; да як минї на отце не відповіш, то признайсь відразу, що ти — —

Другий г.

Ну?

Перший г.

Хто кріпше будеє від мулярів, стельмахів та сокирників?

¹⁾ Перв. це.

Другий г.

Шибеничник; бо єго будинок перебуваєть і тисяч комірників.

Перший г.

Так бих здоров, що це гарно сказано! Шибеничник добре робить; але яким це він способом добре робить? Він добре робить тим, що они лихо роблять. Да і ти це не добре робиш, коли кажеш, що шибениця кріпше зроблена, ніж церьков. Сиріч: належало би-сь, аби тобі шибениця добре зробила. Ану далі! раз!

Другий г.

То-ж хто кріпше будеє від мураря, стельмаха та сокирника?

Перший г.

Отце мині вгадай, то тя пушу.

Другий г.

Єй Богу, що знаю!

Перший г.

Кажи-ж!

Другий г.

Єй Богу, що не знаю.

(Гамлет і Горацій виступають з далека).

Перший г.

Не суши собі пусто голови, бо віслюка хоть кілька бий, то не побіжить. А коли тебе хто питатиме, то так кажи: гробарь, бо єго будинки стоя аж до страшного суду. Да теперь біжи до корчми, та принеси мині склівку горівки.

(Другий гробарь причі).

Перший г. (копає і співає).

Да що мині з срібла, да що мині з злота:

Прийде смерть с косою, все роги покотить.

Гамлет.

Цему ще хочесь, гріб копаючи, співати.

Горацій.

Він так уже привик до свого ремісла, що це єму флашка.

Гамлет.

Це так; бо чим рука менше робить, тим біліща і делікатніща¹⁾.

Перший г. (співає).

Тогди не допоможуть ні стани, жупани:

І царя і пана засиплють у ямі.

(Вимітує труню головою).

Гамлет.

А у ці голові був колись язик, що умів співати. А як тепер цей розбишак нев дуркає, неначе би це вилиці того Каїна, що перше головництво він наробив. Це могла також бути чашка якого там славного дипломата, що і самому Богу не туравсь очі заплювати. А тепер як над нею леда дурень старшує²⁾!... Не правда-ж, Горацій?

Горацій.

Дуже легко, пане.

Гамлет.

Або і дворака якого, що умів так масно прилизуватись та щебетати: „День же вам добрий, мій пане любий! Якже-ж ся маєте, світлий мій принце?“ Це міг бути також ласкавий пан той і той, що того й того ласкавого пана коні перефалював, а то на те, аби їх у подарунку дістати; хіба не правда?

Горацій.

І це може бути, принце.

Гамлет.

Ще й як; а тепер попалась ця хитра головка гургулицям та лопаті на поталу, що так гарно умів коло неї поратись. Гарна це переміна, хто може зміркувати. Хіба-ж отці кости на білше собі не заслужили, як на те, щоб тепер ними кички грати? Мині аж мрії по моїх йдуть, як отце собі згадаю.

Перший г. (співає).

Бо смерть справедлива підкупства не знає:

І старця і князя до купи єднає.

(Вимітує чашку).

¹⁾ Перв. ніжніща. ²⁾ Перв. старшуєть.

Гамлет.

Ось і друга тобі! — Про віщо-ж би це не могла бути головка якого адвоката? — Де то тепер і фіглі, та сунілки, та репліки, що даєть ся так отцему розбишаці грузьков лопатов по голові товчи, та не видасть 'му процес? Гм? Або про віщо би отце не міг бути який великий дідич, з записами, руптами, хрізовами, та кат зна с чим? Це-ж его таке дідичство, що его голов' тепер по болоті кочають? Ёму его рупти білше не прируптили, як кавалок землі, не білший може як его ціла рупта? Самі его титули не змістили би ся у цю яму, а він же аби не мав у ні тільки місця, щоб его голова у супокою була?

Горацій.

От видко, що не має.

Гамлет.

Хіба-ж пергамент не робять з овечих шкур?

Горацій.

Так, пане; а с телячих також.

Гамлет.

Дурні-ж вівці та телята усі ті, що на пергаменти дуфають. Ану я претці до него заговорю. — Чий це гріб, приятелю? —

Перший г.

Мій, пане. (Співає).

І старця і князя до купи еднає.

Гамлет.

Я вижу, що це твій, бо ти до него такий приліжний.

Перший г.

Але ви до него не приліжні, пане, тиму він не ваш. А я, пане, хоть у нім не лежу, то претці він мій.

Гамлет.

Ти в нім лжеш, бо ти в нім не лежиш, а кажеш, що він твій. Він для умерлих, не для живих, тиму-ж ти лжеш.

Перший г.

Це жива лож, пане, тиму біжить она від мене до вас.

Гамлет.

Котрому це чоловікови ти єго копаєш?

Перший г.

Це не чоловікови.

Гамлет.

То жінці.

Перший г.

І жінці ні.

Гамлет.

Хто-ж у йому лежатиме?

Перший г.

Одна небіжка, пане.

Гамлет.

Що-ж це за воротильник! Треба з ним по єго бесідувати, а то ще і нам голови заверне. Ёй Богу, Горацій, наші часи такі перевчені та переправлені, що мужик дворакови і з дороги не вступить, не то¹⁾ що. Дворак слово, а мужик сто і одно до того, як тої приповідки. Ти вже давно як гробариш?

Перший г.

За всі дні від тої днини, коли покойний король Гамлет Фортинбраса побив.

Гамлет.

А давно це?

Перший г.

Ви-ж хіба не знаєте? — Таке це кождий дурень знає. Це було тої самої днини, коли принц Гамлет народивсь, що тепер збожеволів, та єго за те в Англію післали.

Гамлет.

Діправди? — А чого-ж отце в Англію?

Перший г.

Ну, бо збожеволів. Він там має знов до розуму прийти; да хоть і не прийде, то там це не буде визначно.

¹⁾ Перв. аби.

Гамлет.

Чому отце?

Перший г.

Бо там це ніхто не покмітить; там усі люде
божевільні, як-же й він.

Гамлет.

Яким же способом він отце збожеволів?

Гробарь.

Дуже дивним, кажуть.

Гамлет.

На приклад?

Гробарь.

Га ну: таким, що розум стратив.

Гамлет.

Але як це?

Гробарь.

По тутешньому¹⁾. Я тут уже гробарем с хлопця,
зо трийцять рік отце.

Гамлет.

Як-же-ж довго лежить чоловік у ямі, нім
загине?

Гробарь.

Га ну, если не розіпрів ще живцем — як те-
перь з потерюхи доводить ся, що ні вже що і в до-
мовину класти, не то що — то лежить вам років
з вісім або девять; гарбарь на безпечне девять.

Гамлет.

Про віщо-ж цей довше, як хто другий?

Гробарь.

Га ну, бо его ремісло ему так шкуру випра-
вить, що багна не ловить ся; а та багна даєсь гарно
в знаки тим²⁾ преанахтемським трупам, не бійсь!
Ось вам чашка, що вже ближити-ме двацять і три
роки, як вам у землі.

Гамлет.

Чия она?

¹⁾ Перв. нашому. ²⁾ Перв. тим вашим.

Гробарь.

Великого блазня отце. — Вгадайте¹⁾, чия?

Гамлет.

А відки-ж я се²⁾ можу знати?

Гробарь.

Лихо на єго отсю³⁾ голову! Він висипав на мою раз цілу пляшку червоного вина. Отця головка, пане, то того самого Джорика, що був у короля за баянтрасника.

Гамлет (підоймає чанку).

Отця?

Гробарь.

Ця сама.

Гамлет.

Нехай ї пообзираю. — Сердешний ти Джорик!... Я 'го знав, Горацію; хлопець безконечного гумору і вигадок. Він мене хто зна кілька на коркошах ношував, а тепер... аж страшно мині та лихо, як собі нагадаю. О тут були ті уста, що я їх хто зна кілька раз цілював. Де-ж твої баянтраси та вигадки, що від них бувало усі гості за животи аж беруть ся⁴⁾? Тепер ніхто не хоче реготатись? — А які щокі!... Піди до зерькала до ласкавої пані, та скажи ї, що нехай она і на палець крейди та ружу на своє лице ліпить, то опісля однако о-так виглядати-ме як ти отце; скажи ї, нехай зарегочесь. — Прошу тя, Горацій, вповіж мині одну річ.

Горацій.

Яку, принце?

Гамлет.

Думаєш ти, що і той славний Александер у землі оттак виглядав?

Горацій.

А вже-ж.

Гамлет.

І так стухлостев було 'го чути? — А ба! —

(Кладає чанку назад).

¹⁾ Перв. А чия, вгадайте? ²⁾ Перв. це. ³⁾ Перв. отцу.
⁴⁾ Перв. за животи-сь тримають.

Горацій.

Не пнак, принце.

Гамлет.

На що ми отце можемо перейти, Горацій!...
Про віщо-б ми не могли додуматись аж до того, як
славним Александром отце піч мастя?

Горацій.

Це вже аж занадто би було.

Гамлет.

Ні, анї раз ні, ей Богу! — за ним можна-б
отце дуже розбірно слїдити, а то нїраз с правдо-
йов не обминатись; о-так на примір: Александер
помер, Александра поховали, з Александра зроби-
лась спуза, з спузи глина, глину замісили, а тов
глинов про віщо-ж не могли піч мастити або і че-
люсти ліпити?

Той гордий Цезарь вмер, і перейшов на глину,

А нев заліплюють усі дерки на зиму;

На те-ж о-перед ним цей світ ся зодрегає,

Або у послїдь ним всі дєри затикає!

Вступімо на бік ся, король іде.

Священик і так далї надходя є процесійов; тілю Офелїї, за ним

Ляерт і другі жалібники: король, краля, їх поїзд, і т. д.

Король, та краля, двір — нікого білш.

За ким це опровід такий малий?

Як видко, то покойний у роспуці

На себе руки наложив матбути.

Да видко, що з великого плеча

Він був отце. Сховаймо ся на хвильку,

Та слухаймо.

(Дають ся оба назад).

Ляерт.

Які це опроводи?

Гамлет.

Отце Ляерт є, честний молодець. —

Вважаймо лиш!

Ляерт.

Які це опроводи?

Священик.

Ми похорон такий відправили,
Який лиш можна було в цім випадку.
Бо чи то при розумі це она
На себе руку наложила, чи
Не при розумі; цего с певностей
Не можна знати, і если би це
Не розказ королевський, то она
Лежала би за цвинтарем далеко,
І там би дожидала судища
Страшного, і не молитви побожні
Би правились за ню, а ринь і тарас
Би сипались на трунву, та черепя.
А це ї претці і вінець і квіти
Як дівчині позволено, і честне
Подзвінне, с честним гробом у священні¹⁾
Земли.

Ляерт.

Не сміє²⁾ білше стати ся?

Священик.

Нї білше. Бо отце значило би
Зневажити померших службу, сли
За ню би панахида правилась
Однако, як за душі ті, що з Богом
Спочили.

Ляерт.

То спустіте-ж ї до гробу,
І най у фіялки в'на виростеть!...
О, я ти кажу, попе, що она
О-перед Богом ангелем в'на буде³⁾,
А ти меш за тим часом у пресподнім
Ревіти. Сестро моя!...

Гамлет.

Може-ж бути!...

То це Офелія? —

Краля.

(Обсипуючи трунву цвітом).

По краснім красним...

¹⁾ Перв. святи. ²⁾ Перв. смієть. ³⁾ Перв. ангелем буде.

Прощай, Офеліє! я сподівалась
Ще з моїм Гамлетом тя повінчати,
Я думала, посаг твій уквітчати,
Дитино люба, а не домовину.

Ля е р т.

О, трикровать горе, десять раз по трикровать
На ту прокляту душу, що через
Її це спосіб довелось до цього! —
Лишіть ще землю, най і обніму
В останне! (Штрикає в яму).

А тепер же засинайте
Живих із мертвими, а по над ними
Таку могилу висипте, як той
Пеліон за-ввишки, та голубий
Олимп.

Г а м л е т (виступає).

І хто-ж це, що у пофалних
Таких словах горює, і ті зорі
За свідки свого горя визиває?
Я Гамлет данійський. (Штрикає в яму).

Ля е р т.

Нї, чортів єс!

(Борють ся).

Г а м л е т.

Ще чортів отчинаш твій. — Прошу-ж тя,
З руками пріч минї від мого горла¹⁾,
Бо хоть не похашний і не пруткий я,
То в минї є такого щось, чого
Бояти ся тобі я ражу. Преч
З руков!

К о р о л ь.

Розбийте хто їх!

К р а л я.

Гамлет! Гамлет!

У с і.

Панове.

¹⁾ Перв. від бурлака.

Горацій.
Втихомиртесь, принце мій!
(Дехто з поїзду їх розбиває і они виходя з ями).

Гамлет.
О ні, я це не лишу, доки буду¹⁾
Очима видіти.

Краля.
Що, сину мій?

Гамлет.
Офелію любив я; й сорок тисяч
Братів отце з усев любовойов їх
Не в стані так любити ї, як я.
Чим хочеш твою довести любов?

Король.
О, він не при розумі є, Ляерт.

Краля.
Коли у Бога вірите, нічо'
'Му не кажіть.

Гамлет.
До ката! Покажи ми,
Чим хочеш твою довести любов²⁾ ти?
Чи хочеш бруси плакати, чи битись,
Чи постити, чи розсідати ся?
Чи у вовчиці молока доїти,
Чи обніматись з крокодіями? —
І я потрафію це. Ти тут прийшов
Скомліти? — Твоїм штриканем у яму
Мене не перестрашиш ти! — Кажі
Себе ти поховати з нев: і я це
Учиню, а верзеш ти о могилі
Високі як гора, то скажу це
Таку на нас насипати за-ввиж,
Щоб шпиль ї аж у сонци зашкрумів,
А Оссагóра щоб по-против неї
Бородавков здавала ся. Умієш
Фалити ти ся, то умію й я.

¹⁾ Перв. 'му. ²⁾ Перв. люблю.

К р а л я.

Це божевільство з него лиш говорить!

Він це на хвильку лиш розходить ся,

Вітак мовчить, неначе та голубка,

Та синогорличка над золотими

Пискляточками.

Г а м л е т.

Що ви, пане, за

Причину маєте, отак зо мною

Це обходити ся? — Я вас усеїгди

Любив і поважав; да це, як вижу,

Однако; кота ти годуй, чим хоч,

Єму на миши думка. (Пріч).

К о р о л ь.

Прошу вас,

Горацій, йдіт за ням. (Горацій пріч. — До Ляерта).

А ви, Ляерте,

Терпливі будьте лиш, та не забудьте

Сеїнічну говірку нашу; борзо

Утне¹⁾ конець ся сему. — Ти-ж, Гертрудо,

На свого сина око май. Сей гріб

Живий ме мати поменник, а ми знов

Годину простовільну та просвітлу.

А доки те нам Господь допоможе,

То ми робім, що нам робити гоже! (Усеї пріч).

Сцена друга.

Салія в замку. Гамлет і Горацій виступають.

Г а м л е т.

О цьому ділі тільки лиш, мій друже;

Теперь до другого. То-ж добре все

Собі пригадуєте ви?

Г о р а ц і й.

Та як ні,

Ласкавий принце мій?

¹⁾ Перв. утнеть.

Гамлет.

Душа в одно

Ми віщувала, так отце, що я
Не міг аж спати, а мині в одно
Здавало ся, що я в кайданіх хожу,
Неначе би злочинця, або щось
Подібного. На це я борше — о,
Святило ся оно, що учить нас,
Як часом то і наша нерозважність
До доброго доводить, а тогди
Найовшем це, коли глібокі наші
Ті слеси нам розібують ся в нінащо,
По чому видно, що ті доли наші
Дорогу ми копаєм лиш, а ї
Небесний проводатор це простує —

Горацій.

О, це є вічна правда, принце мій!

Гамлет.

З каюти вибігаю свої, і
Угорнений у чорний плащ, допїтавсь
У потемку до них аж це, узяв
Їх пачку, і пішов собі по тиху
У свою станцію назад. В страхá
Великі очі, як то кажуть¹⁾; я
Узяв той королевський розказ, борше
Урвав печать, читаю — о, Горацій!
Читаю королевське все нікчемство! —
А то такий ти розказ, ще й до того
Начинений хто зна якими там
Всілякими причинами, і²⁾ гарно,
Аби від разу, скоро прочитають
Той розказ, навіть барди не остривше,
Ми голов стято.

Горацій.

Чи-ж се³⁾ може бути!...

Гамлет.

На розказ той, та прочитай собі 'го,

¹⁾ Перв. казують. ²⁾ Перв. отце і. ³⁾ Перв. це.

Як матимеш коли. А хочеш знати,
Що я на це зробив?

Горацій.

Уповідайте,

Вас прошу.

Гамлет.

Видівше ся зовсім у

Злодійських шпонах, много я не думав,

Але від разу сів і написав,

Що розумів. Я це отак робив,

Як ті пани великі, що у них

Письмо тото, що красне, за непанське

Значить; отак і я старавсь отце

Змінить письмо то моє шкільне на

Погану драпанину. Чи вгадав-бесь,

Що це я написав?

Горацій.

А відки-ж, принце!

Гамлет.

Я написав, це ніби то король,

До Англії такий позев поважний,

Що Англія, если 'му вірна є

І приязна, і хочеть миру з ним,

І хоче¹⁾, щоб союз їх процвітав,

Й хто зна ще, кілька о-таких „сли хоче“ —²⁾

Нехай від разу, скоро розказ цей

Лиш в руки ї упаде³⁾, тих обох,

Що ї 'го подадуть, без проволоки

Роскаже стратити, і то так скоро,

Щоб навіть віддуху й до сповіди

Не дала їм, не то що.

Горацій.

Як-же-ж ви

Це запечатали?

Гамлет.

І в цьому ділі

Ми Господь послужив. Я мав при собі

¹⁾ Перв. хочеть. ²⁾ Перв. отаких ще „хочеть“. ³⁾ Перв. упадеть.

Печатку, ще від мого вітця
Покойного тоту, що підля неї
Печать державну це жировано.
Я склав свій лист, як той був, запечатав,
Зробив написник, і поклав 'го там,
Де той стояв. Підмінча не пізнали.
На другий день баталія була,
А що вітак ся стало, ти вже знаєш.

Горацій.

То на такий же спосіб Розенкранц
І Гільденштерн погинули?

Гамлет.

Чо'-ж они

За цим післаньством¹⁾ так і убивались?
Мині ні раз їх жаль; така заплата
Годить ся вейгди зрадї та масним
Язиком. Межи два мечі ставати,
А ще лукавому, значить погинуль
Допевний.

Горацій.

Боже-ж мій, який король це!

Гамлет²⁾.

І чи-ж не мушу я теперь єму,
Що мого короля він збавив віку³⁾,
Що мою маму звів, мене надії
Коронної позбавив, за життям
Сягав ми потай — чи-ж не мушу я,
І не повинен я 'му відплатити
По правді і по кривді? І не є-ж
Це ганьба, далі на таке дивитись,
Як рак цей душу мою точить?

Горацій.

Він

Дістане чутку скоро з Англії,
Що стало ся.

Гамлет.

Запевне; але нїм ще,

¹⁾ Перв. післаньством. ²⁾ В автогр. Горацій. ³⁾ Перв. світа.

То доти маю час для себе я.
Одного чоловіка вік значить
О-тільки лиш, що слово вимовить.
Да жаль мині з цілої є душі,
Що я о-так з Ляертом обійшов ся,
Бо моя кривда зовсім на єго
Похожа. Хочу 'го перепросити;
Мене він своїм подуфалим тим
Та пересадним тим побиванємсь
Так дуже роздражнив лиш.

Г о р а ц і й.

Слухайте!

Іде хтось.

(Озрік виступає).

О з р і к.

Вашу зверхність я вітаю
На повороть у Данію.

Г а м л е т.

Дякую —

Ти знаєш цєго трута?

Г о р а ц і й.

Ні, мій принце.

Г а м л е т.

То надійсь царства небесного і оставленія гріхів. Бо єго знати, це є гріх неспасенний. Єго Бог наділив болотом, і то гойно, кажу тобі, гойно. Да отце лиш прості худобі у болоті вязнуть, а така худоба над худобойов, як він отце, пасеть ся біля царського стола.

О з р і к.

Світлий королевичу, коли би ваші милости угодно мене вислухати, то маю від їх майстату цєрєказ до вашої зверхности.

Г а м л е т.

Слухати му 'го, пане, позакілько лиш мині мої слухи служитимуть. Але переже зробіть з вашов шапков те, що люде з шапками роблять. Накрийте нев голов'.

Озрік.

Дякувать ваші милости; дуже душно.

Гамлет.

Ба овшем, дуже зимно; вітер від півночи.

Озрік.

І справди зимно, принце ласкавий, тай не аби як це.

Гамлет.

Ба як минї ся видає, то дуже спарно отце.

Озрік.

Ще й як, принце ласкавий; так душно, що годї навіть сказати. Але їх величество велїли минї вам сказати, що они за вас у залїжку стали. А це річ така —

Гамлет.

Прошу вас, будьте добрі —

(Силуєть го накрити голов').

Озрік.

Не треба, принце світлий, діправди що нї; минї так вигідніше. Не давно, пане, приїхав сюда Ляерт, кавалер на всю губу; честне мов слово, що такого пошукати; що гречний, що себний, а що хоть куда за себе. Не иначе, але, щоб так сказати, це є взір цілого рицарства на всі способи, які хто собі лиш загадає. Справди, отце кавалер, якого рідко на цілім хрещенім світі, або хоть де.

Гамлет.

Ваша фалá, пане, єго нї перефáлить нї не дофáлить, хоть би на нему і тільки рицарської слави, щоби аж у голові завернулось, хто би ї лиш хотів словами перерахувати, не то що. Але я і без вашої фальби знаю, що це за рицарь коштівний, що єму пара лиш хїба в єго зерькалі найдеть ся, не де инде, і що кождий, котрий би з ним хотів разом ступати, остав би ся з заду, неначе тїнь єго.

Озрік.

Ваша милость єго отце не перефалили.

Гамлет.

Але до речі, пане, до речі! Про віщо взяли ми цього ледіня мижи наші грішні зуби?

Озрік.

Королевичу мій ласкавий —

Горацій.

А не можна би, пане, отце, що ви маєте, таки по prostu сказати? Вам би це багато ліпше вдалось.

Гамлет.

Та що такого є тим вашим рицарем?

Озрік.

З Ляертом?

Горацій.

Єго мішок з золотими речами уже випорожнивсь. Далі годі.

Гамлет.

Так є, з ним самим.

Озрік.

Я знаю, що ви знаєте —

Гамлет.

Я би хотів, аби і ви це знали, пане, хоть би мині с цього дуже мало чести прийшло, або й ні-раз. Далі?

Озрік.

Ви же знаєте, який Ляерт отце славний.

Гамлет.

Я би це міг знати, кобих мав міру до єго слави; бо хотівше другого знати, то треба себе в перед знати.

Озрік.

Я отце кажу, пане, кілька зброї тичить ся, по ті усї славі, що за него чути, єму пари не найдеть ся на світі.

Гамлет.

Якої це зброї?

Озрік.

Рапіра і шпади.

Гамлет.

Це вже аж дві зброї. Далі?

Озрік.

Король, принце ласкавий, заложив ся з ним за шість берберських гармасарів, а він їх імпонував шістьма французькими шпадами з поясницями, ретязями і т. д. Три ліжві, справди дуже коштівні, з прекрасними уборами, зовсім припасовані, а способу зовсім прибірною; доста того, що три лижви особливші.

Гамлет.

Що ви це звете лижвами?

Горацій.

Я це знав, що ви це мусїтимете не одну притічку приймати, доки до речі прийде.

Озрік.

Лижви, пане ласкавий, то є припоясениці.

Гамлет.

Лижви би можна казати, як би ми не шпади, але канони при боці носили; тим часом звім це по просту припоясениці. Але далі: три берберські гармасарі на три французькі шпади з докладом і ще до того трьома лижвами особлившого способу — це французька заліжка протів данійської — про віщо-ж він їх імпонував, чи як то ви звете?

Озрік.

Король, принце ласкавий, заложив ся, що на дванацять ходів мижі вами двома він білше не матиме, як три виграні; він заложив ся, що девять. Це би зараз дало видітись, коби ваша зверхність ласкави були мині відповідь дати.

Гамлет.

А як би я дав відповідь що ні?

Озрік.

Я думаю, принце ласкавий, що тут приходить взяти на розвагу вашу честну особу, а річ, о котру ходить.

Гамлет.

Я буду, пане, о-тут прохожатись. Коли їх зверхности угодно, то це тепер пора, коли собі зазвичке благучу. — Кажіть принести рапіри. Коли має Ляерт

охоту, а король від своєї заліжки не відступає, то старатимуся їй виграти, коли зможу. А коли ні, то те хіба лиш виграю, що мій сором, а в додаток ще тільки а тільки штурканців.

Озрік.

Таку відповідь маю отце понести?

Гамлет.

На цей спосіб, пане; розумієсь — з усіма додатками, як то ви отце любите.

Озрік.

Прошуся у ласку вашої милости. (Пріч).

Гамлет.

І я. — Добре це робить, що сам просить ся, бо другий би певне ніхто за него не просив.

Горацій.

Отця чапля утекла с під квочки с пів скаралущи на голові.

Гамлет.

Цей церемонивсь матбути і з своєї мами цицьков, нім ї до вірта взяв. Він с того сою. видиш, що тепер они світ присіли, неначе мошкa: с під і від самої гречности годі якого розумного слова второпати, не то що, бо як стануть хто зна які помий колотити та в них булькотіти, то їх ні дурень ні розумний не розбере. Але таке лиш збери на прубу, так від разу єго ті бульки дінуться кат знаде, а він сам стане, не зрозумівше і третої.

(Боярин виступає).

Боярин.

Ласкавий пане, молодий Озрік був у вас і милував пресвітлому, що ви їх тут у салії дожидаєте. Тепер же прислали они мене отце вас запитати, чи ви ще при охоті з Ляертом мірятись, чи може бажаєте, щоб це відкласти на потому?

Гамлет.

Я у своїх установах уставичний, і служу отце їх королевські воли. Коли їм лиш угодно, то я готів чи то тепер, чи потому, чи коли небудь, розумієсь, сли тої самої волі буду, що тепер ї маю.

Боярин.
Король, краля і усеї йдуть сюда.

Гамлет.
Божа воля, та їх.

Боярин.
Краля бажає, щоб ви Ляерта перепросили, нім станете до міри.

Гамлет.
Це рада добра. (Боярин пріч).

Горацій.
Ви пріграєте отцю заліжку, принце.

Гамлет.
Я думаю, що ні. Бо від коли Ляерт у Францію пішов, то я в одно управлявсь. Я цю заліжку виграю. Да ти не ймеш віри, Горацій, як мині важко на серци. Але то нічо'.

Горацій.
Ба не так, ласкавий принце.

Гамлет.
Це фрашки, білш нічо'. Да моя душа таке причуваєть, від чого би бабі може і страшно було.

Горацій.
Коли вам серце віщує, то слухайте; я їх зіпру тай скажу, що ви не при воли.

Гамлет.

Лиш то ні; я з усего сміюсь. Бо навіть і одним воробцем божі проводи опікують ся, не то що чоловіком. Що має теперь статись, то не станесь потому, а що має статись потому, то не станесь тепер; на поготові бути, тільки й того. А коли чоловікови нема там нічо' с того, що він тут покидає, то хіба єму не однако, чи він го скорше чи пізніше покине? — Нехай!

(Король, краля, Ляерт, бояри, Озрік і поїзд — з рапірами та ручниками).

Король.
Прийміть від мене, Гамлет, руку сю.

(Король кладе руку Ляерта у руку Гамлета).

Гамлет.

Простіт минї ви, пане, бо я вас
Оскорбив, да простіт ми яко честний.
Тут кождий знає, як і вам самим
Матбути¹⁾ свідома є річ, що мя
Трапїть тяжка недуга. Що я перше
Такого наробив, що на чести вас
І серци вельми уразило, це
Я освідчаю лиш за божевільство.
Хїба-ж це Гамлет був, що так Ляерта
Оскорбив? Ні, ніколи; бо сли Гамлет
Сам не при собі вже, і вже не він
Ляерта оскорбляєт, то це вже
Не Гамлет робить, і отцего Гамлет
Зрікаєть ся. Бо хто-ж отце зробив?
Єго лиш божевільство; то-ж оно
Є воріг Гамлета, і за для того
На протів него Гамлет виступає,
І держить сторону розумного
Лиш Гамлета. Для того, честний пане,
О тут, при свідках, я зрікаю ся
Умисної урази, і вас прошу .
О прощи. Бо я так вас уразив лиш,
Неначе стрілив бих я через хату,
І невмівки там трафив свого брата.

Ляерт.

Що мого серця тичить ся, то я
Доволен з ваших речей, хоть оно
Найдуще мало би мня підждеряти
До мсти. Але що слави мої знов
Ся тичить, то від єднання якого
Там небудь би я зовсїм є далекий,
І чуть нічо' не хочу, доки аж
Ретенні й звані єудці слави не
Розсудят нас обох, і ми не скажуть,
Що мов я імя очистив. Доти
Приймаю руку вашу яко руку,
Нї білше анї менше.

¹⁾ В автогр. Манбути.

Гамлет.

Пристаю

З охотойов на це, і ставлю ся,

Тут ваші зазві до рицарської

Росправи. — Дайте нам рапіри!

Ляерт.

I

Мині оден.

Гамлет.

Я буду яснов цілев

Для вас, Ляерт; а ваша штука ме

Сняти мої зручности за приклад.

Ляерт.

Ви з мене це кпитесь?

Гамлет.

Їй Богу! ні.

Король.

Подайте лиш рапіри, Озрік. — Ви

Вже знаєте заліжку нашу, Гамлет?

Гамлет.

І дуже добре; да я бою ся,

Що ваша зверхність заложили ся

За слабшого.

Король.

А я не бою ся;

Я вас обох вже видів; він тиму лиш

Дає на перед вам, що білш від вас

Управлений.

Ляерт.

Це за тяжкий для мене;

Ми дайте инший.

Гамлет.

Це для мене добрий.

Оба однакі си? (Лагодять ся до войованя).

Озрік.

Однакі, пане.

Король.

Поставте ми фляшки з вином на стів.

Коли потрафить Гамлет це за першим,

Або за другим разом хоть, або
'Му відветить за третим разом, то
Кажіть стрілять з гармат на наших валах.
Король це питиме за Гамлета
Здоровя, а у чашу вержесь перлу
Дорожшу, ніж усі посліднії
Чотири королі в коронах своїх
Носили в Данії. Подайте кубки;
Кітли най сурмам, сурми най гарматам,
Гармати небесам, а небеса
Знов земли знати най дадуть, що не
Король це за здоровя Гамлета!
Тепер же-ж зачинайте! Ви знов судці,
Вважайте!

Гамлет.

То-ж ходіт!

Ляерт.

Ходімо принце! (Воюють ся).

Гамлет.

Раз.

Ляерт.

Нї.

Гамлет.

Судіт.

Озрік.

Потрафлено як треба,

Це очи видя!

Ляерт.

Далі-ж.

Король.

Стій — вина!

Ця перла твоя, Гамлет. А отце
За твоє пю здоровя! — Кубок 'му
Подайте. (За подрев сурми і гармати).

Гамлет.

В перед ще оцей лиш хід;
Поставте на бік 'го. — Ходіт! А це
Знов другий; а тепер що кажете?

Ляерт.
Досяг, досяг, це правда.

Король.
Виграє
Наш син отце.

Краля.
Вік тяжкотілий і
Преспороватий. — Озьде, Гамлете,
Ти моя хустка, втри собі чоло;
На твоє щастє пю отце, мій сину!

Гамлет.
Ви моя добра ненечка.

Король.
Не пий,
Гертрудо!

Краля.
А я пю, сопруже мій;
Вам не во гнів.

Король (до себе).
Це затроєна чаша!
Уже за пізно.

Гамлет.
Ще не можу пити;
Да зараз.

Краля.
Най утру тобі я тварь.

Ляерт.
Тепер го трафю, пане.

Король.
Не здає ми-сь.

Ляерт (до себе).
А претці протів мого це сумліня.

Гамлет.
Ходїт, Ляерт, по третий раз. Ви лиш
Зо мнов жартуєте. Да прошу вас,
Без жарту лиш, бо буду ся бояв,
Що мя за дурня маєте.

Ляерт.

Чи так? —

То-ж добре (воюють).

Озрік

По обох боках нічо'.

Ляерт.

Тепер же-ж сокотїт ся!

(Ляерт раниць Гамлета і вибиває му рапір з рук, але зараз го здоймає і подає Гамлетови оба рапіри на вибір. Цей бере рапір Ляерта і раниць го ним).

Король.

Розділіт їх,

Они загрили ся.

Гамлет.

Оден лиш хід ще.

(Краля паде).

Озрік.

Глядіт, що крали!

Горацій.

Кров з обох пішла.

Ласкавий принце, як вам?

Озрік.

Як, Ляерт, вам?

Ляерт.

Як вовкови у сїтці, да ту сїть

Я сам поклав, тепер поправедно-ж

В нї гину.

Гамлет.

Що це мамі?

Король.

В'на зомліла

Уздрівше, що це з него кров пішла.

Краля.

Нї, нї; вино, вино, мій Гамлете,

Тото вино, вино! Я отроєна! (Гине).

Гамлет.

Злодійство! ге, позамикайте двері!

Тут зрада! пошукайте, де она.

(Ляерт паде).

Ляерт.

О-тут она лежить. О, Гамлете,
Отце по тобі вже, й нічо у світі.
Тобі не в стані помочи уже.
І пів години жити вже не меш.
То оріже лукаве, що в руках
Тримаєш, затроєне. Моя зрада
На мене обернула ся. Дивись,
Я впав, аби ніколи вже не встати.
І твоя мати отроєна; білше
Не можу вже. Король, король це винен.

Гамлет.

То й цей кінчарь є також затроєний?
Роби-ж, отрою, своє!

(Просажує королі).

Усі.

Зрада! зрада!

Король.

Ратуйте, приятелі, я лиш ранний.

Гамлет.

На, маєш, кроволожний головнику!
Вино це вищий пріч! Ще й твоя перла
У нім? Рушай за мамов!

(Король гине).

Ляерт.

Це єму

Поправедна є кара; він отрою
Наколотив. Прости мя, Гамлете:
Нехай ні моя смерть, ні мого батька
Не пишеть ся во гріх тобі, ні твоя
Мині! (Гине).

Гамлет.

Прости тя Боже! Я іду
Ураз є тобов. — Я гину це Горацій.
І ти, сердешна мамо, будь здорова! —
А ви усі, що стоїте ви тут
Нікими свідками тих беззаконій
Страшних та несповітих: о коби
Я мав коли лиш, то бих уповів вам —

Да смерть не хочеть ждати, гонить пріч —
Напрасна, вижу, да — нехай! — Горацій,
Я це умру, ти житимеш: вповіж
Цілу ту мою сторію усім,
Що ї не знають ще.

Горацій.

Лиш це не думай.

Я з римського похожу народа,
Не з данського. Тут ще вина осталось.

Гамлет.

Коли єс чоловік, то лиш отце
Ти не зроби! дай чашу ти сюда,
Сли в Бога віруєш; це я так хочу!
Приятелю ти мій, Горацію:
Яка-ж би пам'ять це лиха по мині
Остала ся, як світ усеї правди
Би не довідав ся. Сли ти мене
Коли-гідь мав у своїм серци, то
Горюй який ще час на цьому світі
Недоброму, щоб мою долю 'му
Вповісти.

(Далекий марш. Стріли за подрев).

Що то за военний гомін?

Озрік.

Це Фортинбрас вернув ся з походу,
Побивше Ляха, і витаєть наших
Тих послів, що вернули з Англії.

Гамлет.

Горацій, я вмираю; той отрій
Вигонить з мене душу; я не буду
Вже чути, що за вість це з Англії
Они принесли; да віщую вам:
На короля запевне виберуть
Фортинбраса; і я, хоть умераю,
Гласую це на него; уповіж 'му
Усе, що до о-цего довело мя —
А решта — тихо. (Гине).

Горацій.

Вельми гodne серце

Тут перестало бити! На добраніч,

Мій принце дорогий; ангелі най
Ти вічну пам'ят проспівують! — Хто
Там с тарабанами?

(За подрев марш. Фортинбрас, послі з Англії і інші виступають).

Фортинбрас.

Та де она,

Та дивоглядія?

Горацій.

Що хочете

Ви видіти? — Коли чудá та смуток,
То далі не шукайте.

Фортинбрас.

Ці померші

Волають головництво. О прегорда
Ти смерте; що за празник ти отце
Справляєш у палатах своїх вічних,
Що тільки аж князів від разу це
На віки кров'юв паних положила?

Перший посол.

Дивити аж є страшно! З Англії-ж
Ті вісти наші запізнали ся,
Коли це так; бо слухи ті не чують,
Що мали слухати, як Розенкранц
І Гільденштерн там наложили голов'.
Тепер нам хто подякує?

Горацій.

Ці уста

Запевне ні, хоть би й заговорили¹⁾;
Бо він ніколи розказ не давав
На їх погибіль. Да коли уже
На цю пригоду трафили-сьте ся
Усі, ви з Польщі, а ви з Англії;
То розкажіть отці померші всі
На катафальку виставить високо,
А я вітак до народа промовлю,
І всім розкажу надрібно, що тут
Ся стало. О-тогда ви вчуєте

¹⁾ Перв. отворились.

Діла несамовиті і криваві
О доли, о убоях, о поморах,
С причини хитрости і нужди також,
О слемах, що они, не вдавши ся,
На головах їх сточників ся знесли.

Фортинбрас.

О, скорте ся це уповісти нам,
І скличте найгодніщих цього краю
Достойників в державну раду. Я
В тузі обгорну радість свою; бо
До цеї я держави маю право,
І 'го ся не зрікаю, ні зречись
Минї 'го випадає.

Горацій.

І о цьому

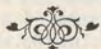
Причину маю говорить я з вами,
Бо він на вас дав глас, а цей потягне
Всіх решта за собов. Да це в сей час
Най станеть ся, нїм народ ще в тривозї,
Аби вітак лукавство не могло
Ще білше лиха наробить.

Фортинбрас.

Нехай

Чотири капітани Гамлета
На катафальк візмуть і понесут,
Як вояку подоба є. Бо я
Беспечний, що коли би був він жив,
То був би вояком передним був
Ся прославив; отце нехай у світ
При похоронї чутку дасть — як військо,
Так і музика, так усі воєнні
Звичаї. Пріч усіх забрати відси!
Таке годить ся видіти у бою,
А не у королевських це покоях.

(Машерують. Гармати).

М А К Б Е Т.*)

*) Шекспірового »Макбета« переробляв Федькович три рази, останній раз мабуть у марті 1872 р., як можна догадуватись із напису на обложці рукопису В: »Мекбет. III. 72«. Переклад дійшов до нас у трьох рукописах поетових, що первісно, як свідчать печатки, були власністю тов. »Просвіта« у Львові. Рукопис А має на версі титулової картки синім оловцем написану сигнатуру »3 а)« Се зошит in folio, 54 карток, з тих остання порожня, на першій recto титул: »Мекбет. Трагидія в V відслонах, для руської подрі переправив Ю. Федькович«. На обороті: »За повелінєм честного товариства руської бесіди у Львові«. Карта друга г. »Мекбет«, на обо-

МАКБЕТ

роті: »Особи«. На рукописі багато місць позачеркувано оловцем — мб. режисерські знаки; тим самим олівцем при деяких словах подавано знаки питання, інші підкреслювано. Синім олівцем а декуди й червоним пороблено деякі поправки з очевидною метою затерти сліди буковинського діалекту в перекладі або зазначити менше вживані слова. Здасть ся, що ті поправки робив Вол. Барвінський, бо деякі слова дописані синім оловцем, мають його почерк. Другий рукопис, зазначений на титуловій карті синім оловцем сигнатурою »З б)« се зопит fol. 62 карток, із яких остатні 3 сторони порожні, на стор. 1 титул: »Макбет. Трагидія в V Актах Віліама Шакеспеара. Перевів на руське Ю. Федькович«. На обороті: »За повелінем честного товариства руської Бесіди у Львові«. На стор. 3 титул »Макбет« а на обороті Особи (і тут, як у титулі, живцем транскрибовано латинську писовню без огляду на виговір, отже »Малколм«, »Доналбаін«, »Льаді«). Весь сей рукопис з виємком другого аркуна, писаний не Федьковичевою рукою, але має численні поправки та дописки роблені його рукою. Рукопис В, автограф Федьковича, fol. 27 незшитих аркушів у білій, а потім у синій обложці, на якій знаходить ся в низу цитований висше титул »Мекбет III. 72«. Біла обложка без напису. Потім на 1 аркуші рукопису стор. 1 титул: »Мекбет. Трагедія в V актах Віліама Шекспіра. Перевів Ю. Федькович«. На обороті: »За повелінем честного товариства руської Бесіди у Львові«. Стор. 3 »Мекбет«, стор. 4 »Особи«. Кладучи в основу отсього видання рукопис В ми подаємо в нотах відміни й поправки як сього, так і обох попередніх рукописів, що властиво являють ся кожний окремим перекладом.

ОСОБИ:¹⁾

ДУНКАН, король шотландський.

МАКОМ
ДОНАЛЬДБЕН } його сини.

МАКБЕТ }
БАНКО } гетьмани короля²⁾.

МАКДОФ
ЛЕНОКС
РОССЕ
МЕНТІС } шотландські бояри.

АНґУС

КЕТНЕС

ФЛІЯНС, Банків син.

СІВАРД, граф з Нортумбрії, начальник англійського війська³⁾.

МОЛОДИЙ СІВАРД, його син.

СЕЙТОН, офіцер з Макбетового поїзду⁴⁾.

МАКДОФІВ синок.

ЛІКАРЬ⁵⁾.

ЖОВНЯР⁶⁾, ПОРТАРЬ, СТАРИЙ ЧОЛОВІК.

ЛЕДІ МАКБЕТ.

ЛЕДІ МАКДОФ.

ДВІРСЬКА ПАНЯ, при леді Макбет.

ГЕКАТА і ТРИ ВІДЬМІ.

Льорди⁷⁾, бояри, начальники⁸⁾, воєводи, убійники⁹⁾, післанці¹⁰⁾, Банкова тінь¹¹⁾ і інші прояви.

Місце діла: Шотландський край. При кінці четвертого акту¹²⁾. Англія¹³⁾.

¹⁾ Подаємо назви осіб транскрибуючи англійський вивір так, як се прийняв Куліш у своїм перекладі, а тут зазначимо раз на все, що у Ф—ча в рукоп. А і В маємо: Дункин, Малколм, Доналдин, Мекбет, Меклеф, Рос, Ментет, Енгис, Китнес, Флінс, Сийтин, надто в рукоп. А. Іката, Леді; натомість у рукоп. Б. Дункан, Малколм, Доналбаїн, Макбет, Макдуф, Флеанце, Ляді. ²⁾ Так Б і В, в А: гетьмани шотландського війська. ³⁾ А. Сівард, гетьман англійського війська; Б. зам. гетьман — верховодець. ⁴⁾ Так А, в Б подружжя, так само перв. і В. ⁵⁾ Перв. Англійський лікар. Шотландський лікар, — так само в А і В. ⁶⁾ Перв. в Б і В жовнярь. ⁷⁾ А. Вельможі. ⁸⁾ А. офіцери, Б. верховодьці. ⁹⁾ А. головники. ¹⁰⁾ А. дод. поїзд. ¹¹⁾ А. і Б. Банків дух, так перв. і В. ¹²⁾ А. і Б. четвертого відслону. ¹³⁾ А. дод. у решта сходах Шотландія, а найбільше Мекбетів замок.

ПЕРШИЙ АКТ.

Перша¹⁾ сцена.

Чисте поле. Гримить і блискає. Три відьми виступають.

Перша відьма.

Коли знов ся зийдем до купи, сестриці?
Чи в дощ, чи в громи²⁾, чи в блискавиці³⁾?

Друга відьма.

Як скоро кінець лиш баталії буде,
А доля на втрату, чи зиск її засудить.

Трета відьма.

То-ж заки ще ніч ся по світі розблудить.

Перша відьма.

Де східвище-ж нам?

Друга відьма.

Степу там широкім⁴⁾.

¹⁾ А. і Б. скрізь Першя. ²⁾ Б. грім. ³⁾ Б. блискавицю.
⁴⁾ Б. має сі 4 вірші так:

Як гомін війни вже переляжесь,
І втрата чи зиск її покажесь.

Трета відьма.

То доки ще ніч по світі розляжесь.

Перша відьма.

А де ми ся зийдем?

Друга відьма.

На степі широкім.

Трета відьма,
Там Макбет учує відезьські пророки.

Перша відьма.
Я йду вже, мицю!

Друга відьма.
Й кумка кличе.

Трета відьма.

Зараз!

Усі.

Хто бридкий, той красний, хто красний, то брид;
Гей в ростіч, у мраку, на голий безкид!¹⁾

(Відьми щезають ²⁾).

¹⁾ Б. Має сей двовірш так:

Поганий є красний, а красний поган:

Гей в ростіч, у мраку, в широкий туман!

²⁾ Рукоп. А. подає цілу сю сцену в иньшій перекладі:

Першя відьма.
Коли будем, сестри, тут:
Як ме блискасть, громи чуть?

Друга відьма.
Скоро битва ся розвяже,
Зиск чи втрата ся покаже.

Трета відьма.
То ще заки сонце ляже.

Першя відьма.
Ну, а де би?

Друга відьма.
А на степі.

Трета відьма.
Там є Макбет, того треба.

Першя відьма.
А чуй: кличе!

Друга відьма.
Зараз, мицю!

Усі.

Гид хорошиий, крась поган!
Гей у темрів тай туман! (Щезають).

Друга сцена.

Табор під Форесом. Чути мотлох воєнний. Виступають: король Дункан, Маком, Дональбен, Ленокс, з дружинов¹⁾; кривавий капітан іде зустріть них.

Дункан.

А тож-же що за муж такий кривавий?
От він найліпше знатиме, який
То спосіб з бунтом тим, і що там дієсь?²⁾

Маком.

Принайсвітліщий пане³⁾, це капітан
Той жвавий, що мене сьогодні він
Відняв від полону. — Що дієш, друже?
Уповідай принайсвітліщому,
Що з зарвов тов робило ся, коли
Ти йшов?⁴⁾

Капітан.⁴⁾

Ще не розумно було, пане.
О-так, як ніби два плавці в залізці,

¹⁾ А. з поїздом; Б. з подружжєм.

²⁾ Рукоп. А.:

Це що за муж кривавий отакий?

Як по его пізнати ще ранах,

То він повинен би найліпше знати,

Що діє-ця у поли.

В рукоп. Б.:

Той муж кривавий хто? По чому видно,

Що він би нам сказав, що з бунтом ся

Там діє.

³⁾ В рукоп. А.:

Ясний пане,

Це є сауленько відважний той,

Той воєк себний, що мене сьогодні

Від ворога він відоймив. Що дієш,

Мій друже! Вповідай ти королеви,

Як в поли там велось, коли ти йшов?

В рукоп. Б.:

Це той рубашний капітан,

Що він відвагов своїов мня відбив

Від полону. Щастя Боже, милий друже!

Розкажуй королеви, що там з бунтом

Ся діяло, як ти ішов?

⁴⁾ А.: Жовняр.

Коли змордовані ще раз ся ймуть¹⁾,
Тай стануть. — Мигвалд — а такі з огид-
Огиді лиш на бунтаря судилось,
Така то всяка омразь 'го вкриває²⁾ —
Той Мигвалд, що я кажу, дістає³⁾
Ратівлю ти від западних островів
Усіх: від Кернів, Гельоглісів, доста
На тім — усіх; а щастє бунтареви
Так служить, так вже служить, що казав-бєсь,
В'но скопеличилось з бунтівником,
Тай ну. — Але-ж бо пусто! Рубашний
Наш Макбет — бо 'го варта так назвати —
Тим бунтаревим щастєм не питає⁴⁾,
Але неначе то він сам оден
У слави лиш коханець, білш ніхто⁵⁾:
Міч курить ся у него від різниці,
А він прорізуєть ся совма ним
Злодюзі право в очи! — ні 'му руку
Не подає⁶⁾, ні з ним прощаєть ся,
Аж доки голов' ту єго лукаву
'Му не знімає⁷⁾ с пліч і не стромить
На нашім замку⁸⁾.

¹⁾ Перв. цапнуть. ²⁾ Перв. вкриваєть. ³⁾ Перв. дістаєть-
⁴⁾ Перв. питаєть. ⁵⁾ Перв. нічо'. ⁶⁾ Перв. подаєть. ⁷⁾ Перв. зні-
маєть. ⁸⁾ Рукоп. А. подає сю репліку так:

Ще ни розумно було; от як ніби
Би мизки плавачами у заліжці,
Що втомлені до втопу, на останку
Ще й тої сили добувають, що
І і не мають. Мигдинвалд (а варт
Такі огиді бунтарем і зватись) —
Цей Мигдинвалд, як кажу, дістає
Ратівлю з западних островів всіх,
Від Кернів, Гельоглесів; щастє 'му
У кождім способі так вірне служить,
Що хтось казав би, в'но з бунтівником
Це стіканило ся, чи що, так вірне
Сприяє 'му. Але-ж бо Макбет наш
(Такого варт раз рицарем назвати!)
Бунтівниковим щастєм ни питає,
Але ниначе він то лиш коханець
У слави, з голов паблев, що посока
Чурить аж з неї вражя, ріжет-ця

Дункан.

Братанич мій!

Боярин годний наш!¹⁾

Капітан.

Та що-ж же с того,

Коли о-так, як від востоку, від

Благого сонечка пляху, тобі

На кораблі нагальна буря нагле²⁾

Ударить, що тобі би ні ся снило:

О-так на нас це нужда вдарила,

А то ти з відти, відки би добра

Крізь нійско бунтареві совма в очі.

Ні руку ни дас 'му, ні прощась,

Аж доки 'го від голови до ніг

Ни розколов ниначе то поліно,

І голову его ни застромив

На нашім заборолі.

В рукоп. Б. сю репліку передано так:

Не було

Розумно ще, от ніби два плавці,

Коли змордовані до втону, ще

Ся папнуть раз тай стануть. Магдонвалд —

А варт такі огиді бунтарем

Лиш бути, бо всіляка невстїж 'го

І так криває вже — дістав ратівлю

Від западних островів всіх: від Кернів,

Від Галогласів був, а щастє так

Сприсяє тому ділу прелихому,

Що в'но бунтівникови нештов бути

Здавало ся. Та дарма! рубаний

Наш Макбет — бо 'го варта так назвати —

З замашистим своїм мечем в руках,

Що від різниці аж курив ся куром,

Тим щастєм бунтаревим не питає,

Але, нєначе то він сам оден

У слави*) є коханець, ріжегь ся

Злодюзі совма в очі: ні 'му руку

Не подас, ні з ним прощасть ся,

Аж доки голов ту его лукаву

'Му не знімас є пліч і не стромить.

На наші тверди ї.

¹⁾ А.: Рицарь мій! Б.: Наш рубаний Братанич! Наш боярин годний! ²⁾ Перв. раптом.

*) Перв. В Бильони.

Та гаразду лиш сподівати ся.
О слухай лиш, королю наш, о слухай!
Лишень, що твоя правда, узброєна
В відвагу нашу, швидконогих Кернів
Навчила овтіки шукати спаса:
Аж тут тобі норведівський король
Покмічує¹⁾, що дасть ему рука
По нас поїхати: з ніжнойов збройов,
І з зовсім свіжим військом, наново
Баталію счинає²⁾.

¹⁾ Перв. Покмічусть. ²⁾ Перв. счинасть. В рукоп. А. ся ре-
пліка виглядає так:

Да що з усього того? Ти ся дивии
На ясний ранок та надієш ся
Найкращей погоди, а тим часом
На тебе нисподіто вдарить грім:
Отак на нас це нужда вдарила,
А то така, що борине ти би смерти
На себе сподівався, як о-такого,
Й то відти, відки-б ти лиш гаразду
Собі ся надівав! О слухай лиш,
Королю наш! — Лишень що ворога
Ми повалили і лукавих Кернів
Утікача навчили, аж садить
Тобі норвецьке свіже, сильне військо,
І з голими мечами ти від разу
На нас, ниначе грім!

В рукоп. Б.

Але

Як від востоку, світлої дороги
Це сонечка на кораблі*)
Ти буря є плотов вдарить, так на нас
Це нужда, а то відтам, відки би
Добра лиш сподівати ся. О слухай,
Королю шоцький. слухай! бо лишень
Що наше в чвалість узбросне діло
Поправедне, тих Кернів швидконогих
Примусило ся овтіки спасати, —
Аж тут норведівський тобі владика,
Покмітивше, що дасть ему рука
Тут іскористувать, на голу зброю
І з свіжим військом наново тобі
Баталію счинає.

*) Перв. коли кораблекрушна.

Дункан.

А гетьмани

Же-ж наші — Макбет, Банко — не зляклись
Такої напасти? ¹⁾

Капітан.

Так дбзнаку,

Як два вірли би воробця, або
Два леви заяця! — Не вигадка,
А правда истенна, що в'ни здавались
Мині знай ті подвійні дві гарматі,
Що підпалом одним в'ни ворога

¹⁾ Б.: напасти Такої ся не перенудили? А:

Дункан.

Гетьмани-ж наші,

Наш Макбет і наш Банко ни зляклись
Такої напасти?

Жовняр.

Так дбзнаку,

Як воробця вірли а зайця леви.
Бо чим ти дущий натиск був, то тим
І сила їм росла. Они здавались
Мині мечі два обоюдні, що
З обох боків ти ріжуть, в двоє ріжуть,
Де раз тобі ударя. Це не инак,
Але хотіли в'ни у курі ран
Абож ушити ся, абож нову
Голгату там змогилити. Да час
Мині й до моїх ран би подивитись,
Бо ся здогадують.

У рукоп. Б. отсю репліку читаємо так:

Капітан.

Ага, що ти вірли би воробців,
А леви зайців. Не вигадую,
Але они здавали ся мені
Подвійними гарматами, котрі
В чотири кроть*) бють ворога. — Коли
Они там в курі ран купати ся
Ти не гадали, або Голгату
Нову могилити, то вже не знаю...
Да час би ми до моїх ран заглянуть, —
Догадують ся вже.

*) Перв. У четвірню.

У четверо аж бють. — Коли в'ни куром
Від ран упитись там не загадали
Були, або нову тяр Голіату
Могилити, то вже не знаю... Да
Мені би час до моїх ран заглянуть,
Догадують ся вже.

Дункан.

Они тобі

Ялісь¹⁾ як твої речі. І одні,
І другі є на честь похожі²⁾. Зараз
'Му лікаря шукати!³⁾

(Капітана відводять. Россе і Ангус виступають).

Хто прийшов?

Маком.

Це честний тан⁴⁾ наш Рос.

Ленокс.

А що за поквап

Палаєть⁵⁾ 'му з очей! — Так оком водить⁶⁾
Лиш той, що важні вісти він приносить⁷⁾.

Россе.

На многі літа⁸⁾ королеви!

Дункан.

Відки,

Мій честний⁹⁾ тане?

Россе.

Я від Фаїфу,¹⁰⁾

Королю світлий, де ще шелевіють

¹⁾ Рукоп. А. і Б.: тебе здобя. ²⁾ А. і Б. сі і ті на честь по-
хожі. ³⁾ А. Лікарий де. Б. Лікаря сму. ⁴⁾ В автогр. скрізь Тин,
в А. Дин, у Б. Тан. ⁵⁾ Б. світить. ⁶⁾ Б. так виглядає. ⁷⁾ Б. важну
приносить вість. В А. отся репліка читаєть ся:

Ленокс.

А що отсе

Так надсадивсь? Значно, великі вісти
Приносиш.

⁸⁾ Б. многі літа, А. Щасть Боже. ⁹⁾ А. А відки, честний
Б. А відки, годний. ¹⁰⁾ Б. Від Файфу.

Норведзькі корогви, але на то лиш¹⁾,
Би²⁾ наше військо холодити. Бо³⁾
Король їх сам, з великов дуже силов,⁴⁾
А ще до того підкріплений тим
Невірним⁵⁾ зміником, тим таном з Кодор,⁶⁾
Напав на нас був так напрасно дуже,⁷⁾
Та так нас був зібрав, що були бих
Беспечно всі пропали, як би не
Наш гетьман, той Бельони полюбовник,
Чоло 'му був не ставив, та не сталев
До стали, а рука знов до руки
Єго ту подуфалість не зібгав був.
Досить, щоб не богато розкладатись:
Верх наш⁸⁾.

Дункан.
Велике⁹⁾ щастє.
Россе.

Свено¹⁰⁾ же¹¹⁾

Норведівський король, тепер тя просить¹²⁾

¹⁾ Б. де норведівські вже корогви на то лиш шелевіють.
²⁾ Б. і В. перв. Щоб. ³⁾ Б. Сам. ⁴⁾ Б. з великов армійов. ⁵⁾ Б. дод.
тим. ⁶⁾ Б. з Ковдору. ⁷⁾ Б. на нас завзято був і дуже. ⁸⁾ Конєць
сеї репліки в Б. відмінний:

Досік нам, доки аж непобідимий
Наш гетьман, той Бельони нарічений,
Чоло 'му до чола ся не поставив,
І плав на плав, а руч на руч, єго
Ту подуфалість не зібгав — досить
На тім, що верх є наш.

В А. отєя репліка читаєть ся так:

Россе.

Право з Файфу,
Де прапори норвердзькі шелевіють,
Але на нашу славу. Бо Норведєць
Був зворохобив ся с тим звірником,
С тим таном кодірським, напали нас
Як збуї два погані, і таку
Ти різаницю завели між нами,
Що тяжко землі було! — Тільки й щастя
Ми маємо, що Макбет прилетів
Та нас оборонив, бо були бих
Пропали там усі.

⁹⁾ А. Це діськи, Б. Яке то. ¹⁰⁾ Перв. Свенон. ¹¹⁾ Б. Тепер
же Свено. ¹²⁾ Б. тя просит сам.

О мир. А ми єму єго убитих¹⁾
Ховати не позволили²⁾, аж доки
Він десѣть тисяч талярів готових
Не заплатив у скарб наш на острові
Колїмбія³⁾ святого.

Дункан.

А щоб білше
Тан кодірський нас не зраджав уже,⁴⁾
То йди⁵⁾ і сповісти 'му зараз смерть,⁶⁾
А достоятельством єго витати
Йди Макбета⁷⁾.

Россе.

Іду, пресвітлий⁸⁾ пане!

Дункан.

Не вгідь негідному, — най годному-ж дістанесь⁹⁾.

(Усі пріч).

¹⁾ Б. Але ни смів він своїх вбитих. ²⁾ Б. дод. борше. ³⁾ Б. Колумба. В А. отця репліка перекладена відмінно:

Россе.

Хоть за тото теперь він згоди просить,
Норведець той лукавий. — Ми єму
Убитих доти поховать ни дали,
Аж доки десять тисяч талярів
Готових, битих нам ни заплатив
У скарб на Колїмбановім острові.

⁴⁾ Б. Най же білше тан від Кавдор Ту звірність нашу князю не манить. ⁵⁾ Б. Іди. ⁶⁾ Б. суд мій смерти. ⁷⁾ В А. сю репліку читасмо так:

Дункан.

А щоб той тан лукавий з Кодору
Нас білше ни зводив, то йдїте хто,
І смерть 'му сповістїт. А Макбета
Повеличайте таном кодірським.

⁸⁾ Б. перв. Я зараз, потім: В сей час, пресвітлий; А. Я піду, світлий. ⁹⁾ Б. Що той утратив, Макбет най дістане. А.:

Дункан.

Йдиже, Россе.

Що той ни вмів носить, най Макбет носить.

Трета сцена.

Степ. Грім і блискавиця. Три відьми виступають.

Перша відьма.

Де була, сестрице?¹⁾

Друга відьма.

Душила²⁾ свині.

Трета відьма.

А ти, сестрице?³⁾

Перша відьма.

Гуляла нині.

А там корабельничка⁴⁾ сиділа,

Та все горіхи товкла та їла.

„Дай — кажу — і мині, голубко!“

„А йдеш ти, відьмо?!“ — як викрикнесь, любко.

Да муж її тепер на Тигрі патронить,

А я ся пуцу за ним у погоню,

Тай 'го у ситі уздогоню,

Як шур!

Пуррр!...⁵⁾

Стряси ся, сизий, бо-сь обмучений!

Це вчиню, і вчиню, і вчиню!⁶⁾

¹⁾ А. сестричко ²⁾ А. і В. перв. Доїла. ³⁾ В. сестричко.

⁴⁾ А. кирманичка. ⁵⁾ подас остатніх 6 рядків так:

Як викрикнет-ця на мене, любко!

»А йдеш ти!« — каже. І чоловік,

Богдай у мори він розмік,

Тепер на кораблі патронить,

Да я 'го в ситі уздогоню,

Ниначе купий-пуций шур —

Фуррр!

В В. отсю репліку перекладено так:

Капитани в полі — матрозка сиділа,

Все цямкала та все їх їла.

»Дай і мині« — до неї кажу.

»А йдеш ти, відьмо!« — як викрикнесь вража

Товстуля. Муж же тої геши

Кочус Тигра до Алеппи;

А я ся пуцу за ним в погоню,

Бо вмю, і в ситі сто уздогоню,

Як шур той безфостий, обмучений, —

Це вчиню, і вчиню, і вчиню.

⁶⁾ В А. нічого відповідного сьому двостихови нема.

Друга відьма.

А я ти поміч, любко, дам!¹⁾

Перша відьма.

Ти всїгди²⁾, сестричко, ласкава нам!

Трета відьма.

А я ти також допоможу!³⁾

Перша відьма.

По мори, сестрички⁴⁾, я вхожа!

Я знаю, куда вітри всі віють,

І де в'ни ночують, і що в'ни діють,

Й куди ся шиють то там, то тут,

То право, то скоса, то кріть, то круть.⁵⁾

А я 'го вже хочу всушить та⁶⁾ всушити,

Аби ні⁷⁾ ока не міг зажмурити⁸⁾,

І девять раз девять тяжких неділь

Усе вальчував ся, ситив ся як сіль!⁹⁾

А хоть корабель 'му не можу розбити¹⁰⁾,

То буду по скалах в одно ним носити¹¹⁾,

Аби від нужди та від страхів

Аж вив, та з ляку аж одурів¹²⁾.

Диви¹³⁾, що я маю? —

Друга відьма.

Сестричко! любко!¹⁴⁾

Перша відьма.

С керманича п'альок отце, голубко,

¹⁾ Б. А я оден вітер на поміч ти дам. ²⁾ Б. Яка ти. ³⁾ Б. також дам одного. ⁴⁾ В автогр. сестричко, та ритм і звязок вимагає ч. множ. ⁵⁾ Б. замість отенх п'ятьох рядків читаємо:

Всі решта мої й до одного.

І знаю також, куди в'ни віють,

Куда на всі боки ся сїють

На кирмацькі картї.

⁶⁾ Б. як то стебло я 'го хочу. ⁷⁾ Б. і. ⁸⁾ Б. дод. далі два рядки:

Аби без спочинку, в страху, в катю

Він жив однакo як на проклятю.

⁹⁾ Б. Він був зов'язаний, терпів все біль. ¹⁰⁾ Б. ни смію втопити. ¹¹⁾ Б. То буду 'го бурев то нуждою бити. ¹²⁾ Б. оба єї рядки вас. ¹³⁾ Б. і перв. В. Ади. ¹⁴⁾ Б. Ану, покажи!

Що на самий великдень втонув,
и „Христос воскрес“ ні видів, ні чув¹⁾).

Трета відьма.

А чуй, тарабан!

Це наш пан, пан!²⁾

Усеї.

Ану, сестриці, всі три в аркан,

У переверть, як коло в млині!³⁾

¹⁾ В Б. коротше:

Перша відьма.

Отце з кирманича, бачите, пальок,

Що буря змела 'го під мореської фалі.

В автогр. А. ціла та розмова передана ось як:

Друга відьма.

Я буду вітром підивать.

Перша відьма.

За це ти, тетко, дякувать!

Я 'го хочу усеунити,

Як ті луби, як скіпак,

Хай ся зморщить, що твій сак,

Хай він рік і ще два роки

Не зажмурить свого ока!

А хоть буря корабель

'Му у мори ни затопить,

Най ним пірве, най 'го вхонить,

Най ним крутить коло шпиль:

Фур-фур-фуру, диль-диль-диль!

Аж закрутить 'му ся світ.

Адїт! Адїт!

Що, тетки, я озьде маю!?

Друга відьма.

Ох, голубко, най ми знаєм!

Перша відьма.

Це с кирманича с пальок,

І ще пів 'го, і кавалок,

Що до дому повертав,

Вертаючи в море впав.

(За подрев чути тарабан).

²⁾ В рукоп. Б.: А чуй, бубні бьют, Наш Макбет тут; в автогр. А. вас. ³⁾ В Б. замість сих двох рядків читаємо:

Судиниці ми руки в руки,

Минаючи море і гори і луки

Отак ся крутя, як коло в млині.

Три рази тобі, а три міні,
А ті знов¹⁾ три рази, то девять раз буде²⁾.
Стій! гов! готова відемська оруда!³⁾

(Макбет і Банко виступають).

Макбет.

Такої днини, разом і страшної
І красної ще-м з роду не зазнав.

Банко.

А вже-ж. До Форсу ще далеко маєм?

А то знов що там за таке страшне

Та голомшиве та сухе, неначеб

Оно не с цього світа? Що ви є?

Ви є що, чи нічо'? Умієте

Ви говорити? Розумієте,

Що я до вас говорю це? — А вже-ж,

Що розумієте, бо кладете

Сухонькі ваші киктики на уста,

Аби мовчати. Я би ще казав,

Що ви жінки які, коби у вас

Не бороди.⁴⁾

¹⁾ Б. А ще. ²⁾ Б. учинить. ³⁾ Б. Цить! бо чари уже споряжені. В А. отся репліка виглядає так:

Тримти — тримти — тром — тром!

Макбет — Макбет — он! он!

Ми сестриці, ми три теті,

Через море перелетим,

Через поле байдаком,

Через стени гайдаком.

Три рази круть сюда,

Три рази круть тудя,

Три рази круть назад.

То девять чинить в лад.

Цить! ворухнув ся ад!

⁴⁾ Отся репліка в А. виглядає так:

Далеко ще до Форсу? — Ох годино!

То що там за прояви. як шабрі,

А голови як сови? Саманають

До чого в'ни на світі? — Ви живі?

Говорите, як ми? І можна вас

Про віщо запитати? — як здасть,

То розумієте, що я це кажу,

Бо киктями справяєте, аби

Макбет.

Если говорите,
То говоріт! Ви хто?¹⁾

Перша відьма.

Витай нам, Макбет, витай!

Ти таном над Ілліаміс ще будеш!²⁾

Друга відьма.

Витай нам, Макбет, витай!

Ти таном над Кодор ще будеш!³⁾

Трета відьма.

Витай нам, Макбет, витай!

Король ще над Шоти ти будеш!⁴⁾

Банко.

Чого ви, пане, так ся стрепенули,⁵⁾

Та так переполошили ся від

Таких приємних речей це? А ви знов,⁶⁾

Мовчати? — Ви би на жінки найборше
Похожі були ще, коби борід
У вас таких ни було.

Рукоп. Б. має ось який переклад:

Банко.

А ще далеко
До Форес? — А то що таке сухе
Та голомшнє? ни похоже зовсім
На пего світа твари, а однак-ж
На світі. Ви живі? Ви є таке що,
Що відповідь дає? Здасть ся, що
Мене ви розумісте, бо кожде
Кладе свій палець зморщений на свої
Зісохлі уста. Саманали би
Ви на жінки, коби ни борода;
Ті вані боронили*, віри ймати,
Що ви жінки.

¹⁾ А.: Говоріть. Коли говорите! Ви хто такі? ²⁾ А. В. не-
честний тан від Ілліаміс, Б. Щастя, щастя ти, М., щастя ти, тане
від І. ³⁾ А... честний тан від Кодір; Б. Ш. ш. т. М. ш. т. т. в.
Кодір. ⁴⁾ А... що король ти будеш! В. що ти ще король бути маєш.
⁵⁾ Б. тепега. ⁶⁾ В. Б. замість сих двох рядків:

І чо', як видить ся, так боїте ся
Ви речий, що такі є файні і
Такі приємні? — Ради правди, чи

*) Перв. ни давали.

Чи ви¹⁾ туман який²⁾, чи діськи то,
Чим здаєтеся бути ви по верьхи?³⁾

Товариша ви мого привитали
Такими⁴⁾ достоятельствами та⁵⁾

Обіцянками слави та корони,
Що аж не стямився він від радіщ.⁶⁾

Мині нічо'-ж не вповідаєте?⁷⁾

Коли-ж рілю ви долі знаєте,
І знаєте вже передом⁸⁾, котре

Там зерно зийде, а котре знов ні,

То і мині-ж ви уповіжете що,

Хоть я о вашу ласку там не стою,

Ані вас прошу, ані вас ся бою.⁹⁾

Першя відьма.

Витай!¹⁰⁾

¹⁾ Б. Ви є. ²⁾ Б. вас. ³⁾ Б. то, що ви По верьха здаєтеся бути ним? ⁴⁾ Б. Такими. ⁵⁾ Б. і. ⁶⁾ Замість сих двох рядків у Б. читаємо:

Обіцянками світлими добра
Великого і чести царскої
Надієв так, що він ся аж ни стямив
Від радости.

⁷⁾ Б. ни кажете? ⁸⁾ В Б. зам. сих 2 рядків читаємо:

Коли-ж ви сівину
Усего веремя вже передом
Пізнати вмієте і знаєте,

⁹⁾ Б.:

То і до мене говоріть, котрий
О ласку вам ни стою, вас ни прошу,
І вашеї винависти ни боюсь.

В А. отся репліка виглядає так:

Б а н к о.

Ви чо' застороніли над такими
Солодкими це речами? — А ви
Уповідайте правду, хто ви є?
Ви тїнь? чи инші там яка проява?
Або жінки ді правди? Мого ви
Товаришя повеличали чином
Та славов та коронов, — а мині
Ни кажете нічо'? На мої ниві
Ні зеренця ни зийде? Говоріть
По правді! Я нічо' ся ни бою,
Хай добре, хай і зле!

¹⁰⁾ А. Витаєм тя! Б. Щастя!

Витай!¹⁾

Друга відьма.

І витай!²⁾

Трета відьма.

Перша відьма.
Ти менший як Макбет³⁾, а більший!

Друга відьма.

А хоть не так щаслив, то претці від него щасливий.⁴⁾

Трета відьма.

А хоть і не король, то батьком від много їх будеш. За тото-ж нам оба, Макбет і Банку, витайте!⁵⁾

Перша відьма.

За тото-ж нам оба, Банку і Макбет, витайте!⁶⁾

Макбет.

Мовчіт, примівниці! мині ви білше
Уповідайте! Синіль сли умер,
То є я тан від Гляміс; як же-ж це
Від Кодор? Тан від Кодор же-ж жие⁷⁾
Здоров⁸⁾ собі, в щастливому пробутку!
А бути королем так не подібно,
Як бути таном Кодору. Але⁹⁾

¹⁾ А. Витаєм! Б. Щастя! ²⁾ А. І витаєм! Б. І щастя! ³⁾ Так і Б, в А. Менший ти від М. ⁴⁾ А. Ни такий щастлив, а щастливіщий; Б. Н. т. щастливий, а щастливіший. ⁵⁾ В А.

Трета відьма.

Ни король,

А корінь королівський! Щастя вам,
Тобі, о Макбет, і тобі, о Банку!

В ред. Б. ся репліка виглядає так:

Ти сплодиш королів, а ним не будеш:
Тому вам щастя, щастя, Макбет й Банко!

⁶⁾ А. Тобі, о Макбет і тобі, о Банку! Б. Банко і Макбет, щастя, щастя вам! ⁷⁾ Перші 4 рядки сеї репліки в Б. читаємо так:

Примівниці ви необачні, стійте,
Кажіть мині ще білше. По смерті
Я Сінеля є, правда, тан від Гляміс,
Але від Кавдор як? Від Кавдор тан

⁸⁾ Б. Жие. ⁹⁾ Сі два рядки в Б. виглядають так:

А бути королем є так далеко
Від правди, що й від Кавдор таном бути.

Я рад бих знати, відки ці¹⁾ чудні
Ви²⁾ вісти маєте³⁾, і чо' ви нам
На цім пустім степу дорогу нашу
Перебігаєте, а ще с таков
Ворожков? Це кажіть!⁴⁾

(Відьми щезають).

Банко.

Як вижу, то
Й земля вимітуєть бульки на верьх.⁵⁾
І це такі. Куда⁶⁾ в'ни діли ся?

Макбет.

О-тут лишень що були, а о-тут
У вітер і знимиділи. О, щоб
В'ни тут ще були!...⁷⁾

¹⁾ Б. Скажіть ви, відки маєте. ²⁾ Б. Ці. ³⁾ Б. вас. ⁴⁾ В ред.
Б. читаємо:

і чого на цім пустім
Степу перебігаєте дорогу
Ви нам с таким пророческим привітом?
Кажіте, Бога ради!

В ред. А. сю репліку перекладено так:

Мовчіте, чарівниці ви круті, —
Я хочу більше знати, всего знати.
По смерті Синіля я може й тан
Від Ілямис, — як від Кодор же, коли
Від Кодор тан жие, вельможний пан,
Кругом собі у щастю. Королем
Же бути, так ни с подібна річ,
Як Кодором це бути. Але відки
Ви знаєте отце? І чо' ви нам
Дорогу нашу переходите
На степі цім широкім? ще й с такими
Дивними ворожками?

⁵⁾ А. Земля Вимітує бульки так як вода: Б. ниначе море.

⁶⁾ А. Але куда. ⁷⁾ А. перекладає сю репліку так:

От щезли
У вітер, як той хух. — О, о, щоби
Я тут їх видів ще!

Натомісь у Б. читаємо:

У воздух; що нам истинне здавалось,
Розпило ся, як дух той у вітру.
Далі як у В.

Банко.

Чи се діськи¹⁾ ми

Що виділи, чи дурману де з'їли,
Та розум завернуло?²⁾

Макбет.

Ваші діти

Ще будуть³⁾ королями.

Банко.

А ви самі⁴⁾

Ще королем.⁵⁾

Макбет.

А й таном Кодору.

Не так?⁶⁾

Банко.

Що й до слівця. — Там хто іде?

(Россе і Ангус виступають).

Россе.

Макбете:

Ті часті вісти о побідах твоїх

Урадували вельми короля.

Як він учув, як твоїм ти життям

У бою важив⁷⁾, то не знав, чи в перед⁸⁾

Тобі⁹⁾ ся дивувати, чи тебе

Фалити в перед¹⁰⁾, і чи білше те,

Чи білше се¹¹⁾. Їмуду здавало ся,

Що він на тебе дивить ся, як ти

¹⁾ Перв. Чи це справди. ²⁾ В А. перекладено так:

Тфі! пек єму!

Чи ми такого зїля де ни спили,

Що нам туман пускає?

В Б. розведено ширше:

Чи дїправди

Такі тут сушина були, як тоти,

Що ми о них говоримо, чи ми

Де зїли дурману, що розум наш

Нам зовсім відоймило?

³⁾ Б. ще мають бути. ⁴⁾ Б. Ви-ж самі. ⁵⁾ А. Вия король!

⁶⁾ А. І тан від Кавдор ще: ни так не було? Б. А таном також від К., а ни так? ⁷⁾ Б. дод. відважно. ⁸⁾ Б. чи переїже. ⁹⁾ Б. Їмуду. ¹⁰⁾ Б. вас. ¹¹⁾ А. і що єму, а що тебе належить білше-сь.

По серед тої лютої різниці
Рубаєш ся, та тих Норведів¹⁾ там
Вкладаєш як снопи на буйнім поли²⁾.
Як град, так густо вість за вістейов
До него доходили, кожда з них же
Вся твої слави повна, як єго ти
Державу боронив. Як Дунай буйно
В'ни лялись перед ним.³⁾

А н і с.

А ми-ж післанці⁴⁾

Є⁵⁾ пана нашого і короля:
Да не аби тобі надгорожати,

¹⁾ Перв. Норведівців. ²⁾ Перв. лані. ³⁾ В. передає остатніх
10 рядків ось як:

Так умовканий,
На решту дивячи ся, він тя видить
У-друге у норведівських рядах
Кріпких, без боїзни, по серед тих
Прояв страшних смертєвних, що ти сам
Собі сотворював. Бо густо так
Як град все вість за вістєв приходили,
І кожда ероїчну твою славу
В єго держави вірні обороні
Му приносила, а о-перед ним
Точила у одно.

В А. отєя репліка перекладена зовєім відмінно:

Россе.

Король

Дієстав о твоїх всїх побїдах вісти,
О честний Макбет, і ни мокет-ця
О твої себности, відвазі твої
У цєму поході наслухати
Ані надивувати. Вість на вість
До него доходила, і що вчє,
Як ти в рядах норвецьких порайвєсь,
Як смерти в вічи совав ся, як вірне
Єго державу боронив, то й сам
Ни знає, чи тобі ся дивувати,
Чи борше думати, як би тобі
Подякувати і надгородити
Угодно твої славі.

⁴⁾ В. Ми-ж є післані. ⁵⁾ В. Ти.

А лиш, аби тобі уклін від него
Це занести.¹⁾

Россе.

А у завдаток слави,
І достоятельствий, які тя ждуть ще,
Казав тя таном Кодору витати.
Ото-ж тебе ми ним витаємо
У щастю, годний тане: щасть ти Боже
На много літ!²⁾

Банко.

І чорт³⁾ говорить правду?⁴⁾

Макбет.

Про віщо-ж у чужу⁵⁾ мене вберати
Оздобу? Тан від Кодор ще-ж живий?⁶⁾

Ангус.

Живий, да вже не тан; бо від єго

¹⁾ Остатні 3 рядки в Б. виглядають так:

Подячну честь принести і тебе
Самого перед него привести,
А ни надгоровжати.

В А. сю репліку передано так:

Але він

Нас ни післав, аби тобі угодно
Подякували ми, а лиш післав нас,
До него привести тя.

²⁾ В А. читасмо сю репліку:

А в завдаток

На тую ласку, що тебе чикас,
Казав тя таном з Кодор величати.
Щастливо, чесний тан, в новому чинї,
І много літ!

У Б. перекладено її так:

А лиш в помін

Ще білших достоятельств він велів
Тебе витати яко тан від Кавдор.
Тиму щасть Боже, тане, ти в новім
Тім достоятельстві, бо в'но є твоє!

³⁾ А. Чи й чорт. ⁴⁾ Б. А це-ж і дїтько правду каже? ⁵⁾ Б. по-
зичену. ⁶⁾ В А. сей двостих виглядає так:

Як? Таке тан від Кавдор ще живе!

Чого мене у зичине вберати?

Іншою рукою оловцем написано між рядками: в позичене.

Піднав під суд кривавий, головний.¹⁾
Чи з королем Норведівським він був
В союзі явнім²⁾, чи бунтівникови³⁾
Він тайма помогав⁴⁾, чи й я сяк і так
Він на розлім держави угожав, —
Не знаю. Тільки знаю, що на него
І довела ся зрада над державов,
І сам до неї приповів ся.⁵⁾

Макбет (до себе).

Гляміс

І тан від Кодор! Да то третє, то
Найліпше, ще⁶⁾ бракує⁷⁾. — Дякувать
За труд вам ваш, пани⁸⁾! — А ви-ж же не
Сподієтесь теперь⁹⁾, що ваші діти
Ще будуть королями? Це-ж казали
Тоті самі¹⁰⁾, що Кодором мня звали.¹¹⁾

¹⁾ Б. замість сих двох рядків має:

Хто таном був, жие ще, да жие
Єго стоїть вже під тяжков засудов
Кривавого і головного суду.

²⁾ Б. вас. ³⁾ Б. бунтівникам. ⁴⁾ Б. сприяв і помагав. ⁵⁾ За-
мість остатніх 3 рядків у Б. читаємо:

Ни знаю, да держави зрада, що
На нїм і довелась, і він до неї
Признав ся, повалила го.

В А. сю репліку передано так:

Що таном був від Кодор, той жие ще,
Але жие на то лиш, аби завтра
З житєм ся попрощати, бо ни варт го.
Чи з Норведом він знюхавсь був, чи з клятим
Бунтівником чесав собі він роги,
Чи й с цим і с тим хотів держави збавить —
Ни знати; тільки знати лиш, що зрада
На него довелась і що він сам
До неї приповів ся, за що завтра
Наложить головою.

⁶⁾ Б. А найліпше ще. ⁷⁾ Перв. бракуєсть. ⁸⁾ Б. вас. ⁹⁾ Б. Ви
ни надієтесь. ¹⁰⁾ Перв. Тоті сами. ¹¹⁾ Б. має остатні 3 рядки так:

Ще будуть королями раз, коли
Тоти, що Кавдором мене назвали,
Ни менше обіцяли?

Банко.

Коли на се¹⁾ дуфаете ви, пане,
То би могло від тана с Кодору
Вам забажатись аж на короля.
Дивна се річ; нераз аби в нещасте
Завабить чоловіка, чортові
Орудники уповідають правду,
І у малому ділі слова нам
Дотримують ніби, аби вітак
Нас на великім ділі зрадити.
Братаничі, на слово.²⁾

(Ступає³⁾ з Ангусом і Россом на бік).

В А. отсю репліку читаємо так:

Гляміс! Кодор!

Найліпше прийде ще. — Вам дякувать
За труд. — Тепер же ни надістесь
Ви ваші діти королями ще
Побачити, коли мене ви таном
Від Кодор видите?

¹⁾ Перв. це. ²⁾ В В. читаємо:

Сли на це

Дуфаете, то би могло вас легко
Загріти до корони тярь аж і
По тану з Кавдору. Це предці дивно:
Нираз, аби в нещасте загулить нас,
Уповідають нам орудники
Пекольні правду і заманують
Ретенностев в малім, аби в найбільнім
Нас зрадити. Братаничі, на слово!

В А. натомісь:

Банко (нишком).

Коли ти в це

Дуфаєш, то тебе і за коронов
Ще посягнути може закортіти,*)
Хоть ти вже й тан від Кодор. Бо निраз
Трафяет-ця, що чорт, если нас хоче
У пропасть загулити, він нам правду
Це ніби вповідає, а вітак,
Як злякомив обманов нас гаразд вже,
В нетрудне нас веде. Ану сюда!

³⁾ А. Ступають, В. перв. ступаєть.

*) Перші слова сього рядка підчеркнені і обік иншою рукою (В. Барв.) дописано: «як було з разу» — знак, що й отсю редакцію перекладу попередила ще одна.

Макбет.

Дві речі вже ся з'істи, а це¹⁾
Завдаток, се²⁾ бариш на тім торзі
Державнім, а продажне є: корона.³⁾
Вам дякувать, пани! — Покуса ця⁴⁾
Не можесть бути зла — а й добра ні...
Бо сли би була зла, чого-ж она⁵⁾
Би була дала ми такий завдаток,
Такий заліг і красний і ретенний,
Як це мині в'на дала?⁶⁾ — Я-ж є тан
Від Кодор. — Да если-ж би добра була
Она, чого-ж такі страшні гадки⁷⁾
Мене занося⁸⁾, що аж чупер лізе⁹⁾
Ми 'д горі, як собі лиш погадаю
Про те, і серце зібеть ся у мині,
Неначе пташка в клітці? Да страхи
Не є такі страшні ніколи, як
Они здають ся нам¹⁰⁾. Се тїнь лиш є
Від того головництва, що про него
Собі та моя гадка набелила,
Стермезувала то сумління моє
Так дуже, що учинку в'но жахавсь,
І 'го всілякими причувами
Удушув¹¹⁾. Да в истенні, на яві,
Нема нічо', як то одно хіба є,
Що 'го на цьому світі тут немає.¹²⁾

1) Б. як вступна. 2) Перв. це. 3) Б. зам. сих двох рядків має:

Промова до відслону гордого
З державнов гров.

4) Б. Несамовитая отця покуса. 5) Б. чо-ж дала в'на. 6) Б. зам. сього:

Мині вже передом заліг за skutok
Будущий истенним початком це?

7) Перв. такі гадки заносят. 8) Перв. заносят. 9) Перв. лізеть.
10) Перв. они нам видають ся. 11) Перв. удушувєть. 12) Зам. остатніх
15 рядків у Б. читаємо:

Чого-ж така мня гадка юдить, що
Оперед і страшенним образом
Аж волос устає, і до ребер
То дуже серце бєть ся, зовсім протів

Банко.

Дивіть, як честний наш приятіль зовсім
Ся розгорів!¹⁾

Макбет (до себе).

А хоче-ж доля вже

Доконче мати з мене короля:

Нехай же-ж в'на укоронує²⁾ мня³⁾

Й без моєї причини.

Натури? Ті страхи, що є, ниє.
Такі лихі, як наші ті страшні
Урої. Образ цей, лиш головництво
В мозку ще, так той серединний світ
У мині сильне стер, що чинність вся
Вдушила ся в причухах, і нічо'
Нема ми тут, як то лиш, що нема тут.

В А. ціла репліка перекладена відмінно:

Тож двос би заводин були вже
До того весіля відограні,
Що мали би з коронов повінчати
Мене отце? — Вам дякувать, пани! —
Отти нисамовиті короводи
Ни можуть добрі бути... а й лихі
Ни можуть також бути. — Бо если
Би були в'ни лихі, чого-ж би правду
Таку ми позиточну впоидали
Були? — А сли би добрі в'ни на примір,
Чого-ж мене би так в'ни юдили,
Ниначе гашка є пекла, що волосє
Встає мині вже д горі, як спімну лиш,
І серце в мині співаєсь як чорт?

А гола-ж правда

Ни є така страшна ніколи, як

Коли ми і в урій наш вберемо;

А претії лиш крихіточка від неї,

А в нї ви більше головництва, як

Лиш за крихіточку з урою того,

Так дуже всю путерю стерло в мині,

Що в мині не осталось більше боле-ж,

Як лиш тото одно, тото нічо' лиш.

¹⁾ А. Адїт, як розгорів ся! ²⁾ Перв. укоронуєть. ³⁾ В Б. коретше: А хоче доли мя На короля, то най і вкоронує Мя доля; в А.:

Хоче-ж мня

Та доля королем зробить dokonче,

То най мині сама она покладе

На голову корону і без мого

Це стараня.

Банко.

Новітні¹⁾

Ті достоятельства²⁾ єму такі,

Як та³⁾ нова одежа⁴⁾: треба ї

У-перед уносити аж⁵⁾, аби

Она⁶⁾ пристала добре.⁷⁾

Макбет.

Най вже буде

Що буде; та пора⁸⁾ і та година

Пролетить і найбурливіщу⁹⁾ днину.

Банко.

Ми волї вашої ждемо, наш честний.¹⁰⁾

Макбет.

Простїт; це речі, вже давно забуті,

Розбоїлись у мої голові.

Але прислугу вашу, приятелї,

Я у таку це книгу записав,

Що ї що день читаю. А теперь

Ходїм до короля. — Ви-ж не забудьте

На нашу придабашку; а як добре

Собі ї на розвагу візьмемо,

І час позволить нам, то кождий свою

Си гадку вповімо.¹¹⁾

1) Нові ті. 2) Б. дол. що го здобя. 3) Б. час. 4) Б. одежа.
5) Б. Що ще уносити треба ї. 6) Б. час. 7) В А. сю реплїку
передано:

Єго та свїякі слава

Така єму ни вхожи ще, як та

Ниуношена шата, що ї треба

Уперед час якийсь поносити ще,

Аби до нас пристала та влигась

Як треба.

8) Б. час бо той. 9) Б. Біжить крізь найнищогідніщу; в А.
отся реплїка передана так:

Що вже буде, то вже буде!

У послїди одна в добрі година

Стоїть і за найгіршу в світі днину.

10) Б. дол. Макбет; А. Ми лиш на вас чикаєм, честний
Макбет. 11) В Б. сю реплїку передано так:

Простїт ми, речі вже давно

Забуті в мої стухлі голові

Шалїли. Вірьте, приятелї, що

Банко.

З охотов.¹⁾

Макбет.

Доти

Нехай! — Ходім, приятелі.²⁾ (Усі прич.)

Четверта сцена.

Форс. Світлиця в палаті. Сурми. Виступають: Дункан, Маком, Дональбен, Ленокс і поїзд.³⁾

Дункан.

Післанці вже вернули? страчений
Той Кодор?⁴⁾

Маком.

Не вернули ще, пресвітлий
Мій пане⁵⁾; але я вже говорив
З одним, що видів смерть його на очі.⁶⁾

Прислуги ваші там записані,
Де я що дня листки перевертаю.
Аби читати їх. Ходім теперь
До короля. — Ви ни забудьте же
На нашу придабанку, і сли час
Позволить і гаразд ся поміркуєм,
То кожний свою гадку вновімо
Собі без ониму.

В А. натомісь читаємо:

О, вибачайте, панство! бо у мої
Це голові таке перевертаєсь,
Таке відшукуєсь, що вже давно
Его й ни має. А ваш труд, пани,
Я у таку це книгу записав,
Що і що день прочітую. Ходім
До короля! (До Банка) А ви знов ни забудьте
На ту сеїнішну пригоду нашу.
А як собі при вільному часови
Ми розміркуємо усе гаразд,
То й побалакаєм.

¹⁾ А. Як ваша воля. ²⁾ А. Сим часом буде з нас. Ходім, пани. ³⁾ Б. подружжє. ⁴⁾ А. Чи Кодор вже дістав, що заслужив? Вернули вже післанці? Б. Вже Кодор страчений? Вернули вже Відослані в тім ділі? ⁵⁾ Б. Мій королю, они ще не вернули. ⁶⁾ Б. що Кавдора він бачив смерть.

Уповідає¹⁾, що до своєї зради
Відразу ся признав²⁾, що в³⁾ світі³⁾ дуже
На³⁾ себе³⁾ жалував, і вашу милість⁴⁾
Благав о прощу він. Уповідає,⁵⁾
Що в світі му нічо' так не ялось,
Як то⁶⁾, як світ отцей він покидав.
Він умерав, уповідає⁵⁾, як
Оден, що він навмисне учить ся
Вмерати. Він сей світ, уповідає,⁵⁾
Оттак це покидав, неначе би
Він забавков був в него.⁷⁾

Д у н к а н.

В нас не має

Такого способу, аби характер
Вичитувать з лица кому, або

¹⁾ Б. і ми уповідав. ²⁾ Б. Що явно він признавсь до своєї зради. ³⁾ Б. вас. ⁴⁾ Б. світлість. ⁵⁾ Перв. уповідасть. ⁶⁾ Перв. ся було. ⁷⁾ Ся репліка в А. передана так:

Ні ще, пане,

Але оден мині уповідав,
Що видів, як 'го тратили. За все —
Уповідає — широко приповів ся
І кавав ся, і проши в вас просив.
Нічо' сму на всім єго віку
Так ни яло ся було, як отце,
Як він вмерав. Гадав би хто, що він
Цілий свій вік над тим лиш здумав, як
На посліди він має розлучатись
С цим світом, а на той світ вирижатись
Красно.

В ред. Б. сю репліку передано так:

Мій королю,

Они ще не вернули, але я
Вже говорив з одним, що Кавдора
Він бачив смерть і ми уповідав,
Що явно він признавсь до своєї зради,
Що дуже жалував і вашу світлість
Просив о прощу. У життю сму
Нічо' так не яло ся було, як
Єго він покидав; він умерав
Як той, що умерати учить ся
Умисне і найдороге добро
Метати пріч, як було би оно
Пуста лиш забавка.

Сумлінє¹⁾. Я на него був ся²⁾ звірів
У³⁾ кождім³⁾ способі.³⁾

(Виступають Макбет, Банко, Россе і Ангус).

О, а-диви⁴⁾,
Братанич годний наш!⁴⁾ — Невдяка моя⁵⁾
От саме що тяжила на души ми.⁶⁾
Ти так нас дуже випередив,
Що вдячність наша і найскоршим летом⁷⁾
Тебе уздогонити вже не може.
Я навіть⁸⁾ бих волів⁹⁾, аби заслуга
Твоя не була аж занадто так
Велика, як¹⁰⁾ це є, а то для того,¹⁰⁾
Аби я в стані був і¹¹⁾ надгороду
І вдячність¹²⁾ наровень покласти з нев.¹³⁾
А так лиш це¹⁴⁾ я можу ти¹⁵⁾ сказати,
Що за великий довг, аби ти 'го¹⁶⁾ віддати.¹⁷⁾

Макбет.

Пресвітлий пане, сли вам вірно служу,
То чиню я лиш те, що я повинен.

¹⁾ Ті 3 рядки в А передано так:

Хіба ми можемо по верьхи
Пізнати, що у кім кіпить, або
Кого там зміркувати?

В Б. натомість читасмо:

Не масмо
Ми штуки, щоб характер і досебність
З лица вичитувать.

²⁾ А. і Б. дол. зовсім. ³⁾ А. і Б. вас. ⁴⁾ Б. вас. ⁵⁾ Б. Гріх не-
вдяки мої. ⁶⁾ Б. Теперь що лиш тяжив ми на души. ⁷⁾ Б. Що
найскорший лег удячности. ⁸⁾ Б. вас. ⁹⁾ Б. би хотів. ¹⁰⁾ Б.
вас. ¹¹⁾ Б. Аби віддяку я і. ¹²⁾ Б. Міг. ¹³⁾ Б. вас. ¹⁴⁾ Б. А теперь
хіба отце. ¹⁵⁾ Б. лиш. ¹⁶⁾ Б. его. ¹⁷⁾ В А. читасмо сю репліку так:

О, наш братанич!*)

Той довг, що ми ти винни, вельми тяжко
Заклопотав нас, а тимү найдуще,
Що ми так дуже задовжили ся
У тебе, що ни годни вже з довгу
І вибристи. Найліпше було би
На решті було, щоб ти тільки аж

*) Перв. первий брат наш.

А служба сповнена надгорожаєсь
Сама собов. Прислуги і заслуги
Всі наші є лиш слуги у держави
Пресвітлого престола. Короля
Знов діло є. приймати їх за слуги,
Сли вірно в'ни 'му службу свою повнят
У чести і любові.¹⁾

Д у н к а н.

Витай міні!

Тебе я посадив, і маєш ти

В нас був ни задовикав, але лині тільки.
Аби ми в стані були ти віддати.
Але коли-ж вже та заслуга твоя
Ту силу нашу передогонила
Так дуже, що ни в наші це вже сили
Тобі надгородити по заслужі, —
То що ти меш на решті і робити
Вже з нами, як приймати нашу сповідь:
Що ми ни в стані є надгородити
Заслужі твої рівно.*)

1) В А. сю репліку передано так:

Услуга і заслуга і усе,
Що робим і що дієм, твое є,
І ни заслугують на надгороду
В'ни білну, як на ту, аби твое
Величество їх ласкаво приймало
За своє і як своє від своїх.
І яко слуги твого царства і
Престола твого. Білше надгороди
Они ні варті є, ні білше в'ни
Собі ни вимогають, як лині тої,
Аби тобі служити можна їм
В любі й повинности.

В Б. сю саму репліку передано так:

Повинність служби й вірність, що я вам
Є винен, сами ся надгорожають
Собов. Річ королева є приймати
Услуги, а услуги наші є
Престолу і державі як сини
І слуги, що повинність тільки свою
В'ни чиня, все сли чиня для любви
І чести ваней.

*) Перв. Тобі заслугу твою.

Рости у мене буйно та високо.¹⁾
І ти, мій Банку, у одній заслужі;
А щоб це знали всі, нехай тебе²⁾
Обійму і до серця приголубю.³⁾

Банко.

Сли там я виросту, то ваш полон.⁴⁾

Дункан.

О, радість моя так ся розгоріла,
Що мусить в смутка сльозий позичати,
Щоб жар скропити свій. Сини ви мої,
Братаничі, і тани, і ви всі,
Що близькі мого престола 'сте :
Ми Макома, найстаршого це сина,
Менуємо наслідником престола,
І принцом Кумбрії. Да не ёго
Самого мають достоятельства
Здобить, але на усіхох в'ни мають
Сняти наче зорі. А теперь
Поїдемо у Інвернес в гостину
До вас, щоб в вас ся білше ще вдовжити.⁵⁾

¹⁾ Б. і буду ся Старати, щоб ти ріс. ²⁾ Б.

Ти, честний Банку,
Не менше заслужив, і най ся знає,
Що ти й не менше учинив. Най тя

³⁾ Б. ми притулю. В А. сю репліку передано так :

Витай же ми
У добрім, щирім серци!* Я тебе
Це посадив, і хочу дозерати
Ту мою садовину, щоб високо
Мині в'на вироста. — І ти, мій Банку,
І ти не менше заслужив ся в мене.
Нехай тебе до свого серця я
Притулю!

⁴⁾ А. Сли у нїм я виросту, То твоє жниво буде. Б. Сли ви-
росту я там, то жниво ваше Це буде. ⁵⁾ А. подає сю репліку так :

Подивіт-пя,
Як моя радість сльозами дорогу
Собі скропляє!... О сини, братанці
І честні тани ви, і ви усі,
Що близько мого трону стоїте :

*) Перв. Будь щиро же мині ти привічений!

Макбет.

Тяжкий то довг, що в вас він не вдовжив ся.¹⁾

Але полечу сам я в Інвернес,

Сопрузі мої близьке наше щастє

Уповістить о вашім приїзді.

Ото-ж відправи у покорі прошу.²⁾

Дункан.

Наш годний³⁾ Кодор!

Аби-сте знали, що я своє царство
Відказую на сина Макома
Опісля мої смерти. Від сьогодні
Він принц від Кимбрії. Да слава ця
Ни лиш єго самого ме здобити,
А мають і знаки ниначе зорі
На уєїхох сніять, що коло неї
Ся заслужили. А тепер, братанче,
До тебе в Інвернес, аби на ново
У тебе удовжитись.

В Б. сю репліку перекладено так:

Моя радість є така
Безмірна, що в'на сліз си позичас
У смутка, щоб сховати ся. Сини,
Братаничі і тани, і ви всі,
Котрі найблищі є ми, слухайте:
Ми Макома кладемо нашого
Найстаршого це сина на наступцю
Держави нашої і звемо 'го
Це принцом Кімбрії. Да чин і честь
Не мають 'го самого лиш здобити
Без подружжя; на годних уєїхох
Знаки шлюхотва мають як ті зорі
Сніяти. А тепер у Інвернес
До вас, щоб білше ся у вас вдовжити!

¹⁾ Перв. що вам нічим не довжен. ²⁾ В А. сю репліку передано так:

О, той довг
У мої грижи, пане! — Лиш позвольте,
Най біжу жінці дати борше знати,
Яке ї щастє жде.

В Б. ватомісь:

Тяжкий є кожний супокій, що вам
Не служить. Буду герольдом я сам
І жінці понесу я вість веселу
О вашім приїзді. В покорі прошу
Відправи.

³⁾ А. Мій честний; Б. Наш честний.

Макбет (до себе).¹⁾

Принцом Кумбрів²⁾ він?

Це камінь³⁾, що 'го треба перескочить,
Хотівше, щоб не впасти⁴⁾. О, сховайте
Ви, зорі, вашу світлість, щоб она
Не вдарила у чорну чорняву
Гадок пречорних моїх⁵⁾! Око най
Не дивить ся на руку⁶⁾, доки аж
Тото не станеть ся, що як⁷⁾ ся стане,
На него око вянуци⁸⁾ лиш гляне! (Пріч).

Дункан.

Так, Банку, так: він чоловік⁹⁾ за себе.
Як чую, що хвалять 'го¹⁰⁾, то тогди
Я радуюсь, неначе праздник це
Тогди у мене. А теперь ходім
За любим нашим тим доматорем,¹¹⁾
Що передом побіг нас пострічати.¹²⁾
Братанич мій!¹³⁾

(Сурми. Усі пріч).

¹⁾ А. нишком. ²⁾ Б. Від Кембрії. ³⁾ Б. дод. на дорозі. ⁴⁾ Б. бо впаду. ⁵⁾ Б. не удерла ся у пітьму глибоку моїх бажань. ⁶⁾ Б. не видить руку мою. В А. замість сих 7 рядків читаємо:

Ого, він принц від Кимбрів! Це колода
І на заваді ми, і треба би
Як відкотити, щоб на ню на репті
Ни спотикнути ся та ни унасти.
О, поховайтесь, зорі, ни світїть
Гадкам ви моїм чорним! Ни дивіт-ця
На руки ми, ви очі!

⁷⁾ А. Б. і перв. В. сли. ⁸⁾ Б. зо (потім попр. із) страхом.
⁹⁾ Б. Банку дорогий, він муж. ¹⁰⁾ Перв. 'го фалат. ¹¹⁾ Б. за ним.
¹²⁾ Б. побіг він нас приймати. ¹³⁾ Б. Братанич як нема. В А. сю репліку передано так:

Ні, Банку, він великодушний є,
Він зовсім є такий, як я ти кажу.
Минї в душі аж любо, як сму
Яку я славу чиню; я тогди
Тобі як би на празднику яким!
Тож і ходім до него лиш у гості:
Коли нам рад такий, ме мати Бодапрости.

Пята сцена.

Інвернес. Світлиці в Макбетовім замку. Леді Макбет виступає¹⁾ читаючи лист.

Леді Макбет.

„Они стрілили мене²⁾ тої самої днини³⁾, і я діськи приконав ся⁴⁾, що они білше знають, як другі⁵⁾ люде. Але коли я отце аж горю, аби мині білше вповідали⁶⁾, они нимидіють⁷⁾. Заки-ж⁸⁾ я отак стою, і це мині є чуда та дива⁹⁾ не сходить, приходя післанці від короля, і витають¹⁰⁾ мене таном Кодору¹¹⁾, тими самими словами¹²⁾, що¹³⁾ передом ними відьми до мене бесіду з'чали¹⁴⁾. Я міркував¹⁵⁾ за добре¹⁶⁾, сопруго ти мого достоятельства¹⁷⁾, і тобі це уділити¹⁸⁾, на втіху того, що нас ще дожидає¹⁹⁾. Прийми²⁰⁾ це до серця свого²¹⁾, і будь здорова²²⁾.

Коли-ж ти вже і Гляміс, вже і Кодор,

То маєш²²⁾ бути й тим, що в'но тобі

Обіцяно. Лиш я натури твої

Ся бою; в'на за надто ще сира,²³⁾

Аби піти дорогов поперечнов.

Ти ся стараєш о величество,

Й на славолюбію ти не бракує,

Але бракує ти тото лукавство,²⁴⁾

Що з славолюбієм ходити мусить

1) Перв. виступає. 2) А. мині показались. 3) А. дод. коли я війну скінчив. Б. они перейшли мене в день побіди. 4) Б. маю найбезпечніше переконанс. 5) А. як ми. 6) А. Мене кортіло їх білше ще роспитувати; Б. Коли я горю з охоти, аби в них білше питати. 7) А. здимиділи; Б. стають ся воздухом і цепають в нїм. 8) А. Коли-ж. 9) Б. мині з дива. 10) А. величають. 11) Б. або тан від Кавдор. 12) А. діськи так. 13) Б. котрими. 14) А. як це мене привічали ті прояви, кажучи мині, що я у послїдн ще і королем маю бути. Б. супроти тексту В. дод. також і цими словами: »Щастя ти, котрий ти королем ще будеш« на будуще справляли. 15) Б. узнав. 16) А. Я думаю, що я цим в гріх ни впаду. 17) А. дружино моя люба. 18) Б. сповістити; А. передом уже уповім. 19) А. якого гаразду тобі ще сподіватись; Б. абе-сь ти ту тобі повинну часть на наші утіси, не знавши о тїм тобі обіцянім достоятельстві, не утратила. 20) Б. Озми собі. 21) А. Сховай цю відомість у твою душу. 22) А. мусиш. 23) В перв. молочна; Б. В'на людзькості є молока за повна. 24) Перв. бракує ти та лихота.

Ураз¹⁾. Чого ти вельми прагнеш мати,²⁾
Тото хотів бе-сь без гріха дістати;³⁾
По правді грати бе-сь хотів, а виграть
Неправедно бе-сь рад. Ти бе-сь⁴⁾ хотів,
Аби тото, що дуще ти боїш ся
Вчинити, ніж хотів-бесь, щоб оно⁵⁾
Лишилось не вчинене, — щоб оно,⁶⁾
Мій годний⁶⁾ Ілямис, ти само⁷⁾ сказало:
„Тото й тото, і так і так робити
„Ти мусиш⁸⁾, сли мене ти мати хочеш⁹⁾.
Але нехай!¹⁰⁾ — Прийди ти лиш домів:
Усиплю свою я відвагу в тебе,
І своїми словами віджену¹¹⁾
Тото, що відполошуєть оно¹²⁾
Тебе від золотого обруча
О-того, що і доля, що і духи
Наважились тебе ним увінчати.¹³⁾
(Післанець виступає).

¹⁾ Б. Але на лихоті, що мусить з ним іти ураз. ²⁾ Б. ти бажасш. ³⁾ Б. То й без гріха бажасш. ⁴⁾ Б. дод. таке. ⁵⁾ Б. вас. ⁶⁾ Б. Великий. ⁷⁾ Б. щоб тобі. ⁸⁾ Б. Тото робити мусиш. ⁹⁾ Далі Б. дод.:

і що білше ти
Страхасш ся вчинити, як хотів-бесь,
Аби лишилось в'но не вчинене.

¹⁰⁾ Б. вас. ¹¹⁾ Б. передає єї З рядки так:

Спіши до мене, най я свого духа
Усиплю в твоє вухо і відвагов
Я свого язика укартаю.

¹²⁾ Б. тебе. ¹³⁾ Б. що ним Так доля, як і сила тая духів
Тя хочуть очевидно увінчати. В А. віршована часть репліки Леді
Макбет передана так:

Коли-ж ти Ілямис вже, а вже і Кодор,
То мусиш бути ще і тим, що ти
Обіцяно; але я бою ся,
Що за м'якого ангеля еси
До так завзятого, твердого діла,
І меш боятиє на попереки
Утяти; а до того ще-сь такий
До всего світа липа-листу, що
Хоть і до рани тя туляй. — Я знаю:
Ти слави бе-сь хотів, на решті ти
Ни є і слабодух, — лиш що ни маєш

Ти що вповіш?¹⁾

Післанець.

Король²⁾ на на-ніч прийде

Сюда.

Леді Макбет.

Ти це говориш, як без себе.

Твій пан при нему-ж є і був би зараз

Дав віданє мині.³⁾

Післанець.

Даруйте, пане,

Да це є так, як я вам кажу. Пан

Сами тут зараз будут. Мій товариш,

Що вість отцю приніс, вповів би сам вам,

У собі тої інциднатности,

Аби таки поставити на своїм

Тото, що хочиш, що хотів-бєсь ти

На своїм мати і поставити.

Чого з усього серця ти бажаси,

То бєсь хотів і без гріха; хотів-бєсь

По правді грати, але ни по правді

Знов виграти. Ти бєсь любив таке,

Аби тобі казало: то і то

Ти маєш учинить, і так і так;

Але як ти з одного боку ся

Боїш до того взятись, так боїш ся

Ти з другого знов боку, щоб тебе

Ни перейшли такі гадки, аби

Тобі ся зникотїло то, що хочиш.

Але ходи-но ти сюда лиш борше,

Най я ти шепну в ухо мою гадку,

І моїми словами най віддалю

Тебе від тих гадок, що в'ни тебе

Віддаляють від того вікаря

Золотоколого, що ним тебе

Вже передом і доля і пугеря

Тота нисамовита повинчала.

¹⁾ Б. приніс; А. Чо' треба? ²⁾ А. Тут король. ³⁾ Замість
остатніх 2 рядків у В. читаємо:

Твій пан же не при нему? він би, сли

Би цему було так, був сповістив

Єго до прийменя.

В А. сю репліку передано так:

Хіба ти одурів? Або наш пан

Ни коло короля? — Ни був би був

Він передом ми знати дав, аби

Я була ся прилагодила?

Да летючи сюда так надсидив ся,
Що стало¹⁾ в нїм душі.²⁾

Леді Макбет.

Приймати 'го!³⁾

Велику вість принїс. (Післанець прїч).

І ворон навіть

Захрип, що Дунканів⁴⁾ прїїзд у ці
Мури⁵⁾ закранькав. О, прїйдїт, прїйдїте,
Ви духи, що у слїд ви ходите⁶⁾
За головницькими гадками. і⁷⁾
Обезжонїт мене! Цїлу мене⁸⁾
Від голови до нїг⁹⁾, остеклов лютов
Напїйте. Всю зітнїть у минї кров!
Запрїте всї ворота скрусї, жасу,
Аби страшні мої гадки не сперли,
Не зупинили і з сумлїнем їх
Мирити не хотїли. До грудий
Припийте ся минї, помічники,
Челядники убою! Кров у жовч
Ви перессїт у минї, невидимі
Погибельники ви природи всї!¹⁰⁾

¹⁾ Перв. ледви. ²⁾ В А. остатні 4 рядки передано так:

Від них післанець

Тепер от тільки що і внав, але
Такий задиханий, що ледво духу
В нїм стало це й сказати.

В Б. цілу репліку перекладено инакше:

Простїте, да

Це предїї так. Тан сам сюда їде.
Товариш мій побїг 'му передом,
Да трохи лиш з душев від поквану;
В нїм ледви духу стало вість отцю
Сказати.

³⁾ Б. Добре 'го приймати! Він; А. Дати 'му Похарчувати!

⁴⁾ Б. дод. присужений. ⁵⁾ Б. у наших цих мурах. ⁶⁾ Б. що ви в слїд
їдете. ⁷⁾ Б. тут. ⁸⁾ Б. і мня наповнїте цілу. ⁹⁾ Б. да аж до нїг.

¹⁰⁾ зам. сих 10 рядків у Б. читаємо:

Устеклов лютоств! Зїтнїть ви кров
У минї всю, запрїть ви лякови
І скрусї кожний приступ, щоб сумлїнні
Накази не оперли мій странний
Намір, ладивше мир між ним і між

Ти темна ніч: прийди і обгорни
Цей світ¹⁾ у найгустіші тумани
Пеколнії, аби мій ніж не зоздрів
Той просад, що 'го вробить він, а небо
Аби скрізь потемки ся не продерло,
Та не скричало: стій!²⁾

(Макбег виступає).

Учинком. Тут мині ви до грудий,
Помічники убою, сеїть мині
Ви молоко у жовч, де ви ні є,
Плохому оку невидимі,
Природі на погибіль!

¹⁾ Б. прийди і обгорни ся. ²⁾ Останні 4 рядки в Б. передано так:

Пекольні тумани, щоб острій мій
Сугак не видів рану ту, що вробить,
І небо крізь заслону потемків
Не заздріло й не крикло: стій! годи!

В А. пілу репліку передано так:

(Слуга йде). О, важну матбути
Приніс він вість отце, коли і ворон
Захрип, що ї закранькав в цих мурах
Німих. О духи ви усі нищевні,
Сокотачі ви всіх гадок кривавих,
Прийдіть і знижоніть^{*)} мене, напійте
Від голови до ніг мня головницьков
Устеков, зашепіт у мині кров,
Заткайте всі сотуги покаяню,
Щоб скруха ни уквала ся у мене,
І діло то ніх своїмила^{**}, що я
Его на гадії маю, і его
Ни улагаїла. О ви усі,
Що я вас призиваю: сперькайте
Ви милосерде з мене, а у мене
Удерькайте отрій ви, як гаді
Ідкий, товариші ви кровозгагі,
Що ви на кров, на ніж та на погибіль
Чагусте увезьде! О ти ніч,
Ходи, укрий мене у найгустіші
Пекольні тумани, аби й сам ніж
Мій гострий рану ту страшну ни вздрів,
Що має і вчинить, а небо щоб
Крізь пітьму ни прошило ся та ни
Заверещало: стій!

^{*)} Перв. збезсебте. ^{**}) Перв. спомпела.

Мій славний Гляміс,
І годний Кодор; від обох же-ж більший
Ще тим, що мавш бути ним! Твій лист
Мене відняв від теперішности.
І переніс в будуще.¹⁾

Макбет.

Дорога

Ти моя! Дункан прийде тут на на-ніч.²⁾

Леді Макбет.

А піде він³⁾ коли?³⁾

Макбет.

Гадає завтра.⁴⁾

Леді Макбет.

О, щоб то завтра завітрішного сонця
Уже не вздріло!⁵⁾ Чо' же твоя тварь,
Мій тале дорогий, така як книжка,⁶⁾
Що в нї читати можна все, що в нї
Написано стоїть?⁷⁾ Хотівше світ
Отуманити, так на світ⁸⁾ диви ся,
Як світ ся⁹⁾ дивить⁹⁾. У очех, в язиці,
В руці носи все приязний привіт;
Показуй ся як квітка та невпинна

¹⁾ Зам. сих 5 рядків у А. читаємо:

Витай, витай,
Ти Гляміс, і ти Кодор, а нітак
Богато більше ще! Твій милий лист
Пересадив мене з посагу того,
Що сижу вже, на той, що маю я
На нїм сидіти ще.

В. передає сю репліку так:

Великий Гляміс! Годний Кавдоре!
А більший як оба по тому »щастє«,
Котре наступить ще! Твій лист мене
Возніс високо по над теперішність
Ту темну, і у теперішности
Я чую вже будуще.

²⁾ А. Єдина моя! Це Дункан прийде сам до нас на на-ніч.

³⁾ А. вас. ⁴⁾ А. завтра рано. ⁵⁾ В. О, завтра то щоб сонечко не
вздріло! ⁶⁾ В. Тварь твоя, т. д., як книжка. ⁷⁾ В. що в нї дивне
до читання стоїть. ⁸⁾ В. Аби отуманити світ. ⁹⁾ В. вас.

А будь тов гадинов, що ся під нев
Притаюєть она¹⁾. О-того, що
Сюда на на-ніч прийде, ввічливо
І приязно приймай, а діло то,
Що сеї²⁾ ночі стати ся в'но має,
На мої руки здай. Щасливий вік
І безпечальні дни ся³⁾ ніч принести має,
І мемо проживать у світлости, як в раю.⁴⁾

Макбет.

Ще поговоримо.⁵⁾

Леді Макбет.

Лиш весело дивись;
У твари цвіт⁶⁾, мінять, це на лихого зрада,⁷⁾
За решту ся злиши на мою ти нараду.⁸⁾

(Обое пріч).

¹⁾ Ти гадинов під нейов. ²⁾ Перв. цеї. ³⁾ Перв. ця. ⁴⁾ Остан-
ніх 7 рядків сеї репліки в Б. передано так:

Він, що прийде,
Повинен добре бути приймленим;
Велике діло цеї ночі здай
На мої руки ти, в'но решті нашим
Як ночам так і дням будущего ще віку
Ма царство світле дати і благодать велику.

В А. ціла репліка передана так:

О, ви не вже
То рано ранку видіти! Лиш ти
Склади ся як та книжка, що она
Німа, а много в нї стоїть: і ти так!
Аби людий обтуманити, ти
Такий будь, як же й люде: привічний
І з ока і словами і руками;
Як квітка та нивинна ся показуй,
А гашков будь під нев. Твій милий гість
Най найде добру грану і привіт
У тебе: це най буде в твої грижи;
А діло то сеїнічне велике
На мою грижу здай ти. Цеї ночі
Ми зробим всі ті другі безклопочі. (Ідуть).

⁵⁾ Ми поговорим ще; А. вас. ⁶⁾ Б. Цвіт у лиці. ⁷⁾ Б. ли-
хому с привиле. ⁸⁾ Б. зовсім здайсь на мою ти симбрилю. В А. отся
репліка вас.

Шеста¹⁾ сцена.

О-перед Макбета замком.²⁾ Сурми³⁾, і дзвіниці. Виступають: Дункан, Маком, Дональдбен, Банко, Ленокс, Макдоф, Россе, Ангус і поїзд.⁴⁾

Дункан.

Цей замок дуже на приємнім місці
Який благий тут воздух! Чоловік
Свіжіє тут, неначе відживає.⁵⁾

Банко.

А що тут дієшки божа благодать
Вгостила ся, значно по гостеві
Весінному, по ластівці ті божі,
Що любить на церквах она гніздитись.
Диви!⁶⁾ Аби тобі оден зубочок,
Оден кізлик, одна пузиночка,
Де тая пташка люба би постільку
Для своїх діточок не збудувала.
Я чув, що щастє там усіди дружить,
Де в'на кубельця ве⁷⁾.

(Леді Макбет виступає).

¹⁾ Б. і В. через помилку Сема. ²⁾ А. Там де перше, оперед замку. ³⁾ Б. Гобої. ⁴⁾ Б. подружє. ⁵⁾ Остатні 2 рядки передані в А. І в чистім воздуху; в Б. натомиє:

Благонько і оживно воздух тут
Ухлібуєт ся делікатним зміслом.

⁶⁾ Перв. Ади! ⁷⁾ В А. отся репліка передана так:

А милий гість

Весінний, що високо на церквах
Будує свої гнізда, ластівка
Показує, що привітне тут місце
І що сама небесна благодать
Завабила сюди ї. О, ади:
Нимає ні зубочка, ні куточка,
Ні крокви, ні слембини, де би в'на
Кубелечка ни мала. Кажуть, що
Де в'на гніздитись любить, там все добре
Гніздит-пя.

Натомиє у Б. читасмо:

А ластівка, той літній гість, що рад
Гніздитись на святинях, вказує
Будованєм тим своїм любим, що
Тут дух небесний віє привітливо.

Дункан.

А!¹⁾ Господиня
Ласкава²⁾ наша! Та любов,³⁾ що в слід
За нами ходить, наприкрять ся⁴⁾.
Але ми все ї⁵⁾ дякуєм за⁶⁾ те хоть⁶⁾,
Що⁷⁾ в'на любов ся⁸⁾ зветь⁸⁾. Отак⁹⁾ я вас
Се¹⁰⁾ учу, „Богдайпрощи“¹¹⁾ нам казати
До вашого ще труду¹²⁾.

Леді Макбет.

Світлий¹³⁾ пане:

Аби ми вам служили у одно¹⁴⁾,
Абих услугу нашу подвоїли,
І ще раз подвоїли ї, то все
Не годна наровень уся¹⁵⁾ в'на стати
С тов щедров ласкойов, що ваша зверьхність
Нев рачили наш двір увеличати.
За це хіба лиш Бога годни ми
За вас благати, не вам дякувать¹⁶⁾.

Ні ти даху нема, ні сволока,
Стовна або кізла, де пташка та
Постільку свою би впеко не
Побудувала своїм діточкам
Це на колісочку: і веїдги ще
Найшов я там блаґіиий воздух, де
В'на любит ся гвіздити.

1) Б. А диви! 2) Б. шляхотна. 3) Б. любя. 4) Б. нам бувас
часто прикра. 5) Б. ї предці. 6) вас. 7) Б. бо. 8) Б. вас. 9) Б. Такі
10) Б. вас. 11) Б. »дякувать«. 12) Б. у подяку за ваші труд. Останні
3 рядки в А. читаємо:

Це вас най навчить,
За що нам дякувать, а нас знов, за що
Простибіг вам казати.

13) А. О наш. 14) А. як день так ніч. 15) Герв. ціла. 16) Зам.
сих 7 рядків у А. читаємо:

Абих служили в двоє, в троє тільки,
Що служимо, то все послуга наша
Ни годна ся зрівнати з усіма
Ласками, що вельможнівєш вапня ними
Урачила цей двір. Да ми хіба
Лиш Бога будемо за вас просити,
Бо вам відведичитись ни є ми в стані
Ніколи.

Дункан.

Де-ж честний Кодор наш? Ми йшли у слід
За ним, аби 'го випередити.
Коли-ж его любов бо скорше їде,
Она остріг остріща. Честна наша
Та годна господине, приймете
За гості нас на на-ніч?¹)

Леді Макбет.

Світлий пане!

Ми-ж ваші слуги є, і вашим ми
Добром лиш рядимо за пристави;
І воля ваші зверьхности, коли

В ред. Б. сю репліку передано так:

Усі услуги наші, в кождім ділі
У трое і у четверо, усе
За бідні, за слабі, аби рівнатись
С тов гоїнов честев, що нев вапш зверьхність
Урачили наш дім. За давну ласку
Як і за достоятельства нові
Хіба лиш нашіми ми молитвами
Віддякуватись годни

¹) А. передає сю репліку так:

Де доматор? Ми хотіли

'Го випередити і сами 'му
Господу заповісти, але шож,
Коли люба его і люба щирість
Нас випредила. І так теперь
Прийшли ми на цілу цю ніч до вас
Вам навприкрятн ся.

В Б. натомісь, читасмо:

Де наш тан

Від Кавдор? Ми у слід йшли за ним
І за домашнього вправителя*.
Хотіли бути 'му, але він надто
Аж добре їде, і его люба
Така як ті его остроги остра,
Принесла квапно 'го ще перед нами
Домів. Шляхотна, красна господине,
Ми на сю ніч у вас за гості будем.

*) На боці зачеркнено оловцем і дописано: неясно!

Хотіти, відобрати це усе
Як своє і від своїх¹⁾.

Дункан.

Дайте ручку,

І поведіт мене до нашого
Господаря,²⁾ що так єго я люблю,
І вище ще плекати 'го гадаю.
Позвольте, честна пане³⁾ (Веде її в замок).

Сема сцена.⁴⁾

Сурми⁵⁾ і лушниці. Стольник і слуги з мисками проходя⁶⁾ подрю;
на останку⁷⁾ Макбет.

Макбет.

Коби то й дочинено, що ся чинить⁸⁾,
То було би найліпше, щоб оно

¹⁾ В Б. передано сю репліку:

Всі ваші слуги лиш для вас рядят,
Що мають в'ни, себе і своє й своїх,
Усе для вас в рахубі, доки аж
Не зволить вапня зверхність відобрати
Собі, що ваше.

Натомісь у А. ширше:

О свіглий пане:

І вірні твої слуги, і усе,
Що в них лиш є ип є, усе від тебе
В'ни мають і від твоєї милости,
І більше в'ни ни є нічим, як лиш
За пристави у тебе, за комірні:
І наколи лиш скаже твоя*) зверхність,
То маємо в сей час рахунок здати
І саму, і віддати все тобі
Що твоє яко твоє.

²⁾ А. Доматоря. ³⁾ Остатні 3 рядки в А. передано так:

бо ми 'го любимо

І будемо ласкаві все на него,
Аж доки будемо. — Ласкаві будьте! (Ідуть).

Те саме в Б. читасмо так:

Я дуже люблю 'го

І більше ме рости ще в мої ласці.

Позвольте, годна пане!

⁴⁾ А. дод. Там де перше. Світлиця. ⁵⁾ Б. Гобої. ⁶⁾ Б. пере-
ходя; А. Стольник, всілякі слуги з блюдами і судником ідуть через.

⁷⁾ А. По них виступає; Б. вітак приходить. ⁸⁾ Б. що вчинено.

*) Перв. вапня.

Від разу¹⁾ учинилось. Сли би міг
Убій²⁾ у свою сїть і кожду послїдь
Їмити, а доконанє конець
Отак ми забезпечити,³⁾ аби
Той просад був кінцем усього і
Усе скінчав, хоть тут лиш, хоть на ці
Земли, на цему світі⁴⁾, — о, то я бих
Тим другим світом білше анї дбав⁵⁾.
Але коли-ж бо наші злі⁶⁾ учинки
Вже тут нас осуджають,⁷⁾ так, що та
Кривавая наука, що ми другим
Ї даємо, лишень що ї дамо⁸⁾,
До нас самих з ножем ся обертає⁹⁾,
І то в сей час, а так, що тов самов
Же-ж чашейов, що другому ми ї
З отроєм наколотим, в'на самих
Нас заливає.¹⁰⁾ — Він у моїм дому¹¹⁾
Стоїть аж двічі у святі¹²⁾ сторожи:
Бо раз, що я єму є не чужий,
А другий раз, що я єму васаль:¹³⁾
По-против мого діла два мури
За надто аж високі¹⁴⁾. А до того¹⁵⁾
Єму я і господарь, щоби мав о-
Перед головниками¹⁶⁾ двері ще
Замкнуть, а не самому ніж різничий
На него підоймать.¹⁷⁾ До того ще
Той Дункан свою власть благонько так
Носив. і тим державним своїм чином¹⁸⁾

1) Б. Найборше. 2) Б. міг би убій. 3) Б. з сповненєм і докін
убеспечить. 4) Б. на цего світа скибі. 5) Б. То я би важив другий
світ на це. 6) Б. Але такі. 7) Б. судять ся. 8) Б. Лишень що дана.
9) Перв. обертасть; Б. с каров обертаєсь на того, що ї дав. 10) Перв.
Заливаєть. В Б. зам. сих 4 рядків читаємо:

бо рівноважна

Та справедливість питомов нас чашев
Отрою силуєть.

11) Б. у мене тут. 12) Б. у двікрати святі. 13) Б. я 'му крев-
ний є й сго васаль. 14) Перв. тяжкі. Б. Причині дві важкі на-
протів того учинку. 15) Перв. До того ще; Б. а вітак. 16) Б. Від
грози головницької. 17) Б. Самому головницький ніж здоймати.
18) Б. і чином своїм високим.

Орудував так чесно¹⁾), що єго
Ті добродітельства устали би²⁾
Як ті ангелі с трубами³⁾ на протів
Тайноубійства мого претяжкого⁴⁾),
А милосердіє, неначе то
Невинне немовляточко, або
Вогненний херувим, літало би
На невидимих комонях воздушних,
І задувало би прокляте діло
То моє в кожде око, так, що навіть
І буря би топила ся у сльозах⁵⁾.
О, до проклятого я свого діла⁶⁾)
Не маю иньшого острога, як
Одну ту славожажду,⁷⁾ що она
Неначе вихопить ся на коня,
А там, перепрутившись, стрімголов
На другий бік летить.⁸⁾ Так і зо мнов⁹⁾.

(Леді Макбет виступає).

¹⁾ Б. чисто. ²⁾ Б. устануть. ³⁾ Б. с трубними язиками. ⁴⁾ Б. протів вельми тяжко Проклоногодного учинку. ⁵⁾ Отсих 7 рядків у Б. передано так:

і то милосердіє

Таке, як нововроджене дитятко
Ти наче, бурев їдучи, або
І херувими на повійних конях
Тих невидимих, будуть чин страшний той
У кожде око задувати, так,
Що навіть буря в сльозах ся ростопить.

⁶⁾ Б. До мого постановку. ⁷⁾ Б. одно то славолюбство. ⁸⁾ Б. що перевернувшись, на другий бік мети свої паде. ⁹⁾ Б. вас. В А. цїлий сей монолог передано відмінно:

Коби млі-ока того, що вчинене
Що є, млі-ока того і скінчене
В'но було: то найліпше було би,
Щоб як найборше було все скінчене.
Єсли би головництво це на себе*)
Всю й послідь переймало, і кінець
Єго минї безпечний тривок дав:
І сля би той заріз оден житю
І всьому був заріз і кончина,

*) З верху оловцем дописано рукою Ом. Парт.: було безь послідствій.

Що є? яке?¹⁾

Лєді Макбет.

Він зараз по вечери.

А ти пішов?²⁾ Чого пішов ти?³⁾ прич?

Макбет.

Хіба⁴⁾ за мнов питав?

Лєді Макбет.

Ти це не знаєш?⁵⁾

Хоть тут, на тім хоть закругленім світі, —
Я там, за другим світом, би й ни дбав.
Але коли-ж бо ми приконуємось,
Що тут, на цему світі, настагас
За все і надгорода вже і кара!...
Ми головницьку даємо науку,
А в'на, лиш вивчившесь, у сей же час
Бєрєсь научни:у до голови,
А правда нивидимими руками
Нас тим самим отроєм заливає,
Що ми сами*, єго й наколотили.
Він в двос б мав беспечний бути в мене:
По перше: 'м 'му братанич, а вітак
Підданий — вже отце саме мня всудить:
На репті і єго газда, що мав би
Оперед різунами зачинити
Ще двері, ни самому тяр здоймати
На свого гости ніж. Вітак той Дункан
Простенько так носив величество
То свос, і такий у своїм чині
Великім чистий був, що ті єго
Вєй добродїтельства ниначе би
Ангелі муть, мов ті страшного суду
Тримбіти, опівать і голосити
Страшний той мій убій. А милосерність
Ме квілити, як та мала дитина,
І ме, як херувим на нивидимих
Лєгяще комонях, сльозами отце
Заріз той задувать у кожде око.
О, я одним-оден остріг лиш маю,
Що коле мойй воли у пахи:
То славолобство моє, що ниначе
В'но вихопит-ця швидко на коня,
Тай зараз і на другий бік паде.

¹⁾ В. як є? А. Є що нового? ²⁾ А. і Б. var. ³⁾ Б. пішов же ти с кімнати. ⁴⁾ Б. Або; Б. Питав ся може за мнов? ⁵⁾ А. хіба ни знаєш, що питав?

*) З верху оловцем рукою Ом. Парт. поправлено: Що другимъ.

Макбет.

Не заходім ми далі в тую справу;¹⁾
Мене тепер лишень що він учтив,
У народа лишень що прославив ся:
Тепер лиш в світі набувати ся,
А не грузити ся²⁾.

Леді Макбет.

А відь надія

Тота, що ти ї до тепер³⁾ плекав,
Лиш п'яна спала,⁴⁾ а тепер приспавшесь,
Так нехить дивить ся на те усе,
Чого так дуже передом бажала!
Матбути і любов твоя така.
Ти-ж не стоїш вже стілько чоловіка,
Аби і ділом того доконати,
Чого бажала думка? Ти ся преш
За тим, що найцінніше уважаєш,
А перед ним як жус ти утікаєш?
Ти так це робиш, як той кіт у казці,
Що кажесть: „Я хотів бих, тай не смію!“⁵⁾

1) В. річ. 2) Зам. отсих 3 рядків у В читаємо:
Високо, в народа цілого я
Здобув на золоте ся мнів: це
Уперед треба ще попоносити
У повні світлости, а не метати
Від разу.

В А. сю репліку передано ось як:
Линім ми гет це все, не вброжуймо
У це ми діло глібше. Він мене
Нидавно підоймив в високі чини
І достоятельства, нам треба в них
Налюбувати ся та находитись,
А ни скидати швидко так.

3) А. до так. 4) А. Тогди десь п'яна була або спала. 5) Остатні
10 рядків сеї репліки в А. передано так:

Та ось провергше ся посоловіла
З великого страху, як глигнула
На те, чого в на вільнов свойов волев
Так дуже і бажала? Від сьогодні
Ні раз ни білше і люба та твоя
У мене не значить. — Ти-ж ни бояв ся
Для себе забажати того, що

Макбет.

Будь тихо¹⁾, прошу тя. На все відважусь²⁾,
Що чоловікови оно пристійне;
Да хто зноб білше важить³⁾, той уже
Не чоловік у мене.

Леді Макбет.

То це скот

Мині ту твою гадку вповідав?⁴⁾

Як ти її гадав⁵⁾, то чоловік

Тогди єс був, не правда-ж?⁶⁾ а о стільки

Ти білше був-бесь чоловік теперь,

О скільки білше був тогди єс ним⁷⁾.

Тогди ще нї рука ти не давала,

Ні ще вигідно було:⁸⁾ ти-ж хотів

Тобі та твоя гордість показала
За найславніше в світі, а теперь
Ти сам о-перед себе постиваєш?
Пускаєш то »ни смію« в слід за тим
»Хотів бих«, як та кіточка у казці?
Ні так?

В Б. цілу репліку передано відмінно:

Твоя-ж та надія була

Чи п'яна, що у нї ти хожував.

Чи спала від тогди? Теперь твереза

Промітуєсь, аби так млаво і

Так пісніво на тос ся дивити.

Чого она відважно так хотіла?

Я і люблю ту твою від теперь

З о-ільки му цїнити. Як, боїш ся

Ти бути мужем тим самим у ділі,

У силі, що єс є ним у забазі?

За тим ся преш, що за жити оздобу

То цїниш, а жиєш же жусом твої

Питомої оціни? Як той бідний

У приповідці кіт муркотячи:

»Хотів бих тай не смію«.

¹⁾ А. О дай ми покій; Б. мовчи. ²⁾ А. На кожде зважусь.

³⁾ Б. а білше ся хто відважує. ⁴⁾ Б. Тож це худоба була, Що ти нагріла*, уклад твій мині уновістити? ⁵⁾ Б. Як отце ти важив.

⁶⁾ Б. вас. ⁷⁾ Б. а сли бесь білше Ти був, як був єс ти, то був бесь ти О стільки білше чоловік. ⁸⁾ Б. нї час ще ни давав, нї місце.

*) Перв. нагнала.

Си кожде приспособить наручно¹⁾;
Теперь і се і те ти натручаєсь,
А ти 'го відтручаєш²⁾. Я плекала
І знаю, як солодка та дитина³⁾,
Що ї плекаємо; да я в сей час,
І то тогди, коли би в'но най-милу
До мене усміхалось, бих годівлю
'Му вирвала з усток, і 'му головку
Розтріскала о мур, если бих була
О-так божила ся, як ти божив ся⁴⁾.

Макбет.

А як би нам не вдалось?

¹⁾ Перв. Си сам зробити, наручно щоб було; В. хотів си приспособить обоїх. ²⁾ Б. Теперь в'ни ж приспособились сами, Тебе-ж збезсєбили. ³⁾ Б. солодка є любя ід ті дитині. ⁴⁾ Зам. отсих 6 рядків у В. читасмо:

А предці я тогди, коли оно
Ми в очі ся всміхає, цицьку 'му*)
Бих вирвала з усток его беззубих
І голов 'му розбила, як бих так
Я була присягала, як це ти
Ся присягав.

В А. цілу репліку передано ось як:

Що-ж

За примха тя нагибала була,
Аби мині ти звиривсь з свойов гадков?
То на отце ти мав відваги доста?
А ни пристійно-ж було би тобі,
Або у двоє, в троє пристійніше
Теперь і білше мати, як тогди?
Тогди ще ні рука ти ни давала,
Та ні оказія, а претії ти
Хотів си приспособить і одну
І другу. В'ни теперьки-ж же сами
Тобі ся набивають, а ти хляв!
О, я плекала діти, та і знаю,
Як солодко то є тоту дитину
Любить, що і плекаємо; а предці
Я була би єму у той сам час,
Коли оно всміхало ся до мене,
Чим-борше цицьку вирвала з усток,
І трієнула у мур ним, сли бих була
Так прицягалась, як це ти.

*) Поправка Ом. Парт. грудь єму.

Леді Макбет.

Нам не вдалось!...

А напружи-ко ти відвагу свою,
Як є тура рога лук¹⁾, тогди не бій ся,
Що нам ся не удасть²⁾. Він є трудний,
З далекої дороги, і то дуже,
І твердо спатиме; а скоро всне,
То я коморників его обох
Вином це чимеричним так упою,
Що пам'ять їх не ме стояти пари
Пустої у кітлі. Як муть оба-ж
Они як мертві спати, що-ж тогди
Ми з Дунканом самим, без осторожі,
Не вдіємо? що ми на п'яну варту
Не зсадимо? Уся вітак вина
На них знесеть ся³⁾.

Макбет.

Ти з натуров свойов

¹⁾ Б. відвагу свою на найвище. ²⁾ Б. А нам не неудасть ся.
³⁾ Остатніх 11 рядків сеї репліки в Б. передано так:

Як ме Дункан

Вже спати, а до чого го дорога
Далека як найусприйміш запросить,
То я приправним трунком та вином
Обох коморних так уже угожу,
Що пам'ять їх, той сторіж розуму,
Лиш паров буде, а судина мозку
Лиш покринка на парі. Як же п'яні
Муть спати як худоба, як вмерлі,
Що ми тогди не можемо обоє
З неосокоченим це Дунканом
Зробити? Що на п'яні его слуги
Зсадити? Вся вина убійства лиш
На ні упаде.

В А. сю часть репліки передано так:

Скоро Дункан

Усне (а труд з дорогов мусять го
Уколисати борше як звичайно),
Я тих коморників его упою
Вином та дрімзілем отак, аби
Без пам'яті лежали. Що тогди
Ми з Дунканом самим не вдіємо?
І що би ми на п'яні его слуги
Ни срутили тогди? Ціла вина би
Зсадила ся на ні.

Зелїзнов хлопці лиш чини, лиш мужі.
Як сугаками ми коморників
То наше діло зробимо, а їх
Обмастимо ще кровйов, хто-ж не ме
Собі гадати, що це їх є справа?¹⁾

Леді Макбет.

Або чи й смів²⁾ би инак навіть хто
Собі гадати, овшем ще³⁾, як станем
Ми побивати ся та голосити
За ним?⁴⁾

Макбет.

Я вже поважив ся⁵⁾ до діла,
І кожда жилочка до него вже
У мвині напружена⁶⁾. То-ж ходім!
Згулімо світ; на чорну нашу душу
Ми ангельський наличман вбрати мусим!⁷⁾ (Обое пріч).

¹⁾ Б. передає сю репліку так:

Ти роди лиш хлопці!
З набійньою твою криви нехай
Мушине лиш похода! — А не муть
Гадати, як обох ми це спанців
Его кімнати кровйов збрискаєм
І сугаків ми їх употребуєм,
Що це они зробили?

В А. та сама репліка подана так:

Чини ти хлопці!
Та твоя себність і відвага най
Нічо' ни родить білше, як муштини!
Як кровйов ми обмастимо обох
Коморників, і сугаками їх
Заріжемо его, — ни муть усі
Гадати, що то він?

²⁾ Б. міг. ³⁾ А. А до того. ⁴⁾ Б. як мемо Ми й голосить ще
та приповідати По его смерті? А. та вбиватись Над ним. ⁵⁾ В. звачивсь. ⁶⁾ А. Кожда жилка У мвині прутот стала! Я готовий! Б.
І напружаю кожду в собі жилку до престрашного діла. ⁷⁾ В А. закінчене сеї сцени виглядає так:

Ходім та заздрім людем право в вічі;
Сегодня в світі фалч лиш є до річі.

Леді Макбет.

А річ масна найлекше люде зводить;
Лукавий дух в наличмані лиш ходить. (Заслона паде).

ДРУГИЙ АКТ.¹⁾

Перша сцена.²⁾

Там де перше³⁾. Подвірс в замку. Виступають Банко і Флїанс,
цей⁴⁾ з душніщев.

Банко.

Котра година, хлопче?⁵⁾

Флїанс.

Я не чув⁶⁾;

Да місяць вже зайшов⁷⁾.

Банко.

О півночі

Заходить⁸⁾.

Флїанс.

Вже пізніше.⁹⁾

Банко.

На¹⁰⁾ мій меч.

У небі, вижу, скупо¹¹⁾, погасили¹²⁾.

На й це. І очі ся минї злипають,

¹⁾ А. Другий відслон. ²⁾ Б. Перша; А. Перший вихід. ³⁾ А. Інвернес. ⁴⁾ А. оден слуга оперед ними. ⁵⁾ Б. Як пізно вже в ночі, мій хлопче, є? ⁶⁾ Б. Годинника 'м не чув. ⁷⁾ А. Місяць вже зайшов; годину бити я ни чув. ⁸⁾ Б. під опівніч; А. Місяць заходить о дванапаті. ⁹⁾ А. Ба мала вже минути. ¹⁰⁾ Б. На ти. ¹¹⁾ Б. У небі опадно. ¹²⁾ А. має:

У небі ззагоді, бач, полягали

І світло погасили.

І ніби спав би я, і ніби ні¹⁾).
О, сили ви благії, відверніт
Від мене ті недобрії гадки,
Що так в'ни облестно ся насувають
Сонному чоловіку!²⁾ Дай ми меч.

(Макбет і слуга з лушницею виступають).

Там хто?³⁾

Макбет.

Приятіль⁴⁾.

Банко.

Як то, пане, ще

Не у спочинку?⁵⁾ А король вже спить;

Веселий дуже⁶⁾ був, усі служалі

Обдарував.⁷⁾ А діамантом цим

Він ваші пани клонить ся.⁸⁾ З усього

Доволен дуже був, і до спочинку

Уклав ся⁹⁾.

Макбет.

Ми не приготувились;

То-ж мусів він, як трафилось, приймати,

За решту вибачати¹⁰⁾.

1) В Б. отсі два рядки передано так:

На тих трудних моїх очих лежить

Як олово, а претці бих не спав.

2) Б. що радо так 'д нам ближуть ся у сні. В А. зам. сих 5 рядків читаємо:

А сон мене так ломить, так... а претці

Душя ни тягне спати. Добрий Боже!

Розбий у міні ті гадки, що сон

Веде на чоловіка!

3) Б. дод. того; А. То хто там? 4) А. Добрий. 5) Перв. ще не У припочивку — так і Б. 6) Б. надго. 7) Б. обдарив Веї ваші слуги гоїно. 8) Б. він привічає вашу леді, Яко ласкаву господиню. 9) Б. дуже Задовольнений він поклав ся спати. В А. отсю репліку передано так:

На ногах ще, пане?

Король пішов уже припочивати,

А дуже доброї він волі був:

Післав дарунки тут всім вашим слугам,

А ваші пани дорогий цей камінь.

Яко доматорці ласкаві свої.

Ласкавий дуже встав він від стола.

10) В Б. сю репліку читаємо:

Банко.
Було всего

До волі. На учера ми ся снили
Тоті відьми три. Як кому, а вам
В'ни правду уповіли¹⁾.

Макбет.

Я й забув вже.

Да сли би дала нам коли рука,
То рад бих з вами ще поговорити²⁾
О тому ділі, лиш аби я знав,
Коли³⁾.

Банко.

Коли вам воля⁴⁾.

Макбет.

Сли бе-сьте

Хотіли ви за мнов подати ся,
І сли би те удалось, що гадаю,
То мали бе-сьте честь⁵⁾.

Не приготовано, ож мусіла
У недостатку напня добра воля
Служити; инак була би в'на вольно
Рядила.

Свобіднійше в А.:

Прийшов як з неба впаив, тож мусів і
Приймати, як ся графило, ни так,
Як би ми ради були го приймити.

¹⁾ В Б. сю репліку передано так:

На нічому ни збувало.
На вчера снів я о тих трьох відьмах:
Принаймні вам в'ни правду уповіли.

В А. натомість: Довольно було. Сеї ночі снились і т. д. як
В. ²⁾ А. То ще бих дещо побалакали. ³⁾ А. лиш скажіть, коли.
В Б. ціла репліка передана відмінно:

На ні і не гадаю. Да если
Найшли би ми прилучливу годину,
То ще бих з вами і поговорив
О тім яке там слово, сли б мині ви
Позволили коли.

⁴⁾ А. Коли ви сами скажете. ⁵⁾ А. передає сю репліку так:

Если би ви
Хотіли здати ся на мою волю, —
Если би те, — то мали бе-сьте славу.

Банко

Если не мав бих

Утратити тоту, що маю ї,
І міг бих серце чисте, і васальство
У чести сохранити, то чиму ні?¹⁾

Макбет.

Добраніч вам тим часом!

Банко.

Дякувать,

І на²⁾ взаєм добраніч!

(Банко і Фліяне пріч).

Макбет.

Паня йди

Скажи, що як мій звар готовий буде,
Нехай задзвонить. Спати йди відтак³⁾.

(Слуга пріч).

Чи се сугак о-перед себе вижу
Обернений до мене рукоймом?⁴⁾
Дай взяти ся!⁵⁾ Нема нічо⁶⁾, а претці

В Б. натомісь:

Если би вірне ви зо мнов тримали
І сли би ся удало, то би честь
Принесло вам.

¹⁾ В А. передано:

Если би що, що маю, я ни втратив,
Шукаючи за білшев: да если
Я душу ни затратив би і своєю
Присягу потолочити ни мусів
Підданську, то би була бесіда.

В Б. натомісь:

Если бих ї не втратив

Старавше ся її помножити,
І серце вільно, а васальску мою
Повинність чисто вдержати я міг,
То вас послухаю.

²⁾ А. Вам пане на. ³⁾ Б. Йди вітак привочивать. ⁴⁾ В А. сї
два рядки передані так:

Це ніж, що бачу я оперед себе.
Черенами до мене справлений?

⁵⁾ В Б. Ходи, най беру тя; А. Ходи, дай взяти ся. ⁶⁾ В.
Не маю тя.

Усе таки тя вижу. Ти страшна
Прояво¹⁾, оку ти давш ся брати,
Руці же-ж ні?²⁾ А може ти сугак³⁾
Лиш для душі⁴⁾, пленитіч може лиш
Розіжженої голови?⁵⁾ Тебе
Ще вижу; ти на образ о-такий єс⁶⁾,
Як цей, що озьде 'го висотую⁷⁾.
Ти проводаторем мене ведеш
Туда, куда я справив ся іти,
А і таким самим я оріжем
Гадав служити ся⁸⁾. Сли-ж очі мої
Не були других змислів дурнями,
То в'ни від них усіх вартніщі є.
Тебе я вижу ще, і кров капками
На перехрестю і ножи; а перше
Криви не було⁹⁾. Ти несамовитий¹⁰⁾;
Ти¹¹⁾ є тото криваве мое діло,
Що в образі ся вказуєш очем¹²⁾.
На тім полуземку усе у сні,
Як у глухім гробу, а сні страхами
Сонних вкривають¹³⁾. Саме о-теперь

1) А. головне ти оріже. 2) А. рука-ж тебе ни може Смотрити так як око? Б. Не єс... ті руці Така брачка, як оку? 3) А. ніж. 4) Б. гадок лиш. 5) Б. Горячковой розіжженого мозку? А. що виштрик з запеклої ми голови? 6) Б. такий брачкий на фірму; А. Тебе на образ дознаку такого. 7) А. що витягаю 'го теперь Із пішви. 8) Сі 4 рядки в А. читаємо:

Ти показуєш міні
Тоту саму дорогу, що я сам
В ню справив був ся йти: таке саме
Я й оріже бих був до свого діла
Потребував.

9) Б. чого Не було перше: А. на залізі, на черіню є кров; криви ни було там у перед. 10) Б. На яві отце; А. Нічого там ни було. 11) А і Б. Це. 12) А. очим Такий це блуд пускає. 13) Б. нагура умерла, Здасть ся, а нидобрі страпня сні Спанє укрите. В А. зам. сих з рядків читаємо:

На цілі
Сі половині світа все теперь
Спить як занесене, а сні нидобрі
Морочуть 'го.

Жертвують всі відезькі стіквища
Зелені¹⁾ Ікаті. У сю пору
Сполошив вючий вовк убоя того,
І він ся закрадає як мара
Тарквіновим протягим довгим лазом
До того престрашного свого діла²⁾.
О, кріпко ти споєна земле мати:
Не наслухай за моїми слідами³⁾,
Аби каміне ся не ворухнуло
У тобі⁴⁾ і страшну, глуху німоту
Сеїнічну не перепоймило,
І ту мету мою не прокорняло⁵⁾.!
Да він жиє, а я тут пусто грожу;⁶⁾
С порожних слів кров потечи⁷⁾ не може.
Іду, і потече⁸⁾; це кличе дзвін. (Чути дзвін).
Не чуй 'го, Дункан! він до смерти дзвонить,
І кличе тя у вічну життя ону!⁹⁾ (Пріч).

¹⁾ Б. Бліді ті; А. несамовита та сила чародільницька несе
Теперь Ікаті жертву. ²⁾ Б. передає сих 5 рядків так:

Убий найнятий
Сполошен вовком вючим, сторожем
Тим своїм, як Тарквін крадеть ся ступом
Протягим до страшного свого діла
Маройов.

Натомісь у А. читаємо:

Головництво
Збуджене вючим вовком, нічником
Це своїм і годинником, крадеть ся
Злодійським і курварським тихим лазом
До свої пристани.

³⁾ Б. не слухай мої ступи, куда йду. ⁴⁾ Б. аби каміне то
саме вже Не зрадило мету мою і ту. ⁵⁾ Б. бо в'на мині придатна.
⁶⁾ Б. жиє про мою грозу. ⁷⁾ Б. учинок будь. ⁸⁾ Б. і зараз станесь.
⁹⁾ Б. кличе хоть у ад, хоть в життя ону. Остатні 11 рядків у А.
передані так:

О ти безпечна,
Ретенна земле, ти ни слідь теперь
За моїм слідом, де мене несе він
Отце, аби у твої пазусі
Каміне то ни зрадило дорогу
Теперішню мою, і ни у час
Ни перепоймило той жає великий,
Що зараз станет-ця. Да що отце:

Друга сцена.

Там де перше. Леді Макбет виступаєть.

Леді Макбет.

Чим в'ни п'яніли, тим я серця брала;

Чим потикались, тим я простувалась¹⁾.

Чуй! — цить!

Це вартівник той долин так гукнув,

Тота сова, що від її привіту

Аж тоскно чоловіку²⁾. Мій³⁾ теперь

При свої справі⁴⁾. Двері на роствір,

А п'яні ті коморники хропуть

На глум ті свої службі⁵⁾. Я вино їм

Отак заправила⁶⁾, що смерть теперь

Питаєсь у житя, котре з них дуще⁷⁾.

Макбет (у середині).⁸⁾

Га! хто там⁹⁾?

Леді Макбет.

Я ся бою, що они

Провергли ся, тай діло не вроблене¹⁰⁾.

Я тут лиш грожу ся, а він жис?

З пої ожних говірок нічо' ни є. (Чути двонок).

Я йду, тай зараз і по всему буде.

О Дункан, Дункан, вара цего дзвону!

Він кличе тя чи в ад, чи в жизну ону.

1) В А. отсей двостих передано так:

Що їх впоїло; то мене вкріпило;

Їх вхолодило, а мене загрило.

Натомісь у Б.

Що їх впоїло, дало ми відвагу;

Що їх звалило, то мене загрило.

2) В Б. сі 3 рядки передані так:

Сова отце гукнула, вартівник

У долі, що его нічний привіт

Напоминає страшно.

В А. натомісь: то гугач десь так загув, Той вартівник нипевний так сердито Кричить добраніч. 3) Б. він. 4) Б. при ділі. А.: Саме отеперь десь З ним діст-ця, що діст-ця уже. 5) Б. хріпки глумят ся їх службі; А. як ніч та п'яні. 6) А. Я дала їм такого у вині; Б. Я так напій заправила для них. 7) А. хто з них дущий; Б. смерть з житєм теперь ся вадят, чи в'ни живі, чи мертві. 8) А. за подрев. 9) А. і Б. Хто там? ге! 10) Перв. поймилось; Б. І то ся не зробило.

Ох, нас требанок¹⁾ губить, не учинок!
А цить! — Я сугаки 'му²⁾ на спошеві
Поклала, мусів їх найти. — Коби,
Як спав, до мого батька він
Не був такий подібний зовсім був³⁾,
Я з ним би і сама опоралась
Була⁴⁾. Мій чоловік⁵⁾

(Макбет виступає).

Макбет.

Уже готове⁶⁾.

Не чула ти нічо⁷⁾?

Леді Макбет.

Сову, свершка⁸⁾.

Нічо' ти не казав?

Макбет.

Коли?

Леді Макбет.

Теперь.

Макбет.

Як увійшов⁹⁾?

Леді Макбет.

Ага.

Макбет.

А чуй! в ген-ті¹⁰⁾

Кімнаті спить хто¹¹⁾?

¹⁾ В. Пруба. ²⁾ Б. Їх сугаки. ³⁾ Б. так дуже Він саманав.
⁴⁾ Я була би не діло сама зробила. ⁵⁾ В А. цілу репліку передано:

Ох мині лишенько! Я бою ся,
Що в'ни ся попромітували, та й
Нічо' ни вдіяло ся. Ни учинок,
Але требанок вихає нас в біду.
А чуй! — Я сугаки*) їх претці положила
Му на спошеві, мусів їх найти.
Коби ни був до мого він батька
Такий подібний був, я була би
Сама отце зробила. — Муж мій! Ну?

⁶⁾ А. Уже по всему: Б. То діло вже зробив. ⁷⁾ Б. гомін.
⁸⁾ А. і Б. Сову лиш чула та свершки. ⁹⁾ Б. як я зійшов. ¹⁰⁾ Б.
у другі там. ¹¹⁾ А. Світлиці хто ночує?

*) Перв. кінчарі.

Леді Макбет.

Дональбен.

Макбет.

Сумний

Це вид¹⁾.

Леді Макбет.

Пусте набрав до голови
Собі казати, що сумний це вид²⁾.

Макбет.

Оден сміяв ся у просонку³⁾, другий
Знов крикнув⁴⁾: „Головництво!“ так, що аж
Оба провергли ся. Я слухаю⁵⁾.
Они перехрестили ся, тай знов
Поусипали⁶⁾.

Леді Макбет.

А тверезі дуже⁷⁾...

Макбет.

Оден з них крикнув: „Боже нас ратуй!“⁸⁾
„Аміль“ повторив другий, гей би в'ни
Мня виділи, як стою я з отцими
Катівськими⁹⁾ руками. „Боже крий нас!“
Кричав оден, а я 'му і „аміль“
Не міг на це сказати¹⁰⁾.

Леді Макбет.

У такі

Не заходи гадки¹¹⁾.

Макбет.

А чо'-ж „Аміль“

Не міг з'ирчи я навіть? — Божої

¹⁾ Б. Смутна це окоглядь; А. (Обзираючи свої руки:) На це дивитись страшно. ²⁾ Б. Пусте до голови Тобі прийшло казати, що „смутна Це окоглядь!“ А. Так пусте Казати. Чо' би страшно? ³⁾ Б. в-ві сні. ⁴⁾ Б. Оден кричав знов. ⁵⁾ Б. Я стояв і чув це: А. Я стою та лиш слухаю. ⁶⁾ Б. В'ни вітак нічну молитву Лиш провели тай знов уснули. А. а в'ни сказавше отчешаш поулягали Назад. ⁷⁾ Б. По два ід землі. А. Отам они оба і спють. ⁸⁾ А. і Б. Крий Бог нас! ⁹⁾ А. кривавими. ¹⁰⁾ Б. Їх страхови Прислухуючи ся, не міг я предці „Аміль“ сказати на тото „Крий Бог нас!“ В А.: як я їм ся підслухаю. Я ни міг Речи за ними Аміль, як они Казали: Крий нас Боже! ¹¹⁾ А. Ни гадай над цим уже!

Молитви¹⁾ дуже, дуже треба було
Мині, а тут одно то навіть „Аміль“
Застрягло ми в грудах²⁾).

Леді Макбет.

Такі діла

Отак³⁾ не треба розберати, бо

З розуму можна ще зійти би.

Макбет.

А

Мині здавало ся, що все хтось кличе⁴⁾):

„Не спить ви, люде, о не спить ви вже,

Бо Макбет ріже сон! той сон солодкий⁵⁾),

Що троски⁶⁾ ваші присипляє⁷⁾), що

Убиті сердечка гоїть він ваші,

Той сон, що сили ваші з'роблені

З'гаровані, спрацьовані, вертає,

Той сон, що він замучені розпуці

Вкриває домовину⁸⁾).

Леді Макбет.

Що казав ти⁹⁾)?

¹⁾ Перв. Покрови; так і В. ²⁾ Б. в бурляці. В А. сю репліку читаємо так:

Але чим у ми міг я
Сказати Аміль? Дуже, дуже треба
Ми було слова божого, а претці
Мині в'но в горлі стало.

³⁾ Б. на такий це спосіб. ⁴⁾ Б. Що чую, як волає хтось;
А. чую я в одно, як каже хтось. ⁵⁾ Б. дод. і невинний. ⁶⁾ А. тоски.
⁷⁾ Б. Запутаний клубок тих тросків ваших Роспутус. ⁸⁾ Зам. отсих 5
рядків читаємо в А.

Насупний відпочинок, тую масть
На мозолі криваві ваші, лік
На серця ваші вбиті та зболені,
Той другий світ у цему світі, того
Живителя передного в житю.

Натомісь у Б.:

що кожді днині віку
Він смерть є, купіль на труда ті ваші,
На серця рани бальсам, друга справа
Гостинної натури, головний
Живитель же на празнику життя.

⁹⁾ Б. Як думаєш? А. Що кажеш?

Макбет.

Оно в одно¹⁾ волато на ввесь двір²⁾:
„Не спить вже більше, Гляміс сон зарівав³⁾,
Тиму-ж не меть⁴⁾ і Кодор більше спати!
О, Макбет спати вже не ме⁵⁾, не буде!“

Леді Макбет.

Так хто казав⁶⁾? Лиши це, честний тане⁷⁾.
Як ти собі отак меш припускати
Отце до серця і до голови
Собі це наберати, то охлянеш
На силі⁸⁾. Йди, возьми собі водиці,
Та вмий отці червоні свої свідки⁹⁾.
А сугаки на що сюда приніс¹⁰⁾?
Повідноси назад їх!¹¹⁾ — А коморних
Посоков¹²⁾ замалюй.

Макбет.

Я вже не піду¹³⁾;

Як нагадаю лиш, то вже ми страшно
Не ще дивити ся!¹⁴⁾...

Леді Макбет.

Перепуде¹⁵⁾!

¹⁾ Б. усе. ²⁾ А. Аж по усе́му замку чути було. ³⁾ Б. Убив той сон. ⁴⁾ Б. не буде. ⁵⁾ Перв. не меть, А. і Б. не буде. ⁶⁾ Перв. волав: так і в Б.; А. Та хто це так кричав? ⁷⁾ А. О милий мужу. ⁸⁾ В Б. передано:

Підвалюєш усю шляхотну силу,
Бєли усе так хороши́ти ти
Си в голов набєраєши.

Те саме в А:

Ти хочєш зовсїм дати ся росну́ці?
Чо́ заходитьи у такі гадки
Пусті?

⁹⁾ Б. вмий брудне отце свідо́цтво Собі з руки. А. Гидкий цей по́щик з рук. ¹⁰⁾ Б. з собов пови́носив. ¹¹⁾ Б. они най там! А. їм мі́сце там. ¹²⁾ Б. кровйов. ¹³⁾ А. ни йду вже там; Б. вже бі́льше. ¹⁴⁾ Зам. сього в А.:

Мині є лячно,
Коли собі лиш нагадаю, що
Отце я наро́бив!... Я бі́льше там
І ні подивю ся.

Зближене до сего Б.: ...ми є... як... Дивити ни відважусь.
¹⁵⁾ А. О жусє ти! Б. Плоходу́ше!

Мині дай сугаки! Мерці¹⁾, то лиш
Мальованя²⁾, нічо' білш; ними³⁾ лиш
Дітий полошаєсь⁴⁾. Ёсли іде
Ще з него кров, то нев коморників
Позамальовую⁵⁾, аби здавалось,
Що це робота їх⁶⁾.

(Леді Макбет прич. На дворі пукають).

Макбет.

А чуй!⁷⁾ — Ох нащо-ж

Я перейшов, що всего страшно ми!⁸⁾...

Які ми руки! Очи з голови

Кліщами виривають!⁹⁾ Горе! Годна-ж

Уся вода, що є в усіх морях,

Відмити кров від рук отцих моїх?¹⁰⁾...

О, переже она усі моря

Ті сино-голубі забагровить,

Ніж годна руки мої ці відмить!¹¹⁾

(Леді Макбет приходить).

Леді Макбет.

Диви¹²⁾: і мої руки вже такі¹³⁾;

Да я би ся встидала бути таков

Полохов, як це ти¹⁴⁾. В полуднішню

¹⁾ Б. Вмерлі і сплющі; А. сон і смерть. ²⁾ А. і Б. образи
³⁾ А. чортом мальованим. ⁴⁾ А. пукають. В Б. лиш дитине око
Чорт намальований полошити. ⁵⁾ А. обмащу; Б. позолочу. ⁶⁾ А. бо
то в'но мусит-ця здавати, що це їх Робота. Б. аби вина їх їм за-
плачена була. ⁷⁾ Б. Відки пукіт? А. Де то пукає? О, о!... ⁸⁾ А.
коли я від найменшого ти шелесту вже постиваю. ⁹⁾ А. в'ни очи
з мене рвуть кліщами. ¹⁰⁾ В Б. передано так:

Чи-ж може вся вода, що є в морях,

Цю руку мою від криви обмити?

В А.: чи-ж всі води цього світа кров отцу обмиють ми з руки?

¹¹⁾ В Б. передано:

Ні, борше закрасить рука ця всі

Моря червонно аж до дна, що зелінь

Перемінить ся їх у багор.

В А. остатній рядок: І зробить ти з зеленого черлене. ¹²⁾ А.
Ади; Б. От. ¹³⁾ А. дод. як твої; Б. твої барви вже. ¹⁴⁾ А. всти-
дала такого серця полотняного; Б.:

Да претці я встидаю ся, що й я є

Така полоха, як і ти.

Щось порту пукає¹⁾. — Ходім си пріч²⁾.
Крапіночка водиці³⁾ заполочеть
Усе, що й визначно нічо' не буде⁴⁾.

Як це охляв!⁵⁾... (На дворі пукає).

А чуй, знов⁶⁾ пукає!

Нічну одежу борше верж⁷⁾ на себе.

Щоб не повсипаних нас не застали⁸⁾.

Чого-ж стовпієш так, та у гадках

Неначе в хмарі беш ся?⁹⁾

Макбет.

О, мині би

Це легше¹⁰⁾ було каменем стовпіти¹¹⁾,

Ніж мав бих я до цього був приспіти¹²⁾.

А пукаєш? — О, Дункана кобе-сь

Міг випукать мині ти с того світа!¹³⁾

(Ще пукаєть. Обоє пріч).

Трета сцена.

Там де перше. Портарь виступає. Пукає ув одно.

Портарь.

Цей пукає¹⁴⁾ раз за себе, не жалуючи! Да як
би то прийшлось¹⁵⁾ у пеклі бути портарем, тогди

¹⁾ Б. У порту с під полудня; А. (На дворі пукає). А чуй, це пукає у порту*) хтось. ²⁾ Б. гет собі; А. собі в кімнату. ³⁾ Б. Крихіточка води; А. Капіночка. ⁴⁾ Б. Збере учинок з нас, який тогди він легкий! А. Заполочить усі гріхи. Легоньго стане так нам! ⁵⁾ А. Як зовсім бо охляв ти на душі! Б. Твоя себність тя лишила. ⁶⁾ А. це ще раз. ⁷⁾ Вбери боржі. ⁸⁾ А. аби нас ни повлягнених ни найшли; Б. не найдено. ⁹⁾ А. Та бо ни побивай ся ти так страшно! Б. Та бо не стій такий ти скривлений Та у гадких запропащен! ¹⁰⁾ Б. дішше. ¹¹⁾ Б. сам себе не знати. ¹²⁾ Б. як мій учинок знати. ¹³⁾ А зам. сеї репліки має лиш два рядки!

Зваляв си душу, в'на вальть мня з ніг! (На дворі пукає).
Скорний ти Дункана! Коб-єсь ти міг!

Б. натомісь: Випукай ти Дункана зі сну; о, щоб ти міг!
¹⁴⁾ Б. Це пукає; А. Єй Богу, це пукотанє. ¹⁵⁾ Б. Як би був хто;
А. Як би чоловік був.

*) Рукою Ом. Парт. поправлено: у браму.

було би аж коли ключем обертати¹⁾, не бійсь! — (Пуканє). Пук, пук, пук! — Я²⁾ хочу отце с кождої нації по одному до пекла пускати, а зачну від наших шоцьких єусід³⁾. — Хто там, до⁴⁾ чортової матери? — Маємо Англіка, що горячим біфтеком подавивсь. Ходи, ходи! Тут маєш де біфтики печи, аж доки сам на біфтик не спечеш ся та не з'їш ся⁵⁾. (Пуканє). Пук, пук, пук! Хто там, до найстаршого чорта?⁶⁾ — Ёй Богу, Француз, що вже всі кавярні цілого світа обійшов, та на решті сюда прийшов, чи не лучить ся що по собі. Ходи, ходи! -- зараз принесє тобі рогата кавярка чорної кави, і то горячої аж ну! — коб-есь собі лиш язик не опарив⁷⁾. (Пуканє). Пук, пук, пук! — Не дають віддуху!⁸⁾ — Хто там? — Шанувавше чортівські слухи — Німець, що стома і кілька ще книгами довів діськи⁹⁾, що немає ні пекла ні неба. — Прошу, прошу! Тут польські „gorzkie żale“ переводити меш для німецьких небіжечок, що за Єзуїтами і в пекло не турали, не то що!¹⁰⁾ — (Пуканє). Пук, пук, пук! — Ще не кінець?¹¹⁾ Хто там¹²⁾, до всіх рогатих чортів!? —

¹⁾ Б. То мав би що ключем крутити; А. то би ни мав иншої роботи, як лиш ув одно ключем крутити. ²⁾ А. і Б. вас. ³⁾ А. у. ⁴⁾ Б. найстаршого чорта ради. ⁵⁾ Б. маємо закупня хлібів, що завісив ся, бо з надії на добрі жнива нічо не звело ся. — Саме у добрий час! Лиш постарай хусток богато, бо тут буде коли упривати. А. Жид, що закупив хліба, а через добрі жнива* і повісивсь. Добре, хлопче! Лиш абє-сь мав доста хусточок, бо тут прийде-ця упривати, а то ще ни абияк. ⁶⁾ Б. другого чорта ради; А. у другої дїтьчої матери. ⁷⁾ Б. Це певне двіличник, що за і против обох скаргівих міг присягнути, що за божев волев опшукував доста, а предіи не міг ся у небо випукати. Сюда, двіличнику! А. Бігме, масний язичок, що вмів тобі обілич, і то лице до лица божитись. Той тобі ни одного вже масним своїм язичком обмастив, а претії ни міг ся ним до неба вмастити. Прошу блище, масний язичку! ⁸⁾ А. і Б. вас. ⁹⁾ Перв. акурат. ¹⁰⁾ Б. Дішравди, англійський кравець, сюда гримнений. бо матерії з французьких шараварів украв. Сюда, кравче! тутки є доста грани для твого зелізка. А. Абих ни жив, коли ни ляцький кравець, що за козацькі шаравари до пекла діставсь! — Сюда, кравче, тут є де тобі зелізко гріти. ¹¹⁾ Б. Нема вже віддуху. А. А ни буде вже тихо? ¹²⁾ Б. Хто ви? Далі А. і Б. вас.

*) Перв. добру врожу.

Це вже, бачу, не с проста з моста, а якийсь лядський моспандзій! — „Bardzo proszę jegomości!“ — В отім там мідянім кітliku козак. — Ого! утік наш панок! Матбути 'му чи не Гумань привидівсь? Цур єму! Через вражі козаки годі буде Ляхови у пекло і понюхати! — Да¹⁾ тут за студено пекла гратись²⁾; а то думав я с кождої нації і с кождого стану по одному пускати, що їм дорожечка у „огненноліпнії чертоги вічного радованія“ червонойов калинойов понадвисала³⁾. (Пуканє). Зараз, зараз! — Мое „духовное наслаждательное наблюданіє“ уже на цей раз „совершенно бисть“⁴⁾. (Отворяє порту. Макдоф і Ленокє виступають).

Макдоф.

Так пізно спати в вас поляговились,
Що так заспав, мій друже?⁵⁾

Портарь.

Їй Богу, пане, що ми напивались аж до других півнів⁶⁾. А п'ятика, пане, зробить с чоловіка, що хто схоче⁷⁾.

Макдоф.

На приклад?⁸⁾

Портарь.

З жонатого, на приклад, зробить тріщука. Да то, на приклад, не такого тріщука, що 'му, на приклад, зазулі в гніздо несуть ся, але такого тріщука, що 'му зазуляки в гніздо несуть ся, а то по кілька на одну ніч, по часови навіть і в днину, не то що. Наш панотець, на приклад, казали оногди ка-

¹⁾ Б. Але. ²⁾ Б. для пекла. ³⁾ Б. Я ни хочу більше чортового портаря грати; я думав с кождого стану по кілька пустити, що цвітдоргов до вічного вогню радости мандрують. А. Я ни хочу вже бути дїтьчим портарем. Я думаю, що прийшло би мині перепускати тудя людей с кождого стану, котрі ключзілецов дорогов до пекла мандрують. ⁴⁾ А. і Б. Прошу вас, ни забудьте лиш бідного портаря! ⁵⁾ Б. ти пішов єсь, друже, Ще пізно так встаєш? А. ляг ти спати, чоловічку. ⁶⁾ А. і Б. ними аж д. д. Курий. ⁷⁾ А. дає трояку понуку; Б. дає за все понуку до трьох річий. ⁸⁾ А. яку-ж то трояку понуку дає п'ятика? Б. Котрі то є ті три річи, що в'на дає до них за все понуку?

зане, що чуда уже не творять ся по світі; да як би то они часом, замість у євангеліє, заглянули, на приклад, у комору по за полібічки, тогди би, наприклад, засьпівали собі на осьмий глас: „Просвітху ся мні світ незримий“, або: „Видіхом світ истинний, обрітохом нагайку дротяную“, і так далі, на приклад. Да це не во гнів вам, пани; ви знаєте, наприклад, що п'яний чоловік свічку не загасить а засвітить, чи то пак не засвітить, а загасить¹⁾.

Макдоф.

Твій пан уже устав? (Макбет виступає).

Портарь.

На тілький пукіт

І умерлий устав би. Озьде в'ни²⁾.

¹⁾ А. До синих носів, до спання тай ще до чогось. До женихання, пане, дає она понуку і ни дає, бо она одним боком додає волі, а другим боком бере волю, тиму то можна і назвати перевізником женихання: с цього боку піджидає, с того боку гасить; с цього боку юдить, с того боку полощить; с цього боку кладе на ноги, с того боку валить з ніг, коськає 'го, дає 'му до брехні і лишає 'го маком. Б. Єй Богу пане, червонні носи, спане і сич. Блудзтво, пане, вона нагонить і відгонить: нагонить жадобу, але відгонить справунок. Тиму можна сказати, що п'ятика є двіличник блудзтву: в'на 'го робить і в'на 'го зрюбає; ему досажує і его зсажує; дає 'му відвагу і бере в него вагу; іде до него і йде з нічим; наренті улизує 'го в сон, тикає 'му до брехні і т. д. як А. Далі в А.:

Макдоф. Мині видит-ця, що она тобі дала сегодня гаразд¹⁾ до брехні.

Портарь. Так, пане, она мині влізла аж у самий бурлак²⁾. Алеж бо я ї за то віддав, і мині видит-ця, що она мене боялась³⁾, а ни я ї. Бо хоть она мині зо двічі стільчика підложила⁴⁾, то я претці ї на ренті так змудрував⁵⁾, що она мусіла мині назад з бурлака лізти⁶⁾.

²⁾ Б. Збудило пуканє. От озьде. В А. єї дві репліки стягнуто в одну:

Твій пан уже устав? Ми пуканєм
Его скорняли, бо він озьде й сам.

¹⁾ Б. що і тобі тикала п'ятика сеї ночі. ²⁾ Б. тикала аж у саме горло. ³⁾ Б. то я з нею рівнався. ⁴⁾ Б. мене зо двічі збивала з ніг. ⁵⁾ Б. віддавав ї вет за вет і метав себе від неї а ї від мене. ⁶⁾ Б. доста того, я ї мав за виметки.

Ленокс.
Вам, честний пане, добрий ранок!¹⁾

Макбет.
Вам
То само же?²⁾

Макдоф.
Король уже устав,
Вельможний пане?³⁾

Макбет.
Ні ще.

Макдоф.
Він велів ся
Збудити дуже рано⁴⁾; ї волосочок⁵⁾,
А був би я заснав.

Макбет.
Я заведу⁶⁾
До него вас.

Макдоф.
Ваш любий труд⁷⁾, але
Усе таки труд трудом⁸⁾.

Макбет.
Любі речі
І труд гоють. В отці вас прошу двері⁹⁾.

Макдоф.
Я сміливий, да служба так велить¹⁰⁾
(Макдоф пріч).

Ленокс.
Король сьогодні їде?¹¹⁾

¹⁾ Б. добрий день; Б. День добрий. ²⁾ А. На взаєм. Б. обом вам н. в. ³⁾ А. А відь король устав вже, честний пане? ⁴⁾ А. Казав ся досвіта. ⁵⁾ А. Аби на волос; Б. Він казав ми, Щоб рано в него бути; трохи, що-м ни опоздив ся. ⁶⁾ А. поведу. ⁷⁾ А. Я знаю, що вам цей труд є милий. ⁸⁾ Б. Але усе він труд. ⁹⁾ А. Сли робота мила, То й труд солодкий. У отці йдїть двері. Б. Робота, що з охотов ми і робим, труд гоїть. В ці двері! ¹⁰⁾ А. Я буду кликати, бо так казав. Б. Я відважусь увійти, Бо служба моя так приписуєть. ¹¹⁾ А. і Б. їде сьогодні відци вже?

Макбет.
Так велів¹⁾).

Ленокс.
Але-ж непевна була ніч вам!²⁾ — Де
Ми спали, вітер завалив горни³⁾,
А у повітрі чути було, кажуть,
Таке приказуванє та зойки,
Неначе хто конав би. Вповідують,
Що чути було, як щось голосило
Крізь ў-ніч о пожарах та о зарвах;
Земля трясла ся, як у фрибрі, кажуть⁴⁾.

Макбет.
Непевна⁵⁾ була ніч.

Ленокс.
Такої я

Ще не запам'ятав⁶⁾.
(Макдоф вертає).

Макдоф.
О, страх, страх, страх!
Якого ні чувати, ні видати!⁷⁾...

¹⁾ А. Сьогодні ще, бо так постановив. ²⁾ А. Ця ніч якась ниспокійна дуже Нам була. Б. Була-ж ніч се люта! ³⁾ А. димники всі завалили ся. ⁴⁾ Остатніх 6 рядків у А. передано так:

На воздухах щось вило-завивало,
Харчило щось, гей ніби-б хто конав,
Приповідало щось, та все страшні
Приказувало речі о пожарах
Та о біді великі. Іалиця
Ціліську ніч пищала, а земля
Трясла ся, як в пропасниці які.

В. В. натомісь читасмо:

І як уповідають, чути було
В повітрі йойк і стогнанє, неначе
Би хто конав, і пророкованє
О лютих пожарах і бунтівництвах,
Що виведуть отці страшні часи їх.
Сова всю ніч приповідала: кажуть,
Що ся земля трясла, неначе в фрибрі.

⁵⁾ А і Б. страшна. ⁶⁾ А. Такої з роду Я ни зтямив ще. Б. недавня пам'ять Моя такої й не пригадує Собі. ⁷⁾ В. Ні серце не пійметь це, ні язык не приповість. А. Ге, гвалту! люде! Таке-ж би хто вповів чи зміркував?

Макбет і Ленокс.

А що там?¹⁾

Макдоф.

Головництво²⁾ уломилось
У церков божу й збавило життя!³⁾...

Макбет.

Життя!⁴⁾

Ленокс.

Чи не король?⁵⁾...

Макдоф.

Ідїт в кімнату

Та станьте каменем!⁶⁾... Лишіть мене!⁷⁾...

Ідїт сами, дивіть ся... Уставайте!...

Ге, люде, уставайте!

(Макбет і Ленокс пріч).

Бийте в дзвони!⁸⁾

Держави зрада!⁹⁾ головництво! Банку!

Де Дональбен? Де Маком? уставайте!

Лишіте спати, та на страшний суд

Біжіть дивитись!¹⁰⁾... Банку! Маком! де-сте!...

Як ті мерці з гробів поуставайте!

Аж тут вздрите ви гріб!¹¹⁾ дзвонїт на ївавт!

(Чути дзвін. Леді Макбет виступає).

¹⁾ А. і Б. То що таке? ²⁾ А. і Б. перед сим словом мають ще по одному реченю. А. Теперь судома аж зробила ся судомов! Б. Погибіль зробив теперь найгірше своє діло. ³⁾ А. Розбило церков божу помазанну, Тай видерло жите. Б. ширше:

Забійство свитокрадзьке уломилось

В господную священую святиню

І викрало жите з будинку.

⁴⁾ Б. Що ви кажете, жите? ⁵⁾ А. Як? королеви? Б. Ви це на їх величество? ⁶⁾ Б. та скажіте вапні очі новов Горгойов. А. У середину, та засторойте. ⁷⁾ А. Це ви минї уповідати. ⁸⁾ А. йдїт дзвонїте! ⁹⁾ А. Державозрадатво. ¹⁰⁾ А.:

Сон лиш налічман смерти; йдїт дивїтєсь

На истенну! Вставайте та дивїть —

Це страшний суд прїйшов!

У Б. сей уступ передано так:

Стрясьть мягонький сон, той образ смерти,

Із се і подивїть ся на узір

Страшного суду!

¹¹⁾ А. Вставайте яко з мертвих та дивїтєсь. На цей покай! Б. як ті духи Прийдїте мерзови чоло поставить!

Леді Макбет.

Тут¹⁾ що такого? що це за зойки
Усіх в дому озворушили так?¹⁾

Макдоф.

Не вам це чути, пане моя годна,
Коли прожити ще яку годину
На світі хочете²⁾. (Банко виступає).

О, Банку, Банку,

Король убитий наш!³⁾...

Леді Макбет.

Крий Господи!

У нас?⁴⁾

Банко.

Хіба-ж це не однако страшно,
Де небудь би й було?⁵⁾... Макдофе,
Скажи, що ти ошиб ся, що тобі
Привиділось лишень!⁶⁾

(Макбет і Ленокс вертають).

Макбет.

О!... і про віщо-ж

Я хоть годинув передом не вмер!⁷⁾...

¹⁾ Б. То; А. Ох нуждо, а то. ¹⁾ А. зойк такий страшний,
що ворухнув Усіх у цім дворі? Б.:

Такі страшні зойки скликають всіх
Спанців у сім дому! кажіть! кажіть!

²⁾ А. передає сю репліку так:

Вельможна пане,

Ни вам ці вісти чути: чиядина
Могла би вмерти зо-страху, таке
Учувши лиш.

Натомісь у Б. читаємо:

О леді делікатна, не для вас
Отце, що знаю-я, уповідати;
Це челядинським слухам повторити
Беспечний був убій би.

³⁾ А. вбитий наш пан і наш король! ⁴⁾ А. Ох горечко-ж!
У нашим домі! ⁵⁾ А. Страшно, де-б ни будь; Б. де би й було. ⁶⁾ А.
О Тефку мій, скажи, що це ни правда! Переири ся сам! Б.:

Мій Макдоф дорогий, відклич це і
Скажи, що це не так, ти прошу!

⁷⁾ А. О щоб я був Годинув передом лиш був умер О-перед
цего! Б. Щоб був я хоть годинув вмер наперед!

Тогди минї би було ся здавало,
Що я ожив, не вмер!¹⁾... Пропали наші
І гаразди, і щирість й пошанівки!...
У цих склепах тепер як без душі
У тілі! Ні-ким їм вже пофалитись!²⁾....

(Маком і Дональбен виступають).

Дональбен.

Кому нещастє сталося?³⁾

Макбет.

Вам, а ви

Нічо' й не знаєте!... Вже головиця
Житя і віку вашого минулась!⁴⁾...

Макдоф.

Король, отець ваш⁵⁾, вбитий!

Маком.

Боже! хто-ж?...

Ленокс.

Коморники, здаєть ся⁶⁾. Руки, тварь,
Криваві були в них⁷⁾, а сугаки

¹⁾ А. Я бих був щасливий у цьому світі був! Б. Тогди би я щасливо був тривав. ²⁾ А. передає ті 3 рядки так:

Тепер нима

Нічого доброго нам сподіватись.

Усе пусте, все до нічого, все

Без ласки і без чести! Нас минуло

Вино, а нам лиш дріжджі ся остали

На пофаль, більш нічо'.

Натомісь у Б. читасмо:

Бо від тепер не має в світі вже

Нічого важного, все фрашки лиш;

Покойна слава й ласка вже; житя

Вино вже сточене, лишають ся

Лиш дріжджі цим склепам. (Справляє на замок).

³⁾ А. Це на кого нищастє трафило? Б. Кого тут... ⁴⁾ А.:

Головиця

Від вашєї криви уже минулась,

Нора уже пропала, що жите

Вам дала.

Б. Причина, голов, початок вашєї криви минулись, Істочник затканий. ⁵⁾ А. Батько ваш лежить. ⁶⁾ А. і Б. Коморників робота...

⁷⁾ А... лица були обкирвавлені; Б. кровіов назначені.

Лежали навіть ще і не обтерті
При них на подушках. Як ми у них
Питали, то они змішались зовсім,
І видивились¹⁾ лиш. Не було що
На них ся звірити²⁾.

Макбет.

Я жалую

Теперь, що-м їх убив³⁾.

Банко.

А це-ж ви що⁴⁾

Зробили!?

Макбет.

Може-ж чоловік хіба

Усе на раз, і розум свій тримати,
І серцю волю дати? — Ні, не годен.

Отак любов до пана любого

І мій розум це випередила.

Бо лиш собі міркуйте: тут лежить

Мій пан, мій Дункан любий, як він є,

В багрових кривих зовсім закрашений,

А рани ті єго, неначе уста

Невинні, мсти просящі; тут же знов

Кати єго остеклі з сугаками

Іще кривавими, ще думав бесь,

Від свого ремісла чортівського

Горячими! Чи-ж я, або і хто би,

Що серце чує в собі. а в тім серци

Любов, — чи-ж міг би був ся стримати?⁵⁾

¹⁾ Б. повитріщались; А. очі повивалювали. знай безумні.

²⁾ А. О, ни було що на них Повірити житя! Б. Не було з людзьким
ся житєм на ні злишати. ³⁾ Б. О як жаль мині на ярість мою, що-м
їх убив! А. що я їх з опалу... ⁴⁾ А. і Б. на що. ⁵⁾ В А. отсю ре-
пліку передано так:

Або-ж хіба хто може

І мудрим, і пологим, і твердим

І встеклим, вірним, обоятним — все

Одним це духом бути? Певне, що

Ніхто. Мій розум уступивсь на хвилю

Був мому серцю. Тутки Дункан в кривих

Ниначе в купели, тут рани єго

Леді Макбет.
Держіть мене!... Ох¹⁾...

Макбет.

Діздріть паню хто!²⁾

Маком (з Дональбеном відійшовши на бік).

А ми-ж нічо' не кажемо? Це-ж мало-б
Нас обходити душе всіх³⁾.

Дональбен.

Що-ж нам двом⁴⁾

Тут говорити, де у кожді шпарі⁵⁾

Зіпаючи як світ, як ті паці.
Де світові кінець, — а там убійці
Завалені й свіжіськов кровійов ще,
І ножі їх криваві. Міг би-ж хто,
Що чує в собі серце, а в тім серці
Ще милість і відвагу, втерпіти
Та не всадити ніж в головники
Прокляті?

В Б. ту саму репліку передано так:

Хто є помішаний
Й розумний. вірний і неперивірний
До кого, сам при собі і безсебний —
Усе нараз? Ні оден чоловік
Люби бо поквав випопередив
Нагадивий розум. Отут лежав
Це Дункан, срібне тіло забланене
Му кровійов золотов, і рани ті
Зіпаючи, неначе би проломи
В натурі за-длі устя знівечі, —
Там знов у красі свого ремісла
Лежали ввійники, їх сугаки
Безвстидно зовсім вгорнені у кров.
То-ж хто, хто має серце до любви,
А в серці тім відвагу — ту любовь
І показати, міг ся стримати?

¹⁾ А. Ох, я гину! Б. Най відведуть мня! О! ²⁾ А. Гляньте
хто до леді! ³⁾ А. передає сю репліку:

Що ми тут застороніли,
Коли пригода ця найдуще нас
Би мала обійти?

⁴⁾ Б. Що-ж ми масм. ⁵⁾ Б у кожді дероци.

Чатує потай смерть¹⁾ на нас?²⁾ Вмикаймо
Ми відси; плакати буде ще коли³⁾.

Маком.

А горю нашому простоволока⁴⁾.

Банко.

Чо' паню хто не діздрите?⁵⁾ (Леді М. відводять).

Ідїм

Зібрати ся, та мемо слїдити
Всїма ми пощiku отцего дїла
Страшного⁶⁾. Ми всїма⁷⁾ здуміли ся;
І чи-ж нема чого?⁸⁾... Да я за себе
У божї воли стою, і присягну
За свою душу, що она є чиста
У цьому способі⁹⁾.

¹⁾ Б. наша доля. ²⁾ Б. частуючи нам грозит. ³⁾ Б. Борше
прич лиши є него місця! Ще наші сльози не пристигли. В А. сю
реплїку передано так:

Ми маєм ми

Що тут шукати, де лукава зрада

Чатує в кождім кутику на нас.

Тїкаймо, наші сльози ще сухі.

⁴⁾ Б. Наш біль великий на простоволоці. А. А жаль наш
ще ни розгорів ся, як би треба. ⁵⁾ Б. Най діздрить леді хто! А. По-
дивіт-ця хто до леді! ⁶⁾ Б. передає ті 3 рядки:

А скоро ми

Лиши нашу нагість лїпше приодїнем,

Бо нікому би могла принести нам,

То хочемо всїма ми слїдити

За дїлом тим кривавим.

В А. натомісь:

А скоро повберасмось, так зараз

Зїйдім ся тут усі, та будемо

Над цим кривавим дїлом слїдить далі.

⁷⁾ Б. усі. ⁸⁾ Б. з остраху та з нидовіря. ⁹⁾ Б. передає остатні
3 рядки так:

Я стою в божї не руці великі

І відпєраю кожду засїдку

Зрадливу потайного там якого

Лукавства.

В А. те саме передано ось як:

Нас сум усіх тут побєрас; да

Я в божї є руці і присягаю,

Що я ни втічний є ні раз нічим

У не криваве дїло.

Макдоф.
А я-ж то само¹⁾).

Усї.

Ми всї так.

Макбет.
То-ж ідїм, та ся зберім²⁾),
Відтак зійдїмось в сали³⁾).

Усї.

Так най буде⁴⁾).

(Усї прїч окрім обох принців).

Маком.

Ти як гадаєш?⁵⁾ З ними ми хїба
Не приставаймо⁶⁾. Лицимїрникам
Не тяжко жаль⁷⁾ вдавати⁸⁾; да не так то,
Як серце запечеть ся та душа
Закаменїє. Я йду в Англію.

Дональбен.

А я в Ірлянд; найліпше⁹⁾ буде, як
Оба¹⁰⁾ розійдемося¹¹⁾. Тут, вижу, люде
Сміють ся сугаками¹²⁾. А хто блищий,
Той гірший тут¹³⁾).

Маком.

А головницький нїж

Ще не пішов у пішву; нам
'Му з міри датись в бік. На конї борше!
І будь здоров собі ми не кажїм,
Але втїкаймо, як тут стоїмо.

¹⁾ А. Я знов другий. ²⁾ А. Тепер же борзо ми порадьмось;
Б. Тепер ся злагодьмо-ж, як музям це Пристоїть. ³⁾ А. Тай у сві-
лици походїмось. ⁴⁾ А. Добре. ⁵⁾ А. А ти що робиш? Б. Ти що
тепер робиш? Гадаси? ⁶⁾ А. Ни держїм ми з ними. ⁷⁾ Б. бїль.
⁸⁾ Б. дод. що серце го ни знає. — натомїсь решта того, що в В.,
час. аж до кінця реченя. В А. отсї 3 рядки передано так:

Бо жаль вдавати той, що го ни чуєм,
І плакати насухо, де ни болить,
Лиш опустам вдаєсь.

⁹⁾ Б. Найбеспечнїйше. ¹⁰⁾ Б. Сли ми. ¹¹⁾ А. Поодиноких нас
ліпше Господь сокотитиме. ¹²⁾ А. оцїряют-ця ножами; Б. тут гро-
зять нам у кождїм усмішку сугак. ¹³⁾ А. а найблища з роду кров
То і найкривавїща; Б. А кров найблища вказуєсь...

Де правді ножами у очи зазерать,
Із відтам поли ся рубає а втікає¹⁾. (Пріч).

Четверта сцена.

О-перед замку. Россє і оден дідусь²⁾ виступають.

Дідусь.

Від сїмдесять вже гід я, пане³⁾, тямлю,
І не одного дива навидав ся,
Та всякого зазнав⁴⁾; але такої
Ще ночі, як сеїнішна, я з роду
Не тямлю⁵⁾.

Россє.

Бадечку, тим людзким злоестем
Не можеть вже і небо суферяти⁶⁾,

¹⁾ В А. передано сю репліку:

Головницькі

Ще стріли всі ви впали, вися ще
В повітря; а сли хочимо беспечні
Ми бути, то вступім ся їм з дороги.
Теперь же на коня, і ни прощаймось
З ніким, але собі лиш нишком далі!
Украсти можна, сли-б лиш сами вкрались.

Натомісь у Б.:

Убійницька стріла ще до землі
Ни впала; ми найліпше зробимо,
Если з її ми міри втечемо.
Тому-ж боржі на коні! не гаївшє
Си прощанєм часу втікаймо пріч,
Як стоїмо! Де правди нїт ні ласки,
Відти найліпше щоб ся відокрасти.

²⁾ Б. Старий чоловік. ³⁾ Б. я добре. ⁴⁾ Б. В них много ни-
щастливих я годин Прожив і много дива навидав ся. ⁵⁾ Б. Але
то протів цєї ночі все, що знаю, лиш дитиняча забавка. В А. отсю
репліку передано так:

Чимало віку я уже прожив,
Або чимало де-чого я видів
На цім віку уже, а ще такої
Я ночі ни зазнав.

⁶⁾ Б. натомісь:

Ох бадечку мій добрий, небо вже
Само обурене тов людзьков гров.

Та грозить ся на цю криваву землю¹⁾.
На нї теперь повинен²⁾ бути день,
І сонечко ї світле освіщати.
А претці потемок ї укриває,
Неначе той коверець домовину³⁾.
А відь вже хоче ніч отце над світом
Запанувати⁴⁾).

Дідусь.

Незвичайне⁵⁾ діло,
Таке, як то, що цеї ночі сталось⁶⁾.
А в цей вівторок, що минув, сова
Погана сокола пишого не
Заїла?⁷⁾

Россе.

Диво! Да ще білше диво,
Як ті прекрасні коні Дункана
З стаєн ся своїх проломили, і
На раз ся повстїкали⁷⁾

¹⁾ А. отці криві землі. ²⁾ А. Що до пори, то мав би. ³⁾ А. ніч оперла світло дорогійов до нас. ⁴⁾ В А. зам. остатніх 2 рядків читаємо:

Чи не вже ніч

Узяла верьх, чи день не засоромівсь,
Що потемки тогди вкривають землю,
Коли би світлість мала і вкривати?

В Б. остатніх 7 рядків сеї репліки передано так:

Отці криваві подри грозить по
Порі є день, а предці темна ніч
Задушус світ днини на єго
Дорозі. Чи це ніч панус зовсім,
Чи день соромієсь, що потемок
Укрив лице землі неначе трунвов,
Коли би світлість мала цілювати
Єго?

⁵⁾ А. нисамовите. ⁶⁾ Б. як діло то поповнене. ⁷⁾ Б. соксла, що пишно ся зносив До неба, мишоїдая сова заїла. Б. передає сю репліку:

Коні-ж Дункана — це диво,
А правда! — найладніщі і найкращі
За себе, повстїкали ся від разу
І виломили ся з стаєн, неначе-б
В'ни воювать хотїли ся з людьми.

Подібно і в А.: (А кращих і пишиїщих і у світі Ни найдет-ця) — оногди всі стайні Потерли і поутїкали, Казав би хто, що в'ни війну з людьми Провадити хотїли.

Дідусь.

Кажуть, що

Позаїдали ся?¹⁾

Россе.

На свої 'м очи

Це видів²⁾. — Макдоф наш³⁾!

(Макдоф виступає¹⁾.)

Що чути ся?⁴⁾

Макдоф.

Хіба-ж не знаєте?⁵⁾

Россе.

Й не винайшлося,

Хто справця тому був?⁶⁾

Макдоф.

А вже-ж ніхто,

Як ті коморники⁷⁾, що Макбет їх

Убив.

Россе.

Ти Боже мій! і що-ж їм с того
Прийшло?⁸⁾

Макдоф.

А відь, що підкуплені були⁹⁾,

Бо Маком, Доналбен поутікали¹⁰⁾,

Ще й крадьма¹¹⁾ — то-ж на них і гріх кладуть¹²⁾.

Россе.

Усе аби у прочку лиш¹³⁾. Яке-ж

В'но незвичайне є, то славолюбство,

Та ялове яке, що навіть і

Свій хліб оно не знає шанувати,

¹⁾ Б. сами ся виїли. ²⁾ Б. Це дієски так; це диво видів я на свої очи. ³⁾ А. і Б. дол. іде. ⁴⁾ А. дол. на світі? Б. Що дієть ся... ⁵⁾ А. Ни чутє? Б. Ни видите? ⁶⁾ А. Ни знати, хто зробив страшне то головництво? Б. хто прикривавє діло тото... ⁷⁾ А. А знати ся, що ті; Б. А хто-ж би, як не ті... ⁸⁾ А. О годино! За віщо-ж відь би це? Б. і чого-ж в'ни сподівались по цему? ⁹⁾ А. та очи видя, Що були піднаймлені. ¹⁰⁾ А. І королевичі оба втекли. ¹¹⁾ Б. ниньком. ¹²⁾ Перв. на них ся і гріхують; Б. це-ж на них гріхованє кладе у тому ділі. А. Це їх робота була, ни кого. ¹³⁾ А. на супотрив (sic!); Б. натурі встріть.

І свою голову¹⁾. — Теперь запевне
На Макбета корона що припадесть?²⁾

Макдоф.

І виволан уже³⁾, і вже поїхав⁴⁾
У Скон короноватись.

Россе.

Мощи-ж де
Покойного?⁵⁾

Макдоф.

У Комскіль повезуть⁶⁾ їх,
В отецьку гробницю⁷⁾.

Россе.

Ви в Скон отце?⁸⁾

Макдоф.

Ба в Файф, братаничу, назад⁹⁾.

Россе.

Я в Скон¹⁰⁾.

Макдоф.

Позволь це Боже, щоб усе гаразд¹¹⁾
Ви там застали! — Майте ся здорови¹²⁾,
Братаничу, дорога в добрий час!
І щоб нові пани такі, як давний наш¹³⁾.

¹⁾ Б. рабує спосіб той, що 'му жите отримує. А.:

Лукава славохить, що свого
Питомого жита нащадок ти
Вбиваєш!

²⁾ А. Певне Макбет королем не буде. ³⁾ А. Вже і є; Б. великий. ⁴⁾ А. і Б. пішов. ⁵⁾ А. дод. поділи; Б. моці є Дункана? ⁶⁾ А. відвезли. ⁷⁾ Б. у гробницю святу, де і вітці Єго супочивають; А... де і усі померші королі... ⁸⁾ А і Б. ідете тепер. ⁹⁾ Б. дод. вертаю. ¹⁰⁾ А. і Б. тудя. ¹¹⁾ Б. Аби усе добро. ¹²⁾ Б. здорови будьте. А. Щастлива вам дорога! ¹³⁾ Остатні 2 рядки в А.:

Щоб білше там добра найшли, як злого,
А хліб новий рівняв ся до старого!

В Б. натомиє:

І погоди так Боже в добрий час,
Щоб нас новий сардак так грів, як давний наш!

Россе.

Здорові будьте, батьку!¹⁾

Дідусь.

Ви-ж то само!

І кождому с панів най Господь допоможе,
Хто кривди ся боїть, і думає на гоже!²⁾ (Усі прич).

¹⁾ Б. Старенький батечку. ²⁾ Сю репліку передано в А.:

Господь з вами!

Він світом цим рядить, ряди і нами!

Ширше в Б.:

Здорови будьте, і благослови

Вас Боже усіхох, котрі на тос стали,

Аби усе лихе на добре відвертали!

ТРЕТИЙ АКТ.

Перша сцена.

Форс. Світлиця в палаті. Банко виступаєть.

Банко.

От маєш: і король і Кодор і Гляміс —
Усе як чарівниці¹⁾ ти казали²⁾;
Да я лиш бою ся, що ти лукаво³⁾
О тоє діло⁴⁾ грав. Але оно⁵⁾
Не має твому роду⁶⁾ ся лишити⁷⁾,
А я ще маю бути і вітцем,
І коренем від много королів.
Коли же правда, що они казали⁸⁾,
Як це на тобі діськи довелось⁹⁾:
Чиму-ж не мала би ворожка та
З-отак¹⁰⁾ на мині з'іститись¹¹⁾, і мою
Надію удерзати?¹²⁾ — Але цить!
Нічо' о цьому білше! ані гадки!¹³⁾

(Сурми. Виступають: Макбет яко король, Леді Макбет яко краля,
Ленокс, Россе, бояри і трабанти¹⁴⁾).

Макбет.

Диви¹⁵⁾, передний гість наш!

¹⁾ А. Як ті відьми. ²⁾ Б. обіцяли. ³⁾ Б. погано. ⁴⁾ Б. О тоє все; А. О твою корону. ⁵⁾ А. ніхай! ⁶⁾ Б. плечу. ⁷⁾ А. Ни казано-ж, що в'на ся твому роду ни лишить? ⁸⁾ А. Сли правду в'ни казали; Б. Если же правда від них походить. ⁹⁾ Б. то на тобі, Макбет, она ся світло з'істила. ¹⁰⁾ Б. По так приконанім переднім ділі. ¹¹⁾ А. й мині... сказати правду. ¹²⁾ А. Вчинити; Б. Двигнути. ¹³⁾ Б. о тім вже! А. Тихо, ні чичирк о цім! ¹⁴⁾ А. поїзд. ¹⁵⁾ А. і Б. А!

Леді Макбет.

Як они

Не були би на нашім бенкеті¹⁾,
То все ні-по-чому би було²⁾.

Макбет.

Ми

Справляємо великий бенкет нині
У вечер, то-ж і вас ми просимо³⁾.

Банко.

Най ваша зверхність будеть ласкава
Мині повелівати по їх воли;
Я вірний їх слуга⁴⁾.

Макбет.

По полудни

Ви їдете ще де?⁵⁾

Банко.

Ще, свіглий⁶⁾ пане.

Макбет.

Бо інак був бих нині до субору
Просив вас; ваша рада всігди мудра,
І завсїгди придатна. Да сли так,

¹⁾ Б. Єго забути. То було би неначе плін який У нашему
пирі. ²⁾ В А. передано сю репліку так:

Если би-м' були

Забули це за них, то була-б напня

Забава за-ні-за-що і усе

Нам поломило ся.

³⁾ А. На вечер нині Даєм вечерю світлу; Б. даємо великий
пир т. пр. і вас на нему бути. ⁴⁾ В А. передано сю репліку:

Ми ваші зверхности

Є зовсім і усегди під руков,

І в кождім способі піддані. Звольте

Повелівати лиш.

В Б. натомісь:

Зволить ваша зверхність

Орудувати мнов, повинність моя

Привязана до вас є нерозлучно

На всігди.

⁵⁾ Б. куда. ⁶⁾ А. Так є, ласкавий.

То наш субор відложимо на завтра¹⁾.
Далеко їдете?²⁾

Банко.

Не далі, як
Аби на банкет бути³⁾. Да сли кінь
Не поспорить⁴⁾, то буду⁵⁾ з дві години
Просить у ночі!⁶⁾

Макбет.

Да на бенкеті
Допевне будьте⁷⁾.

Банко.

На безпечне буду⁸⁾.

Макбет.

Як чути ся, то ті головники⁹⁾,
Братаничі ті наші в Англії
Ся переховують¹⁰⁾ та у Ірляндї,
Та все упрямо відрікають ся
Убийства свого¹¹⁾, та хто-знає які
Поголоски пусті пускають світом¹²⁾.
Да це на завтра най, де й інші ще¹³⁾
Справунки нас чикають¹⁴⁾. Кванте-ж ся,
Щоб на вечерю ся не запізнали¹⁵⁾.
А їде й Фліне?¹⁶⁾

¹⁾ В А. читаємо:

Бо ми би були вас отце на раду
Просили у сьогоднішнім суборі,
(Бо в'на великої речі в нас значить
Усїгди) — але най на завтра це.

Те саме в Б.: Бо я був... о раду вас просив, Що всїгди
так і мудра і щастлива Була. Да лишим не хіба... ²⁾ Б. Далеко
ваша вас веде дорога? ³⁾ Б. О, так далеко, що аж до вечері Часу
ми загалить. А... вельможний пане, щоб у добрий час В вас на
вечери бути. ⁴⁾ Б. Єсли би кінь не поставив ся. ⁵⁾ Б. буду мусів;
А. прийдець. ⁶⁾ Б. є пару темних годин Собі позичити; А. Годину-
дві ушибнути. ⁷⁾ А. будьте-ж ми Безпечно на вечері! Б. Лиш не
хибуйте На нашему пиру. ⁸⁾ А. буду, пане, запевне. Б. Безпечне ні,
м. п. ⁹⁾ Б. криваві. ¹⁰⁾ Б. криють ся. ¹¹⁾ Б. Они безлично ся від-
пекують Від того вітцевбийства. ¹²⁾ Б. дивні Пускають вигадки по
світї. ¹³⁾ Б. і державні. ¹⁴⁾ Б. потребуватимуть. ¹⁵⁾ Б. а у вечер
щоб Ся видїти. ¹⁶⁾ Б. дод. з вами. В А. отсю реплїку передано так:

Чуємо, що ріднаки

Ті злющі наші утекли, оден
У Англію, а другий у Ірлянд,

Банко.

А так нам випало¹⁾).

Макбет.

То-ж їдьте в добрий час! щоб коні вам
Здорови були! а не опізняйтесь!²⁾

(Банко причі).

А ви знов, моє панство, бавте ся
До семої години, до у-вечер,
Як воля є кому. За те-ж у вечер
І веселіще буде кождому.
Ми также сами лишимось. А доти
Всі з Богом!³⁾. (Леді Макбет і бояри причі. До слуги).

Слухай, хлопче!⁴⁾ — чи ті люде
Чикають?⁵⁾

І що ни хочуть приповісти ся
До свого головництва, але ще
Й екладають бріхні, та вигадують
Всілякі непотрібні нібелії.
Да то на завтра, де і окрім цего
Ще усілякі справи нас чикають.
То-ж їдьте, і бувайте ми здорови,
А в вечер приходіть. А їде й Фліане
Це з вами?

¹⁾ А. Іде, милостивий пане. Так потріб вимагає. Б. Так, пане,
час жене нас. ²⁾ А. Вашим конім же ходу доброго! Здорови їдьте! Б. :

Зичу же
Я вашим конім шибкости і ніг
Беспечних, отже вас і поручаю
Я їх хребтам. Здорови будьте!

³⁾ В А. сю репліку передано:
Теперь же кождий най до семої
Години бавит-ця, як воля 'му;
А ми, щоб нам у вечер веселіще
Було, лишаємо аж до вечері
Сами ся. З Богом, панство!

Натомісь у Б.:

До семої години з вечера
Най кождий буде сам свій пан собі;
Це робить, що вітак ми товариству
О стілько білше ради. Й ми ся лишим
Аж до вечері самі. Доти з Богом!

⁴⁾ А. Ге! Б. Ге тамки, ти, приятелю, на слово! ⁵⁾ А. ждуть;
Б. є.

Слуга.

Перед портов, світлий пане¹⁾.

Макбет.

Заклич²⁾ сюда їх. (Слуга при́ч).
Бути королем³⁾,
То не³⁾ значить³⁾ нічо' ще; але ним³⁾
Беспечне бути, є що є⁴⁾. Я того
Ся Банка бою⁵⁾; він таке щось має
До себе⁶⁾, що 'го треба ся бояти⁷⁾.
Бо не лиш, що відважний дуже є,
Але і мудрий, і ретенний, і
Поважний він у кождім способі⁸⁾.
Єго одного я лиш бою ся⁹⁾.
О-перед ним мій геній так ся клонить,
Як то приповідають¹⁰⁾, що клонив ся
Марк-Антонів о-перед Цезарем¹¹⁾.
На чарівниці він сварив, як в'ни
Мене витали в перед¹²⁾, і до себе
Велїв їм говорити. В'ни вітак
Казали 'му, що буде він вітцем
Чимало королів¹³⁾. На мою голов¹⁴⁾

¹⁾ А. Ждуть о-перед замку; Б. Чикають перед портов замков. ²⁾ Б. Веди. ³⁾ А. се слово ва. ⁴⁾ Б. сли не є я ним беспечно. ⁵⁾ А. дод. чи мало; Б. Боязнъ моя к Банку Глібокаа. ⁶⁾ А. в єго повазі є таке щось; Б. у княжескі єго... ⁷⁾ Б. що в'но хоче, аби єя 'го бояти ⁸⁾ Зам. сих 3 рядків у А. читаємо

Він завзятий

Є дуже, а до того свого серця

Такий ще хитрий, що 'му все вдає-ця.

Натомісь у Б.:

Він відважний

Є дуже, і з душев єго ретеннов

Така єя мудрість лучить, що єго

Відвазі є за поводатаря

Беспечного.

⁹⁾ А. Нікого я у світі єя ни бою, Як лиш єго одного: Б. Я білше єя не бою Нікого, як єго. ¹⁰⁾ Б Як в казці. ¹¹⁾ В А. єї 3 рядки читаємо:

Біля него

Минї так важко робит-ця усїгди,

Як Марк-Антоніови при Цезарю.

¹²⁾ Б. дод. королем. ¹³⁾ Б. Пророчески вітак єго витали Вітцем від много королів. ¹⁴⁾ Б. Минї... на голов.

Всадили в'ни лиш ялову корону,
І лиш сухий¹⁾ скіпітер затулили²⁾
У мою жменю, бо³⁾ чужа рука
'То має видерти⁴⁾, а не синські
Дістати ся⁵⁾... Коли ж отце є так⁶⁾,
То свою душу я для Банкових
Родів⁷⁾ лиш осквернив⁸⁾, для них заріза
Святого⁹⁾ Дункана, для них свій мир
На віки затроїв¹⁰⁾, і свою душу¹¹⁾
Занапастив пеколіному врагові¹²⁾,
Для Банкових дітий лиш, лиш для них?¹³⁾
О ні! Лиш це ніколи¹⁴⁾ ся не стане!
Ходи-ж на ніж зо мною ти, Банку, в брани!¹⁵⁾
Там хто? (Слуга і два убійники виступають).

Ти на дворі¹⁶⁾ чикай, аж доки

1) Б. усихаючий. 2) Б. се слово вас. 3) Б. щоб его вітак.
4) Б. ми видерла. 5) Б. бо спл мня не слідить. 6) Б. сли це так.
7) Б. Банкового покоренку. 8) Б. Спюганнв. 9) Б. благого. 10) Б.
Отрій у чашу мого мира вшпав. 11) Б. мій жемчуг безсмертний.
12) Б. врагові всего миру. 13) Б. Щоб їх зробити королями; Бан-
ків це покорч королями! 14) Б. Доки це. 15) Б. ходи ти доле в брань.
І клич мене на смерть або житє Боротись! — В А. 18 рядків сеї
репліки передано так:

Він на ті відми сварив,
Як королем мене в'ни називали,
Казав, аби до него говорили.
Они 'му віщували, що вітцем
Він буде королів, мині тим часом
На голову лиш ялову корону
Поклали і сухе вложили берло
У мої руки, щоб у посліді
Дісталось у чужі, а ни кому
С потомства мого. Сли-ж же це є так,
То своє я сумліне занехарив
Для Банкових дітий, для них убив я
Благого Дункана, мій супокій
Святий ниніапастев я затроїв
Для него лиш самого; мою душу
Завдав ницистому в нетрудне — лиш
Щоб їх вкоронувати, лиш для его
Це покорчу!... О, має так це бути,
Ходи ти доле в побри й роздражни
Мене до краю вже!

16) А. Там за дверьми.

Не му тя кликати¹⁾. (Слуга пріч).

Чи ми на вчера²⁾.

З собойов говорили?

Перший убійник.

Так, на вчера³⁾.

Макбет.

То-ж добре. А поміркувались⁴⁾ ви

Над тим⁵⁾, що-м вам казав? — що він се був,

Що так на вас вгоняв та уїдав?⁶⁾

А ви на мене гріхували ся

За пусто-дурно все⁷⁾; а я⁸⁾ довів вам,

Що це єго робота; да ще й так

Довів вам, що й дурного і сліпого

Би приконало, що це Банко був⁹⁾.

Перший убійник.

Ми приконали ся¹⁰⁾.

¹⁾ А. Закличу: Б. закличем. ²⁾ А. Ни вчера. ³⁾ Б. Так є, пане; А... ласкавий. ⁴⁾ Б. розважили. ⁵⁾ Б. все. ⁶⁾ Б. Вас передом так дуже притискав. ⁷⁾ Б. Тимчасом ви мене невинного за того мали. ⁸⁾ Б. Це послідним разом, як ми ся виділи, я... ⁹⁾ Зам. остатніх 3 рядків у Б. читаємо:

І показав вам, як вас тримано,
Як все вам псовано, хто це зробив
І чим — ну, доста того, що усе,
Чим чоловіка хоть і с пів душев би
І хоть з недужним мозком, зовсім ясно
Би приконати мусіло: це Банко
Зробив.

В А. цілу репліку передано так:

Добре-ж; а

Узяли на розвагу мої речі?
Пізнали, що то він це був, що вас
Тримав так у руках, ни ми, як ви
Собі гадали до теперь. Отце
Я чий вас ще оногди приконав,
І як за дурні маню вас, і як
Послугувано вами ся за дурно,
І хто це був такий, що вами ся
Служив за дурно, і так далі. Ну,
Це би й сліпий намацав, і дурний
Вгадав, що Банко був це.

¹⁰⁾ А. Так ви нам казали.

Макбет.

Я-ж вас¹⁾ закликав,
Аби ся запитати в вас: чи ви-сьте
Такої половяної²⁾ натури³⁾,
Аби ту вашу кривду всю на собі
Приймати⁴⁾ як рахмани⁵⁾, і нічо'
За тоє не казати 'му⁶⁾, що вас
З жінками і дітьми довів до жебрів?⁷⁾

Перший убійник.

Ми люде, не баби⁸⁾, ласкавий пане.

Макбет.

Та правда, ви рахуетесь за люде⁹⁾,
Непричком, як та приповідка каже,
Що „кождий пес гривко“. Да то не доста
На тім; бо й мижи псами той до того,
А той до того знов придав ся, як
На примір: той оден до полювання,
А той знов до овець, а той до хати,
А польовий між ними такожде
На різні способи: оден до птахи,
Оден до заяця, оден до вовка,
А другий до медведя, — як мисливець
Який, і до якого 'му стрілецьтва
Котрого з них потрібно; так і це є,
І чоловіку чоловік не рівний¹⁰⁾.

¹⁾ А. Так казав я, ба ще й далі Пішов у цему ділі; Б. Так є, і далі... Чого я нині вас... ²⁾ Б. терпливої. ³⁾ А. Чи-ж такі ви плохомуни. ⁴⁾ Б. Що хочете це все ви так лишити. ⁵⁾ А. і божко-дайли такі; Б. побожнокнигі. ⁶⁾ А. що хочите за того Бога просити ще; Б. молитись За того доброго і рід его. ⁷⁾ Перв. у старій; А. що так вас понизив Та в старій вас і вані бідні діти Це вирядив. Б.:

Що та его тяжка рука до гробу
Зібгала вас і жінку вам з дітьми
Аж у старій довела на уєгди.

⁸⁾ Б. Ми мужі є; А. Ми хлопцї є за себе. ⁹⁾ А. ви між му-щинами до хлопів... Б. В реєстрі ви рахуетесь за мужів. ¹⁰⁾ Зам. отсїх 13 рядків у А. читасмо:

як на примір
Вівчарський і хатний і гінчий пес
І саше і луговий і британ

Да сли ви між людьми найпущими¹⁾
Остатись не хотіли би²⁾, то лиш
Мині скажіть, а я такий вам спосіб
Подам³⁾, що й ви ся вічне ворога
Позбули би, і в мене си на ласку
Велику заслужили⁴⁾. Бо той Банко,
Нехай ся вам признам, мині стоїть
В великі перепоні й на заваді,
І доки 'го не збуду ся, то на-смерть
В одно му хорувати⁵⁾.

І хорт за пси рахують-ця, а претці
Ни рівні оден-одному, — отак
І люде.

В Б. натомісь.

Як бражувий, як хорт, як мішник, вужиль,
Як пніц*, як пудель, монс, полувовчок
Усі ся псами звать. Їх цінить ся
І ними служить ся лиш по-за-як
Они повільні, неворотливі,
Швидкі, слідині або хитрі є,
Яко домашніми, мисливими,
По-за-як кожного з них обдарила
Натура, і по чому кожний з них
Своє особливіще прізвище
З реєстра дістає, котре однако
Усіх їх пише.

¹⁾ А. послідними. ²⁾ Б. передає єї 2 рядки так:
Сли же маєте

І ви яке помісте у ізводі
На нинайгіршім щиблі між людьми.

³⁾ А. таку роботу дам вам. ⁴⁾ А. І ворога ся збудете, й мене
Присобите до себе. ⁵⁾ Зам. остатніх 8 рядків у Б. читаємо:
а я повірю

Таке вам діло, що єго викин
Позбуде ворога вам вашєго,
А вас до мого серця і любі
Пригорне; бо я доти нездоровий,
Аж доки він жиє, єго аж смерть
Мня виздоровить зовсім.

Остатні 3 рядки в А. передані так:

Доки він
Жиє, то я ни маю супокою,
А як єго-б ни було, то тогди
Я в кождім способі беспечний.

*) Поправлено: саще.

Другий убійник.

Пане¹⁾ мій,

Мене на світі так окривжено,
Та так обштухано, що я до всего
Готовий²⁾).

Перший убійник.

І мене та доленька

Так гарно обробила, що на все
Відважу ся, аби лиш своє щасте³⁾
Або поправити, або жити
Позбути ся³⁾).

Макбет.

То-ж вірите⁴⁾ оба,

Що Банко був вам воріг?

Оба убійники.

Віriamo⁵⁾).

Макбет.

Отак і мій він воріг⁶⁾, да такий же⁷⁾,

Що за житем мнї сягаєть, так,

¹⁾ Б. князю. ²⁾ Сю репліку передано в А.:

Мнї цей світ так донилів, що я
Готовий вам на кожде звязнитись,
Аби лиш світови ся відплатити
За мої всі кривди.

Натомізь у Б.:

Мене ті неоклепані та злочні
Ті штуханні свічки обурили
Так дуже, що готовий я у преки
Все світови зробити.

³⁾ Сю репліку в А. читаємо:

А я то само.

Мене нидоля так вневолила

Та так ми досолила, що і нині
Готів або талан собі поправити,
Або жите утратити.

Натомізь у Б.:

І я оден

Такий утомлений нещастем та
Такий обішаний від долі, що
Охічно я на кожде ся віднажу,
Аби мій лиш талан поправити,
Або єго ся збуту.

⁴⁾ А. Покмітили; Б. Це знасте. ⁵⁾ А. і Б. Оба ми знаємо.

⁶⁾ Б. Він є ним і мий. ⁷⁾ А. таким тяжким.

Що віком не волен я ні душев¹⁾.
Я міг би, правда, 'го і сам ся збути²⁾,
Бо міць до того маю, і ніхто
Не смів би мя питати³⁾; але що-ж:
Він має приятелів, що і мої
В'ни приятелі є⁴⁾, а з ними бих
Я не хотів зайти у ворізтво⁵⁾.
Й не то що⁶⁾, я бих мусів⁷⁾ навіть се
Про людзьке око⁸⁾ ще й оплакувать⁹⁾.
Самого того, що 'го як найскорше
Позбути ся я с цього світа рад би¹⁰⁾.
От видите, з якої я причини
О вашу поміч вас просити мушу¹¹⁾.
Бо мушу, видите¹²⁾, учинок мій
О-перед оком загалу таїти¹³⁾,
Із важної причини¹⁴⁾.

Другий убійник.

Світлий¹⁵⁾ пане¹⁶⁾,

Що скажете, тото ми зробимо¹⁷⁾.

Перший убійник.

Нехай і вік би наш¹⁸⁾ —

Макбет.

Ви мужі, вижу,

За себе¹⁹⁾. За годину я найдалі

Вам скажу, де ви засідку собі

¹⁾ А. Що кожної мінuti він на мoe Наважив ся житє; Б.:

І так аж до-на-кров ми, що кождієска

Мінуточка єго житя сягає

Глібоко і за моім віком.

²⁾ А. і Б. явно збутись. ³⁾ Б. І відповісти за того; А. бо хто Мині би що вробив? ⁴⁾ А. але ни смію Я через ни одного це вчинити Приятеля, що і єму приятель; Б. Одні ми приятелі не дають, Що і єго в'ни приятелі є. ⁵⁾ А. заходить собі в яку низгоду; Б. І що я ни хотів би їх люблю Собі утратити. ⁶⁾ А. і Б. але овшем. ⁷⁾ А. Ще хоч. ⁸⁾ Б. з хитрости. ⁹⁾ А. псбивати ся. ¹⁰⁾ А. побиватись над упадком Того-ж, що сам звалив 'го. Б. єго повалив. ¹¹⁾ А. І тиму я вас отце о вашу поміч прошу. Б. за длі того... ¹²⁾ А. і Б. вас. ¹³⁾ Б. укрити. ¹⁴⁾ А. зам. сих З рядків має: Щоб покміть ся ни брала, бо мині так упадає. ¹⁵⁾ Б. ласкавий. ¹⁶⁾ А. оба єї слова вас. ¹⁷⁾ Б. учинимо. ¹⁸⁾ А. Если жите лиш. ¹⁹⁾ А. Я вижу, що ви маєте відвагу. Б. З вас блискає відвага.

Дібрати маєте, й догідливу
Пору¹⁾. Бо цієї ночі²⁾ мусить ще
Оно ся стати, і оподалік³⁾
Від замку, щоб на мене са́ма ся
Не брала⁴⁾. Також⁵⁾, щоб у нашім ділі
Не було прищипки⁶⁾, і син єго⁷⁾.
Що їхатиме з ним, зігнатись⁸⁾ мусить
Зі світа⁹⁾. То-ж ідіть¹⁰⁾, порадьте ся,
Я зараз буду тут.

Другий убійник.

Рада готова¹¹⁾.

Макбет.

То ждіть мене на порті¹²⁾.

(Убійники пріч).

Сли твоя

Душа, о Банку, має йти до неба,
То нині ї ще вирядити¹³⁾ треба¹⁴⁾. (Пріч).

¹⁾ Б. означу вам засідку. І скажу вам, як маєте собі свій час ви вибрати на волосочок. А.:

Де маєте на него ви засісти.

Тим часом укладіть лиш добре спем,

Коли тай як тай це.

²⁾ Б. сего вечера. ³⁾ Б. подалік; А. далічко. ⁴⁾ А. а за все у гадці майте, Що ще на мене покміть брати ся Ни сміє ніяк в світі. ⁵⁾ А. і Б. Разом з ним. ⁶⁾ Б. аби у ділі не було латки; А. вас. ⁷⁾ А. і Б. І Фліяне син єго. ⁸⁾ А. Загинуть. ⁹⁾ Б.:

темної тої

Години долю поділити, бо

Єго ся збути є таке ми важне,

Як і віття єго.

А.: бо на єго Упадку ми однаково залежить, Що й на старого впадку. ¹⁰⁾ А. А теперь. ¹¹⁾ А. Ми вже порадились. Б. пане, вже поважились. ¹²⁾ Б. Я зараз За вами піду. Ждіт... при... На цім осталося. ¹³⁾ Б. піти там. ¹⁴⁾ В. А. сю репліку читасмо так:

Я вас закличу;

Ждіть там собі тим часом. Це вже так!

Коли кортить тя вічного спочинку,

О Банку, то го найдеи за годинку.

Друга сцена.

Там де перше. Інша світлиця. Леді Макбет і оден служалий¹⁾ виступають.

Леді Макбет.

Поїхав Банко вже?²⁾

Слуга.

Уже, вельможна³⁾,

Да на вечерю⁴⁾ верне.

Леді Макбет.

Йди, проси

До мене короля⁵⁾.

Слуга.

В сей час⁶⁾. (Пріч).

Леді Макбет.

Нічо'

Не зискалось⁷⁾, усе іде у стріть,

Єсли в души миру і ладу нїт⁸⁾.

О, лїпше бути тим, що ми 'го вбили,

Нїж щоб неначе вбиті ми ходили⁹⁾.

(Макбет виступає.

Чого, мій мужу¹⁰⁾, все так самотуєш¹¹⁾,

Чого усе сумні гадки ведеш?

Пішли їх у могилу, най там разом

З мерцями спочивають, не о них

¹⁾ А. і Б. слуга. ²⁾ Б. з нашого двора? ³⁾ А. Вже, ласкава імость; Б. пане. ⁴⁾ А. на вечер; Б. на ніч. ⁵⁾ А. Яснїшого до мене на годинку. Б.:

Йди, скажи ти королеви,

Що хочу пару слів поговорити

Я з ним.

⁶⁾ Б. Служу. А. В сей час, ласкава імость. ⁷⁾ А. Ни здобулось; Б. Ни зикало ся Анічогісько. ⁸⁾ А. все втратилось, захлану лиш Скорнялось, супокою лиш позбулось. ⁹⁾ Б. передає сї 4 рядки:

все лишаєсь в зад,

Єсли нам не лишаєсь мир і лад.

Певнїше бути тим, що нами вбите,

Нїж тим убоєм ся самим дурити.

В А. остатні два рядки передано так:

О, лїпше було-б бути тим назад,

Чим булось, як все глїбше лїзти в ад.

¹⁰⁾ А. пане. ¹¹⁾ Б. на самоті все; А. в-одно.

Тебе морочуть¹⁾. Що не можна вже
Переіначити, то і думати
Об тому вже не треба²⁾. Що ся стало,
То вже на вік віков оно пропало³⁾.

Макбет.

Лиш вдарена⁵⁾, а не убита ще
Та гадина, що⁶⁾ ми ї в руки взяли⁶⁾;
Она сціляєсь⁷⁾ все і оживає⁸⁾,
А бідне то лукавство наше все
О-перед ї зубами потерпаєть⁹⁾.
Да переже нехай отця земля
В дрібні кавалки піде¹⁰⁾, а то небо
Зіветь ся як папірь¹¹⁾, ніж маємо
Наш хліб насущний поживати ми
В страхах¹²⁾, і наче тії божевільні
Зриватись з одра¹³⁾. Легше було би
Лежати у одні нам домовині
За тим самим мерцем¹⁴⁾, що ми єго

¹⁾ Сі 4 рядки передано в Б.:

Усе у товаристві лиш смутних
Гадок, що ліпше би було, аби
В'ни були разом с тим умерлим, що
О немү в'ни гадають.

Натомісь у А.:

Чого до серця все си приводити
Такі гадки та отакі марі,
Що вже давно бесь мав їх закопати
С тим разом, що про него в'ни гадають.

²⁾ Б. не варта о тому і гадати вже назад. ⁴⁾ Б. то вже ся
стало. А.:

Що з возу впало, то пропало, а
Що було, то й минуло.

⁵⁾ А. поєічена; Б. Надбита. ⁶⁾ А. і Б. вас. ⁷⁾ Б. Ся цілить.
⁸⁾ А. робит-ця чим була. ⁹⁾ А. а жало її в одно ще грозить нам.
Б. а наша та бідна злість в однакі небеспей, Як передом, від
ї зубів. ¹⁰⁾ А. воліє періж цей світ ся завалити; Б. нихай ся роз-
валит цілий будинок сотвору. ¹¹⁾ А. і оба світи ся зодрегнуть;
Б. періже земля і небо нихай у нівець підуть. ¹²⁾ Б. тепучи ся
їсти; Б. Обідати з ляками. ¹³⁾ А. а з страхами лягати спати.
Б. І ніж нас мають престрапний сні що ніч з снана згоняти. ¹⁴⁾ Б.
Ліпше були би при мерци нам; А. Періже вже с тим.

У ню поклали спочивати¹⁾), щоб
Супокою для себе приспособить²⁾),
Нїж у-одно на ложу Мадаю
Лежати, на тортурах день і ніч³⁾).
О, лїпше сто раз тому Дункану⁴⁾):
Легонько спить собі у гробі він⁵⁾),
Легонько по трудах життя він свого
Припочиває; зрада вже на него
Ножа не здойметь свого⁶⁾), нї отроєм
Не напоїть его, нї бунт на него
Не здойметь спіс уже!⁷⁾...

Леді Макбет.

О, мій ти друже,
Вглагой сумлїне дике⁸⁾), будь веселий
Сьогодні з гостями; при товаристві
Печаль твою не вказуй⁹⁾).

Макбет.

Нї, не вкажу,
Веселий буду зовсім¹⁰⁾); будь же й ти так¹¹⁾).

¹⁾ А. Що вирядили ми его на той світ; Б. котрого ми до вічного спокою відослали. ²⁾ Б. Здобуть; А. Аби на цїм нам ши-роко. ³⁾ А. нїж так Все постивати лиш; Б. Як на безсупокійних муках, на тортурі ті душевні у-одно лежати. ⁴⁾ А. о, Дункан При-почиває; Б. спочиває в гробі. ⁵⁾ А. по наказу світа Сму ся добре спить; Б. по трепетах життя. ⁶⁾ Б. на нїм вже зрада довела Усего аж до краю. ⁷⁾ Остатні 4 рядки в А. передано:

Нї зрада вже,
Нї ніж, анї отрій, нї тривок злий,
Нї напасти чужі, нічо' его
Вже бїльше ни обходить.

В Б. закінчено так:

анї ніж,
Анї отрій, нї колоти у краю,
Анї війна з боків, нічо' его
Уже ни дотикає.

⁸⁾ Б. Влажки твій дикий позор. ⁹⁾ Б. Ясний будь, Веселий в товаристві гостей нинї. В А. передано сю реплїку:

Все лиш
Це гет, мій друже; ни насупуй брови,
Веселий і охичний з гостями
Будь цего вечера.

¹⁰⁾ Б. Я хочу, серце любе; А. Я це гадаю. ¹¹⁾ Б. така;
А. А й ти весела будь.

За все будь ввічлива до Банка нині.
То молоденьке достоятельство
Ще мусимо плекати ми підхлібством¹⁾;
Ще мусимо на серце наше чорне
Наличман класти білий як невинність,
Аби нас не пізнали, хто ми є²⁾.

Леді Макбет.

О, ні!³⁾

Макбет.

Шкорпіїв повне моє серце!⁴⁾
Хіба-ж не знаєш ти, що Банко й Фліяне
Жиють ще?!⁵⁾

Леді Макбет.

Знаю; да хіба-ж они

Безсмертні?⁶⁾

Макбет.

Тільки-ж мої ще й потуги!⁷⁾
Тиму весела будь⁸⁾. Бо заки ще
Делик монастирі пооблітає⁹⁾,
А жук позівливим, дрімливим чтенем
Ту хухнаву вечірню свою скінчать!¹⁰⁾

¹⁾ В. дод. Як словом, так улогом. А.:

а Банкови

Найліпше честь веде, ходи по-під-ладь

Около него, оком і словами

До него прилижай ся; бо теперь

Ни є ми ще беспечні, треба нам

Корону нашу ще приборхувать

Підхлібством.

У В. натоміє: мусит бо В таких погоях підхлібливости Ще наше достоятельство купатись, Аби нас убеспечить.

²⁾ В. мусить ще Наличманом для серця нация тварь Служити, щоб укрити... А. треба ще з лиця робити Наличман пам на серця наші, щоб Перед людьми ще затаїти, що У них кішить та грає.

³⁾ А. О лиши вже Це гет! В. Ни так. ⁴⁾ А. О ні, бо в мині моє серце як гадина та вст-ця! Жінко, о! В. Ти моя люба жено! ⁵⁾ А. той, В. пєж є, Тай Ф. син єго. ⁶⁾ А. І що-ж? они Ни взяли запис, щоб на віки жити. В. Та без поруки-ж бо безсмертности.

⁷⁾ А. Це тільки мого й щастя, що они ни є безсмертні; В. От це мене лиш гїшиць, що не є они ненадвередні. ⁸⁾ А. час. ⁹⁾ А. всі церькови облетить. ¹⁰⁾ А. доки ще хрущі та гургулі повідправляють. Ті похорони свої; В.:

То станеть діло ся такого сою¹⁾),
Що нам подасть на віки супокою!²⁾

Меді Макбет.

Яке то діло?³⁾

Макбет.

Не питай ся, аж
Не пофалиш его⁴⁾). О темна ноче,
Прийди і затули благії очі
Ті синоглубі святої днини,
І уклади і спать у домовину!
Зсуваєть ся вечірня вже завіса,
Ворона вже летить до свого ліса,
А галиця нічна вже ся розлазить,
Аби жерла свого чим борше пазить.
То-ж хай тебе, що станесь, не дивує.
Що гріх зродив, нехай же й гріх годує!⁵⁾ (Обеє пріч).

І заки ще на Ікаги позев
Той рококрилий жук дрімливим вузном
Позівливу нічну вечерню скінчит.

¹⁾ А. станет-ця страшная річ. ²⁾ А. і Б. сей рядок вас.

³⁾ А. як? Б. Що станет-ця. ⁴⁾ А. :

Це ліпше буде,

Аби ти і ни знала, доки аж
Готове ни пофалиш, моя люба.

Б.: Ни знай, будь ти невинна, Дружино моя люба, доки
ділу Ти аж ни втішиш ся.

⁵⁾ Апострофа до ночі в А. передана так:

О, настигай ти темна ніч, застань
То милосерне око днини твоєї
Кривавов, невидимової руков!
То ясне світло загасн, що я
Від него потерпаю у-одно!
Уже смеркаєт-ця, уже ворони
Летя у ліс 'д посестрам: біла днина
Вже ввляла, вже втомилась; галиця
Нічна по здобич вже порозліталась...
Тобі це дивно, що я кажу? Ти
Тим ни жури ся! Лихо, що зачалось,
То треба, щоб і лихом все плекалось.
Ходім теперь! (Ідуть).

Відмінно в Б.:

Прийди ти, ноче;
Закрий тов твоїх темнов заслонов

Трета сцена.

Там де перше. Лісок недалеко замку. Три убійники виступають.

Перший убійник.

То¹⁾ хто тобі казав до нас отце
Приворошити ся?

Третій убійник.

Король²⁾).

Другий убійник.

То треба

'Му вірити³⁾).

Перший убійник.

Отут же-ж стань собі⁴⁾.

Вечірна⁵⁾ заря потухає вже⁶⁾,
А⁷⁾ вандрівник⁸⁾ спішить тепер чим скорше⁹⁾
Господу¹⁰⁾ запопасти. То ж і наша
Вже здобич мусить бути¹¹⁾ недалеко¹²⁾.

Третій убійник.

Я чую¹³⁾ коні.

Дня жалісливого благос око,
І увидим кривавойов рукоюв
Знівеч, підри в кавалки той великий
Лист довжкий, що він білить мої лиця!
Сідає вечер вже; ворона вже
Летить до свого питомого ліса;
Благі ті духи денні йдуть в спочинок,
А галиця нічна розлазить ся
По свою здобич. Ти дивуси ся
Цим моїм речам? Най ти не дивує!
Що в гріх зачалось, то і гріх годує.
А ренгу здай на мене! (Обое пріч).

¹⁾ Б. перв. Да, попр. А; так і в А. ²⁾ А. Або сам Макбет;
Б. Сам М. ³⁾ А.:

То треба вірити ему, коли
Він так докладно знає, що робити
Нам казано.

Б. Ми ни маємо причини му не вірити... ся виводить з усього,
що до нас. ⁴⁾ А. коло нас. ⁵⁾ Б. Західна. ⁶⁾ А. Лиш трішки зарі
видко. ⁷⁾ Б. пізний. ⁸⁾ А. подорожний. ⁹⁾ А. тепер ся кванить;
Б. гонить крок. ¹⁰⁾ Б. загоді нічліг ще. ¹¹⁾ А. матбути. ¹²⁾ Б. бли-
жить ся уже. ¹³⁾ А. Цитьте!

Банко (за подрев).
Тут світи!¹⁾

Другий убійник.
Це²⁾ він;
Бо решта гостей³⁾ вже давно в дворі.

Перший убійник.
Та-ж коні, чути, йдуть на бокола?

Третій убійник.
С пів мильки⁴⁾; але гості на правці йдуть,
Така тут установа⁵⁾.

(Виступають Банко і Фліанс, цей⁶⁾ з лунинцев).

Другий убійник.
Лунниця!⁷⁾

Третій убійник.
Це він.

Перший убійник.
Ану!⁸⁾

Банко.
Сьогодні буде дощ⁹⁾.

Перший убійник.

(Нападає Банка, і боїм лунинцю з рук).

Паде вже!¹⁰⁾. (Проемає Банка).

Банко.
Зрада!¹¹⁾ Сину, утікай,
Та відомстись за мене! — О злодюго!¹²⁾
(Банко паде, Фліанс утікає¹³⁾).

¹⁾ А. Ге! свігла! Б. Дай ми лунинцю. ²⁾ А. Це мусить бути. ³⁾ А. дод. Що знати, що їх там очікують; Б. Що мали ставити ся на вечерю. ⁴⁾ А. Аж мило майже; Б. Зо чверть години. ⁵⁾ Б. дод. бо усі йдуть пішя аж до замку. А.:

але він усігди
Як кождий другий, на правці іде
Си пішя аж до-там.

⁶⁾ А. о-перед них слуга. ⁷⁾ А. Посвіт! Посвіт! ⁸⁾ А. Ану го! ⁹⁾ А. Цеї ночі дощ Ме йти. ¹⁰⁾ А. і Б. Нихай же йде! ¹¹⁾ А. Ох, головництво! ¹²⁾ Б... ся піметь... злодю! А. Тікай, мій Фліанс, втікай! втікай боряжі, Та кривду мою ни забудь!... О жусе! ¹³⁾ А. (Гине, Ф. і слуга утікають).

Третий убійник.

Хто загасив посвіт?

Перший убійник.

Не треба було?¹⁾

Третий убійник.

Оден се лиш лежить, а другий²⁾ втік.

Другий убійник.

До чорта! то що ліпше, вимклось нам³⁾.

Третий убійник.

Е, що!⁴⁾ ходім, та уповіжмо⁵⁾, що

Сим часом стало ся. (Усі пріч).

Четверта сцена.

Державна світлиця в замку. Стів накритий. Виступають: Макбет, Леді Макбет, Росс, Ленокс, бояри і трабанти⁶⁾.

Макбет.

Ваш ряд ви⁷⁾ знаєте; сїдайте-ж, прошу⁸⁾,

І будь я Богу милий, як мині ви!⁹⁾

Бояри.

Ми благодаримо¹⁰⁾.

Макбет.

І я вмішаюсь

Між гodne товариство, гостям любим

Служити, як господарю повинність¹¹⁾.

А господиня наша мила вже

¹⁾ А. Ни добре це? Б. Хіба... ²⁾ Б. А син; А. хлопчиско.

³⁾ А. То ліпша половина здобичі Пропала. Б. найліпша Партика діла нашого. ⁴⁾ А. Кат бери! Б. Нихай. ⁵⁾ Б. сказати. ⁶⁾ А. і поїзд.

⁷⁾ Б. ви сами. ⁸⁾ А. сїдайте-ж всі По старшині. ⁹⁾ А.:

і всіх витаю вас

Від першого аж до послідного

З найліпшим, щирим серцем.

Б. І з серцем щирим раз на завсїгди Мині витайте.

¹⁰⁾ А. Дякуєм всі вані милости. Б. в покорі Ми вашему величеству. ¹¹⁾ А. Ми хочимо Вміпатись мижки гостей, та услужним Доматарем їм бути; Б... в товариство Господарем услужним.

Сняє на престолі¹⁾; да ї ми
У добрий час благаєм²⁾, гостий любих
Від себе привитати³⁾.

Леді Макбет.

Я витаю⁴⁾

Всіх годних приятелів в добрий час,
І у годину милу щирим серцем⁵⁾.

(Гості кланяють ся⁶⁾. Перший убійник показуєсь у дверех; Макбет
не зараз це постерігає⁷⁾).

Макбет.

Они тя пострічають на взаєм⁸⁾.

Стів обсаджений по обох боках⁹⁾,

А¹⁰⁾ я си сяду тут у середині.

Теперь же-ж прошу, будьте веселі¹¹⁾,

Нехай обійде чарка стів до вкола¹²⁾.

(Уздів убійника і йде до него¹³⁾).

Це кров ти на чолі¹⁴⁾.

Перший убійник.

То¹⁵⁾ Банкова.

Макбет.

Воліє бути на чолі тобі,

Як у грудех єму¹⁶⁾. Покутаний?¹⁷⁾

Убійник.

Бурлак 'му я протяв¹⁸⁾.

Макбет.

То ти у мене

Бурлак за всі бурлаки; да і той

¹⁾ А. Уже у своїм кріслі. ²⁾ Б. просимо. ³⁾ А. але ми Гадасмо у добрий час і ї О ї привіт просить. ⁴⁾ Б. Привитай В імя мос. ⁵⁾ Б. З цілого серця їх усіх витаю. А. відмінно:

Перекажіть

Гго всім нашим приятелям, бо

Я всім з душі є рада.

⁶⁾ А. і Б. кланяюц-ця. ⁷⁾ Б. ушннчас. ⁸⁾ Б. Подяка серця їх тя пострічас. А. В'ни-ж тобі і дякують усі. ⁹⁾ А. Оба ряди є рівні. ¹⁰⁾ Б. То. ¹¹⁾ Б. Віддайте-ж зовсім ся веселости! ¹²⁾ А. Ми хочем Кружок оден запити. ¹³⁾ А. вас. ¹⁴⁾ А. на лиці. ¹⁵⁾ А. Коли — то. ¹⁶⁾ Б. нїж в нїм. А. Она на тобі ліпша зверьха, як у нїм у середині. ¹⁷⁾ А. Вже готовий? ¹⁸⁾ Б. протятний, Ласкавий пане, я 'му це зробив. А. 'Му горло протяте. Це моя справа.

Не згірший ми, що Флінса оббурлачив¹⁾;
Сли ти, то пари ти у бурлаках²⁾;
Не має.

Убіійник.
Флінс утік бо, пане годиний³⁾.

Макбет.
То знов пропасниця мене зберає!⁴⁾
А був би я здоровий як залізо⁵⁾,
А вольний як той воздух. — Але Банко —
Уже?⁶⁾

Убіійник.
Як крига леду у ревці⁷⁾;
Зо двацять ран 'му в голові зіпають,
А кожда глібша з них, як три гроби⁸⁾.

Макбет,
За це ти дякувать⁹⁾ і Бог-да-простить!⁹⁾
То-ж та стара гадюка вже убита?¹⁰⁾
А молоді їм зуби поростуть,
То ще забавить ся¹¹⁾. — Іди; ми завтра
Ще¹²⁾ поговоримо.

¹⁾ Б. що це Флінсови зробив; над рядком поправка Ом. Парт.
що Флінса обезгорлив. А. цілу сю репліку передає в 2 рядках:

Ти жвавий є горлач, але і той,
Що Флінса обезгорлив, є ні гірший.

²⁾ Б. в світі. ³⁾ Б. ласкавий. А. о пане. ⁴⁾ А. То це мині
Знов лихо робит-ця. ⁵⁾ А. Уже і дужий як скала, як кремінь.
⁶⁾ А. Готовий вже? В Б. сю репліку передано ширше:

То знов
Пропасниця мя ловить! А то був бих
Здоров як мармор, зовсім дужий, як
Скала, свободний як на воли воздух.
Теперь я обцарчений, прирублений,
Запертий, від страхів та немовіря
Знов люте приланцований отце.
Да Банко вже беспечний претці?

А. і Б. Уже, ласкавий пане, у р. лежить; Б. дод. Студений
і беспечний. ⁸⁾ А. а кожда з них є смерть беспечна; Б. найменша
смертевна з них. ⁹⁾ Б. вас. А. Дякувать! ¹⁰⁾ Б. велика гадина ле-
жить. ¹¹⁾ А. молода, що утєкла, Напряче раз отрою; да тепєрь Ни
має ще зубів. Б. Чирвак, що втік, колись на пряче їду По своєму
способу. ¹²⁾ А. і Б. Ще далі.

Леді Макбет.

Королю мій,
Яко господарь це не іречно ти
Ся з гостями обходиш. Стів почестний
Безчестний, сли господарь свої гості
Не бавить і не просить. Ся наїсти
Потрафив кождий би і дома; але
В гостині є забава за приправу,
А то на кожду страву, бо іначе
Гостина як пустиня¹⁾.

Макбет.

О, ти моя
Порадонько зичлива!²⁾ — На здоровя-ж³⁾
Всім милим моїм⁴⁾ гостям!⁵⁾

Ленокс.

Не ласкаєш-ж

¹⁾ В А. огсю репліку передано так:

Світлий папе,
Чо' гостий ви ни бавите? Худі
Є кожді годи, де доматорі
Ни кажуть гостям засдно, що в'ни
Ім ради, і дають їм щирим серцем,
Що їм дають. Наїстись можна й дома,
А то ни отягаючись: тиму
Гостинні страві має за приправу
Приємність бути. Без приємности
Є кожді годи голі.

Натомісь у Б.:

Мій королю,
Ти тут в повинности господаря
Хибуєш вельми. Годи, то товар
Ни дар, сли господарі привічність
І припрос гостям ни показує,
Що ми їм ради є. Наїсти ся
То можна й дома; да в гостині мусить
Приємність бути страві за приправу,
Іначе-ж бо вакус в товаристві
Що ліпше.

²⁾ А. О солодка ти наповідничко моя! Б. Мила... ³⁾ Б. дод.
страва і напйток. ⁴⁾ Б. нашим. ⁵⁾ А. відмінно: Тож прошу: Вжи-
вайте, панство, і зволяйте! Най вам служить до здоровя!

Сідати разом з нами ?¹⁾

(Банкова тїнь²⁾, виринає³⁾ і сїдаєть⁴⁾ мижки Россом а Леноксом⁵⁾).

Макбет.

Все боярство

Держави мої тут би красувалось⁶⁾,

Коби наш Банко мижки нами був⁷⁾.

Да я волїв би, щоб з негречної

Причини це якої, як пригоди,

Немилої аби⁸⁾.

Россе.

Пресвітлий⁹⁾ пане,

Єли з негречности, то та негречність

Сама собі би кривду учинила¹⁰⁾.

Не зволить ваша зверьхність¹¹⁾ ці столи

Собою звеличати ?¹²⁾

Макбет.

Обсаджено !¹³⁾

Ленокс.

Тут містце ще порожнє¹⁴⁾.

¹⁾ А. і Б. вання зверьхність. ²⁾ А. душія; Б. Б—ів дух. ³⁾ Б. показуєть ся. ⁴⁾ А. дол. собі; Б. на Макбета місце. ⁵⁾ А. дол. на те саме місце, на котре просив Ленокс Макбета. ⁶⁾ Б. було би тут спрятане. ⁷⁾ Перв. нам не бракував: Б. вакував. ⁸⁾ Б. котрому я бих радше Хотїв який там ниласкавий прибор Закинути, ніж жалувати на Який єго припадок. У А. сю репліку передано так:

Началїищх

З началства мого краю я як раз

Бих видїв тут усіх, коби лиш Банко

Наш честний був ще тут. Да періже*)

Волїв бим я, щоб в слові ся ни ставив

З видбалости, нїк мав би він з пригоди

Якої тут ни буги.

⁹⁾ Б. Ясний. ¹⁰⁾ Б. Той ниприхїд єго сварит на ту Єго обіцянку. ¹¹⁾ Б. ваше величество. ¹²⁾ Б. оздобити Присутствієм своїм? В А. сю репліку читаємо:

Що нима го,

То лайки варт чи сик чи так, бо все він

У слові ся ни ставив. — Ласкава

Най буде вання зверьхність мижки нами

Сідати.

¹³⁾ Б. Стів обсаджений. А. Таке стів вже... ¹⁴⁾ А. є для вас ще... Б. для їх зверьхности.

*) Рукою Ом. Парт. поправлено: впередь.

Макбет.

Де?

Ленокс.

Огут,

Принайсвітліщий¹⁾ пане. Що отце²⁾
Вас так³⁾ озворушило?⁴⁾

Макбет.

Хто-ж мині

Отце⁵⁾ зробив!?...
Россе і Ленокс.

Россе і Ленокс.

Та що, королю світлий?⁶⁾

Макбет.

Ти не кажи, що я!⁷⁾ Га, не трясина-ко⁸⁾
На мене кучері криваві твої
Так грізно!⁹⁾ — бо не можеш ти сказати,
Що я то був! ага!

Россе.

Вставаймо, пансьтво!¹⁰⁾
Принайсвітліщий занедужали¹¹⁾.

Леді Макбет.

Ні, ні, сидіть, пани!¹²⁾ мій муж¹³⁾ так часто;
Він з маленьку вже так¹⁴⁾. Се лишить 'го
За хвилю¹⁵⁾; зараз буде ліпше 'му¹⁶⁾.
Да лиш на него не дивіть ся, прошу,
Бо душе ще єго роздражните!¹⁷⁾

1) А. і Б. Ласкавий. 2) Б. таке. 3) Б. так вашу зверхність.
4) А. Що так зодрегнулись? 5) Б. це з вас. 6) А. мій королю;
Б. яний пане. 7) А. і Б. Ні можеш ти сказати, що це я зробив.
А. дод. (Душя потакує головою). 8) Б. ні стрясай. 9) А. і Б. се
слово і все дальше в отсій реплії вас. 10) А. і Б. пани. 11) Б. ко-
роль це; А. бо їх величество нидужі. 12) А. Лишті-ця, мое панство;
Б. Ба сидіть, ви приятелі. 13) А. чоловік. 14) Перв. це мас; А. ще
мас що слабість; Б. був з малого вже такий. 15) Б. Це напад лиш,
що зараз 'го покине; А. це єго В сей час перемине. 16) А. прийде
до себе. 17) Зам. сих 2 рядків у А.:

да як мете ви на него

Вважати, то ще гірше буде 'му,

І довше ме єго термезувати.

Б. ся дивити, то єго Роздражните і душе обур в нім Під-
держите.

Вечеряйте¹⁾, вас прошу!²⁾

(Нинішном до Макбета).

Чоловік се?³⁾

Макбет (витріщаючись на мару).

Ага, і то відважний ти такий,
Що на таке дивитись не боїть ся,
Від чого і сам чорт закаменів би⁴⁾.

Леді Макбет.

Харамани та твої ті марні
Переполохи!⁵⁾ Знов сугак той твій
Намірений⁶⁾, що тя, як кажеш, він
До Дункана водив? — Тота плітня⁷⁾
Твоя та валастроване твоє⁸⁾
Яли би ся на піч у бабини⁹⁾
Казки, що аж прабабка мусить їм
Потакувать¹⁰⁾. Соромій ся! чого
Так викривяєш ся? А с того всего
На тільки вийде, що порожнє крісло¹¹⁾.

1) А. Харчуйте. 2) А. а на него й ни дивіть; Б. на него ни зважавше. 3) А. і Б. Ти-ж муж є? 4) А. передає сю репліку:

О, я є*, муж і то відважний
Такий, що на таке ся дивю, на що
Би дивячись і дїтько сам застив.

5) Б. то твого боїня Мари лиш. 6) Б. намірений у повітря.
7) Б. Тоти дроці. 8) Б. дох. покази справдешного страху. 9) Б. мам-
чині. 10) Б. вповідані О-перед печі, бабков потвержені. 11) Б. На решті
ти нічого ни видиш, як Одно лиш к. В А. сю репліку передано так:

Ото-ж наговорив! Це знов ті твої
Колишні вигадки та вовики,
Сугак** той вітроплетий, що тебе,
Як кажеш, він до Дункана водив.
Ті твої бівкиглиши, трепети,
(Що хто би ще гадав, що це ти справді
Боїш ся) борше би до бабки на-піч
Яли ся у казки, ніж тут. Встидай ся!
Що так ся кривиш? А з усього цього
На решті крісло вийде, що на него
Ти так ся витріпив.

*) Сі три слова рукою Ом. Парт. зачеркнені, а на верха-
оловцем написано: І справді. **) Перв. Кінджарь.

Макбет.

О прошу тя, ген там ти подиви ся!¹⁾
Диви! о там!²⁾ А що тепер ти скажеш?

(Обертаєсь до тїни³⁾).

Минї до того що? — Коли кивати
Ти можеш голов, то й говори!
Коли вже трупарнї та гробницї
Мерців тих відселяють нам назад,
Що ми їх причимо⁴⁾, то лїпше най⁵⁾
В млынцях половиків нас вже ховать⁶⁾.

(Тїнь нимидїє⁷⁾).

Ледї Макбет.

Що?⁸⁾ зовсїм обабів?⁹⁾

Макбет.

Абих так жив¹⁰⁾,

Що я 'го видїв!

Ледї Макбет.

Ганьба! ти встидай ся!¹¹⁾

Макбет.

Кров розсипалась¹²⁾, кажуть, і давно вже,
Ще нїм закони¹³⁾ вговкали безправство¹⁴⁾,
Ба й після того много головництв¹⁵⁾
Уже поповнено, а то таких,
Що страшно слухати. Але тогди,
Як мозок виштрик¹⁶⁾ с чоловіка був,
То чоловік умер і був кінець¹⁷⁾.
Але тепер тобі бо оскресають¹⁸⁾
І з двацїть ранами у голові¹⁹⁾,

¹⁾ А. О, там лиш глянь! ²⁾ Б. Ген там! Ади! О тут! ³⁾ А. (до душі); Б. до духа. ⁴⁾ А. сї З слова час. Б. ховаємо. ⁵⁾ А. хїба нам. ⁶⁾ А. шукать вже ями. Б. то най млинцї Половиків могилон нашев будуть. ⁷⁾ А. і Б. димидїє; Ом. Парт. поправив: щезас. ⁸⁾ Б. Як! з дуру. ⁹⁾ А. Що? Зовсїм як дитина та мала? ¹⁰⁾ А. Єй Богу; Б. Як тут це стою. ¹¹⁾ А. Мав-бєсь сої ом! Б. Встид і ганьба! ¹²⁾ А. ся проливала. ¹³⁾ А. святї права. ¹⁴⁾ А. Людий були; Б. нїм закони людзкі благїші обичаї завели. ¹⁵⁾ Б. убої. ¹⁶⁾ А. вискочив. ¹⁷⁾ А. умер від разу; Б. і вже по всему. ¹⁸⁾ А. оживають. ¹⁹⁾ Б. з двацїтьма смертевними дирками.

І з наших нас крісел¹⁾ проганят. Це
Дивніше над усі тобі убої²⁾.

Леді Макбет.

Королю, гості ждуть³⁾.

Макбет.

А я й забув!

Да вибачайте, гості мої любі!⁴⁾

Най це вас не дивує, це мене

Таке давно вже увязало ся⁵⁾

Та термезуєть мя. Такому, що

Мя знає, це уже не є дивне⁶⁾.

Ану лиш! прошу!⁷⁾ за здоровя всіх!⁸⁾

Вітак⁹⁾ і я си сяду мижн вами.

Вина!¹⁰⁾ (Тінь знов указуєсь).

Усіх здорове! а найпаче

Предорогого Банка, що нема 'го.

За вас, столяни годні, і єго

Здоровя!

Бояри.

Дякуєм!¹¹⁾

Макбет (уздівше тінь¹²⁾,

До чорта руш¹³⁾)

Минї є перед очей! пріч! забери ся!¹⁴⁾

Та твоя кров як лід¹⁵⁾, ті твої очі,

Що так на мене витріщили ся,

Стовпом вже стали!¹⁶⁾

Леді Макбет.

Гості мої милі¹⁷⁾,

¹⁾ Б. стілців. ²⁾ А. не дивниця є дивніша, як головництво само. Б. це ще богато є дивніше, Як о-такий убій ти. ³⁾ А. Честний панє, приятелї чикають. ⁴⁾ А. ни дивуйте цему ся, пани. Б. приятелї Ви мої честні. ⁵⁾ А. така у мене слабість з роду: Б. це бо особлива Якась нидуга тре мня. ⁶⁾ А. ни дивуєсь минї. Б. ни дивниця. ⁷⁾ А. Вегавайте, панство! Б. Ходїт. ⁸⁾ А. вейхох; Б. здоровя і дружезни всім! ⁹⁾ Б. По тому; Б. вас. ¹⁰⁾ Б. дод. сюда; А. Де вино? Поналивайте! (Обертась до Банкового крісла плечима). ¹¹⁾ А. дод. І вам здоровя зичим; Б. дод. і на взаєм. ¹²⁾ А. і Б. та що в скобках, вас. ¹³⁾ А. Пріч! Б. Рушай ми пріч. ¹⁴⁾ Б. До чорта... А. У землю руш! ¹⁵⁾ А. і Б. студена. А. дод. ті твої кости ни мають в собі сили; Б. без шіпку. ¹⁶⁾ Б. на стовпу. ¹⁷⁾ А. Ви, моє панство; Б. Пани шановні.

Най вас це не турбує, це він так
Усеїди¹⁾, це нічо²⁾, лиш що забаву
Та вас тривожить²⁾.

Макбет.

Що хто³⁾ в⁴⁾ світі⁴⁾ важить,

То важу й я це сам! Ходи на мене
Медведем ти сибірським⁵⁾, носорогом⁶⁾,
Ходи гирканським тигром, всим ходи,
Що є страшне на світі⁷⁾; лиш о-так⁸⁾ нї, —
А ті залізні мої нерви ти
Нї зодрегнуть ся⁹⁾. О... або ожий,
Та зви мене на голий міч у пушу¹⁰⁾
Сагарську: як-же я лиш стрепену ся¹¹⁾,
То зви мене тогди ти куклов з рубя¹²⁾!
Пріч, ти маро¹³⁾ страшна! порожня тіне!
Рушай!¹⁴⁾ (Тїнь нимидіє¹⁵⁾).

Забрало ся¹⁶⁾, і я знов я!¹⁷⁾

Сидіть¹⁸⁾ ще, приятелі, прошу вас!

Леді Макбет.

Ти твоїми чудними вигадками¹⁹⁾

Всі гості затривожив, і забаву

Затурбував нам²⁰⁾.

Макбет.

Прошу-ж тя!²¹⁾ хіба

Таке що може перелетіти²²⁾,

Як літї хмаровая тая тїнь²³⁾,

1) А. На це ви ні звачкайте, це давно Він має так до себе;
Б. це отак вам най, Ниначе що звичайно. 2) А. турбус; Б. Оцего
вечера. 3) Б. муж. 4) вас. 5) Б. тим кудлатим руским. 6) Перв. чо-
логором; Б. дод. приброшним. 7) А. Ходи чим сам лиш хочиш;
Б. в кожді постати ходи. 8) Б. в ці. 9) А. То й оком ни кліпну.
10) Б. в пустиню. 11) А. Коли перед тобов я зодрегнуся; Б. Сели-ж
я трясучись позад ся лишу. 12) А. і Б. дівоцхов куколков. 13) Б.
тіне; А. страшний ти опуде! 14) А. Тумане лянний, пріч! — ну?
Б. Маро пуста ти! 15) А. Душя димидіє; Б. Дух. 16) А. Так! Пі-
шов! Б. О-так! пішло. 17) А. муж; Б. чоловік. 18) А. Ни йдїт. 19) Б.
вигадї. 20) Б. забаву збавив, веселість сполошив. А. натомісь:

Ви збавили цілої нас забави

Пустієськими мороками якимись.

21) А. Б. вас. 22) А. і Б. бути. 23) А. може в'но Минути по-
верх нас, ниначе тїнь Хмарна; Б. Як літна хмара.

А ми аби ся ні задивували?
Я сам себе уже не зрозумів,
Як вижу, що ся на таке ти можеш
Дивити, та ні оком не кліпнеш,
А я тим часом від страху аж гину¹⁾).

Россе.

Якого, мій королю?²⁾

Леді Макбет.

Прошу вас,
Не говоріть до него³⁾, бо ще гірше
Обурите⁴⁾. Добраніч вам!
Ідіть як стоїте, звичай двірський
Лишіть цим разом!⁵⁾

Ленокс.

Ліпшого здоров'я
Пресвітлому!⁶⁾ і на добраніч вам!⁷⁾

Леді Макбет.

Добраніч вам усім!

(Бояри і трабанти пріч).

Макбет.

О, це на кров!
Кров важить все на кров, як казують⁸⁾.
А кажуть⁹⁾, що й каміне ся кивало,
Що говорило дерево, що ті
Такії характерники¹⁰⁾, що знають

¹⁾ А. передає остатні 4 рядки так:

Я через тебе збаламутивсь

Сам над собов, бо як же може бути,

Щоб ти дивила ся на отаку

Прояву, ни кліпнувши навіть оком,

А я тим часом гину зо страхів.

Подібно й Б.: Я сам на себе вже ни вірю, як собі подумаю... що ти... а рубін звичайний твої твари ни теряти, Тим часом моя зо страху біліє. ²⁾ А. Яку прояву, пане? Б. мій королю? ³⁾ Б. Нічо' ся в него не питаєте. ⁴⁾ Му ще ся гірше зробить; Б. гірше все і гірше Му буде, питаєс'я го дуже бурить. ⁵⁾ А. Ни ждїть ряду, пани, але ідіть Без очереди всі. Б. Лишіте чергу і йдіт всі разом. ⁶⁾ Б. королеви нашому. ⁷⁾ А. І Боже дай, щоб їх величество Ся поздоровили! ⁸⁾ А. Кров жде криви, як кажуть, кров криви Бажає. Б. Це хоче кров; кров, кажуть хоче кров. ⁹⁾ Б. як знати; А. вас. ¹⁰⁾ Б. Ворожбити.

І розуміють ся на кождих речах¹⁾,
Що ті²⁾ кавками та воронами
Найкривавіщі головництва ти
Винаходили³⁾. — Як вже пізно⁴⁾ буде?⁵⁾

Леді Макбет.

О-перед світу вже⁶⁾.

Макбет.

То Макдоф, кажеш,
На наш позев це не хотів⁷⁾ прийти?

Леді Макбет.

Хіба-ж єго ти кликав?⁸⁾

Макбет.

Я так чув⁹⁾ лиш.

Але за ним я¹⁰⁾ пішлю. І одного
Нема¹¹⁾, аби у него у дому
Не мав я підплачених слуг¹²⁾. А завтра
Я хочу¹³⁾ знов піти до тих відем;
Они всю правду мусять ми вповісти,
Хоть по бурлак у кров бих мав залізти!
У всему ділі їм учиню волю,
Лиш най безпечний сиджу на престолі!¹⁴⁾

1) Б. що знали вязи річий. 2) Б. дод. Сороками. 3) Б. Най-
укритіших це головників Вишукували. 4) Б. запізно. 5) В А. сю
репліку передано:

Камені кивають-ця,

І дерева говоря, й знахарі

Кавками та сороки та ворони

Висліджують убійців. Пізно вже?

6) А. це саме зорі з днинов на вазі. Б. ніч ся бере з ран-
ком. 7) А. на нашу прозьбу; Б. на запросини.. наші. 8) А. Ти-ж
'го просив? Б. до него посилав? 9) А. зачував. 10) А. умісне ще
до него. 11) А. Ни має з них; Б. мижі ними. 12) А. що я в єго
би хаті заушників ни мав. 13) А. дод. І то раненько дуже; Б. з устани.
14) А.:

Най кажуть білше ще, бо я теперь

Найгірше мушу від найгірших знати,

І що мині з хісном лиш ме здаватись,

То пуцу ся за ним я вовчим кроком.

В Б. те саме передано ось як:

в'ни мусять більше ми казати,

Хоть най найгірше би найгіршим ми дізнатись.

Бо все, що маю, я у жертву дам,

Аби лишень безпека була нам.

Бо я у кров забрив уже так кляте,
Що гірше би вертать, як добридати.
Таке¹⁾ мині у голові ся коїть²⁾,
Що мусить статись, нїм ще ся заброїть³⁾.

Леді Макбет.

Тобі би припочити здало ся⁴⁾.

Макбет.

Ходім та припочиньмо, моя люба.
О, ми тиму такі плохі лиш, моя мила,
Що ми у кривих ще гаразд ся не вбродили!⁵⁾ (Пріч).

Пята сцена.

Степ. Гримить. Три відьмі зустрічають Икату.

Перша відьма.

Ти, Икато, сердита що на нас?⁶⁾

Иката.

Або-ж не маю я причини,
Старі торби ви, пужли, свині?
Як смієте у препекольний час
Ви з Макбетом без мене броїть
Різниці, криви та убої?⁷⁾

¹⁾ А. і Б. Дивне. ²⁾ А. і Б. снує-ця. ³⁾ Б. ще заки розміркуєсь; А.:

Що хоче рук: це-ж треба доконати,
Ще доки й сам о нїм я буду знати.

⁴⁾ А. дод. трохи; Б. Тобі хибує це всіх сил приправа — сон.
⁵⁾ А. передає сю репліку:

Тож припічнім. Мій хід нисамовитий
В лукавстві дуже новітний ще є;
Да най лиш серце в нїм ся розжис!

Натомісь у Б.:

Ходім та снім. Що так мня дивно гризло он,
То лиш новацкий стрим, що ще не втер ся в світі;
Ми у таких ділах такі ще, як ті діти.

⁶⁾ Б. ти ся осердила? ⁷⁾ В Б. зам. сих 5 рядків читаємо:

Торби ви, наровень свини,
Ни маю за що ся яроїть?
Як смієте ви в ворохни
Над Макбетом нищасте броїть
У загадках та у убою?

Тож я, усіх відем, усіх чарів¹⁾ княгиня,
Що кожде лихо в мене в скрини²⁾,
Мнов не потребує ні раз,
Аби вам в злющім³⁾ ділі помогати,
А як нам діло⁴⁾ ся удасть,
Зо мною разом⁵⁾ наслаждатись?
Мене збіраєть аж на плач,
Як я собі лиш нагадаю,
Що ви такому бгаєте колач,
Що лиш на свою руку бгає,
З усеґо кпить ся лиш, і вами не питає!⁶⁾...
Направте-ж чортови дочки⁷⁾, ваш блуд,
Та кваптесь, що лиш має духу⁸⁾,
На ахеронську роспуть,
Там моїх речий мете слухать⁹⁾.
Туда ваш Макбет¹⁰⁾ прийде скоро світ,
Про долю ся у вас питати,
То-ж вашу кухню ви¹¹⁾ зладіт,
Та й знайте, що єму¹²⁾ казати!
Бо я ще маю в воздуху дорогу.
Чи видите, у місяця на рогах
На кождім висить знай жемчуг?
Я мушу з них зробити луг,
Та іду для усеґо гаду,
Ще заки в'ни у море впадуть¹³⁾.

¹⁾ Б. А я, що ваших сил. ²⁾ Б. тайма чиню. ³⁾ Б. вас.
⁴⁾ Б. штука. ⁵⁾ Б. Над нашев штук. ⁶⁾ Зам. сих 5 рядків у Б. читаємо:

А що найгірше є за все:
Що то, що до тепер чинили,
Такому поміч лиш несе,
Що сам собі лиш є прихилий,
Що у здуфалости, на вгінь
Захланности на верховода,
Лиш своє діло пазить він,
А ни бо вам по-під-ладь ходить.

⁷⁾ Б. Тепер направте же. ⁸⁾ Б. сили. ⁹⁾ Б. Щоб там зо
мнов ви зустрілись. ¹⁰⁾ Б. він. ¹¹⁾ Б. там. ¹²⁾ Б. Судник, і все,
що 'му. ¹³⁾ Зам. сих 6 рядків у Б. читаємо:

Бо я ще 'д гóрі мушу пріч,
На воздух маю ще злітати,

А с того луку свійов я рукойов
Всілякої мари наброю,
Аби, як прийде той ваш чмут,
Прояв єму до ситу стало,
Да так, щоб стратив аж розуму путь,
Перевертав аж земські ребра-скали,
А в криви аж забрив по сѣму шию¹⁾,
Нї Богом не питав, нї світом, нї душею,
Свій розум верг остеклим псам,
А псом остеклим побивав ся сам.
Бо знаєте, що чоловіка,
Від коли свѣт і поконвіку,
Та божевільна подуфалість губить,
Бо чоловік лиш сам у собі-сь любить²⁾.

(Музика і пісня).

Бо цѣї ночі і в цю ніч
Страшне це діло має статись.
До мети нас у чвал остріг
Жене непевний і огрозий:
Там висить капелька обліг
У місяця да аж на розі.
Та капелька є повна гид
І повна трій і повна аду,
А я ї мушу ухопить,
Ще заки в на у море впаде.

¹⁾ Зам. сих 7 рядків у Б. читасмо:

І мушу і перекурить,
І чародійницьков рукойов
Пекельних духів, яв і гид
Наброїть з неї — і наброю.
Аби лукавий той Макбет
Проявами переситив ся,
А стративше розуму слід
Як встеклий остіки і бив ся,
І щоб він з долі ся сміяв.

²⁾ Зам. сих 7 рядків у Б.:

Ни дбав нї смертев, анї Богом,
Ногами розум щоб топтав
І в світі не боявсь нікого.
Бо та безпека в кождий час
З нащада свіга, є поконвіка,
Як кожді є свідомо з вас,
Пеусє і губить чоловіка.

Г о л о с (за подрев).

Ми, Икато, ждемо, ждемо!¹⁾
Ми, Икато, на тебе чикаєм!
Ми, Икато, собор ведемо,
Сто душ цеї ночі ми збавили раю.
Ми, Икато, ждемо!²⁾

Ціла репліка в А. передана так:

Хіба нима чого, торби ви кляті,
Ви свині вперті! Можна-ж вам прощати,
Коли ви з Макбетом окрімки
Над головництвом тімки-влімки
Все короводите, а я,
Що всіх вас у руках це маю,
У всім путеря є моя, —
Мене ніхто вже і ни знає.
Але найгірше є того,
Що все, що до теперь робили,
Все під его лиш долото,
Все на его іншо валило.
Да поєднайте цю ви річ:
У печірь до світочка пріч!
Він прийде долі в вас питати,
Ви мете долю 'му казати.
Старайте-ж ви ся о знаряд
І до чарів о кожний лад,
Бо сеї ночі ще до світ
Страшне ся скоїть і скінчить.
До рана много станесь прички:
На місяцю, да на рожечку
Там висить крапелька роси!
Чи ї проси, чи ни проси,
А я ту краплю мушу взяти,
Ще доки в'на у море впаде,
І много з крапельки я тої
Прояв всіляких вам наброю,
А ті так мають приобріти,
Щоб 'му до решти удуріти,
І щоб він мимо смерти й долі
Все думав, що ни вмере ніколи.
Бо знаєте, що чоловік
Найпаче тим ся в світі губить,
Що дума, що ни збуде вік,
І сам себе лиш в світі любить.

¹⁾ В. ждемо на тебе. Далі вас. ²⁾ В А. натомісь:

И к а т а.

Я зараз там,

І кожді з вас роботу завдам!

Це там зібрали ся мої субори,

Що кровйов сїють, а гадинов орють.

Я буду зараз, сестриці, там,

І кожді з осібна порадоньку дам¹⁾. (Иката пріч).

Пер ш я ві д ь м а.

Біжім, сестриці, бо проклята

Не любить довго ждати!²⁾ (Пріч).

Шеста сцена.

Форес. Світлиця в замку. Ленокс і оден боярин виступають.

Л е н о к с.

Що я казав, на то я душу маю³⁾,

А ви собі міркуйте, як вам воля⁴⁾;

Ходи, ходи!

Ходи, Икато!

Ходи, ходи!

Бо місяць вже ся

Розіспав, —

Щоб ни поховз ся

Тай ни впав.

Ходи, ходи!

Ходи, Икато,

Ходи!

¹⁾ В А. сю репліку передано коротко:

Адїт, сидить на тумані,

Та все наживує мині.

Натомісь у Б. читасмо:

Я зараз буду там у вас,

Коли мене у вас там треба.

Мене прикликує це глас:

О-там у тумані, о-там під небом

Маленький мій мня ждет і кличе мня до себе.

²⁾ В А. сей двостих передано:

Летім, сестриці, ми за нев,

Бо буде много див, див!

Натомісь у Б.:

Ходім, спішімо, бо в'на ни дає

На себе довго ждати.

³⁾ А. я лиш набелив вам. ⁴⁾ А. тую річ, як сами хочете.

Я тільки кажу, що тут не без чогось¹⁾.
За Дунканом покойним Макбет плакав²⁾;
За умерлим не штука плакати³⁾.
А Банко їхав с пізна; можна знов
Казать⁴⁾, що Фліне 'го вбив, бо Фліне утік.
Чого⁵⁾ так с пізна й їхати? Або-ж
Чи не прокляте⁶⁾ діло було це,
Що Маком той і Доналбен вітця
Собі убили? — Ще й яке прокляте!⁷⁾
А Макбету-ж на се не було жаль?⁸⁾
Не вбив у ярости поправедні⁹⁾
Від разу він обох коморників,
Пяниць тих?¹⁰⁾ — Це-ж хіба не було чесно?¹¹⁾
Ще й як!¹²⁾ да ще до того і розумно!
Бо хто-ж би був не злостив ся на це,
Як були би тайли ся?¹³⁾ — Не так?

1) А. там без чогось вже не обійшло ся. 2) А. побивав ся.
3) А. та опівав его: ну, добре, Бо Дункан був покойний. 4) А. хо-
тите, а ви скажіть. Зам. сих 6 рядків у Б. читаємо:

Що я казав, то так, як вам з душі
Казав, а ця най далі си міркує.
Я кажу лиц, що дивно це іншло.
Благого Дункана оплакував
Це Макбет: предці вже був умерлий!
А Банко, жвавий ерой той, за пізно
Це виїхав — то й можна би сказати

5) Б. Ни треба бо. 6) А. Хто скаже, що не лукаве. 7) А. Це
чортове с діло! В Б. натомісь:

Це хто ни чує, як то страшно було
Від Макома та від Доналбена
Ласкавого вітця замордувати?

8) Б. сей рядок вас. А. Як ни вбивавсь Макбет! 9) Б. у свя-
тім своїм гніву; А. Сам питомов руков. 10) А. дод. та спюх; Б.:

Обох злочинців, як они лежали
У путах сну та трунку?

11) А. красно. 12) Б. О! А. ба навіть дуже. 13) А. бо кого
Би було це ни збурило до краю, Если би ни хотіли приповістись
В'ни були? Б.:

Бо кожде було-б серце збурило,
Як були би они не признавались
До того діла.

Запевне!¹⁾ а мині ся видить далі,
Що як дістав би принцип він у руки²⁾,
(Від чого Боже крий!³⁾ то він би їх
Навчив отце, як різати вітця!
А Флінса другого!⁴⁾ — Але мовчім!⁵⁾
Бо чую, що наш Макдоф за язык
Свій неокантарений⁶⁾, і за те знов,
Що на державних годах він не був⁷⁾,
В велику впав неласку у тірана⁸⁾.

Бо ярин⁹⁾.

Покойного¹⁰⁾ найстарший син, що 'му
Присїв тіран¹¹⁾ отечину, живе,
Як чути ся¹²⁾, у Англії¹³⁾ теперь,
У Едварда побожного¹⁴⁾, і в него
В такі стоїть це ласці, що єму
Там не збуваєть¹⁵⁾ на нічим¹⁶⁾. Туда¹⁷⁾
Пішов і Макдоф, короля¹⁸⁾ просити,
Щоб Сіварда сюда він вирядив¹⁸⁾,
Аби за божев волев і єго
Ратівлейов столи наші беспечні
Були як і бували, і з мисок
Нам наших сутаки не зазирали,

¹⁾ А. Як я скажу: він усе Робив, як треба було. Б. То-ж я думаю, що це він добре учинив. ²⁾ А. як він би тих синів Дунканових у своїх мав руках; Б. Дункана синів. ³⁾ Б. (нишком) що Б. котрий А. Від чого сине божий заступи! ⁴⁾ А. також. Б. передає сі два рядки так:

То в'ни би знали, що того значить
Вітця убить; то само так і Флінс.

⁵⁾ А. я вже мовчу. ⁶⁾ А. за похапне Якесь там слово; Б. За вільну бесіду. ⁷⁾ А. Ни був у него на вечери; Б. В тирана він на годах. ⁸⁾ А. зам. сього рядка має:

видав

'Му з ласки. Ви мині би ни сказали,
Де він тепер ся обертати може?

Б. Знаєте, де в. т. це буде? ⁹⁾ А. Пан; Б. Льюрд. ¹⁰⁾ Б. Дунканів. ¹¹⁾ А. видер 'му драпіжник. ¹²⁾ А. і Б. час. ¹³⁾ Б. в дворі англійським. ¹⁴⁾ Б. богобойного. ¹⁵⁾ А. ни сходить. ¹⁶⁾ Б. Що низичливість долі 'му нічо' На чести не відняла. ¹⁷⁾ А. Отуди. ¹⁸⁾ Б. святого к. ¹⁸⁾ А. Аби Нортимберця і Сиварда Пустив; Б. С. й Нортумбра чвалого.

До чого Боже нам допоможи!¹⁾
І кажуть, що король як се учув,
То так осердив дуже ся, що хоче
Тіранови ще виточить війну,
І вже на ню ся зброїть²⁾).

Ленокс.

Макдофа-ж

Він кликав?³⁾

Боярин.

Так⁴⁾; але він⁵⁾ 'му від разу
Кругленько⁶⁾ відповів: „Не піду, пане“⁷⁾.
На це післанець мав ся відвернути,

¹⁾ Зам. сих 5 рядків у А. маємо:

аби они нам помогли,
(Тай той над нами', щоб назад насущний
Вернув на наші нам столи, назад
Солодкий припочивок нашим ночам,
Назад як годам, так обідам нашим
Беспека від ножів его кривавих,
І щоб назад ми вірне ще могли
Служити і свобідну честь приймати
Так як давно, чого тепер за дармо
Ми бажимо.

Те саме в Б.:

Аби за їх ми помічов, а божев
Знов ласков в ділі нашему, столам
Тим нашим страву, ночам нашим сон
Віддали, і при годах наших білше
Ми сугаків кривавих не боялись,
Васальський обовязок вірне ми
Виконували, вільну честь приймали,
Чого всего тепер нам горестна
Є хиба.

²⁾ А. передас:

Ці вісти, вповідають,
Так дуже короля розсердили,
Що на війну ся лагодить.

Б. натомісь:

Це вже чув король і так
Осердив дуже ся, що на війну
Ся зброїть.

³⁾ Б. до себе це зазивав? А. Поселав же він за Макдофом?

⁴⁾ А. Ага; Б. Він поседавав. ⁵⁾ А. цей. ⁶⁾ Б. кругло. ⁷⁾ А. ни тра-
филось! Зверха рукою Ом. Парт. поправлено: Не прийду, пане!

Тай лиш замуркотіти, ніби то :

„Чикай, ще ти мене попам'ятаєш,
І твою відповідь“¹⁾).

Л е н о к с.

Це-ж мало²⁾ 'го

І³⁾ перестеречи, що дав ся в бік він⁴⁾).

О, полети який⁵⁾ ти ангелю

Такий⁶⁾ щастливий⁶⁾ на англійський двір,

Та прежде Макдофа⁷⁾ ти ще натхни

Благого короля⁸⁾, аби він зняв з нас

Тугу, катівську руку прелукаву,

Та претяжкую з нашої держави!⁹⁾

1) Зам. сих 4 рядків у А. читаємо:

С цим і вернув післанець

Назад, під носом си гумкотяти*):

»Ну, ну, попам'ятаєш ти того,

Кому »ни графилось« казав ти!«

В Б. натомиць:

Той післанець нипогожий обернув ся

Плічми до него, тай лиш воркотить

Собі під носом, ніби би то: »Ще

Попам'ятаєш ти отцу годину,

Коли таку ти відповідь на мене

Карканив«.

2) Б. мусіло. 3) Б. Без займів. 4) Б. у бік ся дати так далеко, як лиш розум Це дозволяє. А. натомиць:

Це єго і перепоймило матбути,

Що він сокотит-ця теперь.

5) Б. дод. святий. 6) Б. вас. 7) Б. переїже ще него. 8) Б. то єго Післанство там занести. 9) Зам. остатніх 3 рядків у Б.:

щоб у нашу

Так тяжко приневолену державу,

Що злодія рука на ні так вагом

Лежить це, повернула благодать

Як найскоріше.

В А. натомиць:

Коби який небесний ангіль полетів

У двір англійського царя, та 'го

На вість цю приспособив передом,

Щоб благодать вернула ся назад

У край наш, що у чортових лабах

Він гине, пропадає!

*) Рукою Ом. Парт. поправлено: воркотяти.

Боярин.

І я отак у пана Бога молю :

Даруй гаразд нам, а найпаче волю !¹⁾. (Оба причі).

¹⁾ А. Помози це Боже; Б. Й моя це молитва З ним піде.

ЧЕТВЕРТИЙ АКТ.

Перша сцена. (В)

Темна печера. У середині варить ся котев. Грім і блискавиця. Три відьмі виступають.

Перша відьма.

Мій котик вже тричі „мурмур-няв!“

Друга відьма.

А двічі мій цьоник заквалив.

Трета відьма.

І скрипник на гуслех вже готло дав:

Вже час нам, вже час до діла!

Перша відьма.

Нумо, сестри, аркана

Коло цього казана!

Як удасть ся наш аркан,

Так удасть ся наш сарган.

Гов!

Нуте в него рапавуху,

Буреукове праве ухо,

З вовка шкаму тай бурлак,

Деять пуголов вітак,

А щоб діло нам ся вдало,

Опиреве в него сало!

Усі.

Мішма, сестри, мішма-міш!

Будуть душі, буде й гріш!

Гов!

Друга відьма.

А щоб борше був готовий,
Нумо в него з нешти брови,
Нумо з фулеса язик,
Охаблений з баса смик,
Ще й два роги бугаєві,
Ще й подошву на браєві,
Куприк с птичні-горобця,
І пів гриви з жеребця.

Усі.

Мішма, сестри, мішма-міш!
Будуть душі, буде й гріш!

Трета відьма

А щоб діло до докону,
Вержете цвіту з змійовону,
З матригуни пів витиці,
Три наперстки з блекотиці,
Сім віршечків зіля-Зрад,
Перелести пів і склад,
А що зовсім до фолосу:
Дивдерівя два-три кроси,
І цілий ще лабуштан:
Розгуляєсь наш казан!

Усі.

Мішма, сестри, мішма-міш!
Будуть душі, буде й гріш!

Друга відьма.

А щоб діло совершити,
Вержете в кітлик стратче вбите,
С черепахи дві-три нозі,
Ще й коріньчик чорнолозу,
Ніг стоножних триста пар,
Тай готів наш буде звар!

Иката (виступає).

Ваше діло лихословю,
На маєтку, на здоровю,
І на чести і на славі,
І на справцях і на справі!

Гайда, сестри, у аркан!
Най здорові наш чорний пан!

(Музики і танець).

Пісня.

Пекло боїть, пекло дише,
С пекла паров, с пекла віє:
Мішма, мішма, і ще мішма!
Хто мішати гарно вміє!
Все, що добре, потратуймо,
Все, що лихо, допомагаймо!
В чоловіка пиху вдуймо,
В чоловіці серце краймо!

Друга відьма.

Долонь мене ліва лопче:
Хтось тут зараз ся притопче.
Сли-сь люкавий,
Сли-сь неправий,
Ближ ся тут!
Хто небудь!

Макбет (виступає).

Що дієте, відьми ви непогожі?

Усі.

Що ми робим, що ми дієм,
То порекла 'му не вмієм.

Макбет.

Тов силов, що єї ви служите,
Що нев церьковнії ви маковиці
Зриваєте; що море нейов ви
Доводите до того, щоб оно
Запінившись, остекле, кораблями
О скали розбивало; що ви нейов
Гради на тім току страшнім зелізнім
Молотите, та сиплете на землю;
Що нейов манну з людського ужитку
Видоюєте ви; що нейов замки
Ви валите на голов замковідці;
Тов силов я усев вас заклинаю:
Вповіжте ми, що я вас запитаю!

Перша відьма.
Кажи!

Друга відьма.
Питай ся!

Трета відьма.
Відповідь меш мати!

Перша відьма.
Чи ми ти маєм вповідати,
Чи від старших ти ліпше знати?

Макбет.
Старших мині!¹)

Перша відьма.
З самотрійці,
Самовбійці,
Всипте крив
У котев!

У сї.
Викликаєм,
Визиваєм,
С під коріня,
С під каміня,
На наш пир!

Сто душ тобі дамо ми в жир!
(Грім. Перша проява: голови у шоломі виринає з кітла).

Макбет.
Вповіж мині, ти підпресиодня сило —

Друга відьма.
Твою гадку знає річ;
Мовчки слухай его річ!

Проява.
Макбет! Макбет! Макбет!
Макдоф, тан від Файфу, тя не любить!
Сокотись его, бо він тя згубить!
Пустїт! (Западаєсь).

Макбет.
Ти хто нї є — тобі я дякую!
Ти трафив на болячку. — Ще одно.

¹) Перв. сюда.

Першя відьма.

Розказувать собі він не дає.

Да осьде другий, першого сильніший.

(Грім. Друга проява: кривава дитина).

Проява.

Макбет! Макбет! Макбет!

Макбет.

Й трьома ухами я тебе бих слухав.

Проява.

Будь лютий, кровйов упивай ся,

З цілого світа насмівай ся,

Бо людзька ти нічо' не вдіє сила,

Що жінка ї на світ цей породила. (Западаєсь).

Макбет.

То жий си, Макдоф! ти ми не страшний.

Але-ж бо ні! — волію взяти я

Заліг у долі і двоякий запис,

Аби беспечним бути: ти загинеш!

(Грім. Трета проява: дитина у короні, з деревцем у руці).

Це що знов? — у короні, ніби чадо

Царське?

Усі.

Не обзивай ся!

Проява.

Макбет! Макбет! Макбет!

Беспечний будь, бо ти ніяка злоба,

Ні вороги, ні бунт нічо' не зробить,

Аж доки з Бірнамуй той ліс зелен

Не прийде¹⁾ ворогом під Донзінен.

Макбет.

Ліс воювати ся зо мнов не прийде!

Або хіба хто дерево звербує²⁾,

Та 'му розкаже, дуже то корнада

Повитягать з землі? — Не бою ся!

Бунтуйте ви ся, кільки хочите:

Аж доки ліс зелений бірнамський

¹⁾ Перв. прийдесть. ²⁾ Перв. звербуєть.

Під Донзінен не прийде, то мині
Ніхто нічо' не вдіє; Макбет свійов
Ме смертев гинути, і часовов.
Але одно ще все мя¹⁾ непокоїть;
Сли знаєте, то уповіжте ми:
Чи буде Банків покорч ще коли
У ці державі царствувать, чи ні?

Усі.

Вже білше не питай!

Макбет.

Питаю ся!

А сли мині не скажете отце.
То прокляте на вас! Чого котев
Це западаєть ся? і що за гомін?

(Котев потас. Сурми. Марш).

Першя відьма.

Явіть ся!

Друга відьма.

І явіть ся!

Трета відьма.

І явіть ся!

Усі.

Крійте серце, мучте гадку,
Вийдіт швидко, никніть гладко!

(Вісім королів виступає²⁾ за рядом, послідний з зерькалом. Вітак
наступаєть Банко).

Макбет.

До Банка ти подібний аж за надто:
Руш! Забери ся! та твоя корона
Ми очи випікаєть! — Другий знов!
Ті твої кучері такі як в того!
Ще й третий? — О непевні ви відьми!
Четвертий? — Очи мої виштрикнуць!
Чи мете ся вести до страшного,
Аж суду? — Ще оден? — І семий ще?
Не хочу, ні, не хочу вже! — А там

¹⁾ Перв. мя. ²⁾ Перв. виступаєть.

Ще й осьмий з зерькалом, а в зерькалі
Ще й без рахуби їх!... Страшна маро!
Це так! це Банкові! бо он сам Банко
Кривавий шкірить ся до мене!... Ні?

Перся відьма.

Він сам! — Да чо' ся так — чи чуєш? —

Ти побиваєш та вальчуєш?

А нумо у аркан, сестриці,

Най цей король розвеселить ся,

Аби вітак ся нам признав,

Що много чести він в нас мав!

(Музики і танець. Відьми щезають).

Макбет.

І деж в'ни діли ся? — га? — пощезали?

Нехай же-ж ця нещастная година

Проклятов буде на довічні дни!

Сюда, з надвіря ви!

Ленокс (уходить).

Розкажете?

Макбет.

Ти видів чарівниці?

Ленокс.

Ні, мій пане.

Макбет.

Не проходили тут?

Ленокс.

Ні, світлий пане!

Макбет.

Проклята тая путь, що в ню в'ни йдуть,

А сто раз тяще той, що їм ся звірить!

Я дудни кінські чув; тут хто минав?

Ленокс.

Тут були мильдувать, що Макдоф втік

У Англію.

Макбет.

У Англію.

Ленокс.

Так є.

Макбет.

О, перепоймуєш, лиха годино,
Ти мої постанівки! в'ни нічо!
Не варт, если й учинок зараз в слід
Не йде за ними. Але від теперь,
То буде перший мого постанівку
І перший мого ножа. Щоб діло
Вінчало нашу гадку, то най гадка
Від разу буде й ділом! Макдофів
Нападу замок, відберу 'му Файф,
А жінку, діти, рід, піддані, слуги,
Все виріжу у пень! Коли я кат,
То буду й свіжої криви шукать!
Ходім! (Пріч).

Сю сцену, перекладену відмінно в обох попередніх редакціях,
подаємо тут паралельно у всіх трьох відмінах. В ред. А. читаємо:

Перший вихід. (А)

Темна печера. Серед неї котев варит-ця. Грім і блиск. Три відьмі
виступають.

Перша відьма.

Три рази миця: няв-няв-няв!

Друга відьма.

Три рази киця: вав-вав-вав!

Трета відьма.

Пуґа: пуґу! — пуґач у плач!

Перша відьма.

Вержете в кітлик перший раз

На Старшого парастас:

Три бруслици від ворони,

Три листочки змийовони,

З рися поронений зуб,

З смоковиці верхний луб,

А від стратчати ще й клуб.

Усі.

Вержете в кітлик перший раз

На Старшого парастас.

Друга відьма.

А Глухому на приніс
Вержте в кітлик з Жида ніс,
Три упряди шкаму с плоту,
І крихітку мозку з кота,
І вилочки з лелика,
Кварту меду з биндяка,
Три щитині бурсукові,
І граблі ще леликові.

Усі.

Вержте в кітлик другий раз
На Глухого парастас.

Трета відьма.

А Кривому в переєм
Вержте в кітлик вовче горло,
І з живої ватри дим
І два піднебіня орлі,
І хрещатий лабуштан,
І наперсток блекотиці,
По перови з девять кань,
Три головці з мотелиці,
З зрадич-зіля перший цвіт,
Дві три кроси із нетоти,
І з глухого вовка слід,
І завержені два коти.

Усі.

Вержте в кітлик третій раз
На Кривого парастас.

Иката і другі три відьмі виступають.

Иката.

Добре, сестри! а щоб діло
Фолосилось і присіло,
Гайда круга у аркан,
Щоб веселий був наш пан! (Музика).

Пісня.

Гайда, сестри, аркана,
Най принадим таркана;
Дулик прийде і без грошій,
Але Йойлик найхороший.

Друга відьма.

Мене око ліве лудить!
Хтось тут прийде, хтось тут буде!
А сюда — хто туди!

(Макбет виступає).

Макбет.

Що дієте, відьми?

Усі.

Що ни сказати.

Макбет.

Сли вірите ви в того, що єму
Ви служите: чи тучов 'му і градом
Орудуете ви, чи на церкви
Ви населяєте усяку нехарь,
Чи морем вієте і кораблі
Ви розбиваєте, чи ви лани
Вкладаєте, чи ви ліси трете,
Чи замки валите на голову
Замочного, чи гордим пірамідам
Ви бгаєте верьхи аж до спода,
Чи силу і путерю ви уроди
Зсисаєте і вялите, — я хочу
Всю правду знати.

Перша відьма.

Говори.

Друга відьма

Кажі.

Трета відьма.

Ми все ти вповімо.

Перша відьма.

Чи буде з нас,

Чи кликати майстрів?

Макбет.

Клич, най їх вижу.

Перша відьма.

Змийовони сім зерен,
Стратчий пальок і два клови,

С трьох трунев і звіздь і клин,
І з повішеника брови
У вогонь!

У сї.

Припалїть!

Покажіт-ця, покажіть!

Гримить. Голова в шоломі виринає.

Макбет.

Кажи, ничиста сило...

Перша відьма.

У него ся ни питає,

Бо він усе і сам знає.

Проява.

Макбет! Макбет! Макбет! о, сокоти ся
Ти Макдофа, бокуй від тана з Файфу!
Дай покій ми! Ни можу. (Западаєсь).

Макбет.

Хто ти й є,

Я дякую, що-сь мня перестеріг;

Ти трафив на болячку... Ще одно —

Перша відьма.

Ни можна 'го питати. Озьде другий,
Ще душий від тамтого.

Гримить. Обкривавлена дитина указуєсь.

Проява.

Макбет! Макбет! Макбет!

Макбет.

І трое вух щоб мав, то слухаю.

Проява.

Кровавий будь, тиранський і запеклий,

З усіх ся дурнів смій, нічого ся

Ни бій. Бо хто ся з жінки народив,

Нічо' тобі ни вдіє. (Западаєсь).

Макбет.

То тривай

Си Макдоф; маю-ж я тебе боятись?

Але безпека всїгди лїпша, а

Минї ї в двоє треба. Нї, ни смієш
На світі бути, Макдофе: я хочу
На всі боки такий беспечний бути,
Аби і Бога ни бояти ся.

Гримить. Дитина у коронї, з деревцем у руках, указує-ця.
А це що знов за диво у коронї,
Ниначе чадо би царське?

У сї.

Мовчи.

Та слухай!

Проява.

Будь відважний, будь здуфалий:
Бо хоть на тебе всі світи би встали,
Та вдїять що ніхто ни є ти в станї,
Аж доки бірнамецький ліс до Донзінану
Ни прийде.

Макбет.

О, лиш це ни може бути!
Хто-ж ліс усилює або упросить
С коріня виступить! О, милий знак!
Бунтівники ви всі, тогди я вас
І буду видїти, як бірнамецькі
Ліси до мене прийдуть. О, Макбет
Загине свойов смертев ще, і то
Ни борзо. Да если би ви могли,
То я би рад ще знати (і кортить
Мня знати) — Буде Банків покорч ще
Коли тут старшувати?

У сї.

Ни питай ся.

Макбет.

Коли-ж бо я це хочу знати! Як
Минї ни вповісте, то будьте всі
Прокляті на присподні дни! Кажіть!
Чо' кїтлик западаєсь? що за шемріт? (Тобої).

Перся відьма.

Явіт-ця!

Друга відьма.

І явіт-ця!

Трета відьма.

І явіт-ця!

Усі.

Як тїнь єму ся покажіть,

Лиш затурбуйте і підіть!

Вісім королїв указує-ця і переходя, оден за одним, подрю. Послїд-
ний з них має дзеркало в руках. Банко наступає за ними.

Макбет.

Ти аж за надто саманаєш ми

До Банка¹⁾; пріч! Обруч той золотий

На твої голові²⁾ пече ми очі;

А волос твій, ти другий, саманає

Передному³⁾; ще й третий, дб-знаку

Як ти два⁵⁾ — Ви плюгаві чарівниці!⁴⁾

Ви що це?⁶⁾ і читвертий? Вилізьте⁷⁾

Ми очі! Що? ни буде їм кінця⁸⁾

До суду страшного? — і ще оден!

І семий? — доста! доста!⁹⁾ — Та бо ще¹⁶⁾

І осьмий з зерькалом, що в нему видко

Ще білше їх¹¹⁾; а декотрий із них¹²⁾

З двома аж глобяти державними,

Та аж с трьома скіпітрами! — О, проклята

Ти дивогляде!¹³⁾ — І це дієски так¹⁴⁾:

Кривавий Банко шкірит-ця до мене,

І на їх всіх справляє як на своїх

Племінників¹⁵⁾, свій покорч¹⁵⁾. — А ни так?

Перша відьма.

Це так, так, так¹⁶⁾; да чо' Макбет

Засторопівше це стоїть?

1) Б. Б—вому духу. 2) Б. та твоя корона. 3) Б. Ти друге, золотом обведене Чоло до першої самарне. 4) Б. ті другі. 5) Б. непевні Відьми. 6) Б. на що ми це показувать? 7) Б. відверніть ся. 8) Б. Ме ряд вести ся цей. 9) Б. Не хочу білше видіти. 10) Б. А предці показуєсь. 11) Б. В котрім їх много ще показуєсь. 12) Б. А мижки ними, бачу, декотрі. 13) Б. Страшна прояво! 14) Б. Теперь аж вижу, що це правда є. 15) Б. вас. 16) Б. Це дієски так.

Ану, сестриці, гайда-гай,
І я, і та, і ти співай,
А вітер заведе музики,
Нехай король цей і владика
Ни має за що нарікать,
Що 'го ни вміли звеличать.

Музики. Відьми гуляють і щезають.

Макбет.

Де діли ся? — нима? — о прокляте
На чорне це годинище!¹⁾ — Сюда²⁾
З надвіря ви! (Ленокс виступає).

Ленокс.

Що світлий пан³⁾ розкажуть?

Макбет.

Ти видів ті відьми?⁴⁾

Ленокс.

Ні, ясний пане!

Макбет.

Сюда в'ни⁵⁾ ни минали?

Ленокс.

Ні, мій пане!⁶⁾

Макбет.

Проклятий⁷⁾ воздух той, що ним летя⁸⁾ в'ни,
Да проклятіщі ті, що віря їм!⁹⁾
Я чув тут дудни кінські; хто це їхав?¹⁰⁾

Ленокс.

Це два чи три післанці¹¹⁾, що прийшли
Вам вповідати¹²⁾, що Макдоф утік
У Англію.

¹⁾ Б. зам. сього:

А де в'ни? Пріч? Нихай отця-ж нещастна
Година у колядари проклята
Стоїть на вік віков!

²⁾ Б. дод. до мене. ³⁾ Б. мій король. ⁴⁾ Б. чарівниці. ⁵⁾ Б. Они тут. ⁶⁾ Б. діправди. ⁷⁾ Б. Будь затресений. ⁸⁾ Б. на нім... ідуть. ⁹⁾ Б. проклятен кожний, що їм звірить ся! ¹⁰⁾ Б. тут минав? ¹¹⁾ Б. вас. ¹²⁾ Б. милдувать.

Макбет.

У Англію утік?

Ленокс.

Так є, ласкавий пане.

Макбет.

Ти дорогу

Мені пересобачуєш, собача

Ти доле!¹⁾ Ми ни годни здогонити

Ніколи то, за чим ми гонимо,

Єсли ни разом с тим, чого дігнати

Ми ся наважили, ни йде і вчинок

У слід²⁾. О, від тепер³⁾ нихай же будуть

Котрі мині у гадку перші впали⁴⁾,

І перші моїх рук. А щоб від разу

І виконать того, що загадав⁵⁾,

То хочу я на замок Макдофів

Напасти⁶⁾, Файф узяти⁷⁾, жінку, діти

І всі племінники єго лукаві⁸⁾

Повитинати⁹⁾ в пень! О, ні фалитись

Від нині, ні нагадувати ся

Богато! разом гадка, разом чин!

З різдва у смерть, від смерти до родин.

Лиш ті відьми ми білше ні на очі!

Де ті післи? Сам вість ту чути хочу!¹⁰⁾

Ходім! (Ідуть).

¹⁾ Б. О годино, Ти перепоймуєш страшний мій слем. ²⁾ Б. натомісь:

Швидкого постанівку годі вже

Уздогонити, сли і діло зараз

Не йде з ним разом.

³⁾ Б. Від години цієї. ⁴⁾ Б. То перший мого серця буде разом. ⁵⁾ Б. Щоб зараз діло вінчало гадку, то від разу гадка най буде ділом. ⁶⁾ Б. Напад. ⁷⁾ Б. Озму гвалтом. ⁸⁾ Б. бідні душі з єго це покоренку. ⁹⁾ Б. скажу... витяти мечем. ¹⁰⁾ натомісь у Б.:

Це не пофал таний,

А доки устав свіжий, най і станєсь.

Лиш духів більше ні! — Де ті пани?

Ведіть мене до них, ходіт!

Перша сцена. (Б)

Перша відьма.

Миця вже три рази „няв“.

Друга відьма.

Їжачок чотири „квіку“.

Трета відьма.

Гарфник також їотло дав;

Вже час, вже час до стїку!

Перша відьма.

Окола кітлика зладьте аркан,

Потрюх затросений вержете в саркан,

Рапавку-жабу, що доба у добу

Місяць впріваючи трутов і злобов

В кремени зимному гождма лежить,

В кітлик у сам перед, най ся варить.

Усї.

Труду і прикладу ви не щадїте.

Кітличе бой, а ви огні горїте!

Друга відьма.

Гад, що в нитечі він повиводив ся,

Смаж ся і праж ся ти, в жарі жарися,

З ящура очі і легкі з котюги,

Жало слїпаче і з гадини злюги,

З лелика волосу, совині лети,

З ящурки ноги, їжак остроклитий,

Щоб то кало вправити в жар,

Смаж ся і праж ся, пекольний ти звар!

Усї.

Труду і прикладу ви не щадїте.

Кітличе бой, а ви огні горїте!

Трета відьма.

З змня луску ще, а з вовка ще клови,

Мумію з відьми, трюху багрову;

З вовкриба млинчик, очі й бурлак,

Болїголовію з мочер і млак;

Легкі ще з Жида, що Спаса клине він,

Губи турецькі, с Татарина млевін;

Кізього жовчу, тисові віти,
Втяті, як місяць на межах вже світить,
Пальчики з хлопчика від копелиці,
Що у яру єго стратила злиця.
Щоб же фолос 'му був, щоб же і лік,
Вержте у звар ще наш з тигрися шпик.

У сї.

Труду і прикладу ви не щадїте.
Кітличе бой, а ви огні горїте!

Друга відьма.

В óхолод всиште ще в павяна кров,
Буде наш чар тогди дуж і здоров.

И к а т а (виступає).

Хóроше! зовсїм так, як я хотїла!
Буде і вам це парть з нашого дїла.
А тепер аркана гарно підїт,
Окола кітлика й піснь заведїт.
Доки чари нам ся зладя як слїд.

(Музики і танець).

Піс н я

Духи сиві і черлені,
Духи чорні і сїрії:
Мішма, мішма і ще мішма,
Хто мішати добре вмїє!
Все, що зле є, то ся ближить,
Все, що добре, утікає;
Сли чарі лиш наші вдатні,
Свого дїла доконають.

Друга відьма.

Мене пальок дуже лопче:
Щось лихого ся притопче.
Двері, двері! ближ ся тут
Хто нїбудь!

М а к б е т (виступає).

Ну, чори ви полохі, північні
Відьми, що дїєте?

Усі.

Річ без імя.

Макбет.

О того ради, що у него ви
Увіруєте це, вас закликаю,
Ні з відки-б ви це знали, уповіжте:
Пустити бурю, хоть у остічи
Запінені моря аби ціле
Кораблеводзтво затопити, хоть
Хліби, що вже повисипали ся,
Градами вбити, дерева потерти,
Хоть замки на сокотачів своїх
Це голови звалить, хоть голови
Чертог і пірамід аж до землі
Зібгати, хоть усі сокровища
Плодящої натури понівечить,
Аж доки обур силу ї не зітре:
Уповідайте ми, що вас питаю.

Перша відьма.

Кажі.

Друга відьма.

Питай ся.

Третя відьма.

Ми відповімо.

Перша відьма.

Кажі, чи ліпше ти від нас це знати,
Або чи від майстрів це наших?

Макбет.

Їх

Ми покажіть.

Перша відьма.

Кров же з льохи, що як вергла,
Всі пацята зараз зжерла,
А з судилова ще сала
Ввержте в вінь!

Усі.

Великі й малі,

Щоб ви всі ся показали!

(Грім. Перша проява: голова у шеломі виринає с кітла).

Макбет.

Скажи мині, ти невідома сило —

Друга відьма.

Що ти думаєш, знає пріч;

Мовчки слухай єго річ.

Перша проява.

Макбет! Макбет! Макбет! Макдоф тя

Ненавидить, той тан від Файфу;

Тікай від него! Досить! слободіть! (Западаєть ся).

Макбет.

Хто ти ні є, тобі я дякую

За твій перестеріг: ти трафив на

Болячку. Да одно ще слово!

Перша відьма.

'Му

Росказувать не можна. Але тут

Є другий, ще сильніщий як той перший.

(Грім. Друга проява: кривава дитина).

Друга проява.

Макбет! Макбет! Макбет!

Макбет.

Аж троє вух хотів бих мати, щоб

Тя слухати.

Друга проява.

З усеї сили кпись

Ти людзької, кривавий будь, відважний

І лютий! бо тобі ніхто нічо

Не вдіє, що 'го жінка породила. (Западаєсь).

Макбет.

То жий си, Макдоф; чо' тебе боятись?

Але бо зробю я безпеку ще

Май беспечніщев і заліг у долі

Я озму: ти загинеш ми, аби

Блідому я страхови до бріхні

Подав, і спав, ні громом не питавше.

Що це?

(Грім. Трета проява: дитина у короні, з деревцем у руці).

Що виринає, ніби чадо

Корольске і корону золоту
Держави на діточі голові
В'но носить?

Усі.

Слухай, да не говори!

Третя проява.

Сердитий будь як лев, будь гордий;
Не бій ся, бо най бунт, нинависть, злість
Що хочуть діють, Макбета не годна
Ніяка сила неприятільська
Звалити, доки бірнамецький ліс аж
Не прийде ворогом під Донзінан.

Макбет.

Той воювати ся зо мною не буде!
Бо дерево хто може звербувати?
Хто може розказати 'му, аби
Корінь своє дуже то оно
З землі повимикало? Радісний
Ти вироче! Бунт відступаєть ся,
Аж доки 'д гóрі бірнамецький ліс
Не вилізеть ся бити; Макбет дасть
У свій час душу лиш, і дасть ї лиш
Звичайні черзї смерти. Да однако
Бєть серце в мині ся — сли ваша штука
Сягає так далеко — ще одно
Це знать. Кажіть, чи буде Банків покорч
У ці державі царствувать колись?

Усі.

Вже далі не питай!

Макбет.

Допевности

Я хочу. Сли мині відмовите
Отце, то вічне проклятьє на вас!
Скажіть мині! — Чо' кїтлик западаєсь?
Який то гук?

(Котев потає. Гобої. Марш).

Першя відьма.
Явіть ся!

Друга відьма.

І явіть ся!

Трета відьма.

Явіть ся!

Усі.

Мучте серце в нїм і гадку!

Як тїнь прийдїт і никвіт гладко!

(Макбетова репліка подана висше в варіантах до ред. А.).

Перша відьма.

Да чо'-ж бо Макбет ся здумів,

Здумівше ся засторонів?

Ходїм, най піснями, сестриці,

Та танцями розвеселить ся;

Най воздух музиков зведеть ся,

Аж доки наш аркан складеть ся,

Аби король ся сам признав,

Що много слави він в нас мав.

(Музика й танець. Відьми зезають¹⁾).

Друга сцена.

Файф. Світлиця в Макдофовім замку. Виступають: Леді Макдоф,
ї синок і Россє.

Леді Макдоф.

І що-ж він наробив, аби аж²⁾ мусїв
Втікати?³⁾

Россє.

Прошу вас, лиш погодїт⁴⁾).

Леді Макдоф.

Він не годив, а розум стративше
Утїк; таким ся способом він зрадив⁵⁾ сам.
Бо чистий чоловік не утїкає⁶⁾.

¹⁾ Докінченє сеї сцени подано в варіантах до ред. А. ²⁾ Б. таке зробив він, щоб аж. ³⁾ А. ся репліка вас. ⁴⁾ Б. терпливість майте. А. Лиш ни журїт-ця так, ласкава леді. ⁵⁾ Перв. видав. ⁶⁾ Б. передає сю репліку:

Він і не мав. Єго утїканє —
Безумність була; снї не наші вчинки,
То боязливість зрацями нас робить.

Россе.

По цьому не розумно і не треба
Судити; може це так треба було,
А може инак 'му не випадало¹⁾.

Леді Макдоф.

Не випадало! Це-ж же випадало²⁾,
Лишити³⁾ жінку, діти, домівство⁴⁾,
Усе, а ще до того там лишити,
Де і самому небезпечно ся
Здавало?⁵⁾ О, це очевидно є,
Що нами він не дбає, не питає⁶⁾.
Маленька пташечка, а ще она
Гнізда свого боронить⁷⁾.

Россе.

Гіточко,

Ви кривду робите єму й собі,
Єсли отак говорите⁸⁾. Бо муж⁹⁾ ваш
Є чесний і розумний¹⁰⁾, і запевне¹¹⁾

Натомісь А.:

Він ни журиw ся. Він це одурів
Втікати. Ни учинок, але боїзнь
Нає видає усіди.

¹⁾ А. Можете-ж ви знати, що це було? чи остроржність, Чи боїзнь? Б. Знаєте-ж, чи з мудрости, Чи з боязливости він це утік? ²⁾ А. Добра не мині й остроржність; Б. Що мудрість? ³⁾ Б. по-нихати. ⁴⁾ А. хату й чин; Б. годність, чин. ⁵⁾ А. а то ще де? там, відки й сам Рубав. він поли та втікав! Б. на такому це містци, відки він сам утікає. ⁶⁾ А. О, він мене (Б. нас) ни любить, він ни має в собі Сумліня і крихітку задлі нас. ⁷⁾ Б. чулости. Зам. сих двох рядків у А. читаємо:

Тріщук, що це найменша є пташинка
З усіх, а ще боронить писклятка
Ті свої від половика У него
Лиш жає є, ни люба. Така роетроржність,
Що своїх покидає та втікає,
Безчестна дуже є.

Подібно і в Б.: Бо навіть сам тр... найбідніша... пташечка ставяється за свої... в гнізді й по-протів Сови. Люба у него не значить нічо, а боязливість все, і що За мудрість то, де втіканє є зовсім По-протів розуму? ⁸⁾ Б. О... в власне серце си сягаєте; А. Я прощу вас, шановна... ни приводить Собі до голови отче так дуже. ⁹⁾ А. чоловік. ¹⁰⁾ Б. дод. і розважний. ¹¹⁾ Б. найліпше; А. вас.

Він знає, що се робить¹⁾. Білше вам
Не смію вповідати²⁾, бо часи
Такі теперь лукавіі³⁾ постали,
Що чоловік сам свої тїни ся
Бояти мусить, а не то що⁴⁾. — Да
Цим разом мушу я ся попрощати,
Тітусю, з вами; незабавки знов
В вас буду⁵⁾. Не журить ся⁶⁾; оттакі
Презлющіі часи, як ми їх маєм,
То довго не тримають; бо або-ж
Конець їм ся приломлюєть, або-ж
На перший лад вертають. — Будь здоров,
Непоте мій малий!⁷⁾

Леді Макдоф.

Про батька в'но

Безбатьченьком!⁸⁾...

¹⁾ Б. відки це напасть грозить. ²⁾ Б. казати; А. Ни знаю
що. ³⁾ А. нипогожі; Б. злющі. ⁴⁾ А. зам. сих двох рядків має:

Що сами ми себе тручаємо
У безвісти, і зо-страху усе
Ми вірим, а і сами ще ни знаєм,
Чого нам страшно є. От і бемось
Як гуси ті у хмарі, а габи по морі.

Натомісь у Б.:

Де чоловік і сам не знає, що
Він зради, де він з боїня усяким
Це вірить поклічам, а сам не знає,
Чого він ся боїть; де чоловіком
Неначе по обуреному морі туряє.

⁵⁾ А. Я їду теперь від вас, Але ни на забаву. Б. Я це мушу
з вами ся прощати, да поверну борзо знов. ⁶⁾ А. і Б. вас. ⁷⁾ Зам.
остатніх 5 рядків у Б. читаємо:

Коли найгірше річ стоїть, то в'на
Або кінчить ся, або знов вилазить
На попередну висоту. Мій файний (В В. перв. дрібний),
Братанчику, най Бог благословить тя!

В А. натомісь:

Коли так Постало це уже, то мусить 'му
Або конєць урвати ся, або
Прийти ще на старе. Бувай здоров,
Непоте мій.

⁸⁾ Б. Про свого батька він; А. Він-сирота без батька, хоть
батько ще й живе 'му.

Россе.

Я¹⁾ мушу йти²⁾ від вас,
А то би довело ся ще й мині
Негарним³⁾ сльозам показати дорогу.
Здорови будьте, тїтко!⁴⁾ (Пріч).

Лєді Макдоф.

Батька твого

Нема вже⁵⁾; що ти теперь робитимеш?
Як жити на світі гадаєш?⁶⁾

Синок.

А як пташки живуть?⁷⁾

Лєді Макдоф.

Мухами хїба отце?⁸⁾

Синок.

Що собі йму⁹⁾.

Лєді Макдоф.

Сердешна¹⁰⁾ ти пташечко!¹¹⁾ — А ти-ж ся не
боїш, аби тебе у нападку, або у силця, або у кап-
канець не ймили?¹²⁾

Синок.

Теперь таке право вийшло, щоб дрібну пташку
не ловити¹³⁾. Да бадечко¹⁴⁾ мій не вмер ще¹⁵⁾.

¹⁾ А. Я такий плохий, що. ²⁾ А. утікати. ³⁾ Перв. Нікчем-
ним. ⁴⁾ А. Щоб сорому ся ни набрати, а вам Жалю ще білше ни
завдати.. от... Бувайте ми здорови усіма. В А. сю репліку передано:

Я дурновато вам мякий такий;

Сли довше тут барив бих, то би було

Минї на встид, а вам не на потїху.

⁵⁾ А. Теперь сирїтка ти, ни маєш батька; Б. Батько твій,
дитино, умер. ⁶⁾ А. відки жити? Б. Як будеш. ⁷⁾ А. А відки...
Б. Як... мамо. ⁸⁾ А. Мушками й чирвачками? Б. Як, с чирвачків
та мух лиш? ⁹⁾ Б. С того, що си найду, як они. ¹⁰⁾ Б. бідна. ¹¹⁾ А.
О потятко ти бідне! ¹²⁾ Б. має:

А ти-ж ся не боїш від сїтїй та

Силець та капканів, від лєпу та

Від нападок?

Натомїсь А.: Ни знаєш ще, що нити та силця та капкани.

¹³⁾ А. Та що? потятка бідні Ніхто ни ловить. Б. А чо-ж би? Бід-
них пташків ни ловя. ¹⁴⁾ Б. татко. ¹⁵⁾ А. триває ще... ти так лиш
кажеш. Б. хоть ти кажи що хоч.

Лєді Макдоф.

Ой умер, синку¹⁾; відки ти теперь візьмеш²⁾ другого батька?³⁾

Синок.

А ви⁴⁾ відки візьмете другого⁵⁾ чоловіка?⁶⁾

Лєді Макдоф.

Купю в місті, синку⁷⁾.

Синок.

На⁸⁾ перепродаж?

Лєді Макдоф.

Пієш як умієш, да не дуже таки і від правди утекло⁹⁾.

Синок.

Мамо! а батько мій був змінник?¹⁰⁾

Лєді.

Так, синку, був¹¹⁾.

Синок.

А що то змінник¹²⁾, мамо?

Лєді Макдоф.

Такий¹³⁾ чоловік¹⁴⁾, синку¹⁴⁾, що¹⁵⁾ божить ся не по правді¹⁶⁾.

Синок.

А то кождий такий чоловік змінник?¹⁷⁾

Лєді.

Кождий, і варт, аби завис¹⁸⁾.

Синок.

А то кождий змінник має виснути?¹⁹⁾

¹⁾ Б. А предй; А. О, твій татко. ²⁾ А. дістанеш; Б. найдеш. ³⁾ А. тата; Б. вас. ⁴⁾ Б. скажи ми вперед: а... А. А ти. ⁵⁾ А. вас. ⁶⁾ Б. мужя. ⁷⁾ А. О, я й дваїть їх купю на торгу! В. можу їх купити на кождім базари. ⁸⁾ Б. Купити? Це хіба на... ⁹⁾ А. та до твоїх Років за надто аж цікаво, справди. Б. по-протів тебе ще... розумно... ¹⁰⁾ А. Що, мамо, тато мій був опуканець? В. Кажи... ¹¹⁾ А. Ага. Б. Він був. ¹²⁾ А. опуканець. ¹³⁾ Б. Той. ¹⁴⁾ А. і Б. вас. ¹⁵⁾ Б. котрий. ¹⁶⁾ А. і Б. присягаст-ця і бреше. ¹⁷⁾ А. То всі ті опуканці, що присяги не держут-ця? Б. кождий не, що робить так, то змінник? ¹⁸⁾ А. Усі, і мають всі повиснути. В. Кождий, що так робить, є змінник, і має зависнути. ¹⁹⁾ А. ся речілка вас. Б. То усі мають Зависнути, що присягають а брешуть?

Леді Макдоф.

Кождий¹⁾.

Синок.

А хто-ж їх вішатиме?²⁾

Леді Макдоф.

А вже ж ніхто, як³⁾ праведні⁴⁾ люде.

Синок.

Отто-ж би змінникам страх!⁵⁾ — Та-же їх⁶⁾ є тільки, що би могли всіх праведних⁷⁾, кільки їх є, і вивішати, і вибити, і ⁸⁾ що⁸⁾ схочуть⁸⁾.

Леді Макдоф.

Соколе мій!⁹⁾ — Але відки ти візьмеш тепер батька?¹⁰⁾

Синок.

Ще не журусь, бо вижу, що ви не плачете¹¹⁾. А як би ви плакали¹²⁾, то я би знав¹³⁾, що матиму борзо нового батька¹⁴⁾.

Леді Макдоф.

Синку мій, як ти це знаєш!

(Післанець виступає).

Післанець.

Здорови, світла пане!¹⁵⁾ — Ви мене не знаєте, хоть я вас¹⁶⁾ добре знаю. Як я завважив¹⁷⁾, то вам грозить тут Нещасте¹⁸⁾, тож послухайте мене¹⁹⁾, І тут ви не сидіт, але втікайте Де видите²⁰⁾ з дітьми. Не гнівайтесь

¹⁾ Б. Усі. А. вас. ²⁾ А. і Б. має вішати? ³⁾ А. А хто би, як ни; Б. А вжеж. ⁴⁾ Р. чесні. ⁵⁾ А. Хіба би брехачі та ошуканці дурні були! Б. Тоди... та присягачі є дурні. ⁶⁾ Б. брехачі та присягачів. ⁷⁾ Б. чесних людей. ⁸⁾ А. і Б. вас. ⁹⁾ А. Най Бог ти нарозумить, біднятко! Б. Ну, Боже крий тя... ¹⁰⁾ А. татка; Б. тата. ¹¹⁾ Б. Як би вмер, то ти би плакала. А. Татко бо жие! Бо як би татка ни було... ¹²⁾ А. ти ни плакала; Б. не те. ¹³⁾ Б. був би добрий знак. ¹⁴⁾ А. другого це татка дістану: Б. що я би дістав. ¹⁵⁾ А. День добрий, чесна леді! Б. Бог з вами, красна... ¹⁶⁾ Б. достоятельство я ваше; А. дод. По вані честности. ¹⁷⁾ А. і Б. боже си. ¹⁸⁾ А. припадок жде; Б. близка напасть. ¹⁹⁾ А. Ви мої ради, пане. ²⁰⁾ А. як найборше.

На мене, що вас так переполошив¹⁾;
Да гріх би²⁾, вас не перестеречи³⁾,
Коли так нападсть близько. — Господь з вами!⁴⁾
Я мушу бічи⁵⁾. (Пріч.)

Лєді Макдоф.

Що-ж я провинила,
Аби я утікала? — Та й куда
Минї се утікати?⁶⁾ — Але правда:
Теперь такі часи постали в світі,
Що винних не шукають, але ріжуть,
Кого кому ся хочеть, тай кого
Кому догідно лиш. А я ще кажу,
Що я нічо' не винна. — Що за писк?⁷⁾
(Убійники уходять).

Убійник.

Де чоловік ваш?

¹⁾ А. Я не повинен був вас так Переполошити; Б. Немило-серно може це, що я вас... ²⁾ Б. гірше би було; А. але коли Я чую, що ся дїс, то би гріх я мав. ³⁾ А. вам не сприяти і вас від тяжкого і близького припадку н. п. ⁴⁾ Б. Боже крий вас! А. Най Господь вас всокогить! ⁵⁾ А. йти, бо тут ни сміє ніхто мня видїти. Б. Ни смію білше тут барити ся. ⁶⁾ Б. Куда втікати? Аджеж я нічо' Лихого ни зробила. А. ...минї Теперь втечи? Да дїй ся божя воля. ⁷⁾ Зам. остатніх 5 рядків у Б. читасмо:

Я не жию на світі, де лихе
Робити, часом пиньеть ся за добре,
А добре знов робити, за дурне
Та небеспечне уважають. Чо'-ж,
Ох, я ховаюсь за тото жіноче
Ріже та кажу, що нічо' лихого
Я не зробила? А то що отце За писки?

В А. коротше:

В світі цїм
Лини то, що є лихе, за добре пинуть,
А з доброго сміют-ця. Линенько!
Жінки лини тим відпекуватись знають.
Що в'ни нічо' лихого ни зробили.
Отак і я! — Це що за драби?*)

*) Поправка Ом. Парт.: люде.

Леді Макдоф.
Не таким опришкам
Це знати, як се ти¹⁾.

Убийник.
Він змінник²⁾ є.

Синок.
Не правда, злодію ти кострубатий!³⁾

Убийник.
Що, що? ти запортку!⁴⁾ (Просажуєть его).

Синок.
Мене⁵⁾ зарізав!

Тікайте мамочко!⁶⁾..
(Гине. Леді Макдоф, »головнищтво« волаючи⁷⁾, прич. Убийники
за нев).

Трета сцена.

Англія. Світлиця в королевським дворі. Маком і Макдоф виступають⁸⁾.

Маком.
В отсїм затишнім містци виплачмось.

Макдоф.
Ба виострім мечі, аби за край наш
Та нашу кривду відомстити ся⁹⁾.

⁸⁾ А. А чий ни там, де твоїх Би нарівнів сму шукати. Б. Надіюсь, що чий не на таким небожїм місци, Аби ти 'го найшов.

²⁾ А. Вшуканець. ³⁾ А. Брепеш... злодїого; перв. злодію оден Стряпатий. ⁴⁾ А... ти кажеш... Ошуканчуку! Б. Ізмінче ти! (коле 'го).

⁵⁾ А. Він мене. ⁶⁾ А. Ох мамо, утікайте! прошу вас! Б. Ох, ратуй ся, мамко люба! Тікай! ⁷⁾ А. гвалтуючи; Б. кричучи. ⁸⁾ А.

Ходїм на самоту де, та оба
І виплачмось до волї.

Б. натомїсь:

Найдїм собі де місце в захові,
На самотї, аби ся виплакати.

⁹⁾ Зам. сїх двох рядків у А. читаємо:

Лїше ми Озьїм ся за мечі, та походїмо
За нашу ту оттечину ницїагну.

В Б. натомїсь:

Ба лїшнє мїч ми смерти підоймїм,
Аби за підуналий край наш і
За правду упїмнути ся.

День-ў-день свіжі сироти усе
Та свіжі удовиці аж до неба
Ті сльози свої шлють. та їх плачі
О той небесний склеп ся відбивають¹⁾.

Маком.

Це все-ж є так, як ви говорите²⁾.
Але одно минї не зходить з гадки³⁾:
Тіран той, що єго саме порекло⁴⁾
Отрутов є для моєї душі⁵⁾,
У вас колись був чемний⁶⁾, і єго
Любили ви⁷⁾, вам злого він нічого
Не заподїяв⁸⁾ ще⁹⁾. Теперь на него-ж

¹⁾ А. Зам. сих 4 рядків має:

День-у-день все нове риданіє
Вдовиць, та все нові плачі сиріт,
Та все нові різниці в небеса
Аж відбивають-ця, що праведне
Дас аж готло, ніби то й оно
Велику шоцьку кривду й нужду чусь
І з нами йойкаст-ця.

В Б. подібно:

Що ранку Голосє свіжі сироти і свіжі
Заводя удовиці, свіжий писк
У небо відбиваєть ся, а вно
Неначе чусь також шоцький біль,
Ті йойканя назад нам відбиває.

²⁾ У В. пропущено початок репліки, який у В. виглядає так:
Оплакати я хочу, що гадаю,
Гадать, що пізнаю, а помочи,
Де можу, сли лиш час сприяти буде.

Ширше в А.:

Минї є жаль На це, що я гадаю, а гадаю
Таке, що я лиш знаю, і що рад
Би ни гадати я, коби рука
Давала лиш і у пригоді було.
Що кажете, то може й правда бути.

³⁾ А. і Б. сей рядок має. ⁴⁾ Б. імя вже. ⁵⁾ Б. Отроєм для
язика. ⁶⁾ Б. входив Колись за честного. ⁷⁾ Б. дод. дуже. ⁸⁾ Б. зро-
бив. ⁹⁾ Зам. отсих 5 рядків у А. читаємо:

Але бо й лютьрь, що від 'го порекла
Самого вже язык ся рінає,
Він був колись хоть добрий, ви любили
Єго, він ще тогди нічого злого
Вам ни зробив був.

Ви пеклом дишете¹⁾; не може-ж бути,
Що мнов²⁾ єму ви прислужити ся
Лиш хочете? — І це-б не нємудро!³⁾
Я молодий ще, мало що значу⁴⁾; О
А ви думаєте: от ліпше буде⁴⁾
Зарізати⁵⁾ божкови сердитому
Ягнятко⁶⁾ невинне, лиш аби
Єго уласкати⁷⁾.

Мак до Ф.

Королевичу!⁸⁾

Я вам ніякий змінник!⁹⁾

Мак ом.

Але Макбет.

Простіт; на розказі престолника
І праведник це може спотикнуть ся.
Да цим я словом вас ні-раз не кривжу;
Бо ангіль ангелем усе останесь,
Хоть і найкращий з ангелів діявол
Зробив ся. Сли ви є поправедні,
То моє слово вам зашкодити
Би не могло¹⁰⁾.

¹⁾ А. і Б. отсе реченє вас. А. зам. єього: Я ще молодий;
Б... хоть... і... ²⁾ А. то все ще можете ви мнов; Б... однако...
³⁾ А. І розумно. Було би зовсім це; Б. бо то мудро є. ⁴⁾ А. і Б.
сей рядок вас. ⁵⁾ Б. Офірувати. ⁶⁾ А. слабе і; Б. бідне і... ⁷⁾ А.
Щоб лиш утихомирить, улагодить Розсерженого Бога; Б. ...одного
бога не лютый гнів велагодить. ⁸⁾ Б. Принце; А. вас. ⁹⁾ А. зрадия.
¹⁰⁾ Отся репліка в А. передана:

Або хіба ни може
Владики росказ і найправниу*) душу
Стушити? Але ни во гнів вам це:
Сумліне моє вас ни переробить.
Ангелі все сніяють, хоть найясний
З них согрішив. А пехарь хоть і в світлість
Би вбрала ся, все світлість світлостей
Би була, а та пехарь нехарев.

Натомісь у Б.:

І найліпший
І найпоправедніший може ще
Пошнотатись на розказі державці.

*) Перв. й. найчистішну.

Макдоф.

Пропала моя вся

Надія!¹⁾...

Маком.

Чи не там ви її згубили,

Де й я ту віру свою загубив?²⁾

Даруйте! — Лиш отце озьмім на примір³⁾;

Як ви могли отце⁴⁾ і жінку й діти⁵⁾

Отак покинути, аби й здорови

Ім будьте не сказати?⁶⁾ — В чоловіка

Це-ж претці найдорощі є скарби?

Да як я кажу⁷⁾: не во гнів⁸⁾ це вам⁹⁾;

Бо ви про мої речі¹⁰⁾ можете

Собі однакі¹¹⁾ бути. Це лиш я

Про свою душу дбаю¹²⁾.

Макдоф.

Погнбай же-ж

Ти вбитий щоцький краю¹³⁾, розбушовуйсь

Тіране ти собі тепер, як хочеш¹⁴⁾,

Бо правда правди відрікаєть ся!¹⁵⁾

А ти, мій королевичу, остань ся

Даруйте ми. Гадки мої нічо'

На вас не перейнауть; ангелі

Все світлі, хоть і найсвітліший з них

Унав. Лихе, хоть би здавало ся

І добрим бути, то таки би добре

Усе собі однаке було.

¹⁾ А. і Б. Я всю надію стратив. ²⁾ А. Може там, де я зачав ся з'умівать? Б. Де свою недовір'я не я найшов. ³⁾ А. і Б. сей рядок вас. ⁴⁾ Б. так рантом; А. А чо-ж т. р. ⁵⁾ Б. дод. Люби союз той дужий і залоги Ті дорогі; А. (Що найдорощі в світі чоловіку). ⁶⁾ Б. без прощі; А. Ни рикне і сльвія їм. ⁷⁾ Б. О вірьте; А. Да даруйте. ⁸⁾ А. во вєтїд. ⁹⁾ А. Нидовірство не має; Б. Мій нидовір вас не має Оскорбити отце, а лиші міні Бєспєку дати. ¹⁰⁾ А. і Б. про то усе. ¹¹⁾ Б. Ретєнні; А. поправєдним. ¹²⁾ А. Хоть я собі гадаю і всїяко; Б. і так. ¹³⁾ Б. То же-ж крївай. Ти бідний; А. Тож пропадай, отечино нищєстна. ¹⁴⁾ А. Тиранство то кривавє; Б. силнє... Вфундовуй гарно ся. ¹⁵⁾ А. бо тебе Нїхто ни пригамє бїлнє вжє! Ниправду свою явно вжє носє, Бо в'на вжє потвєржєна є; Б. нє-томїєсь:

добродїльство

Тобі чоло не сміє показати.

Ту твою кривду правда потвєржєє,

Тож і носє її явно си на показ.

В здоровю!¹⁾ -- Не за шоцький бідний край,
Але за всі краї цілого світа²⁾
Я не хотів бих бути тим, за кого
Мене ти пописав³⁾.

Маком.

Простіт мині!⁴⁾

Да речі мої першішні не йшли
Ми від душі, бо правду вам признам ся⁵⁾:
Я знаю, що той бідний шоцький край
Він ходить під обухом⁶⁾; знаю також,
Що було би кому й за мою кривду
Ся упімнути⁷⁾, от скажімо, хоть
І цей король на примір⁸⁾, що мині він
Й сьогодні тільки війська не боронить,
Що сам бих 'го заправив⁹⁾, — але що-ж!
На віщо би оно придало ся¹⁰⁾,
Коли я добре знаю, що під мойов
Рукойов край наш гірше би страдав,
Як це теперь страдає¹¹⁾.

¹⁾ А. Бувайте здорови, пане! Б. мій принце! ²⁾ Б. За ввєс край, Що у тиранських шпонах, разом с тим Востоком пребогатим; А. натомісь:

за цілу ту цару,
Що ї тиранин*) держить у лабах,
Ба ще і за цілий цей світ до того.

³⁾ А. злодієм таким, як ви собі гадаєте; Б. без пари зл. Як за якого ти мене тримаєш. ⁴⁾ А. Ня гнівайтесь. ⁵⁾ А. я це ни кажу так, як ніби би я вас ся мав бояти; Б. мій недовір против вас Не йде ми с серця. ⁶⁾ Б. Паде аж під ярмом, він плаче, стогне, що день у Бога множить его рани; А. натомісь:

Бо хоть я знаю, що наш край вриваєсь
Під кривами, що кров він розсипає,
Що кожда днина свіжі завдає му рани.

⁷⁾ А. с кому за мнов ся уступити; Б. що би руки ся Найшли за мою правду заступитись. ⁸⁾ А. як напрём. ⁹⁾ Б. Тут зараз божий (А. добрий) Едвард ми дає Це много (А. кілька) тисяч війська. ¹⁰⁾ А. то і це я дуже добре знаю (Б. Про усе-ж те), що абих Драпіжнику (Б. тирана) і голов я ізняв (Б. Ростер) І ї на міч заток (Б. і на мечи її носив). ¹¹⁾ Зам. сих трьох рядків у А. читаємо:

то бідний край наш
Ще білше тигарю би двигать мусів,

*) Перв. драпіжник.

Макдоф.

Як же-ж може

Це бути?¹⁾

Маком.

Зовсім так, як я вам кажу²⁾.

Бо ви мене не знаєте³⁾, а в мині
Є тільки зародків⁴⁾ до всего злого⁵⁾,

Що як усі в'ни повиводять ся⁶⁾,

То Макбет буде світлим ангелем

По-против мене⁷⁾.

Макдоф.

І найстрашний біс⁸⁾

Не можеть бути⁹⁾ гірший вже від него.

Маком.

А претці; я це признаю, що 'му

У всему злому вже не має пари¹⁰⁾:

Ще гірше пропадав би, гірше кривав
Під тим, що би потому наступив,
Як не під ним самим.

Натомісь у Б.:

То білше би зазнав мій бідний край
Проступків, як теперь, і білше горя
І всілякішого Perez наступу.

¹⁾ А. А то би хто мав бути? Б. На кого ви це думаете?

²⁾ А. Я на себе це кладу; Б. Себе це думаю. ³⁾ А. і Б. сих 5 слів вас. ⁴⁾ А. дод. всіляких. ⁵⁾ Б. всілякі Проступки так глибоко заще-
плєні. ⁶⁾ А. як они усі би походили і на верьх би повикльовували
ся; Б. сли би ся они развили. ⁷⁾ В Б. натомісь:

Той чорний Макбет був біліший би
Від снігу і державі бідні би
Здавав ся ягнем, порівнавши 'го
З незмірними гріхами моїми.

Подібно і в А.: чорний ніже ворон став би білий Як сніг,
а порівнавши мої блуди З его, він був би чистий що твій ангіль.

⁸⁾ Б. Діявол з найстрашніших легіонів Пекельних; А. І в пеклі
мижн усіма чортами. ⁹⁾ А. Ни найдет-ця. ¹⁰⁾ Зам. сих двох рядків
у А. читаємо:

Він є тиранський*), ласий, лакомий,
Фальчивий, в'очисвітій, яросний,

*) Перв. драпіжник.

Але-ж бо й мому роспусту та мої
Ті женихливости не має пари¹⁾
У світі. Нї то жінка, нї то дівка,
Нї баба, нї стара, нї молодиця
Передо мной би не збула ся²⁾.
Волієть Макбет сто раз панувати³⁾,
Нїж отакій, як я.

Макдоф.

Без міри роспуєт

Вже не оден пристів осиротив⁴⁾;
Да щоб ви jinak добрі були лиш⁵⁾,
А жіночок таких у нас ся найде⁶⁾,

Пруткий, нидобрий, має кожду хибу
На собі, що лиш є яка.

Натомісь у Б.:

Що він кровопрагнущий, лютер лютий,
Сердитий, буйний, потайний, фалшивий,
Скупий, від ні одної лихоти
Не вільний, що лиш зветь ся лихотов —

¹⁾ А. На мою ласість вже не найдеть-ця; Б. Да роспуєт мій
такій безденний є. ²⁾ Б. натомісь:

Що ваші всі жінки, доньки, дівки
Баби би мої ласности бурлак
Ни годни наситить, бо моя захлань
Би кожду міру, кожду перепону
Свавільства мого перескочила.

А. та моя встїх Крушила би усі ти перепони. Що хто хо-
тів би їх минї робити. ³⁾ А. О, лишє М. за пана; Б. най панує.

⁴⁾ Б. також є тиранство; А. натомісь:

Женихливість без погаму

Уроду на нї-на-що переводить

В Б. дод. щастя збавило, І много королїв звалило з нїг.

⁵⁾ Б. натомісь:

Да про тото не бійте ся, за тим
Сягати, що є ваше: в роскопях
Ви можете буяти, а по верхи
Здаватись холодними, щоб людий
Це мудро обманити.

Подібно і в А.: Однако-ж ви... собі ужити того, Чого кор-
тить вас, щоб лиш світ ни знав За ваш наліг, та щоб вистерігались
Ви о-перед людми. ⁶⁾ Б. Непуравих ми маємо досить; А. молодичь...
чимало найдеть-ця.

Що вам ся самі залицяти муть,
Як лиш укміта, що вам цего надно
Не бійте ся, не треба буде вам
Безправним івавтом си шукать по собі.
Аби ви були добрим врядником:
А що гулятимете другим боком,
Це до часу лиш, це служитиме
Лиш доти, доки ще 'сьте молоді.
Вя цего ся не бійте¹⁾).

Маком.

А вітак

Я знов²⁾ такий захланний та скупий³⁾,
Та грошелюб⁴⁾, що бувше королем,
Я край цілий загарбать би хотів
У свій карман. Бояр бих всіх обдер⁵⁾,
Усе бих в них забрав: мастки, добра,
Дорогоцінності, які би мали⁶⁾,
Ба навіть і послідну лудину
Зідрав бих з старця найбільшого,
Аби захланність свою наситить лиш⁷⁾.

¹⁾ Зам. 9 рядків сеї репліки в А. лише 4:

Ни знаю, чи ви тільки їх таких
Лиш годни будете потребувати,
Як вам ся самі набивати муть
Та самі прилицятись.

В Б. натомість:

Такий тяр половик не може в вас
Сидіти, щоб аж тільки він прожер,
Аж кілька добровільне муть ся їх
Це набивати ваші зверьхности.
Як скоро лиш покмітя, що она
Бажає цего.

²⁾ А. я в лукавім своїм серци. ³⁾ А. хочивий. ⁴⁾ А. ниситий.
В Б. початок репліки такий:

А потому знов

Така ненаспчена ще захланність
Бує в мині.

⁵⁾ А. усіх панів бих тратив: Б. шляхту нашу бих усю за-
тратив. ⁶⁾ А. дод. І то була би Лиш ласітка д' обіду, щоб вітак
Ми лишне смакував; Б. А кожда добич була-б приправков, щоб дуче
зголодніти. ⁷⁾ Сі 3 рядки в А. передано:

Я бим шукав усякого привиля, приключок

Макдоф.

Захланність глібше¹⁾ своє вже коріння
Пускає в людську душу, ніжє роспуст²⁾,
І не одного короля она
Уже звалила з ніг³⁾. — Але не бійтесь,
У нашім краю є доволі всего,
Щоб наситить і найскупішого⁴⁾,
Коби за те лиш иньші добродієства
Надгорожали⁵⁾.

Маком.

В мене їх не має⁶⁾

І тільки, що значить пів зерна маку⁷⁾.
Бо що повинно короля здобити⁸⁾:
Премудрість⁹⁾, правда, ласка¹⁰⁾, доброта¹¹⁾,
Побожність, себність, годність, всімприхильність¹²⁾,
Покірність, благість, вірність¹³⁾, — цього всего
Немає в мині за крихіточку¹⁴⁾.
А за тото знов неvkроти у мині
Є тільки, а найпаче же незгоди
Та непокідливості¹⁵⁾, що бих рад
Цілого світа мир і супокій
У пеклі затопити пріч зо шумом,
Аби ніхто й не знав, що мир ся зветь¹⁶⁾.

І на найліпші люде, щоб у них
Масток лиш загарбати.

Подібно і в Б.: Не по правді Я бих з найліпшими підданими Правдав ся, лиш аби мастку ради їх збавити.

¹⁾ Б. дод. І шкідливіше. ²⁾ Б. як літний та горячий р. той; у А. дод. і Пошедїє від него чоловік Вже борше, як від женихливості ³⁾ А. В'на позводила на нінашо всіх Тих наших королів; Б. була тим мечем, що к. вбивала н. ⁴⁾ А. Наш край ще в стані наситити є І ту захланність вашу. Б. ...поцький... усього має надто, аби вас н. своїм власним Добром. Це все би можна витримать. ⁵⁾ А. Лиш коби за инше добре було. ⁶⁾ А. Відки буде? ⁷⁾ А. і Б. сей рядок вас. ⁸⁾ Б. Що звуть ся добродієства, котрі Пристой королеви. ⁹⁾ А. справедливість; Б. вас. ¹⁰⁾ Б. мірність. ¹¹⁾ А. ласкавість. ¹²⁾ Б. Поправедність, терпливість, видержливість. ¹³⁾ А. підладність; Б. підклінність. ¹⁴⁾ А. ніт ні одробиночки; Б. ні значку. ¹⁵⁾ А. лукавства всего лаштом; Б. Набитий кожними і всякими Я лиходієствами. ¹⁶⁾ А. зам. сього:

Я коби лиш міг, усю бих згоду цього світа,
Увесь бих мир і лад поколотив
І перерив на світї.

Макдоф. Несчастний¹⁾ щоцький краю!...

Маком.

А теперь

Судіт же сами: варта є такому
Державов правити? Я що казав,
То це не вигадка, а правда вірна²⁾).

Макдоф.

Державов правити?³⁾ — і жити ні!⁴⁾

О несчастливий щоцький краю ти

Що в кривіх погибаєш, та у сльозах

Ти потапаєш⁵⁾: чи тобі уздріти.

Коли ще гаразду, чи вже ніколи?⁶⁾...

Пропав-єсь, о пропав ти аж теперь⁷⁾,

Бо парій правий твого престола⁸⁾

Себе й тебе всудив!⁹⁾... О, королевичу!

Отець твій — був він божий¹⁰⁾ чоловік,

А краля, твоя мати¹¹⁾, вік свій збула¹²⁾

На колінках¹³⁾ в одно та в молитвах¹⁴⁾).

Б. натомісь:

Не то що, а

Коби я міг, то висадив бих всю

Угоди солодість у пекло і

Прігнав ввесь мир зі світа.

¹⁾ Б. се слово вас.; А. О, ти бідний, н... ²⁾ А. передає сю
репліку коротко: Варт такому-ж На світі панувати? Б. натомісь:

А є такий же здатний панувати?

Кажіть; я так писав ся, як єм є.

³⁾ А. Панувати? Б. Що здатний... ⁴⁾ А. 'му ни варт. ⁵⁾ А.
у жмени тиранина*); Б. бідний народе, Панований кривавойов бу-
лавов Ниправного тирана. ⁶⁾ А. Чи ти зазнаєш ліпшеї ще долі,
Чи ні уже; Б. вас. ⁷⁾ А. і Б. сей рядок вас. ⁸⁾ Б. Це званий па-
рій; А. Питомий відросток і рідний парос. ⁹⁾ А. Сам скажит-ця
на себе, сам свій покорч Клине та уклинає. Б. натомісь:

Собі сам судить суд омразности

І поколіне своє сам ганьбить.

¹⁰⁾ А. святий; Р. богобоязливий був князь. ¹¹⁾ Б. що тя по-
родила. ¹²⁾ А. зжила. ¹³⁾ А. В поклонах лиш. ¹⁴⁾ Б. зам. сього
рядка:

На колінках збувала вік свій більше,

*) Перв. драпіжника.

Бувай¹⁾ здоров ми! — То-ж само²⁾, що ти
Уповідав на себе³⁾, вигнало
Мя с краю⁴⁾. — О, ти бідне моє серце,
По твої вже надії⁵⁾... Будь здоров!...

Маком.

Стій, Макдоф! це усе, що-м ти казав,
Лиш була вигадка, бо я тебе
Розума потребував лиш, і я мусїв⁶⁾.
Бо Макбет, той пекельний син⁷⁾, не раз вже
Під мене зраду підселяв, аби
На мене приключки собі найти⁸⁾,
І лиш та проста⁹⁾ моя осторожність
Від нападок его¹⁰⁾ мя сохранила¹¹⁾.
Тут Бог минї є свідок, і тобі¹²⁾:
Бо я від нинї¹³⁾ зовсім ся на тебе
Здаю і покликаю, і ти будь
Ми проводаторем у кождім ділі¹⁴⁾.
А що я перше вповідав на себе¹⁵⁾:

Як на ногах, і умерала в'на
Що днини свого віку.

А. дод. натомісь: на тім вже білше світї, як на цїм.

¹⁾ А. Іди. ²⁾ А. Самі ті вади; Б. лиходїєства. ³⁾ Б. сам себе о них заскаржив; А. на себе ти кличеш. ⁴⁾ Б. дод. шощого! А. з отечини. ⁵⁾ Б. Надія твоя тут кінчить ся! А. О сердечко; Н. тв. лиш в собі. ⁶⁾ Зам. З перших рядків сеї реплїки в А. читаємо:

Макдофе, отпей твій гнів
Такий святїй та чистїй, збїв у минї
Усї гадки нидовїркі ті перші,
І поєднав мене їс твояв честев.

Коротше в Б.:

Пей опал благородний, правди чадо,
Стирає мого серця нидовїре
І ловить ся до твої вїрности і чести.

⁷⁾ А. Проклятий; Б. дїявол. ⁸⁾ А. мене таким підступством і Таким повабом потребував дістати У свої руки і у свою силу; Б. опшук-ков й хитростев У свої сїти загукити мя. ⁹⁾ Б. простенька. ¹⁰⁾ Б. від повїрливости ничасової. ¹¹⁾ А. мій простий розум ратував мя Від поривцїв. ¹²⁾ А. Да Господь милосерний Най судить мижи нами; Б. Бог най з неба буде Між нами обома осударем. ¹³⁾ А. і Б. тепер. ¹⁴⁾ А. Тобі ся завдаю з душев і тілом; Б. здаю ся на твою руковідь. ¹⁵⁾ Б. і відкликаю всї свої клевети на себе: А. відрікаю ся Усего того, що на себе я Був перше повігадував.

Великим Богом клину ся¹⁾, що все
Лиш була вигадка²⁾, і від коли
Жию, у перше це неправду я
Сказав; це перша моя лож в житю.
За челядину ще не свідомую³⁾;
Добра чужего я не то, що не
Бажаю, але навіть онимаюсь,
За своїм питомим ся упімнути⁴⁾.
Ще 'м своє слово не зломив нікому⁵⁾,
А зрадити, то навіть чорта бих
О-перед рідним братом чортовим
Не зрадив я, не то що⁶⁾. Правда в мене
Дороща над життя мині моє⁷⁾.
Теперь я ти вповів, який я є,
І так, як є я озьде, так готів я
Отеччині служити наші співні,
І то з усеї сили, що і маю⁸⁾.
До тої-ж в'но теперь дійшло порв⁹⁾;
Бо нїм ще ти сюда прийшов, то вже
Старенький¹⁰⁾ Сівард¹¹⁾ зовсім був готовий
У похід вирушить¹²⁾. Ми рушим з ним¹³⁾:
І або край відоймем наш у ката,
Або си скажем грїб наш там копати!¹⁴⁾
Чо' думаєш?¹⁵⁾

Макдоф.

Такую радість чути,

¹⁾ Б. Тут я присягаю. ²⁾ А. і за що Душя моя ни свідомує;
Б. усі ті блуди Погані, що 'м вигадував на себе, Чужі є мому серцу.
³⁾ А. Я ч. ще ни доторкнув ся ніколи ни божив ся ще за дармо;
Б. Ще не знаю нічо' о жіноці я, фалшиво ще я не присяг ніколи.
⁴⁾ Б. заледви бажав того, що моє; А. І свого навіть ни допомагавсь,
Ни то аби чужего я бажав. ⁵⁾ А. Ніколи слова свого ни вступив;
Б. вірність я ніколи не зломив ще. ⁶⁾ А. і чорта чортови; Б. єго
братови. ⁷⁾ А. Така ми вейгди була дорога, Як моя ми душя і з роду
я ще до сегодне ни збрехав; Б. Що я собі завдав був до вини,
То перша моя це бріхня. ⁸⁾ А. Такого, як пишу ся, так маєш мня
і моя отеччина; Б. Що в правді Я є, то твое є, і нашому Краєви
бідному у посажене. ⁹⁾ А. і Б. сей рядок вас. ¹⁰⁾ А. поважний.
¹¹⁾ А. дод. з десять тисячма; Б. дод. жовняр. ¹²⁾ А. до виряду.
¹³⁾ А. теперь підемо разом; Б. ми з ним це хочемо піти. ¹⁴⁾ Б.
і гинути, Аби борба відповідала наші Ретейні правді. А. Дай Боже
в добрий час! ¹⁵⁾ А. Чого умовк? Б. ви так замовкли?

Та щоб не думати?¹⁾ — Це хто йде?

(Россе виступає?).

¹⁾ Б. Таке і радісне й боляче разом з'єднати тяжко. А. й нирадісне На раз є гляба посднати. Далі в А. і Б. йде епізод пропущений у В. Подасмо його тут із В.: (Оден лікарь виступає).

Маком.

Правда, да вітак

О пему білше. Що-ж, лікарю, прийде¹⁾
Король?

Лікарь.

Він прийде, пане; много бідних
Тих душ вже ждуть²⁾, аби він їх злічив;
Їх слабість оперась кожді штуці³⁾;
Да він як скоро їх лиш доторькнеть ся —
Так Господь освятив его ту руку —
Так зараз в'ни здорови⁴⁾.

Маком.

Дякувать вам. (Лікарь пріч).

Макдоф.

Він про яку, це слабість думас?

Маком.

Що звут го «Лихо»⁵⁾. Від коли я тут
У Англії, то видів много я
Вже короля чуда тоти творити⁶⁾.
Як він отце у Бога випросив⁷⁾,
То сам лиш знає. Тяжко вкараних⁸⁾,
Запухлих, повних буб, що жасно аж
На них дивити ся, що зуміваєсь
Над ними кожда штука вже лікарська⁹⁾,
Гоїть він це, убравше їм на щію
Образчик золотий¹⁰⁾. І як говоря,
То він благословенну свою силу
І на наслідців своїх в королевстві
Це відумре. С тим добродітельством
Чудним дав Господь му й пророцтва дар,
І ни одна зліваєсь благодать
На трон его, що го освящує¹¹⁾.

²⁾ А. і Б. мають далі ще одну репліку, пропущену в В.:

Маком.

Краян, але я го ни пізнаю.

¹⁾ А. Ми о тім ще поговоримо. А.... ²⁾ А. громада вже Нидужих жде на него. ³⁾ А. ту лікарська штука Злічити ся ни важить. ⁴⁾ А. то вже злічена. ⁵⁾ А. І водем звут. Велика ласка це, Що Господь дарував ї королеви благому. ⁶⁾ А. ни раз я видів, як лічив він ї. ⁷⁾ А. Досяг. ⁸⁾ А. Нипчастним. ⁹⁾ А. і котрих вже й лікарі повідступали. ¹⁰⁾ А. завісить золоту монету лиш і Богу ся помолить: так від разу й поможет-ця. ¹¹⁾ А. на его престол ласкавий.

Витай, братаничу мій дорогий!¹⁾

Маком.

Я вже і не пізнав²⁾. — Що в нас чувати?³⁾

Россе.

Таке чувати, королевичу

Мій світлий, що Бог-дай 'го не чувати!

Отеччину ту нашу годї вже

Назвати ріднов ненева, як було,

А довело ся звати її могилув⁴⁾,

Таке ся вже заводить⁵⁾. В нас⁶⁾ хіба

Лиш та дитина⁷⁾ усміхнеть ся, що

Нічо' не тямить⁸⁾; при подзвінному⁹⁾

Ніхто і не питає вже, кому це,

А вік поправедного¹⁰⁾ чоловіка

¹⁾ А. любий; Б. вельми д. ²⁾ А. Тепер 'го пізнаю. О Боже дай, щоб від тепер ми хоть Ни були вже чужими! Б. віддали вже впизабаром те, що чужинить нас! ³⁾ Зам. сього А. і Б. мають:

Россе.

Амінь, мій пане!

Макдоф.

Шоцький край стоїть

На місци ще?

⁴⁾ А. натомісь:

О бідний він!

Єму перед собов самим аж пудно.

Ни мамов, а могилув нашев 'го

Назвати можна.

Подібно й Б.: краю! Він вже сам себе ни пізнає. 'То мамов Назвати нашев вже не мож, хіба Могилув нашев лиш. ⁵⁾ А. і Б. час. ⁶⁾ А. В нїм; Б. де. ⁷⁾ А. хіба лиш той; Б. лиш може той.

⁸⁾ В А. тут дод.:

В нїм нічо' ни чути, як

Плачі динє та зойки та риданя,

Але нікому ни до того є

Їх слухати, а нужда вже насущним

В нїм хлібом стала ся.

В Б. натомісь:

Де писк і йойк аж воздух роздирає,

А ним ніхто вже й ни питає; де

Остеклий біль уходить за звичайну

Лиш подріч це.

⁹⁾ Перв. а при подушах: так і в А. ¹⁰⁾ А. доброго ти.

І того не стоїть¹⁾, що в ледіня
Весінна квіточка за капелюхом²⁾.

Макдоф.
Аж страшно слухати³⁾. А претці в'но
Не вигадка, а правда⁴⁾.

Маком.
І котре-ж
Найновітніше горе?⁵⁾

Россе.
З новітним!⁶⁾
Котре о-перед пів-годинов сталося,
А кажеть хто, що в'но нове, то с того
Сміють ся⁷⁾.

Макдоф.
Моя жінка там здорова?⁸⁾

Россе.
Здорова⁹⁾ вже.

Макдоф.
А¹⁰⁾ діти.

Россе.
Також вже¹¹⁾.

Макдоф.
Тіран¹²⁾ не колотив що ними?¹³⁾

Россе.
Всі
В супокою¹⁴⁾ були, як я йшов
Сюда.

¹⁾ Б. не триває вже. ²⁾ А. що затичка твоя за кресаком, ще борше гине, ніж вяне: Б. де гинуть доки ще хорують. ³⁾ А. О ти вісте привидобра: Б. повісте як лугана. ⁴⁾ Б. за надто аж правдива. ⁵⁾ А. Нищасте. ⁶⁾ А. і Б. вас. ⁷⁾ Б. передає сю репліку:

О котрім
Хто каже, що старе в'но вже з годину,
То с того бють кепи: бо кожда хвиля
Нове виводить.

А. коротше: Найновіше й годину ни нове, бо кожного Млі-ока с новіще. ⁸⁾ А. що діє? Б. Як там... ⁹⁾ А. гаразд; Б. От добре. ¹⁰⁾ А. А мої; Б. Мої. ¹¹⁾ А. О... також добре вже. ¹²⁾ А. Тиранин, перв. Драпіжник. ¹³⁾ Б. супокій їх. ¹⁴⁾ А. вже спокоем.

Макдоф.

Не говори так склезь отце,
Кажи ми правду¹⁾).

Россе.

Правду кажу, що
Як з свойов новинов я претяжкойов²⁾
Сюда ішов, то в нас ходила покліч³⁾,
Що много війська рушило уже⁴⁾.
Це мусить бути правда, думав я⁵⁾,
Бо і тіран ся зброїть на війну⁶⁾.
Теперь до діла⁷⁾ саме-ж і пора,
Бо де би ви і оком глянули,
Там військо вам би уродило ся⁸⁾,
Ба навіть і жінки би зброїлись⁹⁾,
Не то що, лиш аби лиху годину
Веречи з пліч¹⁰⁾.

Мак о м.

Нехай ся радують¹¹⁾,
Бо ми уже йдемо. Побожний Едвард¹²⁾
Даєть нам військо¹³⁾ під начальництвом¹⁴⁾
Старшого Сіварда; а це найстарший
І найсебніщий вояк в хрестіяньстві¹⁵⁾.

¹⁾ А. Що є нового? Б. кажи, як є їм? ²⁾ А. зам. сього рядка має:

Як я ішов сюда, вам відомість

Принести, що так тяжко я ї нїс —

Б. котра так тяжко тяжила на мині. ³⁾ А. була чутка скрізь.
⁴⁾ Б. мужя Це жвавого повирušала; А. ни оден Вже муж стоїть
у вас на поготові. ⁵⁾ А. А покліч ту я овпем вірив; Б. Мині тим
овшем правдойов здавалось. ⁶⁾ А. Иначе був би й лютер з своїм
військом Ни вирушив; Б. Що і тирана силу узброєну я видів.
⁷⁾ Б. до помочи. ⁸⁾ Б. ви нашим оком лиш Би в шоцькім краю
військо сотворили. ⁹⁾ Б. жінок в баталію нагнали. ¹⁰⁾ Б. щоб до
пощики (перв. ошадку) стрясти біду ту несповіту. Зам. остатніх 5
рядків у А. читаємо:

Лиш тупніг в шоцькім краю, а вам вродить

Вояків без ліку, ба навіть і

Жінки у поход підуть, лиш аби

Ті нужді раз конець уже зробити.

¹¹⁾ А. ни журят-ця; Б. Це най буде Утіхов їх. ¹²⁾ А. Ла-
скавий цей Король англійський. ¹³⁾ А. дав Нам десять тисяч війська;
Б. жичить.. мужя. ¹⁴⁾ Б. доводом. ¹⁵⁾ Б. Найстаршого й найліп-
шого героя... А. А старших та себніщих ти вояків Ни було в світі.

Россе.

О, щоб то і мині таков потішнов
Та милов повин¹⁾ відветувать²⁾.
Вам можна! Але моя новина
Туда годила ся лишень, де дзвони
Не додзвоняють, когути не піють³⁾.

Макдоф.

До кого-ж тичить ся та новина?⁴⁾
До нас усіх⁵⁾, чи до одного з нас лиш?⁶⁾

Россе.

Немає і одного⁶⁾ серця в світі,
Щоби єго не обходив цей біль⁷⁾;
Да горе це лиш вас самих ся тичить⁸⁾.

Макдоф.

Если-ж оно мое, чого-ж мині
Єго не віддаєш, але у себе
Затримуєш?⁹⁾

Россе.

Нехай же-ж ваші слухи¹⁰⁾
Не проклинуть¹¹⁾ язик мій, що такс
Ім горе ісповість, якого ще
Не чули з роду¹²⁾.

¹⁾ Б. потіхов за потіху; А. За цю потіху і потішним словом.
²⁾ А. Відвлячитись. ³⁾ А. натомісь:

Коли-ж бо мої вісти
Такі, що їх би у пустий лиш вітер
Пустити варта, щоб до людських вух
Они ся ни донесли.

Подібно і в Б.: Да маю-ж бо слова я, Що їх... вийойкать,
Де жаден слух аби їх не чував. ⁴⁾ А. А кого они обходя. ⁵⁾ Б. за-
галу. ⁶⁾ А. чи лиш одно В'ни серце мають поразить? Б. чи осо-
бливий біль отце лиш наймне Одним грудем? ⁶⁾ Б. дод. Вам пра-
ведного; А. доброго. ⁷⁾ Б. Щоб єго в'но не ділило; А. Аби та вість
єго ни уразила. ⁸⁾ Б. хоть цілий лиш вас Самих обходить; А. (до
Макдофа) А вас у сам перед. ⁹⁾ А. Коли-ж мене, То і мині ни они-
майте, тїт На попереk! Б. Сли-ж він мій є, то Мині 'го не задер-
жуй, дай боряї 'го сюда. ¹⁰⁾ А. і Б. ваше ухо; А. дод. Що буде
вість ту чути. ¹¹⁾ Б. Не зненавидить. ¹²⁾ А.:

Що єго заріже отакими речами,
Що гірших з роду їх ни чуло і
Ни буде чути.

Б. Що 'му найтящий голосе голосить, Якого чуло лиш.

Макдоф.

Га! Догадуюсь.

Россе.

Напали на ваш замок, жінку й діти
Замордували¹⁾. — Як це діялось,
Уповідати вам, то тільки би
Значило, що і вас замордувати²⁾.

Маком.

О Боже добрий! — Чоловіче, ге!
Не насувай так капелюх³⁾ на очи!
Промов⁴⁾ до нас! — Душити в собі горе,
То можеть серце розсадити в нас⁵⁾.

Макдоф.

І діти також?

Россе.

Жінку, діти, слуги,
Що було і не було⁶⁾.

Макдоф.

Мусів я

Піти від дому?⁷⁾... Жінку мою також?

Россе.

Я-ж вже казав.

Маком.

Не допускай це так
Собі до серця!⁸⁾ Ми ся пімстимо,
А пімста дасть полегку твому серцю,
Загоїть горе⁹⁾.

¹⁾ А. Зарізали; Б. Вам задушили страшно. ²⁾ А. Да ни питайте... аби ни положити і вас до них в могилу; Б. то дорогі ті жертви вбою помножились би вами. ³⁾ Б. кресак собі. ⁴⁾ А. говори; Б. Дай горю слів. ⁵⁾ А. Той жаль, що ни говорить, ріже серце Б.:

Задушений у собі

Бо біль то серце прошибас скрізь,
Аж доки не розсядєсь.

⁶⁾ А. було там. ⁷⁾ А. О, лиш мене ни було! Б. А я мусів там ни бути! ⁸⁾ А. Ни подавайтесь так! Б. Демнай ся! ⁹⁾ А. за кривду вашу ту таку страшно. Б. натомиєсь:

С пімсти нашої отце

Великої зробімо ми ліки

На горе наше престрашне.

Макдоф.

Він дітий не має!

Всі¹⁾ малїжаточка мої? — Усі,
Ти кажеш? - О пекельний половиче!...
Всі²⁾ писклятка мої? а маму також?³⁾...
І на оден убій!⁴⁾...

Маком.

Будь чоловік⁵⁾.

Макдоф.

Я хочу⁶⁾; да і в чоловіці серце⁷⁾.
Забути годї, що я мав, а що
Мене позбавлено⁸⁾ — Та й Бог це видїв,
І не вступив ся за нещастних!⁹⁾... Я
Усе му цьому винен, за мою¹⁰⁾
Вину, мої проступки в'ни пропалп¹¹⁾!
Ох, я нікчемник. я нічого-варта!¹²⁾
За мої в'ни гріхи пожили смерти,
Пожили головництвa!¹³⁾...

Маком.

Вже ся стало¹⁴⁾.

Розпуков своє серце не тупи¹⁵⁾;
І овшем: той убій най буде брусом

¹⁾ Б. дод. сердешній; А. вас. ²⁾ Б. дод. сердечні. ³⁾ А. і Б. і с квочков. ⁴⁾ Б. дод. остеклий; А. Нараз. ⁵⁾ Б. Це терпи як муж!
⁶⁾ Б. Це... А. Рад-бим. ⁷⁾ А. чоловік у собі чулість має. ⁸⁾ А. що
му наймиліше було На світі. В Б. натомісь:

Да мушу-ж яко муж я не і чути.

І памятати мушу, що я мав,

Що найдорожче було ми на світі.

⁹⁾ А. тай ни міг чи ни хотїв осокотити їх; Б. і не взяв він
їх в свою опіку. ¹⁰⁾ Б. Макдоф, за твої... ¹¹⁾ Б. погibli. ¹²⁾ Б. Ні-
чоговартен. ¹³⁾ Б. не за їх вину, За мою питоменну головництво
Житє їх трафило! О Боже дай, най з миром спочивають! В А. зам-
сих 5 рядків:

О грішнний Макдофе, то Perez тебе

Они убиті! Я з ледащ ледащо!

Они нічо' ни винні... за мої

Гріхи така їх смерть найшла страшна!

О Боже їх прости!

¹⁴⁾ Б. То, що сталось; А. вас. ¹⁵⁾ А. і Б. сей рядок вас.

До твого меча¹⁾), що ним єго
Ти відомстити маєш²⁾).

Макдоф.

Я відомщусь!

Об землю сльозами! хай вами мстють ся
Жінки, не я! — Мині подай, о Боже,
Ти ката того щоцького у руки!
Труть чорта того ти о-перед мене
Кривавого не далі як на міч:
А сли тогди втечесь він моїх рук,
Тогди він прав, а я пустий лиш тлук!³⁾

Маком.

Теперь говориш ти, як чоловік⁴⁾.
До походу усе вже лагідне⁵⁾;
Ходім тепер до короля лишень
Відправу взяти. — Макбете лукавий,
Ти вже пристиг під божий серп той правий!⁶⁾
І він зачер вже ним⁷⁾), і жниво буде,
Якого з роду не видали люде!⁸⁾ (Усі прич).

¹⁾ А. Нихай це міч наострить ваш! ²⁾ А. Ваш жаль ви за-
міняйте У ярість, ни вбивайте ваше серце, А дуще роз'яріть го!
В Б. натомісь:

Твій біль у остіч оберни ти, не
Тупити твоє серце запали го!

³⁾ Сю репліку передано в Б. зовсім відмінно:

Очима міг бих плакати, як жінка,
А ротом ся фалити. Але, Боже,
Ти кожду проволоку відотни,
Чолом ми до чола ти щоцького
Отого чорта дай о-перед очі
Не далі, як на міч: коли втече,
То Боже го прости!

В А. натомісь: Мої очі Я заміняв в жінок, а мій язик
В Фалкові... перетни... око в око зведи нас з щоцьким чортом тим
чирленим... То й раю най втечесь! ⁴⁾ А. Отак мушине Говоря;
Б. Так по мушинецьки. ⁵⁾ А. військо ушіковане. ⁶⁾ Б. до жнив;
А. під косу. ⁷⁾ Б. А Бог зачир вже серпом; А. Бог уже і нако-
вав. ⁸⁾ В А. закінчене:

Теперь ходіть!

Ніч була темна, да настав і світ.

Натомісь у Б.:

Геть лишіть

Отак ви дуже це ся побивати!

Аби й найдовша ніч, то мусить ся минати.

ПЯТИЙ АКТ.

Перша сцена.

Донзінан. Світлиця в замку. Лікарь і коморна паня¹⁾ виступають.

Лікарь.

Вже дві добі, як у-одно сокочу²⁾, а ще не до-
вів того³⁾, що ви мині уповідали⁴⁾. Коли ходила по-
слідний раз у просонку?

Коморна п.

Від коли король рушив на війну⁵⁾, то я ви-
діла, як устала, вбрала ся⁶⁾, свій столик⁷⁾ розімкла⁸⁾,
папірь взяла, склала, лист писала, перечитала, за-
печатала, і знову у постіль лягла, а все у твердім
сні⁹⁾.

Лікарь.

Великий це нелад¹⁰⁾ у природі¹¹⁾, разом і бла-
годать сну уживати і поратись як на-яві¹²⁾. А сон-
нойов о-так ходячи, говорила она що?¹³⁾

Коморна.

Такі речі, пане, що не мині їх уповідати¹⁴⁾.

1) А. Дворяниця. 2) А. дві ночі гождма тут з вами висидів.
3) А. не можу нічого такого докмітити; Б. ни потямив. 4) Б. аби
найшлось по ваші повісти. 5) А. і Б. в поле. 6) А. нічну одежу на
себе наверхла. 7) Б. янкір. 8) А. отворила. 9) Б. у твердіському...
А. все в спаню, усе спючи. 10) Б. розлад. 11) А. в уроді; Б. у на-
турі. 12) А. спати... і діло робити. 13) Б. дол. і що говорила в'на,
у сні кидаючись, ходячи і орудуючи? 14) Б. не хочу за нев повто-
ряти. А. Я того, пане, ни вповідала бим, аби там що.

Лікарь. Ба мині можете¹⁾), і я їх навіть мушу знати²⁾).

Коморна.

Ба ні вам, ні кому небудь, бо нікому би було присвідчити³⁾).

(Леді Макбет виступає з свічкою в руках).

Дивіть⁴⁾), як іде! Так она⁵⁾) всїгди, і то твердїсько спючи, єй Богу!⁶⁾) Ану уважайте лиш на ню; станьтє блище.

Лікарь.

Відки у неї свічка?

Коморна.

Стояла коло неї. Казала⁷⁾), аби коло неї у одно світло горїло.

Лікарь.

Адже-ж очі має на роствір?⁸⁾)

Коморна.

На роствір, але нічо' ними не видить⁹⁾).

Лікарь.

Що она отце робить? — Дивіть, як руки терпужить?

Коморна.

Она так усїгди, ніби це собі руки умиває. Она так не раз і по чверть години у одно.

Леді Макбет.

А тут однако ще пляма.

Лікарь.

А чуй, говорить. Я хочу собі записати¹⁰⁾), що казатиме, абих не забув¹¹⁾).

Леді Макбет.

Пріч, проклята плямо! пріч, кажу! — Раз, два, пора до діла¹²⁾). — Пекло темне. — Фе, чоло-

1) А. треба це знати. 2) А. бо мині може оно на що придатись. 3) Б. бо свідків не маю, аби мої речі потвердив: А. мині це присвідчили. 4) А. і Б. Адїть. 5) А. Дознаку так, як і. 6) Б. як жию. 7) А. так она хоче; Б. велїла. 8) А. Адїт, таке в'на дивит-ця? Б. Ви-ж видите, она очима... 9) А. Що є того, коли... Б. Так, але вид у неї віднятий. 10) А. на папірь перебрати. 11) Б. аби мої пам'яті безпеку лишу дати. 12) А. теперь сам час це вдїяти; Б. зробити.

віче, встидайсь!¹⁾ Вояк, тай так боятись?²⁾ Чого ми маємо боятись³⁾, коли ніхто не смієть нам що казати?⁴⁾ Але хто би був гадав, що у старім чоловіці тільки криви буде?

Лікарь.

Міркуєте?⁵⁾

Леді Макбет.

Тан з Файфу⁶⁾ мав жінку; де она? — Що, не хочуть ці руки вибіліти?⁷⁾ Не нагадує це, чоловіче⁸⁾, не нагадує; ти все поспуєш, як отак побивати меш ся⁹⁾.

Лікарь.

Далі, далі! — Ви таке чули, що вам не треба було чути¹⁰⁾.

Коморна.

Ба она таке¹¹⁾ казала, що ї не треба було це казати; оден хіба Бог може знати¹²⁾, о чим ї душа свідомуєть¹³⁾.

Леді Макбет.

Усе¹⁴⁾ ще кров чути. Матбути вже усі запахи арабські¹⁵⁾ отцю¹⁶⁾ ручку не запахнуть. Ой! ой! ой!

Лікарь

Які здохи!¹⁷⁾ яке горе на серци!¹⁸⁾

Коморна.

Я би не хотіла ї¹⁹⁾ серце у своїх грудех мати, навіть і за її корону²⁰⁾ ні.

Лікарь.

Так, так. Добре.

1) А. пане! Б. мужу мій, фе! 2) Б. такий боязливий; Б. так боїт-ця! 3) А. дод. хоть би хто знав; Б. хто може знати. 4) А. ни має треби у нас питати; Б. не сміє від нашої зверьхности саму правити. 5) А. А чуєте? 6) А. файфівський. 7) А. Чи ни гадають ті руки чисті бути? 8) А. Анї цень о тім білше, пане; Б. не згадує... мужу. 9) А. отим ванним витріщуванем; Б. коли ви так мечитесь. 10) А. білше знаєте, як... знати; Б. знали, о чім вам ни тре було зн. 11) А. білше. 12) А. лише відає; Б. свідім. 13) А. що она там знає; Б. о чім она знала. 14) А. А відши все; Б. Тут. 15) А. цього світа. 16) А. і Б. дод. малу. 17) А. здихане. 18) А. тяжірь великий! Б. Серце повне горести. 19) Б. таке. 20) Б. за гідність її особи; А. ні кравец бути, ні такий тяжірь на серци мати.

Коморна.

Дай Боже, пане, аби це добре було.

Лікарь.

Нічо' я тут не можу¹⁾. А претці много я таких знав, що сонні²⁾ ходили, а про то божов смертев умерали³⁾.

Леді Макбет.

Умий собі руки, убери⁴⁾ нічну одіж, не блідій так⁵⁾. — Я ти⁶⁾ ще раз кажу, що Банко похований; він з гробу⁷⁾ вже не встане⁸⁾.

Лікарь.

Чи так?

Леді Макбет.

У постіль! у постіль!⁹⁾ у порту пукає. Ходи, ходи, ходи, дай руку. Що вже сталось, то вже сталось, годі¹⁰⁾ переіначити¹⁰⁾. У постіль! у постіль! у постіль! (Леді Макбет пріч).

Лікарь.

Іде лягати?¹¹⁾

Коморна.

Просто¹²⁾.

Лікарь.

Всіляке чути ся¹³⁾. Що грішимо ми¹⁴⁾

Природі в суперек¹⁵⁾, тото она

Й картає тяжко¹⁶⁾. Душі вельми грішні¹⁷⁾

Висповідовують ся¹⁸⁾ подушкам

Глухим. Ці борше би священника¹⁹⁾,

1) А. Я що ї слабість ни можу зміркувати; Б. Ця сл. по над мою штуку 2) А. в просонку; Б. спочі. 3) А. однако миром Богу дуну дали; Б. набожного серця у постели змерли. 4) А. кинь на себе. 5) А. ни цісній пак; Б. не будь такий блідий. 6) А. і Б. тобі. 7) А. з ями. 8) Б. не може вийти. 9) А. Спати! спати! — Щось. 10) А. вас. 11) А. у постіль? Б. Теперь іде до ліжка в'на? 12) Б. Правісько. 13) А. Пошенків лихих чимало чути; Б. Нипевні вісти ходя. 14) Б. грішить ся. 15) Б. Натурі в прочку. 16) Б. низвичайний виводить розсїи. 17) Б. отяжені. 18) Б. ті свої тайни. 19) Б. попа. Зам. сих 4 рядків А. має:

Низвичайні учинки-ж бо виводя'й низвичайні

Нидути, а та совість поражена

Нираз уповідає свої тайни

Нимим перинам. Ї би борше треба пона...

Нїж лікаря потрібно. Боже, Боже,
Прости нас грішних! — Дозерайте ї;
І все позаберайте пріч від неї,
Чим би могла си заподїяти що¹⁾.
Добраніч вам! Она мене чимало
Затурбувала і перелякла²⁾;
Лиш думаю та мовчу.

Коморна.

На добраніч!³⁾ (Обоє пріч).

Друга сцена.

Поле близько Донзінан. Виступають с тарабанами і корогвами
Ментіс, Кетнес, Ангус, Ленокс і жовняри.

Ментіс.

Англійське військо ближить ся. — Ёго
Провадить Маком, вуйко Сівард, і
Наш любий⁴⁾ Макдоф. Мстойов аж⁵⁾ горят.
Да їх⁶⁾ причина запалила би
До пімсти і пустельника святого⁷⁾,
Не то що иньшого кого⁸⁾.

Ангус.

Їм схід

У лісі бірнамеськім, ми там їх здиблем⁹⁾.

Кетнес.

А Дональбен при братови?¹⁰⁾

¹⁾ А. Скалічитись: Б. Собі пошкодити; а майте око (А. у-одно вважайте) на ню. ²⁾ А. І перепудила і зажурила; Б. Моє серце она затурбувала, й мої очі Переполошила. ³⁾ Б. Сніт здорови, добрий мій Лікарю! ⁴⁾ А. честний; Б. Той добрий. ⁵⁾ А. Пімстов всі. ⁶⁾ Б. їх свята. ⁷⁾ Б. найпобожнішого убитого Каянника. ⁸⁾ Б. До найкривавої остеки. В А. остатні 3 рядки передано так:

Що в'ни перетерпіли, то й вмерлого
Би оскресило та підбурило
До лютої, кривавої відомсти.

⁹⁾ А. Під бірнамеськім лісом стрінемось, Бо відти йдуть в'ни. Б. Б—ий ліс їх схід. Там ми їх найдемо. ¹⁰⁾ Б. У війську свого брата.

Ленокс.

Нема,

Я знаю це допевне. — В мене є
Рештво всеї шляхти, що там є¹⁾.
Є й Сівардів там син, і не оден
Молодичок²⁾, що думає тепер ся
У рицарі вписати³⁾.

Ментіс.

А тиран же —

Що думає?⁴⁾

Кетнес.

Свій замок Донзінан
Кріпить, що тільки сили⁵⁾ — Кажуть, що
Від лютої казить ся⁶⁾. Хто єго
Не знає ще, той думає, що це
Він з буйности великої ся бішить⁷⁾.
О-тільки того, що роспуку свою⁸⁾
Стараєсь він в попругу гордості
Убрать⁹⁾, коли вже годі.

Ангус.

Аж теперь

Сягає головництво¹⁰⁾ 'му у душу?

О, кров та неповинна лишнеть дуже
До рук, отак, що годі навіть кусень
Понести ними в уста, не аби що¹¹⁾.
А другим боком відтручають руки
Убийницькі усіх людей від пана

¹⁾ А. від усіх, що з ними йдуть. ²⁾ Перв. Підмарубчак; Б. Молодичок безвусий. ³⁾ А. Що хочуть вперше це поспробуватись; Б. у мужі ще хоче ввоюватись. ⁴⁾ А. А що тиранин (перв. драпіжник) робить? Б. Що-же лютір? ⁵⁾ А. У-одно... Б. Стараєсь ся... Вкріпити сильно. ⁶⁾ А. одні... що збісноваїв; Б. шаліє. А. дод. а другі кажуть, котрі єго... ⁷⁾ А. За надто себний та завзятий аж. Б. це чвала (перв. бойна) остіг в него. ⁸⁾ А. свою справу... нипоправедну; Б. своє діло Розброєне. ⁹⁾ Б. порядку умістити; А. в порядок чистий ни оперізує. ¹⁰⁾ Б. душегубство Єго тайне. ¹¹⁾ Б. Як що година бунт якийсь картас Єго то віроломство. Початок сеї реліки в А. такий:

Убийством лишнуть руки і що бунт
За бунт 'му відливаст-ця теперь.

Кривавого це свого. — Отак¹⁾
І він тепер; бо ті, що 'му це служя,
То силованим оком лиш²⁾, а ним
Ніхто ся не надивить, як то кажуть.
Украдене то достоятельство
Теперь отак на нїм обвисло, як
Та сукня з велета на карлику³⁾.

Ментіс.

Або-ж⁴⁾ дивниця, що єго душа
На него ся теперь сама бунтує?⁵⁾
На вбійцю все бунтуєть ся, чого
Він дотиркнеть ся лиш⁶⁾.

Кетнес.

Це так і є⁷⁾.

Да нам не то у голові, а наша
Узолена отеччина сердешна⁸⁾.
Ходім теперь⁹⁾ до лікаря-ж ми того¹⁰⁾,
Що має лік на ню. Там кожду каплю
Криви ми положім¹¹⁾.

¹⁾ Ті 3 рядки в А. і Б. вас. ²⁾ Б. Ті, що він Розказує на
ні, 'го слухають На розказ лиш, а не з любви. ³⁾ Б. дод. Злодій-
ським. У А. Зам. остатніх 6 рядків читаємо:

Котрі пішли з ним, то пішли з ним силов,
А ни по добрі воли; він це видить,
Як вкрадений гаразд на нїм обвис,
Ниначе з велета сорочка на
Мазьоні злодію.

⁴⁾ А. Кому-ж ⁵⁾ А. Що в нїм гадки так дуже ся колотя;
Б. єму Єго скатовані ті змисли службу Виповідають. ⁶⁾ А.:

Коли усе, що є в нїм, ся колотить
Тиму, що в'но у нїм,

Б. подібно: ...само Себе це проклинає. ⁷⁾ А. Да на сам пе-
ред; Б. Добре-ж же. ⁸⁾ А. і Б. єї два рядки вас. ⁹⁾ Б. дод. де
слухати повинність нація є. ¹⁰⁾ Б. дод. Вселенного добра в тяжкій
недузі. ¹¹⁾ Б. дод. на лік отеччини. В А. ціла репліка виглядає так:

Щоб послухенсьтво тому дати, що
Єму належит-ця, ідїм на ветріть
Ми тому лікарєви, що наш край
Він має вилічити, і в скоролік
Послідну крапельку криви розсипать.

Л е н о к с.

Не білше, як

Потрібно, щоб очистить нейов світ¹⁾

І щоб зросити²⁾ королевий цвіт.

Під Бірнам! (Усі пріч).

Трета сцена.

Донзінан. Світлиця в замку. Макбет, лікар і поїзд виступають.

Макбет.

Вже білше не мильдуйте!³⁾ — Хоть най всі

Втечуть; бо доки бірнамські ліси

Не вилізуть⁴⁾ на Донзінан, то я

Не бою ся нікого і нічого⁵⁾.

Що хлопець⁶⁾ Маком це значить у мене?

Або-ж 'го жінка також не родила?⁷⁾

Ті духи, що всю людзьку долю знають,

Казали ми: „Не бій ся, Макбете,

Бо ти ніхто нічо' не годен вдіять,

Що жінка 'го родила“⁸⁾. То-ж втікайте,

Невірні⁹⁾ тани, ви; поприставайте

Хоть і усі до тих бурлак англійських!¹⁰⁾

То серце мов повне є безпеки.

І не боїть нічо'-сь, усім страхам¹¹⁾ у преки!¹²⁾

(Слуга виступає).

Най чорт тя перепалить¹³⁾, гусяча

Ти кушко¹⁴⁾! У якої гуски вкрав

Ту пику?¹⁵⁾

¹⁾ А. щоб ту смідь лиш позгрібать; Б. скибу увідньнити Від буряну. ²⁾ А. Підсипати. ³⁾ А. Ни вповідай ми... ⁴⁾ А. прийдуть.

⁵⁾ Б. далека Від мене вся є боїзни. ⁶⁾ А. Хлопчиско; Б. хлопчище.

⁷⁾ А. Він з жінки ни родив ся? ⁸⁾ А. Хто родив ся з жінки.

⁹⁾ Б. фальшиві. ¹⁰⁾ А. еднайте ся з англійськими друками; Б. мішайте ся... гуляками. ¹¹⁾ Б. ті боїзни. ¹²⁾ В А. остатні 2 рядки:

Душа моя і серце, що у мині бат-ця,

Ні роспучає, ні в страхах ни вет-ця!

¹³⁾ Б. чорно ті спалить. ¹⁴⁾ Б. кісликова Ти пико! А. Щоб ч. палив с я тугле, сирянний Наличмане! ¹⁵⁾ А. Де гусяче Лице тото купив сь? Б. відки в тебе гусяча та кушка?

Слуга.

Десять тисяч¹⁾).

Макбет.

Що? — гусий,

Ти злодію?

Слуга.

Жовняр, ласкавий пане.

Макбет.

Надри лице собі²⁾), щоб кров пішла,
Та намалой ти нев твій страх страшний,
Ти білий потрюше! — Що за жовняри³⁾,
Курію?⁴⁾ — Смерть у твою душу хай!
Та твоя кушка вап'яна даєть
Страху!⁵⁾ — Що за жовняри, жусе?⁶⁾

Слуга.

Англійська армія, вам не во гнів.

Макбет.

Руш, куряче яйце ти!⁷⁾ — Сейтон! — лихо
Мині ся робить⁸⁾. — Чуєш, Сейтон! — Це⁹⁾
Або-ж на всігди мня зведеть на ноги,
Або-ж на завше мня звалить¹⁰⁾. Я вже
Доволі ся нажив¹¹⁾; мій вік почав вже
Всихати, жовкнути, а щоби старість
Ту мою пострічати¹²⁾ мало, як то¹³⁾:
Люба¹⁴⁾ і честь і приятелі вірні,
Про це і погадати я не смію;
Да за тото надіятись проклонів,
Хоть тихих а глибоких¹⁵⁾. Честь мині

¹⁾ А. дод. близук-ця. ²⁾ А. дод. опуде; дальші 3 слова в А. і Б. вас. ³⁾ Б. страх твій помалой; А. Щоб страх порумянів твій хоть крихітку. ⁴⁾ А. Ти дурню; Б. флиску. ⁵⁾ Б. Ті твої пилки полотняні Страху дають; А. С тим полотняним твоім носом ми Страху нагнав. ⁶⁾ А. крейдо. ⁷⁾ А. Вон с тов кушков! Б. с твоім пилком. ⁸⁾ А. Ми ся в серци... Коли си пригадаю; Б. Дивившесь. ⁹⁾ А. Ця буча; Б. Цей удар. ¹⁰⁾ А. вадь поставить мня на ноги, Вадь з ніг мене звалить від разу. ¹¹⁾ А. доста вже тривав. ¹²⁾ Б. украшати. ¹³⁾ А. Що йти за старостев би мало в слід. ¹⁴⁾ Б. по-слухенсьтво. ¹⁵⁾ Б. хоть ни чутих; А. Тим овшем про проклони хоть тайні, То тим і глибини.

Підхлібство лиш веде, а не бо щирість,
Да й ту би рада відобрать хоть нині¹⁾.
Ге, Сейтон!

Сейтон (виступає).

Що пресвітлий пан розкаже?

Макбет.

Нічо' нового?

Сейтон.

Що мильдовано,

То правда.

Макбет.

Буду битись аж до скону,
Аж доки стерво ми не відсічуть
Від кости²⁾. Дай риштунок!

Сейтон.

Ще не треба.

Макбет.

Я хочу вбрати 'го. Кінноти³⁾ білше
Порозселати, всю околицю
Зшукати!⁴⁾ Хто о бояню⁵⁾ лиш писне,
На шибеницю з ним!⁶⁾ — Риштунок ми!
Як хора там, лікарю?⁷⁾

Лікарь.

Не така

То⁸⁾ хора, як мари ї термезують⁹⁾,
Та супокою не дають¹⁰⁾.

¹⁾ Зам. остатніх двох рядків у А. читаємо:

а та честь з губій,

То лиш про людзьке око, пара лиш,

А й ту би серце радо відобрати,

Коби рука лиш дала.

Натомісь у Б.:

З губій лиш честь, підхлібства хух, що їх

Би ни сприяло серце, сли-б лиш сміло.

²⁾ А. кісток. ³⁾ А. і Б. коний. ⁴⁾ А. На перевідане. ⁵⁾ А. о страсі; Б. о боїзни. ⁶⁾ Б. під стричок; А. того зараз Повісити. ⁷⁾ Б. дохтору. ⁸⁾ А. В'на. ⁹⁾ А. ті уставичні і умордовують. ¹⁰⁾ А. й трохи віддуху. Б. передає сю речілку:

Ни так слаба, як більше

Всілякими марами пужана,

Що покій ни дас.

Макбет.

А ти-ж¹⁾

Не вмієш ті мари прігнати пріч,
Пекольну ту горячку вхолодити
Яким благим ліком, і то сумліня
Утихомирить яким там зваром,
Та то сумліне пріч прігнать від серця?²⁾

Лікарь.

В цім мусить хорий сам си помочи³⁾.

Макбет.

То верж лікарства твої всі ти псам⁴⁾,
Минї они не здатні!⁵⁾ — Ба! — Ходи,
Вбери мене в риштунок! дай булаву!
Порозселей-же, Сейтон! — Докторю⁶⁾:
Ті тани утікають. — Борше-ж бо!⁷⁾
Так, докторю, втікають. — О кобе-сь
Ти міг пізнати слабість цього краю⁸⁾,
Й єму до давнього єго здоровля
Допомочи: то я бих твою славу
Пустив по всему світу, і то так

¹⁾ А. Чого-ж ти ї Ни вилічиш? ²⁾ В. А. сю репліку передано:

Ни вмієш хорі ти

Души нічо' такого записати,
Аби ї вирвать с памяти жало,
А з мозку вишкрептати всю иржу,
І присипающим яким ліком
Утихомирить серце у грудех
Гріхами перетерхане?

В. Б. натомісь:

Ни можеш душу покажену ти
Утихомирить, тяжку гризоту
Це вирвать с памяти, розбій тяжкий
С таблиці мозку стерти, й солодити
Яким там відотроєм забутя,
То серце перетерхане від їду
Лихого не ослободити, що
Єго роздавлює?

³⁾ А. Це мусить Нидужий сам. ⁴⁾ А. котюгам. ⁵⁾ Б. до ката.
⁶⁾ А. Лікарю. ⁷⁾ А. Квап же ся! ⁸⁾ А. вгадати. Що моему красви
це хибує; Б. Ти з мочі цього краю міг пізнати Єго нидугу.

Бих ї розголосив, що була би
Славніщя сама себе¹⁾).

(До Сейтона, що поравсь около риштунку).

Урви!

Ти не вістен такого спинзу, чи
Такого алузу, аби тих Бритів
Прочистив с цего краю?²⁾ — Чув про ні?

Лікарь.

Збройоване³⁾ то ваше, світлий пане,
Давало чутку й нам⁴⁾).

Макбет. (до Сейтона⁵⁾).

Це понеси

За мнов⁶⁾. Що годен ми удіять і сам біс⁷⁾,
Аж вздрю на Донзінан я бірнамецький ліс!⁸⁾ (Пріч).

Лікарь.

А я щоб Донзінан уздрів вже за плечима,
То мя-б не загулив і чорним очима⁹⁾. (Пріч).

Четверта сцена.

Поле близько Донзінан. Видко ліс. Виступають с тарабанами і ко-
рогвами: Маком, старий Сівард з сином, Макдоф, Ментіс, Кетнес,
Ангус, Ленокс, Россс, жовняри, усі на марши.

Маком

Сподію ся, братаничі мої,

¹⁾ А. О, я би це тебе Славив о-перед славов, щоб і ця Тебе
славила далі. Б. твою славу я бих виволав у ехо аж, аби й оно
відволувало ї. ²⁾ А.:

Ни знаєш ти яке коріне, зіле,
Щоб тих Англійських вигнало?

В Б. натомісь:

Який рабарбар, сенес або прочисть,
Би счистила тих Бритів?

⁴⁾ А. Шиковане; Б. Зброїне. ⁴⁾ А. і до нас По вісти заносило. ⁵⁾ А. дод. що хоче 'му подавати щит. ⁶⁾ А. Принеси відтак!
⁷⁾ Б. що смерть мині, що лихо й біс. ⁸⁾ В А. отсі два рядки пере-
дано:

Про смерть я ще ни маю грижі,
Аж бірнамецький ліс я тут ни ввижу.

⁹⁾ В. найбільшими грошима. В А. ті 2 рядки читаємо:

А я коби лиш борше відци втік,
То й зиск би мня сюда ни приволік.

Що не забавком будуть комори
Вже наші супокоем¹⁾.

Ментіс.

Дай то Боже!²⁾

Сівард.

Як звесь отой там лїс?³⁾

Ментіс.

Звесь бірнамський⁴⁾.

Маком.

Най кождий жовняр⁵⁾ си утне галузу,

І і о-перед себе най несесть.

Отак не братимуть шііони саму,

Як сила війська є в нас⁶⁾.

Жовняр.

Зараз, пане⁷⁾.

Сівард.

Я на беспечне чув⁸⁾, що наш тіран

У Донзінан облоги дожидаєть⁹⁾.

Маком.

Це вже остатня¹⁰⁾ є его надія.

Бо де рука давала лиш, там всі¹¹⁾

На него збунтувались¹²⁾ і до нас

Поприставали, так, що вже єму

Ніхто не служить білше, як лиш той

Хіба, що мусить¹³⁾, да і той 'му служить

Неначе би за напасть¹⁴⁾.

¹⁾ А. беспечні; Б. домам супокій. ²⁾ А. Ми знаємо; Б. Це беспечне. ³⁾ Б. дод. о-перед нами. ⁴⁾ Б. Бірнамський. ⁵⁾ А. і Б. вояк. ⁶⁾ А.:

Так закриємо

Число ми війська, і підзерачів

Ми обтуманимо.

В Б. ...кілько... маєм, й зведемо тиранських ми шпіонів. ⁷⁾ А. і Б. В сей час. ⁸⁾ А. З безпеков Нічо' ни чути білше; Б. Ми чуєм. ⁹⁾ А. і жде, аби Ми 'го аж облягли; Б. щоб облогу Там витримать. ¹⁰⁾ А. і Б. послїдна. ¹¹⁾ Б. старе як молоде. ¹²⁾ А. устають. ¹³⁾ А. силовані приймаки; Б. люде мушені. ¹⁴⁾ А. котрі 'му по неволи служя; Б. що в них не має Сумління й раз до него.

Макдоф.

Відложім

Ми наші речі, аж на край побіди,
Що доброму в'на завше ділу слідить.

Сівард.

Бо речі лиш у порожню виводя;
Мечами правді краю аж доходя.
До бою!¹⁾ (Усі пріч).

Пята сцена.

Донзінан. У замку. Виступають с тарабанами і корогами: Макбет,
Сейтон і жовняри.

Макбет.

Заткніте корогви аж на окопах!²⁾
Кричіте лиш: „Ідуть!“ Кріпкий наш замок
Смієть ся³⁾ з їх облоги. Хай стоя⁴⁾,
Аж доки голод та пропасниці їх
Не витлумять⁵⁾. Єсли би наші були
Не були це до них поприставали⁶⁾,
То були бих чоло і до чола

¹⁾ В А. і Б. обі сі репліки стягнено в одну і вложено в уста Сіварда; в А. вона виглядає так:

Близит-ця

Той час, де все по правді ся покаже,
Що наше і що нам ся приналежить;
Гадками міркувать лиш — ні до чого,
А міч конець від пего і від того.
В баталію!

В В. натомісь:

Близький час

Без всякого підкupu нам покаже,
Що наш є довг і що є власне наше.
Гадки пусту надію лиш виводя,
Мечами правді краю аж доходя.
За то-ж у бій!

²⁾ А. Позатикайте... гет на край на мур. ³⁾ А. кпит-ця.

⁴⁾ А. най лежя. ⁵⁾ А. голоди ни витнуть та джума їх Ни повидушусь. ⁶⁾ А. Коби то всі, що наші мають бути, з нами були; В. їх силу ни скріпляли.

Ся з ними попоміряли¹⁾, і їх
Домів понаганяли²⁾. — Що за зойк³⁾ там?

(Жіночий писк за подрев).

Сейтон.

Жіночий, світлий пане.

Макбет.

Я вже далі

Й забув, що страх значить⁴⁾. А то бувало⁵⁾

Мороз ми йде по тілі⁶⁾, як в ночі

Що шімкнеть лиш⁷⁾, а чуер 'д горі ліз,

Як казку хто страшну уповідав⁸⁾.

Тепер я вже страхів тих не жаден⁹⁾;

Да ні омрази вже нема такої,

Аби ту мою душу, кривами

Пересичену та переповну

Могла вже омразить¹⁰⁾. — То що за зойк був?

Сейтон.

Це краля¹¹⁾ вмерла, мій пресвітлий пане.

Макбет.

Ще мала час вмерати і потому¹²⁾.

То завтра, і то завтра, і то завтра,

Так лізеть поволеньки день від-у-дня,

Аж нім долізеть в'но до край часу¹³⁾;

¹⁾ А. ми би око в око їм Заглянули. ²⁾ А. Там, відки в'ни прийшли. ³⁾ А. писк. ⁴⁾ А. що то страшне, що ні. ⁵⁾ А. а був і час; Б. Минув той час. ⁶⁾ А. Що я вже постивав. ⁷⁾ А. коли сова гукнула десь. ⁸⁾ А. дод. пиначе я би сам там був собов.

⁹⁾ А. страшного ни голоден: Б. Страхами я уже переситив ся.

¹⁰⁾ Зам. остатніх 4 рядків у А. читаємо:

і криваві

Заїжи моє вже усе страшне

Так присвоїлось, що нічо' мині

Вже ни страшне.

В Б. натомісь:

і нїяка мерзкість,

З кривавими гадками моїми

Обзнакомлена білше мня не страшить.

¹¹⁾ А. їмость. ¹²⁾ А. В'на могла й пізніше вмерти, Ще мала час. Б. Най би була в'на Пізніше вмерла; на таке не слово Ще був би час прийшов. ¹³⁾ А. Аж до на-в-крайчок жити цього; Б. По-слідного слівця у книзі часу.

А наші всі „учера“ дурням лиш
Світили в путь¹⁾ до смерти, до рострою²⁾.
Фу, світельце ти ніжне! — Вік наш ввесь,
Лиш блудна тїнь, лиш бідний той комедник³⁾,
Що там годиночку свою на подри
Попокричить, поревкає⁴⁾, а потім
Ніхто 'го вже не чує. — Вік наш казка,
Що дурень ї уповідає з дзвиньком
Та з бриньком⁵⁾, а порожна в'на уся⁶⁾.
(Післанець виступає).

Ти це прийшов язиком обертати⁷⁾;
Мели!

Післанець.

Пресвітлий пане, я прийшов
Таке уповідати, що і сам
Не знаю як казати, хоть на свої
Це очі видів⁸⁾.

Макбет.

Ну?

Післанець.

Я стою це
На стойці там на горбіку⁹⁾, та дивюсь —
Гадаючи, де бірнамецький ліс:
Аж тут він починає рушатись,
Та ніби йти¹⁰⁾.

Макбет (бєть 'го).

Брехачу! злодію!

¹⁾ А. дорогов. ²⁾ А. Спузавої. ³⁾ Б. пугач. ⁴⁾ А. погаласує, попогримить; Б. почванит-ця. ⁵⁾ А. повна крику Та злости. ⁶⁾ А. а значить одно — Нічо'; Б. а без розуму. ⁷⁾ Б. щось на язичі є, сюда з ним борше! ⁸⁾ А.:

Світлий пане, я би це казав,
Коби лиш знав, як маю це казати,
Що-м видів.

У Б. натомісь:

Вельможний пане, мав бих щось сказати,
Що-м видів сам, але не знаю, як.

⁹⁾ Б. Як стойку я там на горбу Стояв. ¹⁰⁾ А. здавалось мині, що ліс це йде; Б. раптом... починає йти.

Післанець.

Коли отце не так, тогди робіть
Зо мнов, що ваша воля¹⁾. — Можете
Сами ся приконати²⁾. Ліс ходящий³⁾,
Тай годї.

Макбет.

Сли неправду ти говориш⁴⁾,
То скажу тя⁵⁾ повісить на гаку⁶⁾,
Аж доки з голоду на нїм не здохнеш⁷⁾.
Да сли це правда, то минї байдуже,
Хоть ти зо мнов абе-сь о-так зробив⁸⁾.
Відвага моя вже мя покидає⁹⁾.
Я двіличности чортової став
Бояти ся¹⁰⁾, що нам бріхню за правду
Уповідає¹¹⁾: „Ти не бійсь нічого,
Аж доки бірнамський ти ліс не прийде
Під Донзінан“. А ліс тепер іде¹²⁾.
До зброї! — Сли отце ся доконат,
Тогди нї вперед ми, анї у зад¹³⁾.
Минї зачав вже світ цей¹⁴⁾ доїдати.
Хотїв бих вже конець усе му мати¹⁵⁾.
Дзвонїт! — За мнов!¹⁶⁾ Ходи, лиха¹⁷⁾ годино!
Сли гинуть, то в шеломи¹⁸⁾ най хоть гину!¹⁹⁾

(Усі прїч).

¹⁾ Б. То най на мене весь ваш гнів упаде; А. Тогди мня й на-смерть вбийте, світлий пане, Як цему так ни є. ²⁾ А. Три добрі мили Го можна видїти; Б. Ви можете на мило видїти Сами его. ³⁾ А. іде. ⁴⁾ Б. Сели ти брешеш. ⁵⁾ А. дол. живнем. ⁶⁾ А. і Б. На першїм лїпшїм деревї. ⁷⁾ А. абе-сь Там з голоду аж здох; Б. доки голод тебе не зморщить аж. ⁸⁾ А. можеш ти про мене це Мене отак повісити. ⁹⁾ А. Зачали мня лишати; Б. впадати. ¹⁰⁾ А. зачинаю Я двіслівність пекольную покімчатъ. ¹¹⁾ А. Що правдов нїби бреше. ¹²⁾ А. і Б. дод. на Донзінан. ¹³⁾ Зам. сих двох рядків у А.:

На двір! на двір! усі теперь під зброю!

Бо сли це правда, на шо цей ся божить,

То нї лишитись, нї втечи ни можу.

¹⁴⁾ А. жите вже стало. ¹⁵⁾ Б. тут і там розбрий я... А. Хоть упадайсь усе теперь ти катугі! ¹⁶⁾ А. На двір. ¹⁷⁾ А. ти зла. ¹⁸⁾ Б. у зброї. ¹⁹⁾ А. Хоть в зброї пай як муж оден загину!

Шеста сцена.

Там де перше. Поле о-перед замку. Виступають с тарабанами і ко-рогвами: Маком, старий Сівард, Макдоф, інші бояри і жовняри з галузами.

Маком.

Теперь вже доста близько. — Вержте пріч Зелені¹⁾ ваші щити²⁾ і вкажіть ся Як в. — Ви, годний вуйку, з моім честним Братаничем, а вашим сином, мете Перед³⁾ вести, а я і Макдоф мемо Стоять на поготові до усього, Як це ми врадили⁴⁾.

Сівард.

Здорови будьте!

А сли ся нині я уздрю с тіраном⁵⁾,
То моя ганьба, сли 'го не дістану⁶⁾

Макдоф.

У сурми, як на страшний суд заграйте!
Або 'го вбю, або на смерть прощайте!⁷⁾ (Усі пріч).

(Сурми, мотлох военний).

Сема сцена.

Там де перше. Иньша часть поля.

Макбет (виступає).

Они мене на паль знай застромили⁸⁾,

¹⁾ Б. Листові. ²⁾ А. ті заслони. ³⁾ Б. Передний шик. ⁴⁾ А. Лишаюсь тут, аби на поготові До всего бути, як це зговорено; Б. ренгу будем повнити, Що установка є. ⁵⁾ Б. уздримо тирана. ⁶⁾ Б. нам, сли напия не виграна. В А. натомісь:

а покажет-ця

Сегодня воріг, то нихай загинем,

Сели ми до останку 'го покинем.

⁷⁾ В А. сей двовірш передано:

Заграйте, сурми! грайте в добрий час!

Однако нам, що будь чикає нас.

В Б. натомісь:

Остеклого надуйте в сурми духу,

Най знають, що на смерть і вражу юху.

⁸⁾ Б. присилили як до пали; А. до стовпа.

Не можу рушатись¹⁾ і мушу ся
Від них як той медвідь я від'їдати,
Що псами 'го затровять²⁾. — Але хто
Між вами найдеть ся, аби 'го жінка
Не породила? — Я такого-ж лиш,
А другого нікого ся не бою³⁾.

Молодий Сівард (виступає).
Стій! як ся звеш?

Макбет.
Переполошиш ся,
Як вчуєш.

Молодий Сівард.
Нї, абе-сь і гірше звався,
Як чорт найстарший в пеклі⁴⁾.

Макбет.
Я звусь Макбет.

Молодий Сівард.
І чорт не зветь ся гірше⁵⁾.

Макбет.
Ба страшніше⁶⁾.

Молодий Сівард.
Не правда твоя, лютий ти тіране!⁷⁾
Мій меч тобі покажеть⁸⁾.

(Воюють ся, молодий Сівард гине).

Макбет.
І тебе
Родила жінка⁹⁾. — Я з мечів ся смію,
і кпю ся с¹⁰⁾ кожного¹¹⁾, що жінка 'го
Родила¹²⁾. (Пріч. Новий мотлох. Макдоф виступає).

¹⁾ А. і Б. утечи. ²⁾ А. від їх затровів об'їдатись; Б. Так об'їдати, як тровлений м. ³⁾ А. і Б. маю ся бояти. ⁴⁾ А. абе-сь і чортом ти ся звав. Б. Абе-с Си дав ти горячішу назву, Як і у пеклі є. ⁵⁾ А. І в патана нима порекла, щоб Таке бридке ми було. Б. Ненавистнішого й сам чорт не може сказати. ⁶⁾ А. страшне — Казати хочиш. Б. І страшнішого. ⁷⁾ А. Бренеш, злодію; Б. Тиране препоганий ти! ⁸⁾ Б. Подасть ти до бріхні. ⁹⁾ Б. жона. ¹⁰⁾ Б. з загроз. ¹¹⁾ Б. дод. я чоловіка. ¹²⁾ А. передає остатнє реченє:

Міч ми забавка,
А зброя жерт по-протів мої сили.
Бо вас усіх, як є, жінки родили.

Макдоф¹⁾.

Там ся бють²⁾. — О покажи
Лице твоє, ти кате! — бо єсли
Загинеш³⁾ ти від иньших⁴⁾ рук, як моїх,
То душі мої жінки і дїтий
Ми покій не дадуть. Я с Кернами
Бідашними⁴⁾ не хочу бити ся,
Они за плату служать⁵⁾. Лиш тебе
Самого мушу відшукати, Макбет,
Бо як не відшукаю, то мій меч
Поїде в свою пішву без щербини⁶⁾.
Да як по яснім дзоркотї ріжя
Значно, то він то мусить бути там.
О, дай ми відшукати 'го, ти доле!
У тебе білш ні прошу я, ні молю!⁷⁾

(Пріч. Новий мотлох. Маком і старший Сівард виступають).

Сівард.

Сюда, мій князю!⁸⁾ — Замок ся піддав
По добрі воли. Військо встекунове
На нашу користь беть ся⁹⁾. Тани наші
Ввихають гарно ся¹⁰⁾. Війна однако,
Як виграна¹¹⁾.

Маком.

Від него много війська
До нас поприставало¹²⁾.

¹⁾ А. дод. Наслухаючи. ²⁾ А. мотлох чути. ³⁾ А. здохнеш.
⁴⁾ А. а ни від моїх. ⁴⁾ Б. відкупними. ⁵⁾ Б. зброю нося А. пере-
дає се речене: Я жалую Рубати бідних Кернів тих, що в'ни За
плату вік свій наважають. ⁶⁾ Б. і без діла; А. дод. як і вийшов.
⁷⁾ Зам. остатніх 4 рядків у А. читаємо:

Отам матбути ти. Той ясний дзоркіт

Показує, що хтось ни простий це.

О доле, лиш одно: най здібюсь з ним!

Подібно і Б.: великий дз. Ріжя означає це вояка С чола.
⁸⁾ А. До мене, світлий принце! ⁹⁾ Б. на оба боки це; А. Катові
жовняре борше бють-ця і воюють За нами, як попротів нас. ¹⁰⁾ А.
дод. на всі боки, И ни много вже роботи нам осталося. Б. Честні
т. чиня повинність свою. ¹¹⁾ Б. дод. і мало до чинїня. ¹²⁾ А.:

Ми тут застали ворогів таких,

Що в'ни за нас ся бють.

Б. Від неприятеля богато билось При нас.

Сівард.

Йдїм у замок¹⁾.

(Йдуть. Новий мотлох. Макбет виступає).

Макбет.

Чо' римського я мав би грати²⁾ дурня,
Та сам на свій ся меч просажувать?
Ще доки я жию, най другі гинуть³⁾).

Макдоф (знов виступає⁴⁾).

Стій, псе пекельний ти, мині ся став!⁵⁾

Макбет.

За всі на світі люде, я від тебе
Одного бокував. Дай покій же-ж
Мині⁶⁾, бо серце моє вже і так
Ся твого роду кровю перепило!⁷⁾

Макдоф.

Не можу аж промовити до тебе
З жалю та ярости, ти прикривавий
Убійнику! — Да моя річ до тебе
У моєму мечі⁸⁾).

Макбет.

Пустий лиш труд твій⁹⁾.

Да так ти легко можеш¹⁰⁾ з вітру кров
Пустити¹¹⁾, як це з мене. То-ж шукай
Собі по собі¹²⁾; вік мій в осторожи
Несамовитих сил є, і ніхто

¹⁾ А. до замку, Мій принце. Б. Тепер у з. уходїт. ²⁾ А. робити з себе. ³⁾ А. вижу я живих, то лишне в нї належит-ця мій меч. Б. Ще доки тут житя, то другим рани Яли ся лишне. ⁴⁾ А. сго постигає. ⁵⁾ Б. Мині стій! А. Верни! верни ся, О кате! ⁶⁾ Б. Иди си; А. Да тепер же заберай ся З-оперед мене. ⁷⁾ Б. душі вже моя й так Перекарканена є кровйов твоїх. А. доста є твоїх Собі я насиляв на свою душу. ⁸⁾ Б. говорити; А. Нічо' ни кажу, меч говірка в мене. О кате с ката! Б. натомісь:

Ни можу говорити, бо мій голос
У моїму мечі. Над все у світі
Кривавий злодію!

⁹⁾ А. Ни насліджуйсь Ти пусто. ¹⁰⁾ А. Борше годеи. ¹¹⁾ А. вітри У поли порубати; Б. острим ти мечем Зранить ріденький воздух. ¹²⁾ А. голів си инших; Б. Котрих зранити можна би.

Не годен походити мя¹⁾), як той лиш,
Що жінка не родила 'го.

Макдоф.

Скажи-ж

Ти чорному о-тому ангелю²⁾,
Що служиш ти ему, що Макдофа
Не породила жінка, бо его
Вирубували з матери утроби³⁾).

Макбет.

Проклятий ти еси, що це ми кажеш!⁴⁾
Ти ослутив у мині всю мою
Відвагу⁵⁾. О не вірь же-ж від теперь
Ніхто ті обманні, нечисті силі⁶⁾,
Що двілично лиш правду вповідає —
Не правду, а бріхню лиш двіличну,
Що лиш для слуху правдойов здаєть ся,
А в истинні є лож!⁷⁾ С тобов не хочу
Я воювати ся.

Макдоф.

Піддай же ся!⁸⁾

Та жий⁹⁾ на дивоглядію¹⁰⁾ усім
На світі гаволовам¹¹⁾; чортом тя
Ми намалюємо, і ще підпишем:
„Хто хоче видіти пекельника,
Нехай о-тут ся дивить!“¹²⁾

¹⁾ А. І ни боїт-ця того; Б. Й нікому ни уступить. ²⁾ А. має перед сим ще одно реченє: То пуста сторожа твоя, І до нічого здала в'на. Подібно й Б.: То розпущі хай Ворожка твоя та. ³⁾ А. з материнської отроби 'го Це вирізали без часу. Б. Нечасового з м. о. витяли. ⁴⁾ А. Язик, що це ми каже; Б. той... рік. ⁵⁾ А. убив усю пугерю; Б. Що лишню мужеську відвагу. ⁶⁾ А. неколним духам тим; Б. обманним демонам. ⁷⁾ В А. натомісь:

Що двілично, нивірно в ни торгують

С тобов, і своє слово лиш вухам

Додержують, ни правді.

Подібно і в Б.: нас вишукують, Що свої проріки лиш слухови Дотримують, а ни надії наші. ⁸⁾ Б. дод. Ти жусе. ⁹⁾ Б. тривай. ¹⁰⁾ А. на вдивовижу; Б. дивоглядь. ¹¹⁾ А. пего світа; Б. Всім теперішнім. ¹²⁾ В А. передано:

Ми відмалюємо тебе, ниначе

Яку дивну там звірь, та ще й напишем:

Тут ката можна бачить!

Макбет.

Не піддам ся!¹⁾

На що бих мав піддати ся? — на те²⁾,
Аби о-перед тов однов дитинов,
Тим³⁾ Макомом поклони бити⁴⁾ та
Проклони вислухать?⁵⁾ — І хоть прийшов
Той бірнамецький ліс під Донзінан,
І хоть мині ти грозить, що тя жінка
Не породила, — все мині однако
Тепер уже⁶⁾. О Макдоф, став же ся! —
О-перед грудь, ти добрий щите мій!⁷⁾
Проклятий той, хто перше крикне⁸⁾: „Стій!“
(Відходять воюючись. Військо Макбета уступаєсь. Сурми. Виступають
с тарабанами і корогвами: Маком, Сівард, Россє, тани і жовняри).

Маком.

Коби лиш наші приятелі веї⁹⁾
В безпеці були!

Сівард.

Кожда-ж бо війна

І жерви вимогає¹⁰⁾,
(Глядить по жовнярах).

да по цих

Як видко, то не много правила¹¹⁾.

У Б. натомісь:

Тебе як то чудовище на вибір
Мем відмальованого це носити
На жерди, с підписом: »Отут тирана
Мож видіти«.

¹⁾ Б. Не хочу ся піддати. ²⁾ А. і Б. сей рядок вас. ³⁾ Б. о-перед хлопцем. А. Щоб ноги цілювать М—ви Молокосусови. ⁴⁾ Б. дод. та землю цілювати. ⁵⁾ А. дод. від всіхох; Б. Та дати проклінми ся талалайства Тровити. ⁶⁾ А. Останне ще стребую; Б. ще послідне Я важу. ⁷⁾ А. вержу гунський*. Свій щит о-перед груди я свої: Рубай, щоб аж дзвинів ниначе вбій! ⁸⁾ А. І в пекло той; Б. хто у-перед. ⁹⁾ А. ті... що ми їх Догадуємось; Б. що бракують. ¹⁰⁾ Перв. Також і... по собі... Б. Жадає жертвий; А. А мусить щось Віднятись також. ¹¹⁾ Перв. в нас узяла; А. і Б. То доста дешево прийшовсь нам день.

*) Перв. старовіцький.

Маком.

Ще Макдоф нам бракує, і ваш син.

Россе (до Сіварда).

Ваш син вже, пане, заплатив податок¹⁾
Войськовий²⁾. Він лиш доти жив, лиш доки
У мужі не вписавсь³⁾. А уписавшись
В рицарство кровйов свойов, він погиб,
Як рицарю пристойть, ворогу
Й на волос не вступившись⁴⁾.

Сівард.

То-ж погиб?⁵⁾

Россе.

Вже й с поля 'го понесли⁶⁾. Да ваш жаль⁷⁾
З его заслугами ви не рівняйте⁸⁾,
Бо був би безконечний⁹⁾.

Сівард.

Рани де?¹⁰⁾

Россе.

С переду¹¹⁾.

Сівард.

Най же буде жовняр божий!¹²⁾

Абих ще тільки мав їх, що волося,
То і одному кращої я смерти
У світі не бажав бих. Це его
Подзвінне¹²⁾.

¹⁾ А. і Б. свій довг. ²⁾ А. Жовнярський; Б. Вояцкий. ³⁾ А. Аж доки ни упишет-ця в мушине; Б. доки мужем ни стане. ⁴⁾ А. натомісь:

І скоро лиш довів отце рицарством
Він своїм (бо й на пядь ни уступив
Він ворогу), так зараз яко муж поляг.

Подібно і Б.: довівши цего свойов Геройськоїов відвагов,
не вступившись У бою і на волос, він погиб, Як муж. ⁵⁾ Б. загиб.
⁶⁾ А. с поля слави; Б. понесений. ⁷⁾ А. і Б. біль. ⁸⁾ Б. Не мірьте;
А. Ни сміє бути рівний ваші втраті. ⁹⁾ А. без кінця; Б. Без міри
це. ¹⁰⁾ А. і Б. С переду р.? ¹¹⁾ А. і Б. Всі на чолі. ¹²⁾ А. Богу...
жовняр. ¹²⁾ А. подуші.

Маком.

Решта¹⁾ буде в мої грижи²⁾.

(Макдоф виступає з Макбетовов головов на пали³⁾).

Макдоф.

Щасть Боже ти⁴⁾, королю правий наш!⁵⁾
О-тут тіранова в голов⁶⁾, і
Світ волен⁷⁾ вже. Державне все началство⁸⁾,
Що тут тя обступило все як раз,
Нехай тя привитає моїм словом⁹⁾:
Щасть Боже ти, королю шоцький!

Усі.

Слава,

Королю шоцький, ти, во віки слава!¹³⁾ (Сурми).

Маком.

Чимало я в усіх вас удовжив ся,
Але однако-ж довг я свій не хочу
Відволікати¹¹⁾. Тани мої, і
Братаничі ви мої: вас усіх
Йменую графами¹²⁾, у шоцькім краю
Це перше достоятельство таке¹³⁾.

¹⁾ А. Ба більше 'му годит-ця, да це... Б. Білше туги 'му ся належить, а це... ²⁾ А. і В. мають далі ще одну репліку:

Сівард.

Білше 'му не треба.

Погиб як вояк, свої службі вірний;

Прости 'го Боже! — От потіха свіжа.

Подібно і в А.: Він умер, як 'му годилося; Єго карбач порожний... Прийми! Тут ліпшия нам іде п. ³⁾ А. дод. і затикає в землю. ⁴⁾ А. на много літ. ⁵⁾ А. бо се є; Б. ти єс. ⁶⁾ А. Диви ся, тут стримить та голова Розбійницька проклята; Б. озде. ⁷⁾ А. вільний. ⁸⁾ Б. Дижави чалні; А. Начальні твого царства. ⁹⁾ А. так як я; Б. котрі най з свого серця мій привіт Повторять одногласно. ¹⁰⁾ А. много літ тобі! Б. князю! ¹¹⁾ А. натомісь:

Ни хочу я на довго відкладати

Мій обрахунок з вами за усю

Любу ту вашу, а від разу хочу

Я skutatis'я.

В В. коротше: З любовой вашев обр. і Закутанє ни хочу я на довго Це відкл. ¹²⁾ А. Від нині єсьте графи; Б. від тепер... ¹³⁾ А. первісні В цім дост. у ш. кр.; Б. Це перші, що цим дост. Іх ш. кр. витає.

А що державне достоятельство
Мое і теперішнє вимогає
По минї, яко то: всїх приятелїв,
Що їх тїран порозганяв, назад
Покликати; вітак драпіжників
Тїранських і пекельной тої кралї,
Що в'на, як чути ся, сама на себе
Це руки наложила, половити
І укарати; це, і кожде діло,
Що нам повинність наша 'го велить,
Ми доконаєм, як найліпше зможем,
І як нам Господь з неба допоможе.
Вам ласка-ж моя всїм, і з щирим вас поклоном
На коронацію запрошуєм до Шкону¹⁾.

(Сурми. Усі прич).

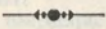
¹⁾ Конець сеї реплїки в А. такий:

Що решта треба буде ще зробити,
Що далї буде треба завести¹⁾,
На примір як²⁾: усїх назад зазвати,
Котрі о-перед катом³⁾ повтікали,
Вкарати посїпак тиранина⁴⁾
І тої кралї пречортівської⁵⁾,
Котра, як кажуть, наложила руки
Сама на себе, — це і що до нас
Ще решта йти ся буде⁶⁾, хочимо,
Сли допоможе нам, що є над нами,
Ми щиро і уважно взяти в сáму.
І дякуєм усїм, а кождому окроме,
Й на коронованє вас просимо до Шкону!

¹⁾ Б. Що за решту робити і садити час велить. ²⁾ Б. Отце-
³⁾ Б. розігнаних приятелїв, Що з о-перед тиранських в'ни шпїонїв
Поутїкали, в свояси покликать. ⁴⁾ Перв. драпіжника. ⁵⁾ Б. Помічни-
ків кривавих різникових І кралї злющої тої. ⁶⁾ Б. що ще повин-
ність бїльше нам велить.

МАЗЕЛА

ІСТОРИЧНА ТРАГЕДІЯ

Рудольфа Готшала*).

*) Отсю трагедію переклав Федькович 1872 р. В січні 1873 р. Готшаль в листі до Антона Кобилянського дякував уже Ф—чеви за dokonаний переклад (див. передмову). Переклад був зладжений для тов. «Руська Бесіда» у Львові; се бачимо з того, що автограф сього перекладу має стампілю товариства. Сей автограф, із якого тут друкуємо переклад, обіймає 42 аркуні звич. канцелярийного паперу in fol., не зшиті ані не оправлені. На стор. 1 титул: «Мазела. Історична трагедія в V виводах. Написав по німецьки Рудольф Готшаль (Rudolf Gottschall). Черевів Ю. Федькович». На обороті: «По союзному праву від 12 марта 1857, не смієть ніхто без мого дозволу сю штуку грати. Рудольф Готшаль». На стор. 3 «Особа», стор. 4 порожня.

ПЕРШІЙ ВІДІ.

О С О Б И:

ПЕТРО ВЕЛИКИЙ, царь російський.
 МАЗЕПА, гетьман козацький.
 ГОРДІЄНКО, отаман запорозький.
 БУЛАВИН, полковник донських козаків.
 ИСКРА, полковник Полтави.
 МАТРЕНА, его донька.
 ЛУДОІСКА, Мазепи донька.
 ГОРШИНА.
 КАЗИМІР СОЛДАНСЬКИЙ.
 КИНІСМАРК, генеральний сеаул козацький.
 АПОСТОЛ
 ГАЛАГІН } полковники козацькі.
 СКОРОПАДЗЬКИЙ }
 ОРЛИК, Мазепи секретарь.
 ЮЛЯНТ, російський генерал.
 ФЕДІР } козаки.
 ІВАН }
 ПЕРШИЙ } розкольник.
 ДРУГИЙ }
 ГЕРОДЬ.
 ПОСОЛ ТУРЕЦЬКИЙ.

Полковники козацькі і козаки. Російські офіцери і жовняри. Мазепин довбуш і бунчучний. Шведські жовняри. Карлики Петра Великого. Его адютанти. Роскольники. Народ. Пажі Мазепи.

Пора діла: 1708, в останньому акті: 1709.—

Штука граєть у перших чотирох актах в Батурині, Мазепи резиденції, і близько Батурина у степах; останній акт о-перед Полтави і у одні печері степові.

ПЕРШИЙ ВИВІД.

Подря: Горпинине мешкане у степу. Хатка. На ліво від куліс два високі дуби, під ними ули. За хатков велика татарська могила. У край степу місяць світить.

Перший вихід.

Горпина межи дубами, підперта паличкою.

Горпина.

А чуй, далекий гомін! — О яка-ж
Чудесна ніч! Вовки ті сіроманці
Очима світять, искорі леліють,
А понад степовим, чудесним світом
Сріб-місяченько світить-розсипаєсь
Тим вірним, милим, ніжним своїм світом,
А з ним і моя душечка ростеть!
А чуй! копита вдарили і їжджий
Це штрик с коня. У мині серце бєсь!
Рідкий це гість! Як дивно ворухнулось
Чувство у мині! Як о-перед буйним
Би вітром — отворяють ся ворота
Бувальщини бувалої. Самий
Такий посвіт це місяця, як був
Тогда Га! Вижу замок воеводи
З кружганком, рожі це понадвисали
Над ним — о щастє грішне! за тобов
Недоля! — Він це сам — Мазепа! він!

Другий вихід.

Горпина. Мазепа обгорнений кіреюв.

Мазепа.

О тобі поклїч аж до мого слуху
Донесла ся. Прийшов тя я питати,
Віщунко: долю мою уповіж!

Горпина.
О, ні, Мазепо!

Мазепа.
Ти мня знаєш?

Горпина.
Знаю!

Мазепа.
Й не скажеш?

Горпина.
Я тя знаю і тя люблю!

Мазепа.
А претці —

Горпина.
Так, Мазепо! Скоро дух

На мене віщий зійде, то я мушу
Казати то, що він розкажує.
Але єго-ж бо речі неспасенні,
І він веде нас часом тов дорогов,
Котру би уникати нам.

Мазепа.
Я важусь
На все — кажи!

Горпина.
О наші душі є

Від давна вже основаная ткань
Неувидимими руками: в ню
Мя тягнуть у одно дивнов це силов — —
Неначе образ з свого оповила,
Твій вік ся розвиваєть! Ясно вижу
І тїнь і світлість, як ідуть у сміни,
А животвори виступають с тїни.

Мазепа.
То-ж говори! нас чуєть лиш опівніч
Нїма, орев лиш сизий на могилі,
Та сіроманець вовк, що завиваєть
В яругах там пресподних. У грудех
Я своїх ношу слем такий глібокий,

Що й гадці навіть страшно в ту глибіню
Полізти. Чи-ж той слем мині ся вдасть?

Горпина.

Нехай ті слем! о нехай, нехай,
Мазепо!

Мазепа.

В тебе ради не бажаю —
Я хочу тоє знати, що наступить.

Горпина.

Лиш молодим ялось в відважних сілемах,
Да старости про домовину думать.

Мазепа.

Ще божество не промовляєть є тебе,
А цего світа лиш невіста, що
Ся чванить своїм мудростем. Га, то
Тя закликаю місяця я світлом,
Що душу так як морські сині фалі
До себе 'д горі тягне-притягаєть;
Тя закликаю тим усим, що в'но
Само то твоє серце ворушаєть
Надземськими це силами, однако,
Чи то ненависть, чи любов они —
Наостри же
Ти змисли твої, і поглянь у світ
Той споконвіку вже готовий, нім
Ще ми 'го сотворили!

Горпина.

О, я вижу

Тобі у серце! С твоєї душі
Пресподу вижу я корону світло
Снивающу на верьха виринати.

Мазепа.

Корону, пророкине, так! у златі
Снивающу від степу аж до вкрай
Від моря Чорного. Да ти лиш видиш
Ото, що й сам я вижу; але далі!

Горпина.

Ні, ні! вже ту заслону не відслоню!
І що-ж pomoжеть смертному оно?
Не годен він нічо' переиначить!
Бо що ми дієм, то ми мусим діять.

Мазепа.

То-ж мушу? — Дякують! Це то є слово,
Що загадки відгадуєть усі,
І все сомніване повалюєть
Як раз!

Горпина.

О, ні! — Нещастна ти судьбо
Надземських сил, що кажеш долю ти
Неперемінную вістити, коли
Горячая любов у серци моїм
Би рада ратувати. Що я казала
Тобі, не вірь; це ложних були духів
Лиш речі.

Мазепа.

Хай їм воля! в їх руках
Цілої тої мої долі віно! (думаючи).
А животвори виступають є тіни.

(Далекі сурми).

Це моє військо тягнеть в Батурин!
За ним! (Свищеть).
Гоп-гоп, мій вороний! Здорова будь!

Горпина.

С тобов благословляю! — о Мазепо!

Мазепа.

Що чую? — глас цей розриваєть милий
Бувальщини гробів сумну могилу,
Й нагадуєть пропащу давну долю!
Вже й ти не причаруєш і ніколи! (Пріч).

Горпина.

Недолюде! і це ти звеш чарами?
Коли, о серце, підеш вже до ями? (Пріч в хату).

З м і н а.

Подря: просторе підсіє в замку Батурині, освітлене каганцями; кілька стовпів, що можна їх вітак заслонов застати. В затилю видко саджений гай з водоскоками, холодами і т. д. С переду на ліво видко велике стінне зерькало яко тайні двері. На право двері.

Третий вихід.

Федір і Іван ходячи на стойці біля стовпів, ступаючи на перед; зараз відтак Матрена.

Ф е д і р.

Червонно сходить місяць вже на небі,
А з місяцем і чорна маска прийде. —

І в а н.

Він скірить ся до мене, знай та голов
Турецька, що під Азовом на піку
Я застромив був. Студено мині —
Бо тут у замку Батурині від
Якогось часу жасно та непевно.
То щось на палцю ходить, то наличман
Щось надіва. —

Ф е д і р.

А це утіха моя!

Ба як за звірев по степу широкім
Я люблю слідити, о так за тими
І тайниками людзькими.

І в а н.

І що-ж

Дослідив до тепер?

Ф е д і р.

Не много ще

Да чоловік повинен свій язык
Тримати за зубами — це і царь
І гетьман любить.

І в а н.

Най це мижи нами! —

Да ось напий ся меду! це раз мід
За себе! — Хто та чорна челядина,

Що ми ї тут вартуємо від десять
Вже день, — і що у чорному она
Наличманї лиш вечером по гаю
Гуляєть? — а на портї до гаю
Стоїть знов инша варта, щоб оперти
Некликаних це гостїв?

Федір.

Це не знаю.

Да тільки знаю лиш, що дорога
Она для гетьмана, і що — здає ся —
Ї постигають вороги, а він
Її боронить. Твар я ї ни видїв,
Хоть був я с тих шістьох, що кінно і
Послїдних кілька верстий кочували
Сюда. Да з них нїхто і пари з уст.

Іван.

Не знаєш, в'на стара чи молода? —
Чи красна, чи погана? — стан? імя?

Федір.

Нїчо'! (На вежі бєть сема година).

Іван.

А чуй! — у сю пору в'на ходить.

Матрена виступає зерькальними дєрьми, чорний наличман о-перед
твари тримаючи.

Федір (обзираєть ся).

Вже тут!

Іван.

Жива, так як і ми отце,
Однако-ж страх дає минї від неї.

Матрена (до себе, здоймаючи наличман).

То він! — То голос моего вітця!

І крізь мури єго би я пізнала!

Послїдня споминка про ті часи,

Що були та минули вже! ... На двір!

У осени пожовклий лист паде —

Отак і я отце мій світ морочу:

Що було — полягло, а я єго толочу.

(Минає подрейов у город, де никне).

Федір.

Ще мик — я кажу ти, в'на молода!
По ходови, по голосу, по руху
Значно. Я це міркую, думаю,
Догадуюсь — да мовчу.

Іван.

Це і я

Потрафлю! це не тяжко. Да там хто
Валить ся у побічну портичку?

Четвертий вихід.

Казимір перебраний за старця, виступає по правім боці с по-за
стовпів. Іван і Федір застають 'му дорогу піками.

Казимір.

Я мушу бути з гетьманом —

Іван.

Що? що?

В такі уберії.

Федір.

Напитись дай 'му!

Але вітак із Богом! Гетьман далі
З прогульки вернеть, а такого гостя
Не гоже 'му застать в порога свого.

Пятий вихід.

Лодоїска уходить правими дверьми, з поливавков у руках. Ті, що
перше.

Лодоїска.

Ох, старець божий! Дайте 'му дорогу!

Іван.

Гетьмана донечка!

Федір.

Нам гострий наказ

Дав батько!

Лодоїска.

Я на себе беру 'го

Бо воля батька, щоб цей замок був
Прибіжище убогим — знаєте!
Біжи, Іване, принеси що їсти
І пити! О, велика нужда в світі;
Мині вже страшно, як си лиш згадаю!

Казимір.

Спасибіг вам за ласку й доброту!
Да не прийшов я корму в вас просити,
А з гетьманом я мушу бути.

Лодоїска.

О,

Ходіть за мною! До писаря єго
Я заведу вас — да тривайте, прошу,
Пів хвильки — квіточки-ж бо мої вянуть —
Там у хороміх — два-три кроки лиш! —

(При відході до себе).

Просатарь — але зовсім князь по собі!

Це-ж може бути? в квіточок питаю;

Мині здасть ся, що відкивають

В'ни головками! (Пріч у право поза стовпи).

Казимір.

Як любо тут! Матбути добрий знак

Для мого посольства претяжкого!

Аж счудовав ся цьому Батурину —

По довгій тій мандрівці все степами

Однакими, сумними, замок цей

Веселий, що так пишно, так по княжий

В гору здоймаєть ся, а по долині

Сейм свої чисті сині фалі точить!

А знов хороше дівча се козаче,

Що навіть і між красавицями

На короля Августася саського

Дворі би не послідне.

(Лодоїска вертаєть ся з поливавкою).

Лодоїска.

А тепер

Ходімо! квіточки уже зрошені,

І веселіще зіроньци ся клонят.

(Пріч у двері на право, киваючи на Казиміра; він іде за нев).

Шестий вихід.

Федір, Іван, зараз вітак Гордієнко з затила.

Федір.

Диви, Іване! — Я-ж ти не казав?
Он-там! — що вибіг з гаю чоловік?

Іван.

'Го стойка на воротїх хочеть сперти —

Федір.

Тепер єму шановно уступаєть.

Іван.

Да ми не винни тому, сли ту маску
Він заздрів.

Федір.

Га, та-ж це Гордієнко
Із Запорожя!

Іван.

Це отаман!

(Гордієнко виступає, з нагайков у руці).

Гордієнко.

На бік,

Ви Українці! — Гетьман? —

Федір.

Виїхав.

Гордієнко.

А так! він кликав мя, я запізнив ся:
Із Січи кус! Дніпер я переплив
Із моїм вороним, да тут у Сеймі
Втонув ми — як мя видите, на край
Ся вибив! Коник мій, мій перський коник —
Га, триста тисяч чорта! Оченята,
Неначе в одаліски із гарему...
Під Азовом товстому баші-м ї
Відняв. Фатимо, ти степу царице —
У цїм гаю ти висиплю могилу,
Як світ!

Федір.

Да як ти, батьку, це у гай
Дістав ся?

Гордієнко.
Манівцями не питаю —
По вал у плав, а вал у перескок!
Хорошу зазднів челядину це;
Втікла! — — Да я, тривай, вже десь її видів;
Личко хороше, а коня, що раз ми
На око впали, і при искоря
Посвіті серед ночі я пізнам.
В'на хто?

Федір і Іван.
Не знаємо!

Гордієнко (здоймивше нагайку).
Це лож! мині

Охить загріти руки без огню —
В'на хто? — Ви мовчите? — Ось в'на сама!
(Даєть ся трохи в бік).

Семий вихід.

Матрена наличман о-перед твари, з гаю. Гордієнко. Матрена наго-
нить ся перебігать подрю у ліво.

Гордієнко.

Матрено!

Матрена (знімає наличман і обзираєть ся).

Га, це ви, Гордієнку!
Ви забожились раз, що слухати
Мя мете, — слухайте-ж!
(Кладе палець на уста, і никне у зерькальних дверех).

Гордієнко.

Надгорожаєть

Та доля за усе! Минула ся
Фатима моя — нагодила ся
Матрена тут, Полтавська зоря —
За себе молодиця раз! Чи ї
Я люблю, того й сам не знаю ще;
Але мині, що двацять тисяч коний
За мнов літають і велика Січ
На ока мого кліп стоїть в послужі,

Мині, старшому на вірли й пороги,
Отак отце подобалося: чолом
О-перед неї вдарить! Але чо'?
Чого сюда я йшов? — Здаєсь, 'д Мазепі. (Сурми).
Яке-ж старому пугачеві діло
Д' голубці?

Осьмий вихід.

Мазепа, Искра, Апостол, Галагін, Книгісмарк. Світлий поїзд козацької старшини. Козаки. Пані. Ті що перше.

Мазепа.

Здоров, отамане наш славний з Січи!

Гордієнко¹⁾.

Славніщий гетьмане, тобі чолом!

Мазепа.

Ми много маєм говорити.

Гордієнко.

З мене

Чурить, гостинної кімнати прошу.

(Мазепа киває на Федора).

А! Искра! — як здорові, батечку?
Хороше з вас, що й дочку привезли.

Искра.

Дочку!?!

Гордієнко.

Лишень от з нею що м говорив —
Не много бракувало, а то був бих
Оскорбив її — бо в'на, як вижу, в добрих
Руках — та що? — чого так стрепенулись?
О Боже — га! тепер ми аж падеть
На гадку і наличман, і той палець
На устїх — сто кротів чорта! — се я гарно
Упав у кліть!... то-ж буде вже гніву!...
Направте, сли ще лзя! — — Побачимось!

(Прієд с Федором).

¹⁾ В автографі ся і дві дальші репліки Гордієнкові через помилку вложені в уста Галагіна.

Мазепа.

(Що доси низком є старшиною стояв).

Витайте-ж, панство, в моїм халаши!
Як сами видите, то Батурин
З мурами своїми, та з запасом
Ще годен довго Шведови опертись.
Ходім! — Іване! поведи панів
По їх кімнатах! — При обіді-ж далі
Мем радити. (Усі пріч, окрем Мазепи і Искри).

Девятий вихід.

Мазепа, Искра. Одні пажі спускають заслони, другі кладуть світло на стів.

Искра.

То-ж прадуха мене не обманила —
Посидок нешти тут!

Мазепа.

Що мій товариш

Говорить?

Искра.

Приступи до мене блище,
І глянь ми в око! пізнаєш мене?
Постарів ся — а за одну лиш ніч
Такий я білий став. — Обезчещений,
Сплююгавлений ретевний, честний жовняр!
Хай сонце другим світить вже; мині
Оно світити перестало!...

Мазепа.

Друже:

Не можеть вік наш так нам догодити,
Як тое сонечко — така вже доля!
Хто з снігу зліпить ся зимованá,
Той весні би не рад.

Искра.

У очі глянь ми,

Мазепо, сли це можеш! І не жаль же

Тобі, як спомянеш, як вірне ми —
Чи було добре, чи то було лихо —
З собою жили, і подружеству
Ми нашому кінця не сподівались,
Хиба аж у могилі? — А тепер...

Мазепа.

Ну?

Искра.

Ти мене ще ся питаєш? — ти?
Опришок моєї дитини? (Мазепа зодрегаєсь).

Мого

Добра єдиного й найвищого,
Уродов гоїно всякими дарами
Так надареного!... Часи се дикі —
Так думаю собі — всілякими
Налогоми озворушени¹⁾.
Тиму як скоро мати ї померла,
Так зараз сироту у монастирь
Віддав я. Там она на років три
Небесному послубувала ся.
Да ти, ні на святу заграду мира,
Ні божі слюби не зважая — ти
З святині ї нечистими руками
Украв, і держиш ї у своїм замку.
О, сором, сором ти! Священник вас
Не поблагословив, за вами не
Проклон церковний лиш, а й встид від світа,
Котрий ще честь і звичай поважає.
(Тропає чоботом).

Чи-ж був би думав я, як твій поріг
Переступав!...

Мазепа.

Не таю ся; Матрена
У мене!

Искра.

Десять день шукав я даром
Дитину мою укражену скрізь
До вкола, десять день тяжких як камінь!

¹⁾ В автогр. через помилку: озворушеного.

І упадало ми нераз на гадку:
Мазепа, думаю, і любить, він
Усігди величав і; а Мазепа
Ще тим, чим був тогди, коли 'го нажем
Поправедная кара на хребет
Коневі привязала; той самий ще
Палає в нїм огонь. Але вітак
Знов думаю: Лиш це не можеть бути!
Він предці сторож правди є в цїм краю!
В котрі же двері пукну я тепер
Зі скаргов своїов справедливов на
Опришка, сли мій судця у єго
Особі?

Мазепа.

Слухаю — та з'уміваюсь!

Искра.

А я не з'умніваю ся, що ти —
І як ти смів мене у Батурин
Зазвати, де дитину питому
Ти мою держиш?

Мазепа.

Яко гетьман я

Полковників призвав, аби ся з ними
Порадити над розказом царя
Московського. Я лиш по свої службі
Ділав, прикликавше оце й тебе.

Искра.

Не хочу я правдати ся с тобою,
Лиш правди свої правю я: віддай
Дитину мою крадену! з святині,
І силов украджену, по неволи!

Мазепа.

Ба блудиш! аж тепер утрафив я
Косов о камінь, о що тут і ходить.
Матренина се була своя воля,
І вольна воля, і вільна охота,
У Батурин втечи, в мою опіку.

Искра.

Не може бути се!

Мазепа.

Упертий старче :

Ти молодість її єсь закопав
У монастирь, неначе у могилу.
А як она сперала ся, то ти
Голосячи, аж чупер микав си
Над свойов — як казав — пропашою
Дитинов. То-ж хіба не був се мус?
Не було силов се? не надужиток
Отецької се власти? — Вибачай же,
Що примха примсеї виплатила примхов.
Я у високім стримени, і волен
Козак собі, як рідко хто: тиму-ж
І тим одним лиш дбаю, би нажитись
У світі, яко серцю воля, а
Не так, як там які би голові
Дурні гадало ся.

Искра.

То-ж горе твої!

Бо правда є на світі ще, і ще
Не спить той грім, котрий і ті високі
Він голови повалюєть, і не
В порожні облаки сягає та
Рука, котра за ними в'на сягає.
Тото, що є поконвіку ясні зорі
Провадить рівними дорогами,
То зветь ся на землі тут правда і
Закон, і їх остугва лиш нас держить
Над вічнов пропастев, що инак всі
У ні би ми пропали.

Мазепа.

З-за життя ще

Покойної сопруги моєї
Я у дитині твої зауважив
Будуще мое щастє. — Скоро, як
Віддав доньку ти в монастирь, умерла
Покойна, — рік минув, — з Матренов часто
Я вижувавсь; панам монастирі
Усеїди на роствір — два роки? — кілька?
Дві вічності ще мав бих був я ждати?

Любови наложи вхопили ми серце...
Чи-ж можеш ти прокляти запал той?
Простімо-сь, Искро; прич незгода наша!
Ми з давна други і товариші!
О-перед Азова від смерти 'м тя
Оборонив, коли тя рій Татар —
З шаблями над тобою — був присїв.
Отся рука протяла ти дорогу!
Отсей тут шрам присвідчить на часї,
Що свій за твій я важив вік! О, най
Щастливі-ж будемо оба, нехай
Та дика роже-квітка процвітаєть
На моім серденьку, на волні воли!
Нехай! лиши нам, батьку, щастє оне,
Що нас благословить разві твоїх поклонів!

Искра.

Ізвіднику, опришку, меч твій вон!

Мазєпа.

То ріж же і намстись — я жду і стою!

Подяки жду за Азов! але знай,

Що твоя вже донька —

Искра.

Вон меч, ти кажу!

Нехай в безвстидне твоє то лице
Напишу твою лож! — Дитина моя
Тебе ненавидить, як духи ті
Блаженні лжедуха ненавидят!
Злодійством, івавтом, силов ти зсадив
На мою голов ганьбу! — але ти
Старшуєш лиш над правдов, а не моім
Мечем!

Десятий вихід.

Матрена ставше при послїдних словах сеї бесїди на зеркальних дверех, мечєсь межи батька і Мазєпу. Ті що перше.

Матрена.

Тривайте, батьку!

Искра.

О, дитино

Ти моя бідная! — сюда до мене!
До мого серденька! — Нехай они
Валяють твою честь — Бог милосердний!
Ти ся нагадуєш?

Мазепа.

Чого? — Скажи

Ти твому батькови, що я чарами
Тебе впоїв, що я тя силов вкрав,
Що держу тя в неволи мимоволі.
Витай 'го яко твого спаса і
Пімстителя; іди з ним; ти є воля,
Матрено! Тя Мазепа не сперає.

Матрена.

Благослови нас, батьку! О, як важко
На серденьку ми було, двлячись
У ві-сні на гнівную твою тварь.
О, хай я не скитаюсь між любовою
Отов, що мя леліяла в колиці,
А тов, що моє серце веселить.

Искра.

Ти кажеш —

Матрена.

Що трепечеть ся оно
У ті любові, як світ трепечеть ся
Під весняними буйними вітрами,
Коли цвітами вихорить, коли
Ті несказанні благодати жизни
Надійної з отворених небіс
Зсипають ся на землю.

Искра.

Се же правда

Би мала бути? правда?

Матрена.

О, не гнівайсь!

Бо се є так; я мушу тут остатись,
Де і життя моє. — Чимало-ж я
Се побивала ся сама з собою,
Чимало ночей в несповітім горю
Нануждувалась я перед Роспятим,

Понаблагалась Пречисту, аби
Від мого шлюбу мя звільнила... даром
Усе!... А у святини оставатись
З гадками грішними, минї здавалось
Беззаконїщим, як тудя втечи,
Кудя бажало серденько. — Прости-ж мя,
Мій батечку! бо инак є ми годї!...

Искра.

Назад у свою пішву, яений мечу!
Назад у груди, яросте! — щезай,
Ненависте, а ти, любово, за нею!
Не нештї натручати ся тобов!
Безвстидника лиш свого варт, а не
Тебе!

Матрена.

Ох Боже!

Мазепа.

Не мерзи дитину

Ти свою питому!

Матрена.

Він се не чує,

Він се й не може чути, зміркувати

Не може, він ся мусить гнівати!

О, як же-ж є щастлива та дитина,

Що вольно родича ї свого кутать,

А він благословящі свої руки

На голов ї кладеть!... О, Боже мій —

Про ві-що й я не можу так, про ві-що?

Искра.

Матрено!

Матрена.

Щастє се не є про мене!

Се розумів серце, а навчити

Го годї є. При тихій скибі вік

Зживати, се би була смерть моя.

Я мушу сонця світлого гледіти,

Я мушу бурь шукати, і з вірлом

Високо по над хмари возноситись,

Високо!... О, така дитина твоя

Удала ся, мій батьку! О, така,
Она вродила ся!... Не упускай же
Таке страшне жало її у серце
Невинне за таку свою уроду!

Искра.

Я знаю честь лиш та закон!

Матрена.

Не рви,

Не відривай мене від свого серця,
Мій батьку!

Искра.

Ти сама ся відорвала.

Нехай! — тебе я від тепер не знаю
Уже! — любов та моя службі і
Цареві, крім Бога. Піду на
Могилу твої мами; була се
Поправедна душа!... та нічогісько
Она ми не лишила у світочку,
Як милу свою пам'ять!... От і буде
Она мені живою ся здавати,
Коли живу во мертвих опівати
Мині ся довело! (Відходить поволи).

Матрена (біжить за ним).

Ох батьку! батьку!

Не йди! благослови! — мій бадечку!

Не чує мя, пішов! (До Мазепи).

Година ся

Є свідком моєї любови, Мазепо!

Її ти не забудь!... (Ховає тварь у долоні).

Ох, нене-ж моя!...

(Іде поволи 'д зеркальним дверем).

Мазепа.

Матрено!

Матрена.

Ох, тяжкий проклон батьківський!

Тяжкий, тяжкий!...

Мазепа.

Не побивай ся так!

Ходи сюда! в чоло тя поцілую,

Перехрещу! відваги добери!
Колиску ту діточу треба вже
Спалити! — нас ме слава колисати,
Як буря сине море. — Глянь на мене!
На мене подиви ся карими
Очима!

Матрена.

Сеї ночі снила ся
Мені обручка золота —

Мазепа.

Діправди?

На твоєму чолі?

Матрена.

Снила як

Ті зорі вічні! Я знов ніби то
Собі велично стою так!... а всі
Мені десь так і клонють ся!... Ірти
Недобрі всі замовки — „кряля!“ — все
Шептало доокола; навіть батько
Прийшов і ся вклонив мині!

Мазепа.

Тобі

Так сніло ся?

Матрена.

Так сніло ся; корона

Заглажуєть усе!... Ти видиш і,
Мій славний гетьмане? — Що був Ліщинський?
Лиш шляхтич!

Мазепа.

Ти мариш.

Матрена.

За твійов я

Іду зорев, за твійов!...

Мазепа.

Ти дитина

Ще моя нерозумна.

Матрена (обнімаючи го).

Роскіш моя

На твоїм серденьку, ти мій королю!...

На віки забуваю прокляте
Батьківське! ти мене лиш не забудь,
І свого діла пазь! (Іде в зерькальні двері).

Одинацятий вихід.

Мазепа сам, а зараз вітак Орлик.

Мазепа.

Се хочу я! (Дзвонить).

І се до него колеть, красний мій

Ти демоне! — Корона? — се і моє

Є готло. (Орлик уходить).

Що нового є сьогодні?

Орлик.

Полковник Булавин від Дону тут.

Мазепа.

Да тайма і під вартов?

Орлик.

Те і те.

Мазепа.

Я поговорю з ним.

Орлик.

І Лях оден,

Казимірко Солданський, післаний

Від шведівського короля, від Карля.

Мазепа.

По тиху лиш, по тиху! подвоїти

Варти — острожно лиш! — У минї серце

Так збило!... О, я дурень, що я є!...

І в очи зрадї глянути бою ся.

Орлик.

Полковник?

Мазепа.

Най увійде.

Орлик.

А той другий?

Мазепа.

Як? — другий той? — котрий?

Орлик.

А Лях той, пане?

Мазепа.

І він, і він, я претці-ж вже казав;
А хоть і не казав бих був — про ві-що
Питати по дурному так, коли
Само ся розуміє?

Орлик.

То-ж іду!

Мазепа.

Уперед всі варті зревідувати,
І розказ дати, би нікого — чуєш?
Нікого тут не припустили, ні
Апостола, ні Галагіна, ні
Нікого! (Орлик пріч).

Ми і є і будемо

Марів наших раби. — Та кров горяча,
Що нами в'на владіє, що по ночах
Такі чудні нам тумани пускає,
Є також мати всего того, що
І днина творить на-яві, і що
Гісторія уповідає. — Бо
У глібини душі у нас мешкає
Несамовитий примус, пруд якийсь,
А ті сонні мари не є нічо' білш,
Як той лелій-подуй-цісланець від
Владичества єго. — Той пруд, той примус
У собі гамувати — уважають
За чоловіцтво декотрі, за свою
Повинність, за величність, честь і славу.
О-так усі они вбивають ту
Найліпшу свою силу, бо й оден
Не добре відваги, добровіль
Отого пруду слухати, що 'му
Сама природа уложила в душу.
О нерозумні всі! — Хто разом з вітром
Пускає свій байдак, той борше стане

У свої пристани! Лиш та одна
Непогамована і вольна сила
Величність вигріває. І коли-ж
Біжуть світи за своїм покотом,
Чому-ж не мала би іти й душа
За своїм, вольна наша та душа?
Бо буря, хоть і віхорить і тре
Усе, то также все і оживляє.
Для чого-ж моя сила свіжа все
І молода тримаєть ся? — бо я,
Вже зза́-годі відверг підпéрала
Ті штучні, що калік ще гіршими
Каліками в'ни роблять; бо ззагоді
Я серцу і відвазі волю дав,
Бо на степу широкім сего світа
Мині лиш волі комонь до вподоби
Припав. — А був багатий вік мій з роду,
То хай ним буде й далі, бо й тепер ще,
На мою старість, молода любов
Скрашає несповітов і красою!
Она-ж і є, що до великих діл
Нагонить мою душу, і рости
Ще мушу я, рости, і без устанку
В гору ще виростати! — бо котре-ж
І діло би не було варто тої
Її любви? котре? — Одним-одна
Лиш надгорода можеть по ціні і
Надгородити, та одна, що і
У сніх я моїх вижу: золота
Обмана та, що наче то чарами
Чарує мою думу, та прикмета
Цілого мого віку, пристань та
Одна, що годна є в'на мої сили
І слави: України золотий
Обруч! — Да він далекий! лиш як в хмарі
Єго я довижаю! годі ще
До него приступити, і дорога
Туда не втоптана... але нехай!
В правець, у плав, ти степу дикий коню!
Аж доки не складу на скрань її корону!

Дванацїтий вихід.

Булавин і Мазепа.

Булавин.

Щасть Боже, славний гетьмане, а в-трое
Щасть Боже ти, коли послухавш
Ти моїх речей!

Мазепа.

Ви втекли ся смерти,
Полковнику, а то за бунт —

Булавин.

О минї

Нема тут бесїди; я є найнищий
У народї. Да я прийшов сповїсти
Єго гадки ти.

Мазепа.

Говорїть!

Булавин.

Говорю.

Ми, доньскі козаки, степів сини,
Були колись союзники с царем
Московським. — Через хитрість же его
Чим раз то бїльше потеряли ми
Батьківськїї права ті давнї наші,
І так, що на останку ми уздрїлись
Під корогвами їх. Але усе ще
Від дани та від инших тягарів,
Що Моста та стара під ними гнет ся,
Ми були вільні, і лиш до набору
Войскового ми мали обовязок,
І що їх канцелярія наборна
Велїла нам, то наші станові
З охотов достарчали їм.

Мазепа.

На стїлько-ж

І ми в царському обовязку є;
Але про тоє дани в нас нема,
Нї инших тягарів.

Булавин.

Да від коли

Ступив Петро на трон російський і
Чужі звичаї силов накидати
На нарід свій начав, тогди і ми
Покмітили, що та єго зухвалість
І нам під бік ся підсуває, й то
Чим раз то блище. Много Москалїв
Втекло о-перед самовільством тим
Єго до нас в степи, і ми приймили
Пригістно побіжан тих. Це-ж бо було
Московському цареві не у лад;
Він поселає Долгорукого
На вольне наше побереіже з війском;
Сей нападá на наші курені,
Нам забирає наші пасовиска,
Нас безчестить о-перед наших гостей,
А їх волочить вязаних в Москвú.
Але-ж не козакова бо удача
Терпіть таку зневагу. Вхопились
За зброю ми! гуляли вороні!
А синий Дон туряв московські трупи
У Чорне море аж, половикам
На здобич!

Мазепа.

Далі!

Булавин.

Сама же бо ми

Не годни походити ворога
Такого сильного. — Ти, гетьмане,
Ти маєш силу, ти подай нам руку
До помочи, до волі! Шведівський
Король ся ближить; се случай, якого
Не буде борзо вже. Червоним жаром
Аліє небо, віхи гонять ся
По мижи зорями: Се Господь знак
Дає, що ближить ся, що недалеко
Вже воля народів окованих.
Розвий ту славу корогву козачу!

І скрізь, від Волги аж до того Бугу,
Хай вдарить мста за волі псю наругу!

Мазепа.

І відки-ж та така відвага в тебе,
Так з гетьманом царським це говорити?

Булавин.

Вже тайні вісти ходя о великих
Укладах —

Мазепа.

Милиш ся, ти зміннику!

(Іде 'д застоні і волає).

Ге, варта! — (варта уходить).

Сего в кайдані і в катуш
Завести!

Булавин.

Може-ж бути!? — не подобно!

Мазепа.

У добрих сьє руках ми, братіку!
Таких шибайголов я бою ся.

Булавин.

Негіднику! безпеки твої ради —

Мазепа.

Абе-сь не вірив від теперь пустим
Байкам! — Уперед приконай ся, а
Вітак за діло аж бери ся! — Преч,
У катуш з ним!

Булавин.

О, мсти, отеччино

Ти моя нещаслива!... Аж тепер

Нехай тя ураган поганий у

Снігах на віки вічні похоронить!

Послідная надежда твоя прічна:

Дзвони-ж тепер в кайдан раба во віки вічні!

(Пріч з вартов).

Тринацятий вихід.

Мазепа. Зараз вітак Орлик і Казимір.

Мазепа (дзвонить).

Вогонь та жар та крику на всю губу:
О-так та молодіж летить усіди в згубу!

Орлик (на дверех).

Чи можна?

Мазепа.

Лях!

Орлик.

Є туг, ласкавий пане!

(Казимір у ляцкі ноши уходить. Орлик пріч).

Мазепа.

Що-ж вас до нас?

Казимір.

Уклін від Станіслава,

Від шведівського короля посольство.

Мазепа.

Мині оно дивне; від ворога?

Мині?

Казимір.

Они-ж би бо не ворогом

Вас раді повитати.

Мазепа.

Що ви се

Говорите? — Хйба вже Буг забули?

Я думав би, що мої козакн

Повинні в ліпші памяти би бути.

Казимір.

Ми знаємо, й відвагу ми чтимо,

А то є власне то, що дало нашим

Князям понуку, друга з ворога

Зробити.

Мазепа.

Не абияка се гадка,

Єй Богy!

Казимір.

Орлик дав пізнати нам,
Що ви би не від того, в злагоду
З князями стати.

Мазепа.

Хитра голова,

Той писарь мій — га-га! — а може вже
І прицінив, і вже й ключі післав,
Від сего Батурина вам? — Коли
Вам воля, з моїм писарем зайти
У уговори, то єго вам зараз
Покличу!

Казимір.

Воля ваша розказати,
То я в сей час умовкну.

Мазепа.

Говорить! й он і єс! —
Лиш сміливо! — бо я не таю ся,
Що шведівського того короля
За славного богатиря тримаю,
Як рідко ще кого.

Казимір.

А королі

Союзники то само й вас. Давно вже
О ваші превідважні думці вість
Донесла ся до них. А вашу себність
Пребогатирську вже пізнали й сами.

Мазепа.

Похвалу нужди ради дуже я
Ненавижу —

Казимір.

Даруйте! я казав лиш

Про вість, про покліч, а та часто вінь
Ошуклива. Але най далі кажу,
О віщо ходить річ. — В нас чутка була,
Що є ви чоловік пребистрого
Розуму і дару, і не на те
Похожі, самовільству бить поклони;
Ба навіть казано, що ваша гадка

Сягаєть вище, як вас до тепер!
Судьба та воздвигла.

Мазепа.

Сягаєть вище!

Се річ, ниначе у казках розправа
О тридевяті землі! — Але далі!
Балакайте! — мині подобалась
Та ваша казочка! — най далі вас
Ваш кінь-віщун несесть і ми покаже
Ту тридевять землю.

Казимір.

І король

То Кароль каже, що у сему ділі
Лиш о ціну річ ходить.

Мазепа.

Се бо й щось!

Ціна! се є що й є! — Я є на продаж,
А Україна мій базарь, а гарний!
Хто дібе, той і прибе!

Казимір.

Буг уже

Переступили Шведи. В друге се
Король їх в Росії уже; гадає
Вірлам там другу Нарву справити.

Мазепа.

Ба ліпше оповіжете ми від разу
Всі пляни Кароля, аби я міг
Рапортувать їх в Москву.

Казимір.

Хоть бих я —

Се навіть і хотів, то годі, бо
Король ніколи на папери пляни
Не пише. А війні сї наваг дати —
У вас стоїть.

Мазепа.

У мене?

Казимір.

Обіцяйте

Нам приятельство й поміч, дайте нам

Ваш Батурин у застав, а король
Від разу приведе все своє військо
До вас, і з козаками вольними
Під Московов станеть.

Мазепа.

А вітак? вітак?

Казимір.

Ви двацять тисяч ваших козаків
До Шведа поведіт —

Мазепа.

Ціна-ж? ціна?

Казимір.

Цінов є воля всеї України,
А гетьманови корона.

Мазепа (дзвонить і похожує).

У конех

Любуєте?

Казимір.

І як ще!... але що-ж —

(Орлик уходить).

Мазепа.

По всіх стайнях Ляха ми провести,
А що найкращий кінь, котрий 'му буде
Подобатись — его! — але нехай же
Й чим борше відси ним змикає!

Казимір.

А

З яким відвітом?

Мазепа.

Короям поклін мій!

Я важу годовойов, і заліг
Від них я хочу мати, що не даром
Ї важу! - Батурин знов дати не
Подібно, як се діло ще стоїть.

Король бо можесть ще намислитись;
У него се є фрашки, в мене вік.

Заліг! беспечний застав! — Най мині

Повірить ся, та сам до мене прийде,
Без війська.

Казимір.

Неподібно!

Мазепа.

Я ще й сам

Важкую про тепер; це буде все
Ще від часу залежати. Одна
Велика битва і удатна — то
Усе переиначить може. — Двацять
Аж тисяч? — і одну до віроломства
Є годі наклонити! — Ач я й сам ще
З гадками гоню ся? — бо вірність має
У кождім серци свого ангеля
Хранителя¹⁾. (Тарабайи. Гомон).

А чуй! — там що такого?

Але надію добру все таки

Не тратьмо ще, мій Ляше!

(Орлик і Казимір у право пріч).

Що за рейвах?

Шаблі бриня! (Іде до заслони).

Се хто ся тут всадив?

Варти же-ж мають острый розказ —

(Відгортає заслону; жовняри на колінках).

Га

Чого так беть ся грішне серце?.. Як
Нї пізно — — це сам царь!

Чотирнацїтий вихід.

Петро. Два адютанти. Мазепа. Два карлики. Два козаки.

Петро.

Нераний гість.

Се була раз їзда!

Мазепа.

Коліна гну

О-перед моїм паном і царем!

¹⁾ Перв. Заступника.

Петро
Не так! — Полковник Муравєв Петро
Се їде с пізна, і до гетьмана
До свого повернув на чарь вина.

(Мазепа дає знак козакам, они відходя).

Петро (показує на карлики).
Тривайте хвильку! — Шведик мій малий,
І Турчин жвавий мій — їм висхло в горлі,
Їзда їх упалила. — Стійте тихо,
Нї руш! — так царь велить.

(Козаки унося золоті кубки на блюдах).

Татарського

Вина не пє Москаль; я хочу меду
Тутешнього! (Мазепа дає знак, козаки пріч).

Мазепа.

Чи смію?

Петро.

Їду далі!

Велике царство Бог нам дав у руки;
Зза днини не встигаю 'го об'їхати,
Тож мушу позичати у ночі.
Тих дний віка нам мало дано, а
Найменше нам, князям!

(Козаки уносять на блюдах золоті збани і кубки).

Уперед сим

Тут моїм мальчикам! — они мині
Прилипли дуже до душі! — мій Шведик
Учистить куб як раз! се не король
Той Кароль. — Випий-же! -- а Туркови
Лиши на дні хоть капельку! Усе
Учистив сам? — сердешний музулман
С підліб'я дивить ся! — Я все 'му ще
З гаремом у довзі, хоть і післав
Давно вже до Лапончиків по рівень
'Му красавиці! — А тепер ще й мід
Пропав 'му! — Га га га! — Вон, ураги!

А п'яний Швед нехай проспить похміле
У моїм шабраці!

(Карлики вибігають пріч. Бере збан).

А що коноплі?

Мазепа.

Стараюсь, кілька можу, щоб велись.

Петро.

Старайтеся! присилуйте ваш степ!

Я буряну не терплю! Люде, та

Ріля! — Здоров Мазепо! (Пе і сідає)

Батурин

Достатком має всего?

Мазепа,

Має, пане.

Петро.

Гармат?

Мазепа.

До сто.

Петро.

Досить! — Я се питаю

Про всяк случай; бо Кароль має часом

Дивнії забаги: хто може знати,

Чи тут не трісне ним?

(Встає і припідіскує Мазепу по плечу).

З вас, гетьмане,

Доволен зовсім я. Допомогли

Ми вірно й на Татарина й на Шведа!

Ми разом ходимо оце до школи

У молодого короля.

Мазепа.

Козацтво

Привикло бити ся і походити

С царем у купі.

Петро.

Да на сему ще

Не доста! — бій, побіда, все минає,

Неначе то похміле; душі, душі

Нас муся таблі споювати! — Ви

Се добре знаєте, що я сокирник
Є простий; з остров бардов і пилюю
Я беру ся за діло, і у поті
Чола свого працюю. Так се було
У Сардамі, і так оно й тепер!
Там корабель лежав на лігари,
А тут велике царство: я 'го рублю,
І тешу і оглажую, як вмію.

Мазепа.

Га! дивлячись на тебе, царю — о
Який же-ж я малий! — як то велично
Є паном бути, все ділати, все
Творити!... Ми у слід за твоїм щастем!

Петро.

Гм — ще не зовсім; нагадай си Дон.
О, бунтівництвом вієть ще увезьде
По диких сих степах! — Скажи мині,
Як може стякнути мині рука
По через всі пущі неміряні
Отці? — і як я можу сей народ,
Шибкий неначе хмара, ймити у
Зелізну мою жменю, би поставить
У моє сонце 'го? — зелізного
Тут права треба, аби кождий чув ся
Держителем держави.

Мазепа.

Ти кліпнув лиш,

А степ цілий, як є, у зброї став.

Петро.

Мазепо, слухай же! — Ти здібний є
Порозуміть і вищі речі: то-ж
Допомагай ми вірно в моїм ділі!
Вся Россія жертвує й кров і гроші,
Уся! і то не мало, бо війна
Богато потребує, дуже, дуже
Богато! і податків, і рекрут:
Для того то і козаки, і ви
Не смієте ся довше відперати
Від мого розказу, не смієте

Гніздити ся, знай ті сзавільні оси,
По земниках та слободах! — о, ні!
Я мушу гóлови мочи усеї
Лічити! мушу! всі! і то не лиш
Лічити, але з них і гроші бити!
По шістьдесять копеекв має кожний
Козак мині платити від тепер!
У ці тяжкі рази я приневолен
І з степу бити гріш. — У твоім же
Старунку буде, би податок сей
Новий у народа не вшав в ненависть,
Але би кожний жертву приносив
По добрі воли.

Мазепа.

Я аж постиваю,
Пресвітлий пане! — Да посивівше
У ваші службі, чую ся повинен
Вас перестеречи —

Петро.

Ти? — га!

Мазепа (до себе).
Хороше!

Сідаю на коня, а він ми стримінь
Тримає!

Петро.

Ти мовчиш?

Мазепа.

Простіть! — але —

Ваш розказ — за важкий! — Я мушу в перед
Розміркувати ся — (до себе).

Дражнити-му

Єго в одно, аби тим дуще впер ся
На своїм! — А тепер же знов налицман
Превірного слуги —

Петро.

Се, гетьмане,

Є воля моя! і ти знаєш, що
Як ті закони вічні всі світи
У свої силі держуть, так она,

Все моє царство, від повірника,
Та аж до мірника землі.

Мазепа.

Се може

Цілий народ рунути. Він бо так
Завзято давних своїх установ
Тримаєть ся, як ті єго степи
Від поконвіку все однакі є
Собі. — Глібоко в земнику козацькім
Горить святий і давний каганець
О-перед образами: він є образ
Закона народної установи,
Благословенний образ старини
Благословящої. О, не гаси
Той каганець, мій пане! — бо хто знає,
Що в потемку ся стати може.

Петро.

То

Що схочу! Я 'го, я 'го загашу!
Хто зіпре ми?

Мазепа.

Премудрість твоя власна.

Бо зрада поравь ся приязно
По-всюду; можна-ж знати, чи на клик твій
Вітак зійшли би ся ті тисячі
Усі?

Петро.

Що? — бунт!

Мазепа.

Вже ходя пошепці

То там то тут, по Дону і по Бугу;
Ми вольний є народ, хоть се і твій
Орев на наших корогах.

Петро.

(Лютий до краю, тягне шаблю).

Стреліцкі

Ви голови! Мене свербить рука!
Криви! криви, аж доки зрада в нї
Не втоне!

Мазепа.

То-же само й малконтенти
Шепóторять.

Петро.

А ти-ж їх не приборкаш?
Да що і говорить, коли я вижу
Упертість на самім тобі! — Се приклад
Непогамованого самовільства
О-того вашого — (Торгає го за бороду).

В огонь є проклятов
Сев бородов! — у моім царстві ї
Не хочу видіти! — Я — (Ловить за шаблю).

Адютанти.

Зрада!

Мазепа.

(Тягне шаблю, мече ї пріч, а сам уклякає).

Ти

Прости мя, світлий царю! — за тупа
Ще бритва ся, аби її обтяти;
Здатніща дасть колись ся пошукати!

Петро.

Устань! — ви вон! — У мині кров аж грає,
Коли завітрю де лиш духа тої
Змиї, що на освіту ся она
Знімає! — Да то мід усе! — Але
Я випив я єго, отак і волю
Я вашу випю аж до дна, а збан
Розібю на черепа! — Так, як кажу:
Податок і рекрути! а за день
Чотиринацїть всі козацькі полки
Під Могилевом і під Мінськом!

Мазепа.

Як

Тя воля.

Петро.

Ще сердитий єсь на мене,
Мій гетьмане? — ну, ну, нічо' не бій ся!
Ми в'ба ще на старім! на тебе зовсім

Я віру покладаю; ти мині
Желаш гаразду, що ти мене
Перестеріг. Але я звик усїгди
Ходити своїм ладом; знає світ се.
А як по слободах за голосно
Би пискували, то лиш стрелїцїв
Їм пригадай, старий, і тую ніч!
Московський царь живе, і катів міч!

(Іде з адютантами. Мазепа хоче 'го провожати, але на знак царя
вертає ся).

Мазепа.

За бороду мя микать! — обійтись
Зо мнов, як з батраком якимсь, зо мнов,
Козацьким гетьманом! — Се не пропаде!

(Дзвонить. Орлик уходить).

Солданський най увійде! (Орлик прїч).

Це остроги!

Тепер мій кінь летить — простора 'му дорога!

(Заслона скочуєсь).

ДРУГИЙ ВИВІД.

Подря: тимчасова лісова куліса.

Перший вихід.

Трубні мисливські. Казимір, Мазепа убраний по мисливськи, с писмом у руках.

Мазепа.

Тепер нас тут лиш два. Усі мисливці
Мотнули ся у той бік. Я-ж полюю
На ліпшу звірь, як се кому ся видить!
Що-ж маєте казати?

Казимір.

Що король

Уже під Могилевом став. Єго
Переказ є квапний. Тепер же звольте
Нам освідчитись ясно і ретенно.
Бо чи 'му рушити під Москву, чи
Звернуть на Україну, се від вас
Залежить. Зважте ся тепер, чи сяк,
Чи так.

Мазепа.

Що-ж важить же король, на примір?
В найгіршім разі військо! Я-ж добро бо
І голов! — То-ж мині не візьме за-зле,
Що намірковуюсь. Да се не моя
Натура! — В мене вік — лиш играшка,
А грать відважно — це охить моя!
Я на найвищу карту все кладу!

Казимір.

Яка-ж нам відповідь?

Мазепа.
(Обзираєть ся, вітак подає письмо).

Отце письмо.

До короля: але єму самому
У руки! — чуєте? — А осторожно,
Як може бути лиш!

Казимір.
Не бійте ся!

Мазепа.

А що в письмі стоїть, то можете
І устне потвердити, а то так:
Коли ся справить северинськими
Лісами к' полудню на Україну:
То я готів 'му двацїть тисяч кінних
Там привести, до того Стародуб
І Батурин і Ромно і з усім
В них запасом віддать 'му, і увесьь
Народ по Дон аж збунтувать. Але
Цїна така: держава самостійна,
Без опікуньства Москаля, або
Ляха!

Казимір.

Я знаю, що єму угодно
Так буде.

Мазепа.

О, не за абї-за-що
Я важусь дати Шведови ратівлю,
А волї ради України, що
Она за чужинці лиш свою кров
Святую проливає: ба за ту
Варшаву, ба за Москву. — Ви є Лях, —
А я козак: але озьмімо лиш
Ми право кожного с цих народів
На праведну вагу: зелений степ,
Що нас годує як дитину мати,
Не знає пана окрім нас: а ми-ж
Би мали бути негідним ворогом
Єго? — О! — сли не се би, що-ж могло-б
Мене до того наклонить, абн

Беспеку й честь за небеспеку важить?
Не стою у царські я ласці? — не
Здобя вго мя ордери, не є я
Завідця сего краю, й воєвод
Їго, обсіпаний усяков славов?
Що-ж би могло мене, судїт ви сами,
До того наклонити, се усе
У море заситить, і с пристани
Беспечної у кияток, у бурю
Метати ся; если би не мета
Така велична, що до неї гоню
Отце? — если би не нова, велика
Держава, на усі держави славна?
А найгіднішому корона і державна!

К а з и м і р.

Яку-ж поруку матиме король,
Що 'го не лишите?

М а з е п а.

Га! щоб король

Тепер мя видїв так, як ти мя видиш,
Мій Ляше молодий, то він поруку
З очий би моїх вичитав; бо в нас
Обох однако серце бє, однакий
Палає жар у душах наших! Хто,
Хто, видївше святу ту половинь,
О зрадї думав би? — Але если
Ще душої поруки хочете,
То будьте нинї на пиру тїм, що
У замку я товаришам мисливським
Справляю! — Нинї хочу я усіх
Полковників козацьких упоїти
Вином, красов, величностей, аби
Як раз усі в'ни присягли до мої
Святої корогви. — Як се уздриш ти,
Тогди їди до твого ти пана,
І уповїж єму, що є Мазепа в станї! (Прїч).

Другий вихід.

Казимір сам, вітак Лодоїска.

Казимір.

Сердитий він чогось на мене! — Да —
Я важусь і на гнів, аби
Свій обов'язок сповнить лиш. А претці
Повеліває серце ми, старатись
О ласку і любов его; бо хто-ж,
Як не оден лиш він подарувати
Ми годен то, чого то моє серце
Бажає вельми так!... О, Лодоїска!
У Батурині я найшов жемчуг
Такий премногоцінний, як душа
Моя! — і не гадаю відси ся
Вступити, доки не дістану 'го!
Ото й порука буде! — О! іде!...
Котрий то добрий ангіль ї веде?

Лодоїска.

(Убрана по мисливськи, надходить з лівого боку).

Шукаю батька, бо набіг післанець —
Ох лишенько! — се ви?

Казимір.

О, претці раз
Той поїзд приостав ся! — Мушу я
Тепер тобі сказати, що тяжить
На моім серденьку. — На округи
Святого ліса тиша, світ вечерний
Всі дебри подунув. Ту суморок,
Над нами вічна світлість; ту чувство
Солодке, там корони золоті!
В таких святім окрузі би любов,
Хотіла вічне мешкати, й если
Она би ту мовчала, то й во віки
Она німа!

Лодоїска.

Я бою ся! ми ту
Сами, а як вовки понадбігали-б —

Казимір.
Я прожену.

Лодоіска.

Мене шукатиме
Мій батько — а Матрена лаяти —

Казимір.
Она не має права!

Лодоіска.

А вітак

Знов поїзд —

Казимір.

Він отам припочиває.

Лодоіска.

Ту страшно так! — як з другими тебе

Я виджу, то я тішу ся, що ти

Є кращий над усі, да так, самого

Тебе як виджу, то я бою ся

Від тебе!

Казимір.

То ти так мя любиш?

Лодоіска.

Я-ж

Хиба не слухаю тебе? — і гойдять

Даю ся в зільнику, де бжолі ті

Недобрі все понад чолом мині

Гудуть, і в пилочку с тобою граюсь,

І шах тобі даю жовнярами

О-тими костьяними, але все то,

Як батько та Матрена є; а тут

Самі ми серед ліса.

Казимір.

Я не є

Опришок, я лиш прошу! В вашого

Порога я просатарем стояв

Оногди! твоя щедрість надарила

Мене, твій голосочок мило так

Припав до мого слуху був тогди,
Як той дзвоник вечерний в церковці
Далекі. Від тогди ти образом
Святим для мене стала, а о-перед
Тим образом горить се моє серце,
Як тиха свічечка.

Лодоіска.
Нехай ї так!

Нехай та свічечка горить тихонько,
А не палає!

Казимір.
Прехороша ти!
Уздріло око рожу степову,
Рука ї хоче рвати!

Лодоіска.
О, недобра
Рука та!

Казимір.
Я тя люблю, Лодоіско!

Лодоіска.
О, Боже мій! (Закриваєть ся).

Казимір.
Ти будеш моя!

Лодоіска.
Так

І сон мині казав.

Казимір.
Любов помістя
Для тебе найде... моє серденько!
О, моя доле ти! ходи зо мною!
Будь мойов ти на віки!

Лодоіска.
Йти є тобою...
Що-ж батько би казав? він день за днем
Усе хмарніщий; тільки того й є,
Що я розважу го.

Казимір.
Або-ж Матрена? —

Лодоїска.

Матрена свойов палкостев ще гірше
Турбує 'го. — С тобою... навіть не
Питаєш, чи я хочу...

Казимір.

Ти мене

Боїш ся!

Лодоїска.

Бою ся тебе я часом,
Але не так, як батька, або як
Матрени, або иншого кого;
Але тебе я бою ся, як смерті
Солодкої. Хто в сонце дивить ся,
То тому і мрії єго просвітлі
Увезьде привижають ся. Чи сонце
Палає, чи ті зіроньки леліють,
Увезьде твої очі зеркалають!

Казимір.

І ти ще ся нагадуєш?

Лодоїска.

Я твоя!

О, як священно ліс понадомною
Шумить... (Уклякає).

Святий ти, о, благослови ни!... (Встає).

Тепер я твоя, друже мій єдиний!

Тепер уже нічого не бою ся:

До твого серденька во вік віков горну ся!

Казимір.

Ти моя! — що-ж тепер та Україна скаже,
Що ї найкраща доч приймила знамя ляше!

(Обнімають ся).

Третий вихід.

Мазепа. Ті що перше.

Мазепа.

І ще одно! — Га, що я вижу тут!?

Ти, Лодоіско, ти, дитино моя?

Та моя рожа? — що се?

Лодоіска.

О, прости

Мене, мій батечку!

Мазепа.

Правдай ся, ти

Післанче шведзький, ти...

Казимір.

З раднов душев,

Да що тут много і правдати ся

Мині? — доньку я вашу люблю — от

І все!

Лодоіска.

Се так є, батьку; серденько

Нам віщувало, що оно так прийде!

Бо фіялки і теплий вітер є

Післанці від весни, ще нім она

Сама пригостить! — Так і в наше серце

Весна війнула, нім ще ми гаразд

І стямились!...

Мазепа.

О, доню, батька ти

Покинути вже думаєш? — гадаєш,

Що він тебе не любить про тото

Уже; що він неначе характерник

Який, над чорними усе ділами

Роздумує, тобов вже не питавше?

О, ні! — Ти все і все єго найкраща

Утіха! — і мині тогди лиш добре,

Як ти при мині є!

Лодоіска.

Що ти мя любиш,

Я тому вірю; бо і хто-ж би мав

Любить дитину свою рідну, як

Не батько? — Цего докажи, і нас

Благослови!

Мазепа.

Мині невчасова

Любов твоя здаєть ся.

Казимір.

Будьте певні,
Що слюби нас святі і праведні
Вінчають.

Мазепа.

Той вінець за борзо ще
Уплетений.

Лодоїска.

Да квіти до його
С самого раю взяті.

Мазепа.

Най до серця
Пригорну тя, дитино моя! — Тя
Щастливов видіти — се був би лік
На много мого серця ран!... Да що-ж
Є щасте? Хто за него ручить? — Нам
Лиш тільки з него є, що тїнь єго;
Ту тїнь нам і ловити, доки ще
Не щезне! — Вам не хочу я сперати,
Хиба бих мусїв. Але — молодий
Ти Ляше, ти великий скарб се правиш:
Гетьманскую доньку, а може ще...
Да що я се?... Тепер скажи мині,
Яке у тебе право, правити
У мене найдороще?

Казимір.

Моє право
Любов горяча й вірна, і за це
Побожу! Ще додам, що я старого
Шляхоцького є роду, й свої добра
Я маю на Волиню.

Мазепа.

Вам Солданський
Порекло?

Казимір.

Так, але не від давно!
Бо пан оден бездітний, і старого
Шляхоцтва, мя приймив за сина. Мій
Отець ще молодий помер, а мати

Моя, се була друга вже сопруга
Его, і також борзо в'на за ним
Померла. — Що его сопруга перша
Жиє ще, що на пущу в'на пішла,
І що тайний якийсь припадок щастя
Усего дому нашого знівечив —
Се чув не раз я. Але до тепер
Ніхто ще не хотів ту тайну ми
Відкрити.

Мазепа.

Як ся батько називав,
І рід, котрого ти?

Казимір.

Мій батько був

Сапега —

Мазепа (стрепенувшись).

Воевода люблинський?

Казимір.

Так є.

Лодоїска.

О, Боже мій! що батькови?

Мазепа.

Пріч від дітини мої!

Казимір.

Чо-ж?

Мазепа.

Недоле!

Сюда, дочко! бо то пекельний дух
Сягає за тобов! — сюда! — ще доки
У руки 'му не впала!

Лодоїска.

Змилуй ся,

О, батьку! — не дивись так грізно! — Се
Блаженний дух!

Мазепа.

Если ще батька любиш,
То пріч від него! — Від Сапегів нам

Нещастя сподівати ся! — Ще давна
Зневага не заглажена!

Казимір.

Яка?

Це загадка для мене!

Мазепа.

Що твій кінь

Змогає, умикай! — забудь, де шлях
У Батурин! — Доньки мої рука
Не для Сапєги!

Казимір.

І яка-ж перегорода

Є мому щастю? — хоть отце най знаю!

Мазепа.

Ще бувше молодцем, я пажем був
На королєвському дворі в Варшаві.
Усїгди веселий, гулящий всїгди,
Минї при грї, банкетї, челяди
Хороші вік минав, як карневаль
Який, як мід солодкий! — Ту уздрів
Я челядину, зовсім не таку,
Як друга челядь була. Полиск той,
Що до тогди манив мене, здавався
Минї сухов позлітков быть лиш, бо
У неї на чолї сняла зоря
Величества, а у очех повага
Цариці, що мя силов непоятов
До себе причаровувала, в сні
І на яві. — „Отце недоля твоя“,
У минї обїзвало ся — „се демон
Чудесний, та не твій, хоть кращий, ніж
Уся краса, що в світлости в'на світа
Красуєть ся!“ — Погасла веселість
Уся, що доси в минї пламенилась,
І вся краса до-окола! — і як
Огнений образ в вічні темряві,
О-так она минї здавала ся,
Минї явила ся, і та душа
Моя ленула в висоту, як той

Орев в рожеву світлість магнетичну
Летить не в свої волі! — Нещастлива
Жоно ти! — Мужем твоїм невидячим
Зневажена! — Ти чудо тайне у
Природі, від нікого не поняте!
Від всіх за-ніщо-важене! — Горяча,
О, прегорячая любов імилась
І запалала в молодецькій серци
Моїм!... Всі чудотворнії ікони
Святої во женах і мучениць
В небесних ободах — оперед мойов
Душею у оден пречистий образ
Сточили ся, а ним — ним була — ти!...

К а з и м і р.

О, Лодоіско!... Хто о-так любив,
Чи-ж може той любов ту нашу чисту
Не розуміти?...

М а з е п а.

Так то я до неї,

Пренещастливої, а всего щастя,
Що тільки є на світі, найвартніщою,
І зближив ся. Она тогди ласкаво
До мене приклонила своє око!
Задумав я ї виратувати,
Задумав вирвати її з неволі
Негідної; аж тут она й припала
З неслиханов любовю ми до серця!
Тогди уже усі плоти як раз
Упали! „Пріч з мурів цих!“ крикнув я
Над небеса щасливий, — „пріч з отцеї
Неволі, де нам кожний камінь гріх наш
Нагадує тяжкий, хоть пресолодший
Від райских яблучок! — Летім туди,
Де вольний степ ніякого закону
Не пише і не знає, як хиба лиш
Дороги ясених зірь та обляків
Роспуть, та сили вічної тихі сміни!
О-там, як тая дика квіточка
У росах, хай любов та наша дика

Кохаєть ся!“ — Ми утекли; за нами
Прелютий мститель вслід, котрому зрада
Нас зрадила; уздогонив нас, і —
О, ганьбо! — перед народом усім —
Казав різками мя зневажити,
Вітак на дикого мене коня
Ужищем привязати. Свиснула
Нагайка, кінь скрутив ся, форкнув, і
Чкурнув остеклий гей би змий!... Там д'горі
Гулькнули зорі іскрами по над-
О-мною... я ся зажмурих... мині —
Мині здавало ся, що окаянный
Я дух який, котрим немилосерна
Покута та гиньбує по всевічнім
Просторі превогненними гарапи!...
І в жужмі тім здавало ся мині
Не раз, що це не я, але мій вік
Цілий, зачавше від колиски, та
До труни аж останної летить
У потиц стрімголов, привязаний
До свої дикости, як до коня
Неукого!...

Лодоіска.

А я усе отце

За байку уважала, бо самі
Не згадували ви ніколи; все
Від других чула лиш.

Мазепа.

Неначе та

Нечиста сила, кінь мя далі нїс;
Лїс смагав мя рісками, як кати
Страшного воеводи, да о много
Від него милостивший, бо лиш зорям
Показував ту ганьбу мою!... Аж
Тут взяла ся і та несамовита
Нічная дружина степу уже!
Погані сови стали ся на мене
Витріщувать відемськими очима
Страшними своїми; і з воздуха
Спускавсь орєв поволи кóчилом:

Пречорні ворони кружили хитро
І кранькали з радіщ, завітривше
Живого ще мерця! — Гадя і черва
Сипіла в буйрянах, а вовк сірий,
Сполошений копит ударом, вив
Скликаючи до купи братію
Свою з усіх яруг! — Аж тут уже
Й летить страшна їх лая, світячи
Очима, і криві прагнушая,
За здобичев дивнов: пів чоловіка,
А пів коня, неначе той кентавр
У казці!... Сум пресумний поберає
Ти верхівця! Ізїжила ся грива
І шерсть на нїм, він затрусив ся, і
Добувше тої сили, що не мав ї,
Перехітнувшє ся через засїк —
Уштрик у дикий лїс, що трохи нас
Охолодив і наші рани! — Стало
Свитати; а як той восток уже
Розжарив ся, добились до границі
Ми української. — Далеко гет
Десь заирзали там стада на паши;
Мій кїнь до них весело обїзвався;
Але жасний минї їх був приют!...
Жасна їх була мова, і грозні
Минї їх радощі!... Півмертвий я
Дивив ся на собори їх... хвостами
І гривами обвіяний, очима
Їх кришталевиими обглипаний, я думав,
Що я дістав ся між несамовиті,
Непевні духи пущ арабських!... Тут
І впав мій кїнь, я стратив пам'ять... а
Опам'ятавшє ся уздрів ся я
В козацькїм земнику, у щирім і
Предобродушнім братчиків обході...
Чуж чужинець у питомім народі!...

Лодоїска.

Ох, як страдали, батьку!... але наша
Любов —

Мазепа.

Проклята є проклоном моїм
Тогдашнім, і присяга моя ї
На віки перепоймує! — Бо я —
Страдавше тії муки о-такі,
Яких не чувано ще в цьому світі,
Прицяг ненависть вічну, й вічну месть
Я своєму кату в роди род! — Нещастну
Сопругу свою, чути, він прогнав
На пуцу, де ї слух пропав. Да син
Єго і з другого содружества
Живє ще, а той син є — ти!

Казимір.

О, горе!...

Лодоїска.

Прости 'го, батьку!

Мазепа.

Гет від него, кажу!

А ти змикай, племіннику Сапєги,
Бо в друге зашуміли ті різки
Зневаги!... Пріч, ти кажу! — а то буду
Ще думати, що духи мести ми
Подали тя у руки, й до коня
Тя скажу привязати, як твій батько
Мене, і тя різками скажу різать
О-перед народу!

Казимір.

Я цієї ганьби

Не чую; світ для мене заумер,
Бо пропасть межі мнов а моїм щастєм...
О, Лодоїско!...

Лодоїска.

Батьку мій! — Казимір!...

Мазепа (бере ї за руку).

Сюда! — 'Го з серця свого вирви, доню!
О нему думати толочить честь
Мою, і кожде слово, що до него
Говориш, є урза! — Завивають,

Вовки у-друге... страшно так!... Чи знов
Фостами вієте, і гривами
Стресаєте, ви комоньські мари?...
Проклятіє на всіх Сапег! — Ходи,
Дитино моя, най тя під кіреєв
Укрию свойов, бе-сь не виділа
Мари ті престрашні, що в мині кров
Стинають, ні отцего сина горя,
Що мої він доньці ще й про любов говорить!

(Обгортає Лодоіску кіреєв і тягне ї силув за собов).

Четвертий вихід.

Казимір, зараз вітак Горпина, ним не постережена, виступає з хаші.

К а з и м і р.

Чи-ж я се?... До окола грузь і персть

Усе! усе!... Який порожний світ!...

А як мя вабить вістря сугака

Отцего!... (Вихопує сугак).

Раз махнуть і вже по нї,

По ті сновидї, що мене манить,

Що нїби то жию я — (Напитує лист).

Га! а моя-ж

Повинність! — Ні! — у-перед сповню ї,

Вітак...

Г о р п и н а (виступає).

Не распучай! ходи за мнов!

К а з и м і р.

Ти хто?

Г о р п и н а.

Надїя твоя, добрий ангіль,

А не могила!

(Казимір іде за Горпинов, побоюючись).

З м і н а .

Подря: Велика світлиця в замку Батурині; на право і на ліво,
білше назад, два накриті столи; пишні мисливські снаряди по стї-
нах; на столах дорогі куби; зовсім в затилю маленька подря за-
слонена.

П'ятий вихід.

Матрена, Орлик.

Матрена.

Усе уже готове?

Орлик.

Як веліли.

То-ж нині будете перед всіма —

Матрена.

Ідуть уже! — ідіт! — га, Гордієнко!

(Орлик пріч).

Шестий вихід.

Матрена і Гордієнко.

Гордієнко.

Хай серни, та вовкя, та сайгаки
У супокою нині! — Я сюда
Прибіг, тебе побачити, княгине!
Бо хоть, як кажуть, Бог високо, царь
Далеко, і у Січи царь і Бог
Я сам оден: однако же нераз
Така дивна ми прийде гадка, би
Комусь ся поклонити вищому —
Від мене, але все — хоть вищому —
Але очем видимому! — Така
Хороша челядина, як би ти
Отце, нераз ми приважтять ся
Тогди, коли у Січи у кітли
Ударять довбуші, або коли
О виграних війнах роздумаюсь!
Тогди така сама, як ти, до мене
Всміхаєсь, і вінець ми подає,
І мя цілює... чорта тисяч! — це
Я сон лиш вповідаю ти!

Матрена.

Ай, ай!

Атаман Запорожців, що жінок
Цурають ся!...

Гордієнко.

Ба й Запорожець, видиш,
Не кам'яний! — на наших слободах
Хороших жіночок чимало! — Ми
Си їх рабуємо — да це так треба!
Бо на що-ж має руки чоловік?
Рабує вовк ягня, а половик
Голубку; так і козакови лиш
Тото є до вподоби, що відвагов
І силов видреть. —

Матрена.

Як? — Та-ж ви мене

Цим словом налякли!

Гордієнко.

Не бійтеся

Нічо'! — ви не такі як другі, вас
Я вижу лиш у божнику з святими!
Тиму я с часта приїжджав до вас
В Полтаву; бо вам руку цілювати,
З очий вичитувати вашу волю,
Дзвінкий вас голосочок слухати,
Отце здавалося мині вартніше,
Як зрабувати в бапі там якого
Цілий гарем! — У вас бих радився,
Коли не знаю що, і вас бих слухав
За кожде діло.

Матрена.

Я вас поважаю

За-яко сина степу, завжди
Звичайного та простодушного
Собі.

Гордієнко.

Тепер приїхав я до вас
По чисту правду, бо я манівці,
Та пошени, та коти у мішку
Не люблю і не розумію! — що
На умі, то й на губі! так у мене!
Да вперед: гетьмана ви любите?

Матрена.

Я люблю —

Гордієнко.

Доста! — десять коний з'їду,
Би це забути! — Да щоб навіть ви
Любили султана у Цариграді,
Або й царя у Москві — я обох би
За ліпших мав, як діськи є они,
Або минї здають ся! — Да нехай!
Ви любите Мазепу, він знов вас:
То-ж мусите ви також знати о
Єго тайних гадках, і чо' він нас
Усїх сюда скликає; о що же
Тут ходить?

Матрена.

О корону!

Гордієнко.

І для кого-ж?

Матрена.

Для него і — для мене.

Гордієнко.

І для тебе?

Матрена.

Так є.

Гордієнко.

Га! краля України!... гей!

Кітлами Січ скорняю! куренї
Нехай сїдлають конї! — вздовж Дніпра
У лет, а поклїч радісну нехай
Окличуть гарци наші по стенах,
Аж небо ся відозветь!

Матрена.

Краля, да

Для того лиш, що він король! — Минї-ж
Ви обіцяєте, що будете
З Мазеною стоять?

Гордієнко.

Однако, як

С тобов!

Матрена.

О, не тмю лиш! — Як же-ж? — Вам
Держава, вольна в собі, не значить
Нічо', де лиш козак панує, де
Чужий ся не втручає пан, у степ
Не угортаєть ся, знай у кірею,
А степові вірли не лічить за
Звірь ловчую корони?

Гордієнко.

О, нехай

Спробує лиш!

Матрена.

Ба вже і спробував!

Царь виписав податок, що 'го кождий
Платити має покотом.

Гордієнко.

Го-го!

Платити?

Матрена.

Можна-ж мати нам безпеку

На вас? — Мазепа, знаєте, зайшов
В уклади з Шведом. Нагле ближить ся
Король України, нараз наличман
Упаде, а наш нарід степовий
Враз з Шведами на свого ворога
Ударить. А заплата цего діла —
Корона!

Гордієнко.

Дякувать вам! На коня,
Та у степи! бо серце тріскає!...

Матрена.

Сьогодні найважніща справа тут
Заводить ся, а ви нас хочете
Покинути? — Ваш примір, Гордієнку!...
Сьогодні на отті малі там подри
Я хочу виступить ніби богиня
Отцего краю, і промовою
До штуки, що она зза ляцких ще
Часів ведеть ся, хочу настроїти
Усі гадки у лад оден, а ви —

Гордієнко.

Я їду! їду! — О, не гнівайтесь
На мене, моя крале! — і без подрі
Ви моя є богиня. Але я — ви
Я бунтівник не є, ей Богу, ні!
Вклонїт ся гетьману від мене — ви
'Го любите — нехай! — то й я старати
Ся буду, щоб 'го полюбить! — А скоро
Закличите, я прийду! — Будьте ми
Здорови!

Матрена.

Ваше серце чисте, вірне —

Гордієнко.

Здорови будьте! (Борзо пріч).

Матрена.

Серце в мині бєсь!

Палаю вся, неначе в лихоманці!
За золотов прикметов мя женеть!
То незвичайне, то велике діло
Мя пориває... да коли-ж бо серце
Так бєть ся в мині плохо!... Образ батька,
Рука єго простягнена огрозо,
Мя вві-сні переслїдує! тогди
З усїх пропаща я, з усїх сама я,
І постіль слїзоньками орошаю!

Семий вихід.

Мазєпа і Матрена.

Мазєпа.

Я передом поїхав від мисливих
Товаришів; усе так лагідне,
Як я велїв? — і банкет, подря?

Матрена.

Все.

Чого насупивсь так? — нема привіту
Для мене вже?

Мазепа.
Нехай тя поцілюю,
Дитино моя! — О, не гнівайся
На мене, на приятеля ти твого!
Мині так прясно щось... минути і
Будуще віхорить мині в души.
Що раз ми учинили, то не хоче
Спочити білше вже! — Минутого
Не має; вічна теперішність нас
Усеїди обгортає —

Матрена.
Оповіж
Мині ти твоє горе —

Мазепа.
Ні, не нині!

Матрена.
Несамовите в мої голові
Пленичить ся! — Чи так? — не варт я вже
Люби твої? — тепер, коли таку
Велику жертву я приношу? — Ти
Не віриш, як по ночах я страдала,
Аж ти удало ся, несміливість
Жіночу побороти! Сльози ті
Усеї, що я їх плакала нічми,
Ти не лічив, не рахував!...

Мазепа.
Ти рицарь-
Жона! — тобі байдуже про нерозум
Чий би ні будь! — Ти дивиш ся на все,
Але велике лиш повабу має
Для тебе! і ціну ти знаєш! (Мисливські труби).

Матрена.
Най
Же-ж буде й так! я на усе готова,
Й не бою ся! — В старих лісах шуміло
Несамовито; се був невидимий
Надземних духів поход. Пророкиня
Усеї долі світа чула їх,

І нам пророкувала! — Так мене
Се розпалив святий той жар іскуства,
Й огненне слово ми горить во устїх!
Опівю киржу з винограду листом!
Краси жемчуг ще й вержу у вино!
У жертву спалю давню долю чисту
Єму, о-тому, що оно — оно! (Біжить у лїво).

Осьмий вихід.

Військовий марш. С правого боку виступають: Апостол, Кинігемарк,
Галагін, Скоропадський, Орлик, козацькі полковники і старшина.

Мазепа.

Витайте ми, мисливці! — Холодно!
Нехай же-ж чарка розігрієть нас,
Товариші! (Бере кубок).

І ще ми раз витайте!
До всіх ся клоню! — нуте за чарки!
Здорови мої гості всі!
(Полковники і старшина, громадками при обох столах і в середині,
дзвонять кубками).

Усі.

Здоров

Мазепа!

(Мазепа клонить ся всім і говорить поривці є кожним).

Галагін (до Апостола по праві руці).

Хто не держить нині з нами,
Той против нас! — Отто ж то утомивсь! (Сідає).
Так тріснулись з гнідим! — сто тисяч чорта!

Апостол.

Гнідий бо мав що й двигати!

Галагін.

Московський

Дарунок! — чорт бери! — що вязи втер він,
То добрий знак нам є! — про базаринки
Московські і не згадує вже! — і голов

Бих свою сам собі відтяв, если би
Она царський дарунок!

Апостол.

Би пора —

Податок і рекрути!

Галагін.

А ще шведський

Удалий марш до того!

Апостол.

Хоть бе-сь тріс,

Ширитвасе, а мусимо усі

По слободах розїхатись, а не

Казати казаня, як то у тебе

Є звичай, за столом. Нам треба хитро

То там, то тут по искорці пустить,

А слабодухів сокотити і

Дерзати! — Про наш меч ми все рабами

Чужих народів будемо, если

Політики ми ся від Москаля

Не навчимо. Держави хитростев

Фундують ся — а ми що? — ми остроги

У тих чобіт великих, що у них

Москаль садить аж по віршечок світа.

Галагін.

От цей, що осьде йде, є також є тих

Півдушків, що у Москву ти одним

Стріляють оком, а в Мазепини

Покірники знов другим.

Скоропадзький (ближить ся 'д ним).

Братіки,

Що-ж чути ся від Шведа?

Галагін.

Чути ся,

Що незабаром буде Москва вся

У шведівських руках.

Скоропадзький.

Що? Москва вся?

Жартуєте! — Матбути Україна,

Хотїли-сьте казати! да і справди
На те тут нинї все похоже є,
Товариші; цілий цей Батурин
Здаєть ся бути шведзький замок, де
Сьогодні-завтра Кароль своїх пісень
Запіє нам.

А постол.

А вже-ж; да лїпше бути
Нам другом шведзьким, нїж¹⁾ рабом московським.

Скоропадзький.

Нї гадки; але хто нам ся поручить,
Що шведзький буде верьх? — Король їх дуже
Загонистий, дуфає щастю лиш,
Що доси — правда — гарно 'му служило.
Да що-ж? — сегодень не рівнаєсь з завтрам;
Одну війну аби лиш Швед прїграв,
А всі, що у єго дуфають долю,
Пропали. — За для того ражу я:
Обачно! — ми Мазепі претці же
Не вороги —

Галагін.

Минї ся видить, що
Не дуже з далеку то приятельство
Твое! — От так, ти Стародубський — ну —
Полковнику! — Да чорта сто! — цокнімось,
Товаришку! — на шаблю прийде час!
А нинї весело!

Скоропадзький.

Бї Богу, я
Не хочу бути вам на перешкодї!
Але де Искра, що на полюваню
Я нинї 'го не видїв? (Відходить і даєть ся в затиє).

Галагін.

Це вино

Квасне — до чорта з ним! — гурра! — а нумо
Якої заспівати! (Бє шаблев о стїв.).

¹⁾ Перв. як.

Слухайте
Товариші! і нуте враз зо мною! (Співає).

О, гоп гоп, коню, ти коню вороний,

В зелену діброву!

О, не діброва, а ясная зброя —

То доля козакова!

О, гоп гоп, коню, ти коню мій, брате!

Козак не знав пана!

Козак був волен, козак буде волен,

Аж доки світа стане!

Девятий вихід.

Булавин у кайданах, під вартов двох козаків, показуєсь у край
подрі 'д горі на східцях. Ті що перше.

Мазепа

(підійшовши до Булавина).

Послухайте мене, товариші!

Голоси.

Що, що? — в кайданах Булавин?

Апостол і Галагін.

Полковник

Козацький?

Мазепа.

Слухайте!

Кинігсмарк.

Хто в кайдани

Убрав 'го?

Мазепа (грімко).

Гетьман! я! — він на царя

Бунтуєть ся. (Хвиля).

Але поневаж він

Бажав, о-перед радойов козацьков,

О-перед старшиною народа

Правдати ся і говорити, я

Не смів 'му заперечити.

Скоропадзький (до себе).

Не згірша

Комедія!

Мазепа.

Правдай-же-сь, Булавин,
Коли чим маєш! говори!

Булавин.

Я тут

Прийшов шукать притулку, а найшов
Неволю!... Я не таю цього ся,
Приятелі: мій нарід збунтував ся.
У нашу землю усадивсь Москаль,
І нам приніс рабські свої права
На кінчари меча свого. Ми їх
Не хочемо!

Галагін.

Пусти єго, Мазепо!

Голоси.

Пріч є кайданами!

Другі.

Булавин здоров нам!

Булавин.

Я в зелію о-перед вами, як
Найгірший злодій!... Оттака гостина
У гетьмана... Але нехай в неволи
І розіпрію я — а правда наша!
О, слухайте, брати, товариші!
Ми є оден народ, від Дону до
Дніпра, від Уралю да аж по Буг!
До зброї! степові вірли нехай
Походять Романового одного
Якогось сокола!

Мазепа.

Га, зрада на
Державі! — Це не так! — я так не думав!
Нї слова білше! — пріч!

(Булавина відводи ситов).

Голоси.

Дай волю 'му!

Другі (заступають ся).

Здоров нам Булавин!

Мазепа.

Я кажу — тихо!

Я ще нічо' не чув! (Грімко).

Царь розказав ми;

Стрілецький празник в Москві пригадати

Полковникам! — (Хвиля. Нишком до Орлика).

Старайсь, би цеї ночі

Ще втік! — тепер пора є піджигати

За Доном!

Галагін (показує на подрю).

Що нам нині грати муть?

Кинігсмарк.

В таку пору — то подря на порі.

Мазепа.

Тут відіграєть ся кавалок з давних

Давен, зза неоклепаних часів тих,

Коли ще буйний вітер слободи

В нас віяв, і коли ярем той ляцкий

На наших плечах важко дуже зсів!

Хмельницький голова, — ви знаєте-ж

Отамана того, що є королем

Він ляцким ся завзято бив, і всігди

Перемогав. — Ся штука уведець вас

У ту пору, де хитро-мудро він

Усе прилагодив, аби від Ляха

Скараскатись. Тогди на Українї

Кіпіло і варило ся увезьде,

Неначе нині. — Передом промова

У дусі цеї штуки буде, а

Богиня України проведеть ї.

(Мазепа дає знак, Орлик також, військова музика зайграває, за-
слона задної подрі підводить ся).

Десятий вихід.

Матрена, фантастично, полуантико убрана, у дубовім вінці, з ратищем у руці, виступає на подрю. Ті що перше.

Кині і с марк.

Матрена!

Апостол.

Не переветила же

Небогу вашу?

Галагін.

Там висока гра,

Де вкладка аж така предорога!

Матрена.

Двигнись, мій народе! — Злі вороги

Чатують, простодушний народе.

Ти степовий, вважай! — Дніпер шумит

В о-півночи сумную пісню о мур

Старого Кієва! — Вірли твої

І твої комоні питають, де

Той богатирь, що свої діти він

Від ляцкої неволі оборонить,

І приведе благає то время оно?

Поборнику ти Турків і Татар,

Козацький народе збірний, тебе

Богиня твоя перестерігає:

О, не літай ти нарівень з вірлами

Крильними, ратищем ти не мечи

У ясне сонце! — Як-же-ж ні, коли

Прийшло ся боронити пресвяті

Права свободи? — Ти не одолієш!

Кайдан чужий тя повалить о землю,

С тобов же й всі батьківські звичаї!

О, вибери-ж си пана з свого краю!

Одинайцятий вихід.

Искра указуєсь при кінці цієї речі по ліві руці на естраді. Ті що перше.

Матрена.

До кола, Запорожці — Ох! мій батько!...

Искра.

І перед усіма... га, ти циганко
Безвстидна!... Розступи ся земле, і
Пріжри її й мене!...

(Матрена пускає ратище в землю і закриває собі очі. Заслона
другої подрі спускаєсь швидко. Глум.)

Искра.

Я її не знаю!

Чого-ж так дивитесь? — Це-ж не моя
Дитина претці! — то лиш блуд якийсь
Застав ми очі! Я вам перешкодив?
Ми жаль за це, да годі було инак.
Бо я по розказі великого
Царя сюда прийшов, і с табору
Бго.

Мазепа.

Що милостивий пан мій каже?

Искра.

В сей час нехай сїдлають полки коні,
Й не в Мінськ і Могилев най їдуть, як
У-перед розказ був, але у Польщу
До гетьмана коронного, і з ним
Ураз най Шведа у путилицю
Ударять!

Мазепа.

Чули-сьте, полковники?

З охотов сповнимо великого
Государя ми волю. — Лиш воєнна
Порада ще, вітак —

Апостол (нишком до Мазепа).

Тепер часу

Взискати лиш на кожний спосіб!

Мазепа (до Апостола нишком).

Тут

Нема що діяти, як лиш хіба
Вчинитись хорим? (Голосно).

Лишенько! це що?

Так заморочило!...

Книісмарк.

Тримайте! — що
Є гетьману? — Держить!

(Усі тиснуть ся до Мазепи).

Скоропадзький (до Іскри).

Ізрада! — Я с тобов ще поговорю!
Усе скажи цареві!

Искра.

Га! з охотов!

Тепер ся аж пімстю я за свій встид!
У монастирь з негідницев, а з ним
Під ката меч!

Мазена.

Повтворювати вікна!

Це давне мов лихо... так за серце
І ловить!... (Зриваючись).

На коня! — там зараз і

Полегшає мині!... (Охливаючи)

О, горе! гину!

Так серце в мині жже!... (Громадка).

Заслона паде.

ТРЕТИЙ ВИВІД.

Подря: о-перед Горпининої хати, як у першім виводі.

Перший вихід.

Горпина і Казимір.

Казимір.

Я не барив ся! — бо тяжка туга
На мене настигала! — О, тобі лиш
Я дякувати маю, що надія
Вже моя зовсім не пропала! — Й хто
Би збаг, як я за борзо ще тобі
Повинен буду дякувать!

Горпина.

Она

Запевне прийде! третої все днини
Она у мене тут буває по
Ліки для батька.

Казимір.

День і ніч ем їхав

Із шведівського табору сюда,
Віддавши вірне королеви мому
Мазепине посольство. І добув
Великої я ласки в него за
Ту мою вірну службу. На прісьбу-ж
Мою, у Батурин післанець иньший
Вже звістку принесе. Ти знавш бо,
Що через гнів Мазепи годі ми
Самому повернути в Батурин.
Да Кароль, мій король, дав свободу

Минї, на кілька сам я схочу, нїби
То провозжати графа Торстена.
Але дїставше миле віданє
Від тебе, що любов я свою тут
Застану — я і озьде.

Горпина.

Ти ї тут

Застанеш.

Казимір.

О, я чую, як любов
Цей світ солодким чаром солодить!...
А хоть і очи с труду ся зникають,
То серденько-ж моє однако ми
Вїщує, що та хвилька недалеко
Уже, котра ми приведе сюда
Найкращую оздобу мого віка,
Найкращу світлість мого світа!... О,
Нехай мене, я хвильку припочину,
І змисли мої веї зберу у лад
Оден; бо не хотїв бих, щоб трудного
Такого мя побачила она,
Она, той світлий ангіль мій, що світ
Красуєть ми!

Горпина.

Іди у хижу там,
І припочинь. А скоро прийде, я
Тебе закличу зараз. То-ж іди!

(Казимір іде в хату. Горпина провозжає 'го трохи).

Другий вихід.

Горпина сама.

Горпина.

Природо! нене! — О яка-ж премудрость
Мя навіває с твої самоти!
Вечїрна зіронька знов пробужаєсь
С поранком молодим. Ми снили довгу,

Велику ніч, а світ цілий лелівав
О-перед нашою душею, і
С цілим запутаним і темним нашим
Віком. Але по сні нас закликає
Саме незмінне око то небесне,
Що золоті ті свої ворота
Нам отворило, і пригадує
Нам любо, мило вічне, рівне право
Сотвореного світа. — О, уся
Гармоніє над нами, просвіти
Ти людзьке серце! — Я тебе, тебе
Шукаю! — Чую, як ті вічні зорі
Однако ходя, як ліси шумя,
І як по загалу стократних жилах
Всежизни грає кров! — Я вижу, як
Усе збігаєть ся, здвигаєть ся,
Паде, встає, а все таки на рівні
Вазі стоїть! — Отак ходи і ти
Во грудех, серце моє! Так собі
Міркуй і ти: що квіточка одна
Помижи міліонами цвіте,
І вяне, і всихає, вітер віє,
На цвіт її не зважаючи; однако-ж
Она і кільчить ся, й росте, і лист
Пускає, й живить ся, і з воздуха,
Й землі: отак і вічність; в кубочку,
У чашейци цвітку цілого світа
Велика тайна образуєть ся:
Повіє, стрепенеть ся, ворухнеть ся,
І бризне та запорошиночка-
Пилочок цвіту з ниточки на нитку —
Де світа є сотвор! — не инший був він,
Коли сонця літали, а за ними
На вгінь горяче людзьке серце, що
'То світлість вічності одну лиш хвилю
Маленьку огріває! — Але та
Зоря, що переморгуєть ся з раною
Росою, і з вечірнов зарею,
Се є зоря любви! — Блага й свята,
На вічний лад сотвореного міра

Святого настоєна, має в'на
Тихонько людзьке серце ogrівати!
Тогди она стоятиме однака
Над гробом як колискою, і людзьке
Житя обгорне як би божими
Руками со небес! — О, діти милі!
Надієте ся ви, що божество
Обявить правду вам, і та зоря
Любови вам в души відобеть ся,
Як тая вірная богослугиня
У вівтаря: живуці ті вогні
Два бережу, котрі шукають ся,
А получивше ся законним браком,
Обое разом неба муть шукати.

Отце нехай мині покутов буде
За давний, чорний гріх! — Бо й я блудила
По манівцях тих дикого нарову!
О, людзька подуфалосте! — с тим твоїм
Нічим — ти хочеш обманити ся,
Що ти душею є цілого світа!
Здуфало рвеш єго ти струни, і
Летиш у пропасть, як то колесо,
Котре упрямо вирвесь божих рук,
І у безоднім на дрібні атоми
Розтріскуєсь! — О, демоне непевний,
Що єсь: ти всі, усі корони світа
Бе-сь рад змогилити на свою голов!
Ти, ти роспусті й гордості будувеш
Престоли, пожераєш як пожар
Неситий, щастє цего світа! — ти,
Ти пнеш та чваниш ся, неначе велет
Хто знат який, а навіть єс не годеи
Переступити і ту хрому пядь
Віка, що ти природа дарувала!
О, ти не йдеш тов бурев, що по правді
Летить у прост, але тобов вертлюжить
Як вихорь в кічиді! — Непевному
Отцему демону і я колись то
Ся покланяла, й до пекельного

Єго ся приковати колеса
Я дала! — З несказанною роспуков
Тепер ся дивлю на шляхи єго
Облудні, що направити уже
Не можу їх, а це розкравує
У мині серце! — Наново нераз
Ще вибухає давний той вогонь
У мині, і тогди мині здаєсь,
Що радо бих і вмерла на руках
Старого беззаконія!... О, пріч,
Пріч, пріч від мене, ви пекольнії
Прояви, пріч! — Святий, всесвітній дух
Мя обгортає своїми руками
Благими, й я купаю свою скрань
В пречисті світлости єго! — Я вільно
Літати хочу понад вічностей!
Она мета мині, она богиня,
І в її лиш ся записую слугині!

Третій вихід.

Лодоїска з китицев степових квіток у руці. Горпина, зараз вітак
Казимір.

Лодоїска.

Витай! — Ридван лишила, а сама
Побігла пішя, бо побачила
Прекрасні квіточки в траві довкола!
І їх тобі нарвала, яко знак
Удячності.

Горпина.

Дитино моя добра!

Най Бог тя благословить! — Як-же батько
Твій маєє?

Лодоїска.

Прошу тя о инший лік,
Віщунко! — бо від того в посліди
Ще гірше 'му зробило ся; такий
Похмурний та блідий став!... очи 'му
Палають, як у лихоманці.

Горпина. — Мої
Благі зїля вже горі не одно
Утихомирили. Але на горі
Від батька твого ліку немає
У всіх цвітах на світі. Але я
Такого мушу 'му прибрати, що
У него всипала природа мир
Солодкий, первозваний, і що в нему
Владіють всі померші душечки
У лад оден. (Іде в хату).

Лодоїска.
Сї квіточки, як вижу,
Зрошають сльози, небом плакані,
Котрому сонечко віднято.
(Горпина вертає з Казиміром).

Горпина.
Лік
І батькови й дочці.

Казимір.
О, Лодоїско!...
Лодоїска.
О, Боже мій! — Казимір!... да не знаю,
Чи можна — той проклон!... з радіщ бих разом
І плакала, і тішилась — о Боже!
Коли-ж бо годі! родичів ненависть...

Казимір.
З помершими родами і гріхи
Спочили у могилі. З неї не
Досягнуть і оден нас ланц, котрого
Душа би чиста не могла розбити!
Нехай тебе до свого серденька
Пригорну, та щасливі будьмо!

Лодоїска (обнімає го).
Правда
Твоя! що нам до спорів давних тих
Давен? — То горенько пропало, що
Мя убиває від тогди! — Витаймось
О-так, як тая парка квіточок

Невинних, що вечірнім воздухом

Озворушенії — цілюються!

Їм що до того є, що під муравовим
Мерці?

Казимір.

О, зоре моя!... Відь чимало

Страдала ти? — Аби тебе я був

Не видів з роду!...

Лодоїска.

Що ти се говориш?...

То ти вже нарікаєш? — горенько

Мое солодке було! — я його мило

Приймала!

Казимір.

То-ж ходи зо мною, серце!

Проклони потолоч! — На вольному

Степу яка нам перешкода? — Сядь

На мого коня! поїдемо

У мої добра! — там нас повинчає

Священник у престола!

Лодоїска.

Аж тепер

Я вижу, що проклятіє на нас

Тяжить!

Казимір.

Яке?

Лодоїска.

Що батька покушало,

То й нас! — Лиши, лиши, нехай се, милий!

Пекельно бо брящить той давний ланц,

Волочучись за нашими ногами!

Але-ж бо мов серце так не хоче

Любити! — Най у-перед чорний дим

Той пронесесь, а чистий лиш вогонь

Небесним пламенем заграє!

Казимір.

Як же-ж

Ти думаєш отце?

Лодоїска.

Я думаю

Не покидати батечка в недужі!
Він хорий, хорий на душі і тілі,
А я 'го не відступлю, поки аж
Не виздоровіє. Лиш от така ...
Любов проклон розібе.

Казимір.

О, єдина

Ти моя! — скоро твоя душечка
У силу ся убрала! — поклоняюсь
Я твоєму величеству! — Закони
Святі ті бережеш — і я їх буду!

Лодоїска.

Казиміре! ти с твоїм королем
Це, с Каролем, ви мого батечка
Доведете до згуби! — Страшно аж
Подумати!...

Казимір.

Сердешна!

Лодоїска.

Твої вісти

До хори привели 'го. Ти узяв,
Ти відоймив у него супокій...

Казимір.

Не таю ся. Нераз то і мині
Самому так здасть ся. Так багато
Аж важити — то небезпечно є
Як і для твого батька, так і для
Самого короля. І безпечніше
О много було би, аби король
На Москву право вдарив. Піду я
Тепер на визвіди до старшини
Козацької: если покмічу щось
Негарного, так зараз верну ся
До короля, і перестережу 'го.
За пізно ще не є!

Лодоїска.

Ох помагай,

Мій сизий, кільки в твої силі! Дайте
Ліки, бабусечко!

Горпина.

(що доси стояла під дубом, уважаючи на молодих).

Тут маєш їх,

Ти моя доню! — Ваші шлюбн аж
Тепер благословлю! щастлива та
Любов, що з розумом іде рука
У руку! — Путь її світла, а в душі
І мир!

Казимір.

Здорова будь, ти моя роже!

І Бог є тобою!

Лодоїска.

І є тобов, і з нами

Всіма!

Горпина.

Амінь! амінь!

(Казимір і Лодоїска на право і на ліво пріч).

Пора се була

Вам розійтись. Там їде кіннотá!

І стала! і оден із них злізає

С коня! — Се він! — Беспечне він се! — Як

На него сонечко ударило!...

Неначе він єго коханець, що

З ним разом він незміреним державам

Принести має день і світ і славу!

Четвертий вихід.

Петро і Горпина.

Петро.

Ти знаєш мя, віщунко?

Горпина.

Знаю тя,

І клоню ся тобі, великий царю!

Петро.

Об'їхавше степи свої, вертаю
Тепер домів, де дожидає мя
Війна. Минї за тебе вповідали;
А хоть шаманським п'яним ворожкам
Не вірю, то-ж однако чую сам
По собі, що великим, ясним душам
Будущість обявляєть ся.

Горпина.

Так є;

Оден великий ланц снуєть ся скрізь
Увес сотвор, огниво держить ся
Огнива, а кінці єго сягають
Аж в облаки, від всходу сонця аж
До западу. Але і там не має
Та вічність пристани. Она тота
Є блискавка, що шибаєть ся від
Огнива до огнива. Да лиш дурень
Боїть ся ї, а мудрий дивить ся
В ї пламень сміливо.

Петро.

Так є оно!

Але ми стоїмо, питаючись
Про долю завтрішну, бо наше лиш
Тото крохке „сегодня“. Але що-ж?
Нам треба так робити, як повинність
Та розум нам велить. Отце й ціла
Величність смертного, бо і оден з них
Не переїначить ту свою долю.
Га!... сли-ж би та російская держава,
Що ї тепер засновую, не була
Нїчого білше, як той сніжаний
Стукан, що хлопці 'го собі зимі
На играшку ізмінюють, і би
Стопила ся від невидимого
Якого сонця!... Що уповідають
Зірницї?

Горпина.

Добре! — всі величні й ясні!

Петро.

Минї аж страшно перед каменем
Тим неоклепаним, що свого майстра
Ще дожидає! У заліжку є сонцем
Ширити благодать, саморідну
Корняти силу, селища творити
Для мільйонів... увяває аж
Душа о-перед ділом оттаким
Великим! А до того ще й бунтуєсь
У середині тая дика сила,
Що рада би орудувать сама
Собою.

Горпина.

Ти приборкавш ту силу.

Петро.

Я нині чув недобру вість. Післанець
Ще жде на відповідь, бо їдучи
Сюда, у тебе думав поспитатись.
Не раз бо то, як чоловік не може
Поважитись на діло, то слівце
Одно, або яка там небудь річ
Поправить чоловіка на дорогу.
Оден полковник козаків приніс
Таку ми вість, що ніби то Мазепа
На зраду думає.

Горпина (до себе).

Сказати 'го?

Ніколи в світі!

Петро.

Гетман мій, що я
На него всю надію покладаю —

Горпина (до себе).

Судьба вго постигне¹⁾ і без мене.
Чи ще не можещ, грішне моє серце,
Про него ти забути?...

¹⁾ На верха над сим словом написано оловцем: вздогонить

Петро.

Сли тобі
Є свідомо, що має стати ся
На світі, то вповіж ми: чи Мазепа
Мині і ті державі мої щастє,
Чи згубу принесе?

Горпина (біжить під дуби).

О, зашуміть,
Предвічні, надо мною! — Тисячі
І тисячі років проволокались
Верх вас, як ніжні хмари! Коріннями
Ви вашими народів і народів
Гробища обнімаєте! (Розгораючись душе).
Здимидьте

З о-перед мене, земські всі гадки
І з вашов городьбою! — проступи ся
Тумане світовий, і волю дай
Тим віковичним думам! — Світлий царю:
Туман проніс ся, і великий храм
Я вижу, маковиці прут ся в небо,
А Романов орев здвигаєть ся
Над ними. Всі вірли цілого степу,
Від Дону аж по Буг, ховають ся
Під 'го крильми! В єго жмени сникаєть
Скіпітер забраний; сюда їздець
Надходить, я 'го вижу, він тобі
Скіпітер той у руки подає!
Се він! — у добрий час! — Мазепа щастє
Ти принесе!

Петро.

І моє серце
Так віщувало. Я тиму ворожці
Лиш вірю, бо она мині тото
Уповідає, що давно вже й сам
Я знаю! — Я на него звірю ся!
А чуй! кіннота моя! — Йди у хату;
Не хочу, би тя виділи, будьсему
Собі я ради дати сам не можу.
Се не хороше діло, вгадувать,

Що буде, але то хороше діло
Є — ту будучність сотворить собі
Самому. — Дякувать ти!

(Горпина приходить ніби то до себе, і закриває собі лице; вітак
укликає о-перед Петром).

А цей перстїнь

На знак ти мої ласки!

Горпина (відперас'яго).

Нї, не дякуй

Минї, пресвітлий царю! Не надземний

Дух мною говорив, а демон! — але —

Він правду говорив!... (Іде в хату).

П'ятий вихід.

Искра, Іфлант, жовняри, Апостол, Петро.

Іфлант.

Полковник це Апостол, світлий пане,
Післанець від Мазепи, в важнім ділї,
Тиму прости, що перешкодили
Тобі!

Апостол.

Щаст'я Боже мовму цареві!
Мазепа засилає низький свій
Поклін, і молить, не противитись
Негідним клеветам.

Петро.

(У середині між Искрою а Апостолом).

Премудросте

Ти Саламонова, зійди тепер
На твого плохого учня! — За
Тобов сягаю я, кривавий мечу
Ти справедливості! — По ліві ми
Руцї полковник Искра, що оскаржує
Мазепу о предательство і зраду
Держави; а по праві ми Апостол,
Що Искру знов оскаржує; оба-ж
Без змази до тепер. — Але оден лиш

З обох вас відси голов понесе
На вязах.

Искра.

Ба я ще раз повторю,
Пресвітлий пане; що причини я
Тут иншої не маю, як лиш свою
Повинність, за котру і головов
Я наложити не тураю. — Скаржу
Мазепу, мого гетьмана отце,
За бунтівничеські комедії,
За списки з Шведом, і за те, що він
Началників козацьких пробував
До зради наклоняти.

Петро.

Се така

Тяжка оскарга, що такої ще
Мій меч і не карав. Бо це значить —
Чи бути, чи не бути мому царству.
За много важиш, Искро!

Искра.

Твоя честь

Царська тут на вазі.

Петро.

Бели мині

Ти мого найвірнішого слугу
Оклевечаєш, то — ей Богу! — що
Его я честь обмию в твоїх кривих!

Апостол.

Пресвітлий царю, справедливість, то
Є дуже ніжна і онимлива.
Той рицарь, що в її поборники
Стає, чи то на судцу, чи — противно —
На осужденного, то, того щит
Повинен бути чистий як то сонце.
А ваш, полковнику, обезчещає
Одна бо пляма: ворогуєте
На гетьмана! а за що? — з серця лиш!
Через доньку!

Петро.
Чи так?

Искра.

О, ті язики

Масні та спритічні! — Той чоловік,
Що правду свою чисту не уміє
У їх лад приборати, мусить врешті
Замовкнути.

Апостол.

Донька его, о царю,
Мазепу любить, і пішла до него
У замок. Це оскорбило вітця,
І він запраг піметити ся. — Вітцєви
Це можна вибачати, бо аж жаль
Дивитись, як цей добрий чоловік
Стараєть ся і побиваєть ся,
Аби назад доньку дістати, хоть
Би гетьман мав і свойов головов
За тое наложить, бо иншої
Дороги тут і способу не має.
А мети прагнуций оскаржитель не
Турає, хоть би зараз 'му прийшло
І ясне сонце замрачити своїм
Оклеветом, аби на своїм лини
Поставити.

Петро.

Що-ж ви на це усе,
Полковник Искра?

Искра.

Правда, що дитину

Він мою викрав це з монастиря,
І звівше ї з розуму, слюбів ї
Святії потолочив; але не
Це власне мое горе, і не власний
Мій жаль, ні моя скорб примусила
Мя. тую скаргу о-перед царский
Престів занести: а єдине щастє
Отеччини лиш мої, що за ню
Козацьку свою душу положити
Готів. — Хіба-ж ви можете, Апостол,

Таїть, що по послїднім полюваню
У Батуринї мано грати штуку
Одну, на віроломство і на бунт
Понукливу, і що ту штуку я лиш
Приходом своїм перепоймив?

Апостол.

Ні!

Искра.

І що Мазепа учинив ся хорим,
Аби лиш розказу царського не
Послухати?

Апостол.

І се неправда: він
Є діськи хорий; окрем того ще
І інші перепони має, так,
Що просить, світлий царю, погодити
Часочок 'му, аж доки зради кінці
Не йме у руки. — На Вкраїні треба
Тепер обачного сокотаря,
Бо Шведи ближуть ся, і не оден
Став всякої гадати, важкувати,
Та намірковувати ся. Нецирі
Гадки почали ся проколювать:
Для того гетман видумав таке,
Аби на подри шуток висотать
Гадки своїх полковників; для того
І хитра та політика его,
Котру си плохоумність помістити
Не може в своїй голові, а лиш (показує на Искру)
Перетолковує попідлад свої
Лихої волі.

Искра.

То-ж і це неправда,
Що з Шведом перевідуєть ся він,
І що той Лях за перевізника
Їм служить?

Апостол.

Хто? Казимір, що стараєсь
О Лодоїску? — Тож уже і в рожи

Невинної любови шукаєте
Отрути!...

Петро.

Де-ж той перевізник? — де
Ті письма? — дайте ми довід!

Искра.

Не маю!

Я слово лиш даю —

Петро.

Мовчіть! (Ступає на перед).

Мазепа

Минї пригорне щастя, так казала
Віщунка; щастя вже і приобрів
Минї він, так душа ми каже; він
Полуднішну межу держави мої
Боронить, заступає як від Турка,
Так від Татарина. І хоть душа
В нїм буйна та уперта, але щира
І вірна. — Недовірливість же є
Затратою, бо вигриват она
Тоту саму гадюку, від котрої
Боїть ся. — Віри хочеть він від мене!
Тож і повірю 'му! (До Іфланта).

Полковник Искра

Ваш вязень, генерале!

Іфлант (до Искри).

Прошу вас

О палаш!

Искра.

Знаю я, що моя смерть се!
У перед честь, потому й вік ще!... Нате!
Мені уже однаково!...

Петро (до Апостола).

Витайте

Від мене гетмана! — Ёго єму
Я пішлю оклеветника, але
Бажаю, би 'го судом головним
Судив, і то о-перед народа
Цілого. (Ступивше на перед, сам до себе).

Так замітую єму
Аркан на шию: сли казав цей правду,
То він затратити ся не поважить
Такого славного полковника,
Бо беззаконіє неслихане
Таке би збурило на него навіть
І найвірніщі други, а то так,
Що в'ни самі его би довели
До згуби. (Голосно).

Вірности душев є віра:
Хто ту вбиває в мині, убиває
Для мене пупінок о-перед цвіту,
А цвіт о-перед ягодов! — То-ж пріч з ним!
А ви, Апостол, маєте ствердити,
І сповістить Мазепі мою волю!
Я не жартую це! — Гадюці треба
Від разу голов ростовчи, ще нїм
Укусить: голову отцу нехай
Криваву вержеть народу під ноги!
І світови най буде ця порука:
Що я і гетьман ваш до смерти без розлуки!

(Обертаєсь і відходить).

Искра.

То-ж то така усе поправедного доля:
Кайдан і меч і встид?... Да, Боже, твоя воля!
(Его відводя. Усі пріч).

Переміна.

Потря: Мазепи кімната. На право і на ліво двері. В затилу за-
слона до кружтанку. По правім боці є переду крісло, коло него
столик з лікарствами.

Шестий вихід.

Мазепа, Галагін, Кинігсмарк і Орлик.

М а з е п а (з мапою у руках).

Погана, препогана то дорога
По через болота отті. Да Кароль

Дуфас у зелізне своє військо. (До Орлика).
Апостол вже вернув?

Орлик.

Нема ще й доси.

Мазепа.

Сли-ж 'му ся не удало!... триста чорта!
Чи-ж мусят оттакі страшні гадки
У голові ся виводити нам,
Що до кінця додумать їх аж страшно?...
Аж мозок увяває!... а кінець
З усіх гадок?... нічо'! — Тобі я, Орлик,
Є вдячний, що о слемах Искри ти
Мене перестеріг із-за-годі.
Ну, Галагін, як думаєш? — повірть
Нам царь?

Галагін.

Апостол наш приятіль є,
А він уміє правдов зручно так
Крутити, що ніхто-б і ні второпав,
Що біле, а що чорне є.

Мазепа.

Се тільки

Й потіхи мої ще, що витравний
На рот, як рідко хто! — Се добре, дуже
Се добре! — се спасет нас! — се спасеть нас!

Кинігсмарк.

За сто рублів заложу ся, що царь
Ще прийде в Батурин, та тя обійме.

Мазепа.

Ні, цего вже не вірю, вірити
Не хочу! — Але най се, та до чого
Знов иньшого. (Показує на мапі).

А де-ж же від востоку
Границя нашої держави?

Галагін.

Перша

По Дон — бо Булавин ти буде мусів
Присягу скласти; він тобі беспечний.

Ба навіть, сли лиш щастє нам послужить,
Козацьке царство може аж по Вольгу
І по Ураль сягати.

Мазєпа.

Я єго

Очима прожєраю аж, від краю
До краю.

Киніємарк.

Пальцем можна, думаю,
Об'їхати борзо землю. Україна
Досить велика, але з разу, я
Бих думав —

Мазєпа.

Що? — без Запорожців ні!

Й Гордієнко нам мусить присягнути!

(Матрена уходить).

Киніємарк.

Оногди він від полювання дїв ся
Не знати кудя, неначе би під землю
Він провалив ся.

Мазєпа.

Не журіть ся, він

У мої грижи.

Семий вихід.

Матрена. Ті що перше.

Матрена.

Він є мій слуга,
А Запорожці моє військо! — Їх
Матрена вам поставить! — Чо' на мапі
Шукаєте?

Мазєпа.

Границі наші

Матрена.

О,

Відважне серце не глядить границь,
І міри не шукає. Царство твоє

Ме від далекого востока аж
По гори западні сягати. Пан їх
Махне рукою лиш, а безчисленні
Народи стрепенуться, і єго
Муть волі слухати, за ним у слід
Ходити, і покладе він коня
Крилатого на свої корогви.

Кинігсмарк.

Аж з'уміваємося над красов
Таков відважнов.

Мазепа.

Окротись, Матрено.

Матрена.

Лиши мене, нехай собі я думов
Буяю! Це потіха мому серцу
Єдина! — Що-ж ми значимо, если
Так жиємо ми, як той годинник,
Котрогося що днини на ново
Накручує, і він собі усеїди
Однако ходить? — Тільки ми тогди
І значимо, що спузяні піддані,
Що ті раби природи, але не
Пани отцего світа, що ми є
По праві розуму.

Кинігсмарк.

Ви як родились

На крало!

Галагін.

Не перездрили би ви
Тепер козацьке військо мість Мазепа?

Мазепа.

Будь тут і доглядай мене! — так жінці
Годилося, і так собі лице ми
Умиємо о-перед світом.

Галагін.

То-ж

Хіба я піду, та перездрю військо!
Мене кортить вже на коня! Наш хорий

За надто нас угощував! — Стів сутий
За себе раз! а риба жарена
Й тепер мині на думці! — Кухарка.
З вас славна!

Матрена.
Це не моя була штука.

Галагін.

А той токай вогонь за себе! — Я
Купаю ся у нім, як саламандер!
Коби тепер лиш ворога на руку!
Мій дух тепер у ті охоті, що
Богатирі в'на творить, і в котрі
Не лиш ту Цезареву лисину
На собі почуває чоловік,
Але і всі его лавровії
Вінці! — Як же сопе отця машина!...
О, Богу дякуйте, ласкава пане
Ви моя, що й на ваших крилечках
Не важить тільки олова! — Да гайда
Лиш на коня, аби перетрясти
То грішне тіло! — Розказ голосний,
Команда, гура гетьману і крали
Его прекрасні — і забувсь обід!
За ним же сутая вечерея в слід!

(Пріч з Кинігсмарком і Орликом).

Осьмий вихід.

Мазепа і Матрена.

Мазепа.

Ми з неотесаного каменя
Будуємо будинки величаві.
Ходи, Матрено! — а краса й любов
Нехай то наше діло просвятят!
Любови! о, любови потребу
Тепер я! пріч же з оттакими тими
Гадками, що так душу мою труть!
Я хочу хвильку хоть набути ся

На світі, щоб я знав, що я живу
На нему!

Матрена.

Ні, не має-ж бо життя! —
Щасливого на світі, доки ми живим
Собі его сами не приспособим.

Мазепа.

То-ж любиш ти мене?

Матрена.

Тебе я люблю,
А в тобі і є тобов, що є найвище
У світі!

Мазепа.

Се студена є любов
Й до серця не пристає! — О, любов
Повинна бути дика і горяча,
І ти не знаєш її, коли тебе
Лиш запах квітки бавить, а охить
Не забирає, квітку ту пірвати!
Любов повинна бути рівна смерті,
І сум її що найвище наше щастє
Повинен обгортати.

Матрена.

Мині від тебе,
Мазепо, страшно!...

Мазепа.

І корона, що
За не в тепер сягаю, буде моя
Печи в чолі колись, як золото
Ростоплене, а преці її нехати
Не можу! — Щастє й муки рідні є
Собі.

Матрена.

А я тя люблю, як ту зорю,
Ту провідну, зриваю за собою
Всі мости иншої любови, і йду
За твоїм проводом безпечно і
Без боязни.

Мазепа.
Ідеш за демоном
Ти тим, що й я за ним іду; вго
Ланци кріпкі! — Нехай же тя обійму,
І ти мя обгорни цілим житєм
Твоїм! Так буду я усе і все
Кріпшати й дужати; бо вижу, що
Й на мене ті слабії години
Приходя, й термезують мою душу,
Ях лихоманка.

Матрена.
Ти не удаєш це
Слабого¹⁾), але діськи єсь слабій.

Мазепа.
Так є! бо вірність та приходить і
Полошить мя діточими очима
От-тими голубими, і усе
Мене справляє: подиви ся, онде
Твій царь стоїть, твій пан, невдячнику!
А в мині серце зібеть ся тогди,
Як в того виноватого хлопчиска!
Да що-ж! — назад вже годі є мині
Цофнутись.

Матрена.
І мині! нехай собі
Заплачу!... батько мій нещасний!...

Мазепа.

Ба!

І ся любов нічо' білш не значить,
Як та дитиняча сорочка, що
Ми з неї вирости. Ми ї ховаєм
До скрині, і на ню ся дивим жалко. —
Пріч з нею, пріч! рости лиш та здойматись,
Та змітувати з себе гет усе,
Що з'упиняє нас!

Матрена.
І я отце
Так думаю! — Вже слёзи обсихають —

¹⁾ На верха оловцем: Недужого.

Нічо' мене не зворушить вже білше,
І в серце не бодне; високо ношу
Чоло я своє по над бурею.

Дев'ятий вихід.

Орлик. Ті що перше. Зараз вітак Іфлант.

Орлик.

Царський посел, генерал Іфлант, просить
О авдієнцію у гетьмана!

Мазепа.

Га, як-же збілось серце!... най увійде!

(Орлик причі).

Єй Богу, що неначе лихоманка
Мене збирає це! — тепер не штука
Мині вдавати хорого. (Сідає у крісло, Матрена стає з заду).
Ще капельку — (Не ліків, закім Іфлант уходить).

Отрій є всі ліки!

Се тайна є цілого світа — амінь!

Ви, пане генерале, видите
Недужого тут чоловіка, що
Вже далі і нездатний є до тих
Високих достоятельств, що мя ними
Пресвітлий осудар наш обдарив.
Вже годі далі — каже грішне тіло;
Ще пару тусанів, а бідний вік
Вже під землею!...

Іфлант.

Борони це, Боже!

Мазепа.

Уперед не дає ми говорити,
Вітак знов кашель заперєє дух ми
За кождим словом, а той воздух, що
'Го дихаю, вертати мушу з лифов,
Бо кождий віддух дорогий, і треба
До него силуватись. Тіло зовсім
Опалє, що-ж души тепер уже
І діять, генерале? — бо она

Не є вже тим, чим видасть ся, а
Обмана лиш! В зимі в'на замерзає,
У літі уприває, в'на не є
Безсмертна! — Ще крихіточку, Матрено,
Бо говорити не дає!...

І ф л а н т.

Не так
Надсаджуйте ся, пане гетмане!
Надіймо ся, що чей дохторі далі —

М а з е п а.

Ді-правди вірите ви в лікарі?
Одному має помочи той лік,
Що й другому! Отце й ціла їх штука.
А претці як предивно, як пречудно
Помішані атоми наші!... Диво
З дивен є кожда тварь, бо кожда з них
Є окремішна загадка на світі
Ще не угадана, а лікарі ті
На осліп бють по струнах. — Ні, ні, ні!
Трафунок та природа лиш лікарь
На всі недуги, білш ніхто! Лікарь
От-так ліками засипає, як
Солодкими словами; чоловік
Їх не, бо звичай вже такий, однако
Як смерть. Запевне, що пресвітлий пан
І царь мій гніваєсь отце на мене?
Ох Боже мій! Чо'-ж мушу я тут вязнуть,
Неначе у тюрмі?...

І ф л а н т.

Ні, пане гетьман;
Велику ласку маєте ви в него,
А вороги та оклеветники
Не годни вам нічо' удіяти.

М а з е п а (до себе).

Тепер аж камінь спав мині з душі!...

І ф л а н т.

Наш світлий пан вам зовсім вірить. — Вас
Оскаржують о зраду, хитрість, змінність;

Да царь Петро заглянув глібше вам
У серце, бо у него око ясне.

Мазепа.

Гадя лукава! Аж не тямлю ся
Від злости! аж скіпаю!... Але ту
Гадю убити треба з-за-годі!
Ох, як же-ж коле та болить!...

І флант.

Вас прошу,

Утихомирте ся! Царь не гадає
Лукаво, а гадає благородно.
Бо не лиш, що він клеветам не вірить,
Але лукавих оклеветників
Ще і карає, і не тільки, що
Карає, але й в руки подає
Їх оклеветаному.

Мазепа.

Правда, що

Би треба приклад дати, би і другі
Бояли ся. (Глянувши на Матрену).

Однако-ж би не було

По людзьки, мстити ся за власну кривду.

Матрена (до Мазепа).

Про ві-що-ж милосердитись, если
Би мала милосердість шкодить нам?
Отце значило би підогрівати
Недоувіріє.

Мазепа.

Нім сонце зайде,

То, бою ся, що будеш иньшої
Ти гадки.

І флант.

Иньшої і царь. — Ёго

Є воля оттака і розказ: би
Обмовцу того, що ёго він мнов
Прислав у кайданах, на смерть від разу
Судити. Це ёму невинности
Поруков буде вашої.

Мазепа.

Іди,

Матрено, пріч! — Тут справа головна
Заходить.

Матрена.

Я-ж хіба розпещена?

Мазепа.

Це несподівано! се доля вергла
Свій обоюдий меч! га, пекло ти
Прокляте! — генерале: що мій царь
Велить, то я то сповню.

Матрена.

Що тобі?

Млість? завороть у голові?

Мазепа.

Іди

В кімнату, кажу ти!

Матрена.

Нехай мене!

Мазепа.

(Встає підпертий на палицю).

Подайте-ж того оклеветника

Мині, нехай 'го сужу по его

Злочинству!

Десятий вихід.

Іфлант отворює ліві двері. Іскра у кайданах, під вартов трох московських жовняр. Ті, що перше.

Матрена.

Ласкавий Боже! батько!...

Іфлант.

Іскра, ваш

Полковник! (Хвиля).

Мазепа (падає в крісло).

Віддуху! — Вам, генерале,

Тим часом дякую! — лишть самих нас!

І ф л а н т.

Я цієї ночі ще вертаю, і
Надію ся, що понесу цареві
І відане таке, що ви вго
І розказ і довірливість учтили
Страшним і правим судом.

(Іде, варта також, діставши від Мазепи знак).

И с к р а.

Тепер кінчай же-ж твоє діло — ти
То мусиш — я не можу ні тобі,
Та ні дитині мої се оставить!
І я з охотов навіть ї кладу,
Ту сиву свою голов під твій меч
Катівський, бо на світі вже не має
Для мене радости ніякої!
А сором знести — чей додасть Небесний
Ми сили!

М а т р е н а.

Не сонне це видінє,
А ти се, батьку!... О, зішли, Небесний,
Пречорну хмару на отцу годину
Пренещасливу, бих нічо', нічо'
Не виділа ні чула я, бо годі
Це знести серденьку! Се так! ох так!...
Отце мині мій сон оповідав
Уже, моривше мя, неначе та
Пропасниця, що постіль мою я
Горячими зрошала! — О, се так,
Се так мині показував він зовсім!...
Там ти стояв у кайданах, тут він
Сидів блідий та сам не свій, а я
Стояла мижі вами обома,
Стояла і вбивала ся, і чула
У своїм серденьку тото саме
Пекелне горе, що тепер 'го чую!...

М а з е п а.

Матрено, доля ловить нас за слово!
Я говорити-му до него, бо
Лиш жус страхаєть ся! — Отце то й робить

З людей тіранів, і упоюють
Їх кровю! Ми-ж же ними бо не є!
До цього ще не довелося, аби
Чужим я мукам тішив ся, і ними
Ся бавив, дивлячи ся на страсти
Я жертви свої! — О, щоб я не мусів!
Да мушу!

Матрена.

Як? — ти міг бе-сь!?... можеш на
Таке і погадати діло?... Ох,
Мій батечку...

Мазепа.

А хто-ж 'го силував
Оскаржувать мене? — повинність? — мета лиш,
Хоть він і охрестив у кращу назву!
Але-ж бо зуб за зуб! писаніє
Нас учить! Світ є здобич — уганятись
За нею мусить чоловік живий,
Нехай би аж і в кров, а ворога
Загладити — закон природи нам
Велить і навчає! — Преч, дурне
Ти милосердіє і доброто
Бліда! Чого він має ми дорогу
Перебігати? — На-бік з ним! — богам
Він моїм жертва!

Матрена.

О, ніколи в світі!
Коли мя любиш, схаменись! — подумай,
Що це мій батько є!

Мазепа.

Аби і мій
Рідніський, то тепер нема вибору!
Як річ отце стоїть, то треба очі
Ми зажмурити, та на перед! — я
На невідвазі спотикнути ся
Не хочу! — що значить одно жите
По-протів світа тількиго, або
І тисяч їх? — Це було так уже
Уложено у плані. — Хто держави

Фундує, й за коронами сягає,
Той знає передом вже, кільки душ
То коштувати-ме!

Матрена.
Безмилосерний!

І я високо гадков граю, як
Би й ти, але однако людзкість ще
Не вигасла у моім серци.

Мазепа.

Ти є

Жона, і зараз млієш, скоро лиш
Та истенни рука тверда й кривава.
Посягне в твої сні. — Вас лудить діло,
Але дороги боїте ся ви
До него! сон марний! — Да я гадаю
Бороти на-смерть ся с страшнов маров тов,
Котра перебігає ми дорогу
В поперек!

Матрена.

Лиш в отцім однім случаю.

Не смієш ти зробити, як тобі
Здаєсь, що ти би муєїв. — Я тебе
Благаю, тут по милосердію
Судити! — Бо до ложі можуть нас
Величні слемаи приневолити:
Але тим слемам приносити аж
Криваві жертви — це за страшно! — Не
Скверни, Мазепо, свою душу! — Не
Шукай корони у криваві ти
Ріці!

Мазепа.

Кров є що є! Я цего вивчивсь
У того стерника великого
Отцего світа, що усї діла
Він свої вічні кровйов споює!
І чо' ще дожидаю? — царь хіба
Страшної тої ночі не затратив
Богато тисяч душ, ні оком навіть
Кліпнувшє? — Добре-ж! — Він минї най буде

Учителем, як уфундовуєсь
Держави! — З дум марних та нісенітних
Порфір не тчеть ся, треба иншої
До того пражі.

Матрена.

Чорний дух отце
Тебе троюдить! — Прожени 'го преч
Від себе!

Мазепа.

Царь розкажує, я мушу!
А як не схочу, то пропав; бо царь
Ме гріхувати ся на мене, а
Отце мя може з'упинить, або
І погубити!

Матрена.

То-ж мене послухай:
Кажі сідлати зараз! — Зверж наличман
Уже, і право їдь до короля!
Чи скорше, чи пізніше — це усе
Одно — не надумовуй ся багато!
І батькови ти уратуєш вік,
І по рицарськи ти свою корону
Добудеш!

Мазепа.

Не пора ще. Бо король
Ще за далеко від границі, а
Російське військо мижи нами. Ні!
Ще план наш не доспів, ще за вчасу,
Тиму-ж то й батько гинути твій мусить!

Матрена.

До кого-ж я отце говорю? — Боже!
Це сон? не той се чоловік, що 'му
Я серце своє дала і усе
Пожертвувала? — Ні, у камені цім
Мині здавалось лиш, що серце є!
Теперь аж вижу я ту ковану
З желіза тварь, а в ні ту питому
Облуду свою!

Мазепа.

О, Матрено, ти

Мене ненавидіти меш, ти раю
Прекрасний цього світа мій, що я
Хотів порфірами тя устелити:
Чи-ж маю я тебе нехати, маю
Кривавий головний мій меч метать
Між тебе і між мене? О, прегоре
Ти моє, що я мушу! -- і про ві-що-ж
Я мушу мусіти!...

Матрена.

На колінкох

Благаю тя, Мазепо! — Сли коли
Мене любив вс ти, то покажи
Теперь! — О, я тобі удачна буду
До віка і невіднищев тобі
До смерти! — твоїм стопам я келимом
Постелю ся, аби спокутувать
Гріхи свої! — Це блуд страшний лиш нас
Водив за очі! — Верж корону преч,
А виратуй вітця!

Искра.

Роби кінець вже,

Мазепо! — Царь мя засудив на смерть,
А не на муки бо!

Мазепа.

Устань, Матрено!

Матрена.

Не встану, доки аж ласкавого
Від тебе слова не учую!

Мазепа.

То-ж

Ходи на колінкох про мене і
По вік! — Тебе я ради може й верг бих
Корону, але-ж тут бо ходить річ
О мою голов! — Так! — Оден з обох нас!
Але понеже-ли я смерти ще
Не прагну, й голов свою вище діню,
Як голову єго, то мушу у

Его криві скупати ся, як в того
Змив у казці, й править до мети
Великої, хоть мав бих по дорозі
І щастє своє стратувать! — Отце
Послїдне моє слово, а за ним
Нехай же й діло в слїд! — (Дзвонить).

Матрена.

Він через мене

Его оскаржив!... (Паде).

Га! ти вітцевбійче!

Искра.

Дитино бідна!

Одинацїтий вихід.

Апостол, варта, офіцер. Ті що перше.

Апостол.

Ви знаєте, як я гостив?

Мазепа.

Уже

По муштрі?

Апостол.

От теперь що і кінчить ся.

Мазепа.

Тож виберіть же десяток найзручних
Стрільців, а козакам оповістїть,
Що яко оклеветник мої чести
Полковник Искра має гинути
По розказї царським! — Стрільцями ви,
Апостоле, командувати-мете!
А має стати ся отце, ще нїм ся
Розїйдуть козаки!

Апостол.

Іду, ваш розказ

Ісповнити! (Пріч).

Матрена (ще на колінках).

На віки вічні... так

Мій батько проклинав!... Тепер та вічність

І стала мижи нами, — се не може

Ніколи в світі бути, би я цього

Коли любила, — це не може бути!

Отце майбути діяло ся на

Якім там иншим, чорнім світі, що

Єго давно вже страшний божий суд

Пожер... (Іде на колінках до Іскри).

Прости мене, мій бадечку!...

Искра.

В послідні хвили мого життя

Дитину мою видіти оттак

На колінках о-перед злодієм

Найпроклятішим цього світа, о,

Від цього гірше, моє серце мя

Болить, як се від кулі ме боліти!...

Матрена.

І ти відтручуєш мене від себе,

Мій батечку?... то ж трій ся, серце, тов

Самов отрутов, що у ню теперь

Уся моя любов перемінилась!...

Искра.

Тебе, о доню, соромами вкриту

Над моїм гробом видіти... то лучше,

Нехай останесь моє грішне тіло

Воронам! — Бо если би ти квітки

Ми на могилі посадила, то

Они би повгорали від лукавих

Тих твоїх сліз!

Матрена.

Чи-ж може людзьке серце

Це знести?... ох!...

Искра.

А претці-ж — так отець

З дитиною не сміє розставатись!

Хіба-ж Всевишнього отецьке око

Прощаюче не дивить ся на всі
Облуди цього світа? — Я тя видів
В колиці невинним і сонним ще
Дитятком, і сльозами зрошував
Чоло твоє: нехай же і теперь
Оттак! бо решта все під божим судом,
А не конаючого, що він сам
Ще суду жде. Ходи до мого серця,
Дитино моя, а всемілостивий
Най змилуєсь над нами!

Матрена.

(Припадаючи ему до грудий).

Батьку мій!

О... ся любов дерзаєть мя, она —
Яка-ж инакша зовсім!... Це святий
Огонь с під стріхи рідної, що серце
Так мило загріває!... Ні! о, ні!
Ти сиротою так мене не смієш
Оставити! я вержу ся між тебе,
А ката твого!...

Искра.

Ти-ж каєш ся?

Потіху-ж сю — чи-ж можу взяти я
З собов до гробу?

Матрена.

Чи я каю ся?

О, бідна людзка мово ти!... да він —
Він не відважить ся — (Тарабани).

Искра.

Година моя —

Матрена.

Мазепо!

Мазепа.

Лагодьтесь!

Апостол (уходить).

Стрільці і військо

Чекають!

Искра.

Я прощаю ти, і тя
Благословлю, дитино моя! — ми
Всі блудимо, одно лиш воздвигає
Над всяку нас порочність цього світа:
Повинність права! — А хто ті паде
У жертву, того промінь со небес
Витає! (До варті).

Ви-ж скажіть цареви, що
Я неповинно гину, і що прийде
Той час, що мою вірність мило він
Ся спомяне! — На моєму віку
Нічо' мене так не могло учтити,
Як мертвого отцей мене учтить
Кривавим своїм ділом, а той другий
Жалем! — Бувай здорова, донько моя!
Тебе назад взискавше — міг би може
Мій вік ще й красуватись!... Пріч! — нехай
Ті сльози гинуть! Богатирський духу,
Що боями владієш ти, позволь,
Нехай і ці страшні і люті смерти
Так сміливо у вічі я загляну,
Як і під Азовом дивив ся — амінь!

(Пріч з Апостолом, вартів і офіцерами. Мазепа біжить і відселює
заслону о-перед бальконом. Сурми).

Мазепа.

Не відси, ні, не відси! тут могли би
Покмітити! — Я мушу совершити
То моє діло, совершити! — гетман
При тому мусить бути сам! — я мушу
На смерть его дивитись, та ні оком
Кліпнути! (Дзвонить).

О що з рештов тут і ходить? —
Чи то оден лиш неповинно гине?
Одного цегла несподівано
Убє, той другий знов нехотячи
Строїть ся — добре-ж! То нехай же-ж я
Тов цеглов буду, що 'го вбила! — Інший
Знов погибав на війні — він мусить!

От так і він! — Се по неволи — (Орлик уходить).
Ноші

Мої чим борш! (Орлик прич).

До чорта! що та воля,
Та наша, на таких слабих нитках
Лиш висить! — І отця тут висить під
Самим тим тягарем, що й я! — від горя
Закаменіла! — Але може чей
Ще розум її розважить і научить,
Що це так мусіло ся стати, і
Она до мене ще назад обернесь
Любою!

Матрена (зриваючись).

Стій, убійнику!

Мазепа.

Як та

Мала дитина бою ся!... а претці
Она неначе в-ві-снї лиш говорить!

Орлик (уходить).

Вже є.

Мазепа.

Не правда-ж, Орлик, що я хорий?
Они не здогадають ся, що я
Це з иньшої причини так поблїд;
Я від давно вже с хати не вихожу,
То хоть би я і спотикнув ся може
На морозї, то це би не дивниця!
Ходи, ведь мене! хоть тут ніхто
Не видить, то на прубу лиш, абе-сь
Мене, як му злізати, сильно дуже
Держав, бо ще гадали би, що я
Здоров! — Але минї ще не пора
Здоровити, і бою ся, що скоро
Не виздоровію таки! — Ходім!

(Прич, сперше ся на Орлика. Хвиля німа. Сурми).

Матрена (сфачуєсь).

Я-ж тут сама? — я снила? — де він? — де

Убийник? — вже 'го вбили? — батька мого —
Як сурми ті ревуть!...

(Біжить на балкон, котрого Мазепа вже перше відслонив).

Нема числа їм!...

А ратищ як ліси!... Це військо все

Моє — прийшло віддати свої крали

Поклін! — Та як же-ж? — корогви вчорні,

А той з завязаними там очима —

То батько мій! — пріч! пріч! не хочу я

'Го видіти!... коли-ж бо тягне серце

Туда все, як розіжженими в пеклі

Ланцями... там Мазепа з ніш злізає...

Ступив — хітаєть ся... так лізе лиш

Тіран... махнув... цівки намірені...

(Заламує руки і нагонить ся на перед).

Мордують мого батька!... (Сальва).

Вбили! Вбили!... (Тарабани)

Молити ся не можу, не проклявше

Себе! любови усмішок нехай

Для мене буде всїгди як проклон,

А ангельськії мира віти най

Для мене стануть ся вогненними

Різками, і женуть мя у пресподне

Аж пекло! Так себе прокляти мушу,

Би помолити ся за мого батька душу!

Дванацїтий вихід.

Мазепа лізучи змушеним ходом. Матрена.

Мазепа.

Вже й стало ся! — а що вже за плечима,

Того ся вже не бою! (Іде до Матрени).

Матрена.

Пріч від мене,

Ти лютий тигре! ти! Тепер тебе

Я знаю! — Ти закушав вже криви!

Драпіжний звірю ти! — я бою ся

Тих твоїх пазурів! (Вириваєсь силов від него).

Не ближ ся ти
До мене! меч оттой твій юдить мя!
Як та кривава тїнь увяжу ся
До твої я душі — (Подзвінне).

Я що казала?
З монастиря там обізвав ся дзвін
Вечерний! мого батька то душа
Летить на гласіх тих святих до неба.
Туда до чудотворної ікони
Пречистої я піду і про долю
Ту мою сиріцьку Небесні ся помолю!

(Обертась до відходу. Заслона паде швидко).

ЧЕТВЕРТИЙ ВИВІД.

Подря: Горпинина хатка, у середині вибита мшадев. На ліво з задю поличка з усілякими фляшечками, на право лавичка з мшади. — На ліво с переду образ молодого пазя на стіні; на право двері. зовсім з задю у середині головний вхід.

Перший вихід.

Лодоіска і Горпина.

Лодоіска.

Нехай на твоїх грудех виплачусь,
Горпино! — Батько мій так дуже, так
Змівив ся! — Від коли-ж бо Искра вже
Покойний, то неначе би злий дух
Ходив по нашому дворі! — Ти знаєш
Уже, що та Матрена утєкла,
І без-вісті пропала?

Горпина.

Знаю.

Лодоіска.

Він

Нераз сердито так мене прогонить,
Коли нічми при нему сижу, і
'Го кутаю. — Якї-ж бо і страшні
'Му сні ся снят!... Чоло наморщенє,
Тварь вся змінєна від страху та від
Якоїсь лютости! — вітак іметь ся
За голову та усміхаєть ся!
Вітак¹⁾ знов зірветь ся, махне руков,

¹⁾ В автографі через помилку: Віт.

Та й закричить: „Стріляйте!“ а вітак
Знов зітхне тяженько, тай скаже: „О,
Товаришу мій нещасливий, хто
Тобі казав, мішати ся у мої
Ті обручі жемчужні? — Я увесь
Оден отрій; за мнов стоїть страшний
Той смок з роззявленою пащекою, і
Або-ж мене він пріжре, або-ж я
Бго!“

Горпина.

Нещасний він! Він стратив ту
Небесну міру, що наш вік вкрашає
І веселить, і робить нас утіхов
Всевишнього! — Оден лиш крок з округа
Святого того, а нечиста сила
Вже і почала свої грища
Пекелні, люті і лукаві з нами.

Лодоїска.

Тогди я піду у тихоньку свою
Кімнату. Сейм шумить о береги,
Старенькі лиця шелесіють, а
Я плачу гіренько, і чую в серці
Глибоко, як то зовсім инак у
Святої матери природи, а
Який знов зовсім инший та облудний
Той людський дух!...

Горпина.

Ти нещаслива моя

Дитино!

Лодоїска.

І як лис, коли крадеть ся
У голубник, він лазить. А мене знов
Не так, мене — там переморгуєсь
Та ясна зіронька крізь віти — я бих
До неї йшла, і ї до серденька
Припала з несповітою любовою!
Вітак знов схаменуєсь, бо в моїм серці
Обізвесь: стій! — силніща бо любов
Доньку до батька вяжеть! — Як ти знаєш

Усему силу: Чи-ж не має як-гідь
Якої благодати у природі,
Аби 'му мир небесний всипала
У душу?

Горпина.

Ні, вже дочко! гріх уже
Наверг на него свій кайдан, а того
Ніякі вже зіля ні примівки
Не розібють. Той гріх летить з ним в ад,
У долини, і аж глибоко під
Землею 'го оставит, кинувше
Роспуці 'го на жир! — Дивне то людзьке
Життя!... (Здоймає заслону з образу).

А придивись лиш на цей образ!

Лодоіска.

Ох Боже мій, який же-ж милий!... Чи
Я в зерькало отце ся дивлю? — як?
Чи може се я брата свого вижу,
Що моє серденько, хоть даром все,
Так дуже 'го собі бажало?...

Горпина.

Се

Був батько твій.

Лодоіска.

Коби він так себе
Уздрів — міні здасть ся, що би став
Мирніщий він.

Горпина.

Не вірь! Це не твої

Голубині ті очі. Тут уже
Блищить та іскра до страшного того
Пожару! — Це та доля неповірна,
Неублагаема і невсипуща,
Що в плоть убрала ся; і вже нічо'
Не може нас с тих шпонів престрашних
Ї вирвать, як хіба одна та віра
У Божество, і тривок по законам
Его святого духа. (Отверає двері на право).

В ту комірку

Піди! — За шестірнями там, та за
Книжками ти уздриш великий образ
Привязаного до хребта коневі
Одного молодця: се батько твій!
І не лиш батько твій у образі,
Але і образ чоловіка, що
Непогамована 'го доля рве
З собою! — Дика половинь се нїби
Бухає в світ, але присилена
До звіря земської невідсилено!
Мазепа зветь ся чорна та невгадна
Та гірогліфа в книзі мого
Віка. Але я творца загадки
Не вчисловую числом, але
Угадую по образах живих
Туземских.

Лодоїска.

Відки-ж в тебе взяли ся

Ці образи?

Горпина.

Що начиркла сама я,

Тото оден маляр фландрійський вивів
На мое повелїне.

Лодоїска.

То-ж ти так

Далеко в світі була?

Горпина.

Не лиш по

Всїх западних краях, але і по
Восточних землях; Гімалаю, Кашмір,
І Тибет видїла, і Гангес той
Святий, що поміж лотоса він цвітом
Пливе, і Індію з її тихими
Людьми, що і сама колишеть ся
Сонна на голубих морях, неначе
Цвіт лотосу.

Лодоїска.

Ти-ж мого батька знаєш
Вже від давно?

Горпина.

Не уповіш же ти

Нікому?

Лодоіска.

Мавш руку!

Горпина (справляє у алькір).

На столі

Лежить он книжка, що ї я писала.

Тоті листки, де знак стоїть, собі

Ти прочитай, тогди і знати меш,

Що є твоїм батьком мя лучило —

(Лодоіска у алькір)

і

Що вяжеть мя до него ще і нині!

Да серденьку однакo в світі гинуть!

Другий вихід.

Матрена уходить у середні двері, сама не при собі. Горпина.

Матрена.

Прийми мене, віщунко, я тебе

Благаю! Ти піклуєш ся около

Недужих, переслідунані ти

До себе горнеш! пригорни й мене

Руков твойов святот!

Горпина.

Ти-ж хто?

Матрена.

Жона

Найнещаслившая, оден листочок,

Що буря ним мете, раз кидки 'д горі,

А відти до землі. — Матрена ми

На ймя.

Горпина.

Витай!

Матрена.

Нехай в скриточку в тебе

Пробуду, бо мостива це рука
Мя переслідує, той гетман, що
Він мого батька вбив, безмилосерний!...

Я вже шукала і в монастири
Притулку; але що-ж, коли уже
За кілька день донесли вісти ся
До него. — Монахині тої сили
Не мають, щоб мене охоронити,
І так я мусіла покинути
Притулок свій святий, і иншого
Шукати. — Я о много тя не прошу:
На постіль жменю мшади, кілька там
Ягід — і доста з мене.

Горпина.

Так і я

Жию, і кождий так повинен, хто
На божу волю здасть ся, і в покорі
Приймає своє горе і хрести.

Матрена.

Мині-ж бо годі! — годі се! — Кому
Любов ся споневірила, хто плаче
Над трунвов наймилїйшого — нехай
Той благо, чисто, як той соловій
На ті березі гробні у тузі
Солодкими жалями розливаєсь!
Але кому убійницька рука
Убила батька рідного, хто сам —
Хоть нехотя — запутав ся у сіти
Злодійській, о... того то¹⁾ гиньбує
Роспука неустанна, мозок 'му
Пече, і розпаленими рісками
Черленими прогонить на покуту.

Горпина.

То, що минуло, в уже неначе
Мертвець — — нехай єго припочиває
В покою! — Осїнь не питає-ж бо
Весною.

¹⁾ Перв. най.

Матрена.

Але я питаю ся

За нев, за краснов мойов тов весною,
Що мя леліяла і укривала
Цвітами! — Страшно, страшно я проверглась
Зі сну щастливого оттого мого!...
Тінь батька з ранами глибокими
У серци все стає о-перед мене,
І все показує на него, на
Убійника усе справляє свого!
Тогди мнов потрясе, неначе та
Пропасниця — і мсти кричу, мсти! мсти!
Коли абих на вічній віки
Не виділа убитого ту тварь
Як біль та білу, і не чула ті
Страшній громи стріл, що слухи мої¹⁾
На поли рвуть!... Га, мсти!...

Горпина.

О, покорись

Тим вічним божим судам, що ніхто
Ще їх не зміркував!

Матрена.

Я зміркувала,

І діля того знаю, що я мушу —

Душа моя є причарована

До него. І любити го не можу,

А і нехати ні — що-ж білше ми

Й остало ся, як те, аби єго

Ненавидіть без краю і без міри?

Сли в Бога віруєш, дай мому серцу віру!

Третий вихід.

Лодоіска біжить з алкірія до Горпини. Ті, що перше.

Лодоіска.

О, будь ми друзов ненеv!

¹⁾ Перв. ухо моє.

Матрена.

Післухала!

Га, ти дочко Мазепи! — (Хапає сугак).

Меш або

Мовчать, або загинеш!...

Горпина (мечесь між ні).

Стіни тихі

Отці ще напасть не обезчещала.

Матрена.

Она не сміє зрадить мя!

Лодоїска.

Я буду

Мовчати.

Матрена.

Божевільна я! — отцю

Голубку!... найдеть ся і инший ястріб

На ню! — хіба-ж она не любить того

Хорошого Ляшка, що степового

Закушав меду тут, і коло цеї

Ошуканої квіточки гудів?

Теперь около других так бринить він!

Лодоїска.

О, ні! — мене ти не зібеш с путя!

Матрена.

Це-ж він Мазепу звів з дороги, він

Був перевізником між ним а шведським

Тим королем, що справив на таку

Нещасну путь Мазепу! — а его-ж,

Облудника того, дитина рідна,

Донька Мазепи рідна любить і

Ще удає, що батька жалувє!...

Отце ті богобойні діточки!

Га га!... лиш далі так! Він і тебе

Так розтолочить, як мене отце!

Бо на его дорозі і одна

Цвисти не сміє квіточка!

Лодоїска.

Я-ж можу

І обійти ся! — Від теперь же-ж я

Не є нічо' білш, як одна послушна
Дитина, батькова донька.

Горпина.

Ходи,

Най проведу тебе, а ти мині
Уповідати меш про него, про
Казиміра. — А ти, Матрено, в мене
Беспечна; тут тебе ніхто шукати
Не буде.

Матрена.

Лиш оден би відшукав мя,
Що я лишила у монастири
Для него відомість, куда втекла я.
О, я єго вже виділа, як він
С тим гердим своїм військом уїжджав
У Батуринські брами.

Лодоїска.

Мир є тобою!

Ох, тут же він і віє, ангел той
Небесний, що тобі 'го завижу!
Тут дуби з липами лиш розмовляють,
А ті бжілки є цвітами; мудрости
Тут книги на роствір, а образи,
Як вічні загадки! — Я-ж мушу бо
Вертаті між чорні ті страхи, і нести
Полохе мое серце в дич життя!
Здорова будь! — А ти мя проведи,
Як друга рідна ненька! Твої речі
Як лік благий гоють сердечні рани!
Да чей і я від їх здоровша стану!

(Пріч з Горпинов).

Матрена (уздівше образ).

Це він, той пазь! — Прекрасний ти козаче!...
Да відки в неї образ цей узяв ся?
Це він був! — Га, який це сон, лежать
В обнятію цих рук, і напуватись
Отцими медовими устами!...
За пізно! — слово — дві — а є короля
Просатарь став ся! — Цей хороший хлопець

Не був би мого батька вбив, а був би,
Для мене суджений, найбільше щастя
Цілого цього світа дарував!
І що-ж стіною стало мижі тов,
А нинішнов поров? — Нічо', як лиш
Той невидимий вбійник, той паук,
Той час, що у єго широких сітєх
І жизнь¹⁾, і молодість, і щастє, і
Урода гине, сєне і усихає
Мєрцями! — Ох, ти молодостє, ти
Велика розгрішительнице і
Шинкарко всіх роскїш, що ти у мене
І в гостях не бувала, бо тебе
Недолєньки морози люті вбили,
І мого сєрця силу сокрушили!

Четвертий вихід.

Гордієнко і Матрена.

Матрена.

Гордієнко!

Гордієнко.

Отцу лиш загадку

Ми відгадайте! — Вас нахожу тут!

Черниці се ми уповіли — я

Приїхав з військом в Батурин — Мазєпа

До мене переказував, що далі

Пора; от і приїхав я, аби

Вас слухати, аж вас у замку вже

Немає; до Мазєпи, а Мазєпа

Стискає с пліч.

Матрена.

То-ж ви не знаєтє?

Гордієнко.

У нас нічо' не чути; тут лиш ходить

Глуха та боязлива поголоска

Про Искри смерть.

¹⁾ Перв. смерть.

Матрена.

Коли у вас в грудех

Ще праве серце бєсь, то слухайте
На вдивовижу вам! Мазепа вбив
Вітця за те, що плян єго царєви
Він зрадив. Царь бажав від гетмана
Напрасного і головного суду
В поруку вірности.

Гордієнко.

Він, твого батька!...

Мазепа-ж тя любив, а ти єго —
Але любов та вже минулась, бо
У нї убито серце. Годї навіть
Имити віри, щоб він це зробив!
Поваляна та чиста наша справа
Брацьков та неповиннов кровїов!

Матрена.

Та

Бріхнев ще і злодійством! — Ти-ж минї
Раз обіцяв, що будеш слухати
Мене: дотримай слова-ж же! — Корони
Я бїлше не бажаю, але мсти
За мого батька! — Завернись назад
У Сїч, покинь Мазепу у найгіршу
Пору, і з ним на Шведа ти не йди!

Гордієнко.

Я цього не надїявсь, а прийшов
Збрїйний до походу, за мною в слїд
Все хиже птацтво із усіх лугів.

Матрена.

Послушности, Гордієнку! — Ти дав
Лицарске своє слово, що мене
Ти будеш слухати. — Що думаєш?

Гордієнко.

Я думаю, чи не провадити
На власну руч з Москов вїйну? — а сли
Яке там небудь корона відпадеть —
То хай оно тобі!

Матрена.

Мене вже це

Не лудить.

Гордієнко.

Але ти мене, прекрасна —

Ну — крале! Я мовчав несміливо

І гетманови не відказував

До тебе права — те тепер усе

Минуло ся. Але аби й тепер

Стояв перед тобою я, однак

Несмілив, як тогди — за це би вже

Всі мої Запорозжці насміялись!

Коли утік медвідь, то того мід,

Котрий собі найшов до него слід!

Матрена.

Гордієнку!

Гордієнко.

Тебе своєю звати —

Це несповіте щастє є! — Тебе

Я шанував би й поважав, як ту

Яку святу ікону, і до пали

Казав-бих присилити кожного,

І на смерть катувати, хто би смів

Тебе зневажити! — Мазепа — гм!

Убив вітця тобі! — То-ж він тебе

Любив хіба? — так до-знаку, як вовк

Ягня, або той хижий половик

Голубку!

Матрена.

Присягни-ж, коли мя любиш,

Пімстити ся за мене.

Гордієнко.

То-ж ходи

Зо мнов у Січ, ти запорозька крале!

Тепер аж знаю діськи, що тебе

Я люблю! — То-ж ходи! — я понесу

На моїм тя кони, як той орев,

Коли найкращу свою здобич він

Несе у сонце!

Матрена (вихоплює сугак).

Стій! назад! — То так
Ти челядину чтиш? — Як смію думать
Я про любов, коли ще батька тиць
Скитаєть ся непімщена? — Убите
То серце не кохаєть, ні! — Коли-ж
Свята вам челядина, то у-двоє
Повинна бути вам святов, як горе
Та смуток ї убє.

Гордієнко.

То-ж маю ділом

Тебе я сватать? — добре! — я пімстю ся
На беззаконнику, що він тебе
Оскорбив, і на Шведа з ним не піду!
Тужй, як це доньці закон і серце
Велить — да після смутку хай і радієть
Наступить; в перед мета — вітак ти моя!
Розібють Запорожці всі кітли
З радіш, а той Дніпер неначе п'яний
Скакати-ме по своїх тих порогах,
Як Гордієнко¹⁾ приведе їм свою
Княгиню красну! — Гурра! на коня!
Лети, мій вороний, неначе би до неба!
Я знаю, що у дар княгини дати треба!
(Цілює Матрені руку, і пріч).

Матрена (обзираючи сугак).

Не бою ся ніяких любощів
Уже! — Отцей сугак від всего заступає!
Ще душе той сугак, що серце моє крає!
(Зриває образ з стіни і цілюєть 'го).

Пропаший рау мій! ти райська моя згубо!
Хоть може приснить ся, що він мене ще любить!
(Пріч у право).

Переміна.

Подря: Хороми на роствір у замку Батурині. На право і на ліво
двері. За стовпами подвіре замкове, що 'го можна ціле переглянути.

¹⁾ В автогр. через помилку: Гордієнку.

П'ятий вихід.

Кинігсмарк, Апостол і Галагін.

Апостол.

По тиху лиш, бо гетман нигає
Увезьде, й підслухає кожде слово.

Кинігсмарк.

Від того часу, як покойний Искра,
Мазепі знай би заподіяно
Чарами. Не дав 'му супокою
Як день так ніч.

Галагін.

Уповідайте, що

Нового?

Апостол.

Добра вість! Вже Швед ся ближить,
І з Левингавптом полувив ся вже
Щастливо їх король.

Шестий вихід.

Скоропадзький уходить на пальцях і обзираєть ся на всі боки. Ті
що перше.

Скоропадзький.

Злучив ся, правда це; але оно
Гарніше слухавсь, як дієски діло
Стоїть. — Чорт має провіянту в них!

Галагін.

Це зле!

Скоропадзький.

Я маю ліпшу відомість,

І певну.

Галагін.

С цим уже не витримать!

Усїгди все він ліпше знає, як
Хто другий; та таки єго-ж бо й правда
На верхи веїгди.

Скоропадзький.

Лиш по тиху, друже!

Уговкай трохи бає твій! — в Батурині

По тиху треба, бо для нас усіх
Кульки вже сипані!

Апостол.

Це клевета!

Скоропадзький.

Мовчіть, товариші та дожидайте
Кінця, бо сей, як кажуть, діло фалить!
Лиш осторожно! — бо як я вам кажу:
Нім Левингавпт уздогонив ще Карла,
То царь его побив під Леснов у
Чоло.

Кинігсмарк.

Поганий трумф!

Скоропадзький.

То-ж вержете ліпше

Від разу всі ті карти преч! — Увесь
Їх провіянт знівечений; голоту
Та голод лиш веде їх генерал
До короля.

Галагін.

Погано! зовсім це
Погано! бо таке ти військо не
Потрафить походити. — Вояк лиш
Тогди різкий, як нагодований.

Апостол.

Це гетман знає?

Скоропадзький.

Знає, але ще

Таїть — а тихо-ж будьте! — Він це сам!
І то в гетманському знаряді! — пазь
Несеть за ним на подушці і шапку
С пером! — Отце не жарти!

Кинігсмарк.

Вже бо й час!

За надто довго лежимо уже
Мижи ковадлом а клещем отце —
На многі літа гетману!

Усі.

На многі

Літа! на многі літа!

Семий вихід.

Мазепа у гетманськім строю; за ним несе пазь шанку з чаплім пером на подушці, кладе ї на стів і відходить. Ті що перше.

Мазепа.

Витайте, Кинігсмарк!

Кинігсмарк.

Мій світлий гетман!

Мазепа.

Ви лишите ся в Батурині, на-
Коли ми рушимо. Не Москалеви,
А Шведови ви смієте віддати
Цей замок! — Ваша голова ми ручить,
Що Москалеви не отворите
Ви порту!

Кинігсмарк.

Як жию!

Мазепа.

А ви, Апостол,

І Галагін —

Апостол і Галагін.

Пресвітлий гетмане!

Мазепа.

Закличте зараз старшину усю
У замок тут. А с полків вибрати
По кілька козаків передних на
Подвіря в замок!

Апостол і Кинігсмарк.

Зараз.

Мазепа.

Полк Гадяцький,
Полтавський й Стародубський ставились?

Скоропадзький.

Як розказали, світлий гетмане!

Кинігсмарк.

А Запорожці також — десять тисяч
Привів Гордієнко.

Мазепа.

Роскажую,

Аби усі за містом табором
Стояли, а у місто і оден з них
Ногов не поступив. — Січовики
Преважні в моїм ділі, але людзьким
Оселям їм не близьить. — Скоропадзький!

Скоропадзький.

Пресвітлий гетмане!

Мазепа.

Ви Стародуб

Тримати-мете до останного!

На вас це перших Москалі ударять —

На вас дуفاю зовсім!

Скоропадзький.

Періже

Дніпер завернесь в свої головиці —

Мазепа.

Нехай слова прибірні — діла хочу!

В здоровю видітись! (Усі поклонившись відходя):

А погодит!

Оногди пив оден козак здорове
Царське! — Це в вашім полку, Галагін?

Скоропадзький.

Ні, в моїм, пане!

Мазепа.

Я роскажую,

Аби під суд це взяти, і злочинцю

Розстрілити! — А сли ся не удасть

Єго вам вислідити, то десятий

С цілого полку муж най кульков гинеть!

Така є моя воля! — З Богом всі!

(Усі полковники приї).

Кривава та дорога, що я мушу

Іти, але мині подобаєсь!

Опорожнів цей світ ми, від коди

Покинула мя жінка, бо й краса

І молодість покинула мене

З не в разом! Але най! теперь мині
Лиш та мета моя перед очима,
Що ї могилю трупи в жертву, знай
Язичеський той жрець! .. да тим она
Мині усе й дороща ся стає!
Хто другий, сли постарієсь, шукає
Спокою, а мині ще забажалось
Порфіром палахнути, знай то сонце,
Коли, прійшовше день, спочить оно лягає!
Я багрянний покров і в кривіх пошукаю!

Осьмий вихід.

Лодоіска і Мазепа. Борзо вітак Орлик.

Лодоіска.

Отці ліки прислала ти Горшина,
Мій батечку!

Мазепа.

Нехай! они мині
Вже не допоможуть! — я упив ся иншим
Наповм — оттаким, що вже нічо'
Від него не порадить!

Лодоіска (уклякнувши).

Батьку милий!...

Мазепа.

Устань! це що тобі! — Ні слова ми
О нему! — дуще, як се передом,
Теперь я вірую у силу духів
Недобрих, і лукавість їх мене
Теперва страшить! — Анї слова, кажу,
О нему!

Лодоіска.

Ні; що хочу я просити.
То лиш тебе самого і одного
Обходить. — Вижу я, о батьку мій,
Як ти в одно хоріщий і хоріщий
Стаєш ся; тут ти воздух не панить!
Послухай просьбу твої ти дитини —

Зложи гетманську булаву і
Перо то чапле, утікай з отцего
Ти гомону, що так тя мучить, та
Ходи зо мнов у степ, у самоту!

Мазепа.

Чи-ж там найшов бих спокій, нерозумна
Дитино? — Що ся стало, то вже й сталось
Билце годинника посунеш ти
Й назад, а час ніколи! — Сли не можеш
Бразди на моему чолі загладить,
І сїдину мою на кучері
Діточії перемінити... о,
То дай си покій! — Тому, що війну
Кривавою рукою він засїяв,
Про мир та супокій не згадує навіть!

Лодоїска.

О, віруй лиш у мир той, а зіллеть ся
На тебе він! — Обое ми зречім ся
Зманчивого отого щастя! лиш
Для тебе хочу жити, для самого
Тебе лиш!...

Мазепа.

Встань, покинь діточі ті
Гадки!

Лодоїска.

Прийми, о батьку, квіточку
Отцю, що учахнула ї сьогодні
На мамині могилі і зросила
Ї своїми слїзьми!

Мазепа.

Она минї
Умерла, породивше тя! і ти
Убила, хоть нехотючи — усе-ж
Однако бо! — хто другого убі,
Той все під горем ходить. Що минї
По твої є любі! — мене обняти,
І оповити ся горячою
Любою коло мене кросами
Зелїзними — отце не є ти в стані!

А квітці дивувати ся меш ради
І запаху — це знов не в моїй
Натурі. Там аж, де кінчить ся цвіт,
Оттам і починаєсь людзький рід!

(Кидає квітку преч).

Лодоїска.

Ох, Боже!... (Заламує руки. Орлик уходить з письмом).

Орлик.

Це маніфест до козаків; чи буде
Довольно так?

Мазепа.

Сюда! — підстава добра.

Лиш форма за блага. Але ходім
У кабінет! — Хто меч готів тримає,
Той в речі золоті та благу не граєсь!

(З Орликом преч).

Девятий вихід.

Лодоїска сама. Зараз вітак Казимір.

Лодоїска (підоймаючи квітку).

Як скоро квітку відорвати від
Землі, і неньки, так вона відразу
І вяне-увяває. Але серцю
Люблящому цвітут ті квіточки
У воздуху — Чи добре добачаю?
Казимір мій! (Казимір виступає).

Казимір.

Я мушу — мушу! Тут
Отеччина моя!

Лодоїска.

Втікай, втікай!

Мій батько —

Казимір.

Ти 'го любиш?

Лодоїска.

Не покину.

Ніколи 'го.

Казимір.
Ти з ним прощаєшся разом.

Лодоїска.
Ти періже, сли дождити-меш.

Казимір.
Чи тут, чи там ми смерть, але мині
Однако, лиш тебе і твого батька
Абих від смерти спас! — а гинути
На тебе дивлячи ся — це не смерть,
А сон лиш, тїнь блага, що промигне,
По ясні простріни часу.

Лодоїска.
Чого
Поблід-єсь так?

Казимір.
О, мире ти, що ти
На тїм чолї вселив ся, усміху
Благий на тих рожевих устах, ти
Любови яєне небо; о, скажи, —
Чиму в такий ти страх мене
Угониш? — чо' себе отце ти робиш
Для мене проклятем?

Лодоїска.
Мій батько тя
Заріже, скоро вздрить! Теперь у него
Вік людський не значить нічо'.

Казимір.
Як мій
Мині теперь, если розлучить нас!
Я переслїдуваний утікаю,
І тут забіг до тебе —

Лодоїска.
Утікаєш?

Казимір.
О-перед шведським королем! — Бо я
Єго перестеріг, тут, на Вкраїні
Війну провадити, бо я довідавсь,

Що козаки важкують. І король,
І батько твій пропав, єсли они
На свій союз воєнний лиш дувають.
Я сміливо сказав це королеви,
А се 'го так розсердило, що ледви
Спостиг я утечи. Теперь він гонить
За мною, яко оскорбителем
Бго величества.

Лодоїска.

Ти-ж думаєш,

Що тут безпеку найдеш? — Нещасливий!
Чого ти тут шукаєш?

Казимір.

У роспуці,

Без пам'яті, неначе божевільний,
Лиш то одно на гадці мавше, би
І ти з ним не пропала, с твоїм батьком
Отце — такого видиш мя у себе!
Не мста женеть мене до зради, а
Любов одна і щира —

Лодоїска.

Що теперь

Ти думаєш робити?

Казимір.

Я і сам

Не тямю, що я робю, і чи правов
Дорогов це іду — але мене
Провадить лиш горячая любов
По за могилу, і то бажанє,
Тебе сцілити. — О-перед Мазепов
Відважно стану, і докладно 'му
Усе вповім: і шведівського війська
Мале число, і страти ті єго
Великі, й доведу 'му, що себе
У пропасть він жене, єсли не заперть
Він Шведу ворота —

Лодоїска.

О, ти любове,

Солодкий цвіте, затроєная

Ти ягодо! То-ж красному кінець
Такий усігди?...

К а з и м і р.

Я життям наважив,
І рад єго жертвую!

Л о д о і с к а.

Нещаслива

Двійне, що серце мов розриваєш?
Ти батька можеш виратувати,
Ба навіть в ласку стати 'му, і память
Проклону давного єго затерти;
Усе це було-б щастє мому серцу,
Яке хіба лиш можесть ся у-ві-снї
Приснить: а претці-ж мушу 'го веречи
Цїни такої ради. Бо невірним
Ти став бес-ся святому обовязку,
І в зрадці путь пішов-бєсь, нещасливий,
Як батько мій отце, що роспуч 'го
Тручає від одної пропасти
У другу. — Ні! ніколи! — Зоря чести
Снять повинна без хмариночки
Й одної, і не кожда жертва может
Любві подобатись! Я пострадати
Тя можу, і с тобов загинути,
Але предателя би мусїло
Покласти мов серце у могилу
Забуту!

К а з и м і р.

О, я потопаючий!

Котрої-ж маю я скали ловитись?
Габи на мене бють, що змисли мя
Минають!... Що-ж я наробив? Се так!
Се був недобрий сон! Стрясаю 'го
Я з себе, як то дерево сухий
Свій лист у осени! --- Тепер аж вольно
Я віддыхаю! — Зорі ще минї
Сняють мої, зорі ті близниці:
Любов і честь, а на сторожи їх

Стоїть ще левя сила! — Чи мене
Король ме переслідувати, чи
Твій батько: я служити вірно буду
Їх короґвам! Непізнаний в рядах
Їх воїв яко правий вояк стану!
І в їх житя своє я пожертвую бранех!
Благослови! (Уклякає).

Лодоїска.

Нехай тя ангіль смерти
Минає! — За таку тобі посвяту
Любов моя й звитязтво у заплату!
(Зводить 'го і обіймає, вітак обоє по обох боках преч).

Десятий вихід.

Сурми. Замкове подвіря наповняєсь козаками, що відділами прима-
шерували, становять ся. По переду виступають: Апостол, Галагін,
Кинігсмарк, Скоропадзький, козацькі полковники і старшина.

Г а л а г і н.

Чого так Скоропадзький закрадаєсь?

А п о с т о л.

І де ті послы, с полку вибрані
Їго?

С к о р о п а д з ь к и й.

Ще прийдуть! — Студено мині,
Товариші! — опівнічний це вітер
Завіяв!

Г а л а г і н.

Що? — ви вітру боїтесь,
Як той когутик на даху?

К и н і г с м а р к.

Їго

Не гріє той вогонь, що нас! — Це знак
Недобрий.

С к о р о п а д з ь к и й.

Братчику! такі то люде —
На світі усілякі, що оден
Не годен зміркувати другого

Що в нїм кіпить. — Ви може й горите,
Я мерзну-ж; від одного вітрику,
Одної гадки дрождж мя ловить; я-ж
Натурі свої ті такі не винен.

Г а л а г і н .

Він був і згине Стародубським тим
Великим філософом, і крутов
Воює всїгди шаблев.

Одинацятий вихід.

Мазепа виступає дуже поважно, з булавою в руці, о-перед него іде довбуш, хорунжий і бунчучний, кождий з своїм знаком. Бють у кітли. Полковники і старшина дають ся назад і стають луком, так, аби видко всі козацькі роти на подвірю. Орлик за Мазепов.
Ті що перше.

М а з е п а (кладає шапку на голов).

Усі вже тут?

О р л и к .

Гордієнка нема лиш

Ще¹⁾ з Запорожцями.

М а з е п а .

Снішіт по него;

Тут кожда проволока гріх! — Я кажу,
Би квапивесь! (Орлик преч).

Слухайте, ви козаки!

Московський царь роздер той запис, що

То з нами мав, і нас лучив до него,

І то на спосіб оттакий, що нас

Притискував, нові податки свої

На нас всадив, і всі ті старовіцкі

Права преславного козацького

Народу знехтував, синів тих вольних

Широкого степу, що перед ними

Татари й Турки утікали, знай

Голуби о-перед вірлами.

¹⁾ В автогр. Що.

Козаки (підмітують ратища).

Гурра!

Мазепа.

Рука Господна, що народами
Опікуєсь, упоминаєть нас,
Таку зневагу й кривду не приймати
На собі. — Славний богатирь, той шведзький
Король з рицарством своїм, що під Нарвов
Й Головчином вали, багна й ліси,
І ворога він побідив, зближаєсь :
Великодушно він нам подає
Теперь ту королевську свою руку
До помочи, до волі давної
Козацької! — Я руку ту приймаю
Во імени цілого народа,
Що удостоїв мя вложити свою
Гетманську булаву в мої руки!
Таким це способом кладу я першу
Підвалину до самостайної
Козацької держави! — Цему свідком
І небо і земля і світле сонце,
Що виділо оно рицарських ваших
Батьків, лиш Богови одному, а
Нікому иншому, найменше же
Царям яким підданих!

Полковники і старшина.

(Здоймивше шаблі д горі).

Гурра! га!

Здоров Мазепа!

Мазепа.

Ми усі уже

В поход готові, а над Десною
Стоїть вже військо шведівське. Прийшла
Пора уже! Ударьте у кітли
І в тарабани, заgrimіть у сурми,
І будьте певні, що ви гетьмана
Усігди там вздрите, де корогва ся
І сей бунчук муть віять!

(Гучна янчарська музика на подвірю, і гурра козацьке).

Орлик.

(Виступає і шепче до Мазепи).

Запорожці

Сперають ся —

Мазепа.

Не може бути то!

Це зрада! більша половина війська! (Тропає чоботом).
Га, триста чорта!

Апостол.

Що там стало ся?

Скоропадзький.

Здаєсь — припадок; а не можна би
Послухат? (Неспокійний між полковники).

Мазепа.

Борше, Кинігсмарк! ще раз
Сказати Запорожцям розказ мій!
А сли 'го зараз не послухають,
То скажу в ні стріляти з замкових
Гармат.

Кинігсмарк.

Ні, гетмане! (Уклякає).

Відклич твій розказ!

Ми всі пропали, як тут прийде до
Баталії!

Мазепа.

Га! кулі громові!

Беси бих міг вас в мої силі мати,
То я би вами вдарив в голови
Бунтівників, і в кривих їх бих ся
Скупав! — Теперь я стою тут безсилен
О-перед гостями це, свідками
Зневаги, ганьби мої! — Як Валтазар
Той другий, вижу на стіні письмо!
А та рука, що пише 'го, се є — —
Матренина рука!...

Г а л а г і н.

Що? — претці-ж онде
Ті Запорожці йдуть сюда!

М а з е п а.

До шаблі!

Гордієнко той мир нам не несе.

Дванацятий вихід.

Гордієнко з голов шаблев. Запорожці у страшних уборах. Ті що перше. Гордієнко і Запорожці займають одну половину подрі.

Г о р д і є н к о.

Прийшов, Мазепо, щоб тобі і твоєму

Оттому помелу — (Показує на бунчук)

сказати „прощай!“

М а з е п а.

Отамане! Твій гетман се бажає

Послушности від тебе! — Слухай на

Позев братів!

Г о р д і є н к о.

Я лиш прийшов, аби

Не відійти як жус, коли до бою

Ідете! — Я прийшов вам лиш сказати,

Чиму не підемо за корогвов

Оттов. — Що на відвазі нам не брак,

То знає Азов, знає Орчаков,

І кримський хан, що він Гордієнка

Зазнав. Але з отим убійником

Не підемо, що умочав він руки

У Искри кров, у кров брацку. Тиму

Й вертаєм в Січ!

М а з е п а.

Вблажіть ваш гнів!

Г о р д і є н к о.

Ніколи!

Тіранови ми не гадаєм порфір

Красити, бо таке мерзке злодійство

Обурює в нас вольне серце наше.

Мазепа (замахує шаблев).

То-ж, бунтівнику, най тя покарає
Мій гнів!

(Кидаєть ся на Гордієнка, Кинігсмарк і Апостол боронят).

Кинігсмарк і Апостол.

Мазепо, ви дурієте!

Гордієнко.

Нехайте лютіря! — Щаслива вам
Дорога! — нашу-ж прошу не спиняти!

Мазепа.

Це твоя є робота, о Матрено!

Скоропадзький (приступивше до Гордієнка).

Обороніт мене! (Кличе на подвіря).

Полк шестий вірен

Цареви лишить ся! — Ви підете
Враз з Запорожцями!

Апостол і Кинігсмарк.

Це зрада!

Галагін.

Змінник

Наличман скинув!

Скоропадзький.

Так як свої ви!

Гетманська булава у вітру —

Гага! хто йметь?

Мазепа.

І Стародуб пропав —

Сустанова за сустанов відпадає!

І стою я, як жертва катова

Кривава! — О, короно моя ти!...

Теперь лиш за порожну тїнь хапаю!

Гордієнко.

Пріч, Запорожці! хай старий си лис

Лютує в свої пасти! — Ми відходим

Спокійно: чо'-ж вам білше і хотіти

Від нас? — Але ні кульку та ні спіє

Не шліть за нами на вздогінь, бо скличу
Всі свої хлопці і таке докажу,
Що ваше це гніздо у пил і попіл ляже!

(Гордієнко, Скоропадзький, Запорожці і оден козацький відділ¹⁾
є подвіря пріч).

Мазепа.

Чого так видивили ся на мене?

Лишіть мене! — Не кождий, як гадає,
У Цезарі здобутись може — не
Оден уже втонув у Рубіконі — --
Нехай! — я доста вже нажив ся! — час
Про смерть гадати! — То-ж над Десну! Преч
З отцего замку, де криваві лиш²⁾
Мерці блукають ся! — І не спочинем,
Аж не походимо, або — загинем!

(Марш, усі обертають ся до відходу, заслона паде).

¹⁾ В автогр. видділ. ²⁾ Перв. тільки.

ПЯТИЙ ВИВІД.

Подря: Могила у поли о-перед Полтави. З заду ліс у снігу. Тарабани, стріли з гармат, воєнний гомін. .

Перший вихід.

Мазепа і Казимір, загорнений у плащ, ведець 'го, меч у руках.

Мазепа.

Куди втекли?

Казимір.

Розсипались по лісі. (Сурми).

Мазепа.

Громадять ся — це добре є! — Коби
Я здужав лиш на перед! Вже не служать
Сустави, — о, коби коня!

Казимір.

У-перше

Прийдіть до себе, доки на коня
Вам сісти.

Мазепа.

Вам подякувати маю,
Що я жию ще! Ви відважно-сте
Мя боронили, як я під конем
Лежав, аж доки Галагін отце
На відеїч не прибіг. Але хіба
За добру волю лиш словами вам
Подякую, бо нічим ми за діло.
І ні за що! — Бо що-ж ми по житю,
Коли оно порожний вітер лиш,
Лиш хорий нервів рух та мушкулів?

Побіди, о, побіди прагне серце,
Як олінь зимної води!

К а з и м і р.

Дарма!

Минї ви вірте, що усе пропало!
То лїве шведівське крило занадто
Посунуло ся в перед. Москалі
Теперь иначе бють ся, як під Нарвов
В'ни били ся. Полтава — то значить
Могила слави нашої.

М а з е п а.

Ще нї!

Ще нї!

К а з и м і р.

На всі боки втікають Шведи,
Військові лави порозбивані,
Король ранений, в ношах, своїм військом
Не можетъ командирувати, а
Напротів царь стоїть у градї куль,
І долею світа править! — Вам вже легше?
Позвольте-ж, най я верну ся до бою,
І в нїм, найбілшім, що 'го молоде
Століте наше виділо, нехай
Собі вчяхну я того лавру, що
Роспуці він ростеть.

М а з е п а.

Відпочивати

Не хочу, піду з вами.

К а з и м і р.

Право на

Отцю могилу справились¹⁾ московські
Знаки — ми мусим преч!

М а з е п а.

Ще раз зберу

За поводи огненного я того
Коня баталії, що виривавсь
Від мене! — Там згромадивсь Галагін:

¹⁾ В автогр. справились.

Ти богатирський духу праотец!
Повій ще раз около бунчука
Козацького! — Ти Боже Азова
І Очакова, проломи дорогу
Ті давні наші славі, давні воли!
Або во вік нещасна наша доля!

(Здоймивше шаблю, преч з Казимірем. — Тиха хвилька. — Воен-
ний гомін. Побідний марш за подрев на ліво. Шведи і козаки уті-
кають по-через подрю).

Другий вихід.

Петро, Іфлант, московські генерали і офіцери. Корогви.

Петро.

Побіда наша, Богу дякувать!
Ви жваво бились, Москвичани, і
Прихильний, щасний вітер повіває
На молоду державу нашу. — Хто
Оттам зберзеть ся на напад ще?

Іфлант.

Мазепа.

Петро.

Полки всі на него! — Чорт
'Му в пяти! — Генерали! — капелюх,
Що двацять куль прошили 'го, в руках,
О-перед вами стою, і благаю
О надгороду нинішної мої
Прислуги!

Іфлант.

За побіду нинішну
Тобі лиш дякуєм, і іменуєм
Тя генералом!

Генерали.

Так!

Петро.

Вам дякую!

Ви підвижили жовняра; царя-ж
Бог підвижить на заступителя,

На умножителя держави цеї.
В колисці велетова ще дитина
Лежить, в чоло єго цілюєть небо,
І під крилом єго рости-ме зрадї
На впреки! — Пророкиня раз казала:
Мазепа принесе ти щастє! — І
Так стало ся: бо він отце завабив
У згубу короля. — Теперь заграйте-ж
Воєнні сурми аж до неба 'д горі!
І слава наша угніздить ся в зорях!

(Марш, усі пріч).

Переміна.

Подря: Куліса на хвилю. — Печера, освітлена лушницями, на право тайники. Цілу середину затиля тої печери закриває рухома заслона. С переду на право лавичка є кицок.

Третий вихід.

Горпина, Лодоїска і Матрена у прочанські одежи, сидить на лавици.
Два розколники з лушницями.

Горпина.

Святі ви печерські, розколники,
Я, віри вашої причастничка,
Не була довгий час уже між вами.
Сьогодні ввожу гостя, що недобра
'Го доля переслідуєть. — Верьх нас
Ненавиди святкують праздник, ми-ж —
На відвороть — любови хочем праздник
Тут святкувати. З вашого субору,
Від олтаря нехай учує блудний
Прочан прощальне слово то, котре
Єму би відгадало загадки
Єго житя. (До першого розколника).

Прилагодьте-ж усе

До годного обходу праздника! (До другого розколника).
А ти єго приходу дожидай
На дверех. (Розколники на право і на ліво пріч. До Лодоїски).

О, не бійсь, дитино моя,
Тут ти беспечна, тут і батько твій
Беспечний буде. Ти аж надто много
Страшного перенесла вже: пожар
У Батурині, і лютоване
Московське, а вітак утікане
Степами, гомін пристрашної тої
Баталії, що й доси ще земля
Дрижить від неї.

Лодоїска.

Як у мині серце
І бесь!... а як же-ж батька у війні
Убито!...

Горпина.

Ми надіймось на живих,
А мертвих най собі.

Лодоїска.

То-ж батька я
Побачу? — дай це, Боже! — Також і
Казиміра?

Горпина.

Він слово дав, що буде
Мазепу стеречи, як добрий ангел,
І що від него не відступить й крока.
А по баталії він обіцяв
Єго в сю печеру впровадить. Вхід
До неї так заріс, що 'го ніхто
Покмітити не можеть. Є і знак
Беспечний.

Лодоїска.

Серденько летить до него
Зближаючого ся!... Нехай на дверех
Єго я дожидаю!

Горпина.

Ні; уперед
Богослуженіє у наші церкві
Най приспособить душу до привіту
Любовного. То-ж угамуй то серце,
Аж доки відшукає він своє,

Що від давно він загубив его
У дикі бури. — Ми лишім его
Самого.

Матрена (устаючи).

Як! самого?

Горпина.

Як ти це

Собі гадаєш?

Матрена.

Як? — ніяк! ніяк!

Ти-ж знаєш, що я звергла вже з душі
Ту мстиву думку, і бажаю прощей,
Однако як би й ти! Подякувать
Тобі одні я маю, що его
В останне я побачу й привитаю.

Горпина.

Від світа переслідувану, і
Від всіх лишену, ми тебе найшли,
І не цурали ся с собов тя взяти,
Хоть твої ще гадки блудні і чорні
Були.

Матрена.

Теперь вже ні. Світ роз'яснив ся
Передо мною; вартість я життя
Теперь вже оцінила, і готова-м
За него заплатити найбільшу плату.
Гордієнку дотримати я хочу
Му слова даного — але від мої
Передної любви я хочу в мирі
Узяти прощу.

Горпина.

Проща є повинність
Великодушного! — она є дух
Той божий, що цей світ у друге творить,
Бо инак був би вже давно в пресподнім
Пропав він аді! — Дикого нарову
Мари его водили блудом довго;
Але теперь, коли корона й Швед
Розбиті є, нехай-же вічне сонце

Любящої любви на ново зийде
Над ним! — А ти, Матрено, ти, котру
Найгірше він оскорбив, ти промов
Прощальне слово, а оно его
Білш, як благословеніє священних
Людий окропишить, і рани всі
Его загоїть.

Матрена.

Я й прийшла-ж отце
Его благословить, его й мене!

Четвертий вихід.

Другий розколник з ліво. Ті що перше.

Розколник.

Вже йдуть!

Лодоїска.

О, Боже! батько і Казимір!

Горина.

Казиміра ти зараз обнімеш! (До розколника).

Молодшого сюда ввести! (До Матрени).

А ти

Тим часом можеш у одні келії
Отцеї печерської лаври си
Від труду припочити. А коли
З дитинов своїов і зо мнов уже
Він привитав ся, то тогди й тебе
Закличемо, аби взаємна проща
То наше діло повінчала.

Матрена.

Буду

Години мої ждати!

(Усі прич на право, окрем розколника).

Пятий вихід.

Мазепа і Казимір, загорнений в плащ. Розколник.

Мазепа.

Ми де?

Казимір.
В беспечности від ворога.

Мазепа (кидає шаблю від себе).

Але не того ворога, що в нашім
Він серци! — Преч ви полетіли-сте,
Воскресні думи мого народа!
Бунчук козацький по під ноги вже
Валяєть ся. Сегоднішня днина
Єму на віки вже печать раба
Прибила!... Гордієнку! опуст твій
На віки розсудив козацьку долю!...

Казимір.
Ви-ж, яко народа витязь, стояли
Усеїди на чолі у бою. Тричи
Счинали-сьте баталію — розважте-ж
Над незичлиов долев ваше серце!

Мазепа.
Яка-ж марна то тінь, життя то наше!...
Здаєть ся — яблін аж розчахнеть ся
Під садовинов — ми потрясемо —
А яблука усї червиві!... Ба!
Подружество? — зражає нас! — любов?
Втікає! — День оден закопує
Всю нашу славу! — О!... оттак малює
Та мудрість людзька письма у пісок!
Дуне вітрець — нема! — Лиш пінов ми
Озолочаємо наш вік! — чим білше?
Що-ж білше він? — Леток на пядь на нитці
Гнилі! — У воздуха, у елементів
На кожний день собі ми позичаєм
На стілько лиш, би можна дихати.
Житя то людзьке білше не значить,
Як боязливе втікане о-перед
Пожедником поганим тим, що він
У слід за нами ходить!

Казимір.
Пропочиньте! (До розколника).
Віщунка де?

Росколник.

Вас заведу до неї.

Мазепа.

По голосу ви вашому мині
Знакомі беретесь, і то ще дуже!
Кому я маю дякувать житя?

Казимір (розгортаєсь).

Мині!

Мазепа.

Казимір!

Казимір.

Так Сапега мстить ся!

(З росколником пріч на право).

Шестий вихід.

Мазепа сам.

Мазепа.

Великодушність хлопця мала би
Мя осоробити? — дитинство! — преч!
Мині до того що тепер? — тепер!
Коли в вогни війни стопив ся той
Мій золотий вікарь!... Маро марна ти!...
Ти водиш блудом мя, за то в подяку,
Що я для тебе жив лиш, і для тебе
Все жертвував!... Го-го! але-ж бо я
Й з могили ще посягну за тобою,
Ти тіне золота та красна моя!

Лик росколників за подрев:

Во дни страшні оні

Світ пламенем сплоне!

Мазепа.

У печерах там молить ся громада,
Росколники з богослугинею
Тов свойов! — Що? — сегодне, в день відомсти,
Коли у пил розсипалась та світлість
Туземська моя — поклонити голов

О-перед вічним тим платителем?
Ніколи! ні! — Не хочу гинути
Я сокрушеним серцем, ані хочу
Я нарікати, хоть зрадливе щастє
Мене й покинуло! — Ні! — хоть послїдний
Най вихорь зібеть мій утомлений
Той порох у останне 'д горі до
Утіхи і житя! — Огненну чашу
Минї! — нехай ще на межи житя
То слово возглашу, що ми о него
У своїм вічнім небі ангелї
Мут завидувати, тото найліпше
Благословенїє минувшости,
Тота останна горда наша річ:
„Досить! досить!“ — Витай ми, вічна ніч!

Семий вихід.

Матрена і Мазепа.

Матрена (до себе).

Се він! він сам! — я викралась з келїї,
І тут прийшла, щоб діло совершить.
Мазепо!

Мазепа.

Ти Искри донько, що ти тут шукаєш?

Матрена.

Корони!

Мазепа.

Батько твій ї взяв в могилу.

Матрена.

Го... час і могили толочить, і
С цвітїв ї обтрясає роси. — Нужда,
Роспука умерают борзо за
Мерцями тими, що їх опівали!
Прийшла, бо годї ми без тебе жити!

Мазепа.

О, крале моя!... та в за-дар надїявсь

Чоло то твоє красне оповити
Тим золот-ободом... не довелось!

Матрена.

А я хотіла с паном панувати —
Не довелось; годить же ся теперь
З скиталцем і скитатись.

(Змітує з себе прочанську одіж, і стає у фантастичні убєрії, з ро-
жками в косах).

Я вже звергла

Жалобу!

Мазена.

О, Матрено, ти мене
Помолодила!

Матрена.

Ти-ж хіба не видиш
У косах моїх рожі, оповиту
Повоем киржу? Я отце прихожу
Богинею роскіш. На вольних горах
Гуляє п'яний поїзд розійгор
Розхрістаний, розбитоголовий,
Простоволосий, і заводить дикі
Ті свої пісеньки во славу зорям.
Я викралась з їх лику, упоєна
Тим духом, що їх гонить, що женеть
Уперед їх, все далі і все далі!
Я радість несповіту пю отце
До тебе!

(Виймає кубок і фляшечку, що ї у тобівоцци у паса носить).

Мазена.

Ти дивна́ женó! — чудне́
Мя щастє піднімає-зносить! — Хто
Віщує вік, віщує враз і смерть,
Бо тайна їх одна і та сама
До купи лучить.

Матрена.

С того винограду,
Що своїми грудьми та вогняна
Гора его плекала по розломах
Страшних, отце вино, що 'го до тебе

Теперь частую! — Пий же! — в чаши ці
Корона стоплена! — Марна она!
Не здала до нічого! — Пий, Мазепо!
Зовялі твої лаври в цім вині!
О, пий — і мого батька кров, і сльози
Матрени! — все! усе у пугари цім!
Усе вогнем! — а жар єго святий
Нас спалить — пий!... (Подає ему чашу).

Мазепа.

Я дивлюся тобі
У очи, як палають!... Ти ще тужиш
За тов коронов, і за твоїм батьком
Ти тужиш ще? — не тайся! Але що
До блудці ти прийшла, що уквітчаєш
Криваві єго пути, що прощаєш
Єму, і давнойов любою ти
До него ся хилиєш, несповіто
Це моє серце веселить! — Давиде!
О, ще раз оживає псалтер твій,
І перед твого одра пляше дїва
Сунимська, а орган твій гомонить
Від пісні!... Я до тебе пю отце,
Матрено! — Молодість, красу, любов,
Життя... (Пє, а рєшту подає Матрені).

Матрена (допиває).

І смерть!... (Хвиля).

Мазепо! — на високі скели
Росте маленька квіточка! — Ти пан
На тисячі, опришок ти корони,
Убийця мого вітця, прегорда
Душе: та квітка невидна, що ї
Нога толочить, та — тобі я кажу —
Вільнить від світа тя, а світ від тебе!
У чаши, у отці, отрій був! Ти
Пив смерть!

Мазепа.

Отрій! — Чи-ж може бути! — Га!
Убийнице!

Матрена.

Ти-ж думаєш, що я
Могла би жити, від коли ти батька
Убив минї? — що я могла би жити
Без тебе? — або жити близько тебе?
О нї! — мене неначе би ланцом
До тебе тягне та любов, що разом
Мене й неволить, слюби ті, що ти
Кривавов тов руков твоєв пірвав,
Зімстити мстов святів! — Корону я
Зірвала ти с чола! — теперь останну
Ратую твою честь! — На людзкім гробі
Могила й хрест найкраща є оздоба!

(Спів за подрев):

Во дни страшні они
Світ в пламени сплоне!¹⁾

Осмий вихід.

Доки отце співаєть ся, середна заслона розсуваєсь, і видко у глібині печеру, магічно освітлену. Роскошники кругом; у середині, на скели, видко алтар, світліще освітлений, при нему Горпина, біля неї Казимір і Лодоїска. О-перед кождим роскошником маленький алтарец, на нїм світич.

Горпина.

О, духу прощи! духу вічної
Любови ти! загой ті рани, що
Недобра доля 'му завдала, що
Мара 'му заподїяла! — Дай мир
Утомленим, ошуканим від щастя!
Тебе я кличу в вірне обняте
Любви! — о-перед алтар кличу тя,
Мазепо!

Матрена.

Стій, віщунко божевільна!
Уже за пізно! — Мир ти 'му не даш!
А я 'му мир подала!

¹⁾ В автогр. спроне.

Мазепа.

Що я вижу?...
Три

Богослугиня і донька моя?

Горпина.

Не чуєш мій позев?

Мазепа.

Він запізнивсь.

Щади его на похорон, бо се
Конаючий говорить!

Горпина.

Що тут сталося?

Лодоїска.

О, Боже!

Горпина.

Подивім ся!

Лик.

Во дни страшні они
Світ пламенєм сплоне!

(Тим часом, як Горпина, Лодоїска і Казимір до Мазепи спішать,
а лик глухо співає, каже)

Матрена.

Подай ми руку, і не проклинай
Мене — я чую, як вже вічна ніч
Мя обгортає!... Страшно, страшно весь-
Оповивавсь ї гадя о серце...
Але се мусіло так бути! Батько
До мене простягає свої руки,
І мя простить... я йду!... (Умирає).

Горпина.

Отрій страшний;

Нема ратунку!

Мазепа.

Нї, не має! смерть
Студена ближить ся, і серце вже
У лід стинає!

Лодоїска.

Батьку!

Горпина.

Не тручай

Від себе нас, Мазепо! — це громада
Любящая около тебе стала!

Мазепа.

Ви мою домовину ковором

Любови укриваєте, а я

Не заслужив на се, бо я усіх вас

Оскорбив... О!... то є ще і благі

На світі душі, що простити вміють?

Горпина.

Мене ти вже не пізнаєш, Мазепо?

Мазепа.

Тебе?... неваче казка молода

В очех ти мріє!...

Горпина.

Я-ж тота Марія,

Що тя любила раз грішнів любовю!

Тогди, як до коня тя присилили,

Я утекла у степ — але однако-м

Тя вірне у души свої носила!

На нашу-ж ту любов, хоть грішну, але

Однако красну, я тя заклинаю:

Благослови сю пару! а любов

Їх вірна убагає в неба прощу

За все! за все!...

Казимір і Лодоїска.

Благослови нас, батьку!

Горпина.

Мазепо! милий мій! — тя ратувати

Не в мої силі було — то-ж збираю

При твоїм смертнім одри що найкращі

І найсвітліші лучи у одну

Прощальну раду: благослови їх!

Мазепа.

Най буде! — Щастє вам і благодать!

Лодоїска.

О, батьку! нас тепер не смієш ти

Лишати! покидати нас у щастю

Не смієш! — Ти був добрий і благий!

Ми підемо на чужину, там будем

Тебе ми шанувати й дозерати!

Ми-ж твої діти, батьку!...

Мазепа.

Вже за пізно!

Як блискавиця шибасть ся вже

Та смерть по жилах! — а жите отце,

Що винно ще ми щастє, отпускає —

Не отпускає, а тручає мя

С тов муков у могилу — у могилу?

В нічо' — Га га! — як дуба кінь стає,

Як в зубела він скреготає — то-ж

На перед же! у заводи! аж там,

У пропасть! — га! — а ви, благії духи

Там в світлости, с тов вітев мира у

Руках — бувайте ми здорови! — вас

Я і на одри смерти не шукаю,

Бо тут помістє мое є!... (Паде на Матренин труп).

Обоє

Ураз ми у чортівський тан! у вічну

Іх половінь — ті духи, що мя гнали,

Не уступають ся, ні, ні! не йдуть!

Бо кождий сам собі є страшний суд! (Гине).

(Тим часом, як Мазепа отце говорив, війшли розкольникки з свічками, хрестами і корогвами на перед).

Казимір (обнявши Лодоіску).

Єдина моя!

Лодоіска.

На могилі батька!...

О, мусіло-ж так страшно це скінчатись?..

Горпина (до розкольників).

Молітесь, братіє; за упокой

Усіх! (До Лодоіски).

Такий нарівів людзьких скон!

Це віковичний божий є закон!

Розкольникки укладають. Група округ покойних.

Завіса зсувається.

193190

В 3.118/3-2

УКР-РУСЬКА
БІБЛІОТЕКА

IV.

ПИСАННЯ
ОСИПА ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА

III.2

В 3.118/3-2

3-2 [A]

УКРАЇНСЬКО-
РУСЬКА
БІБЛІОТЕКА

IV.

ПИСАННЯ
ФЕДЬКОВИЧА

III₂